

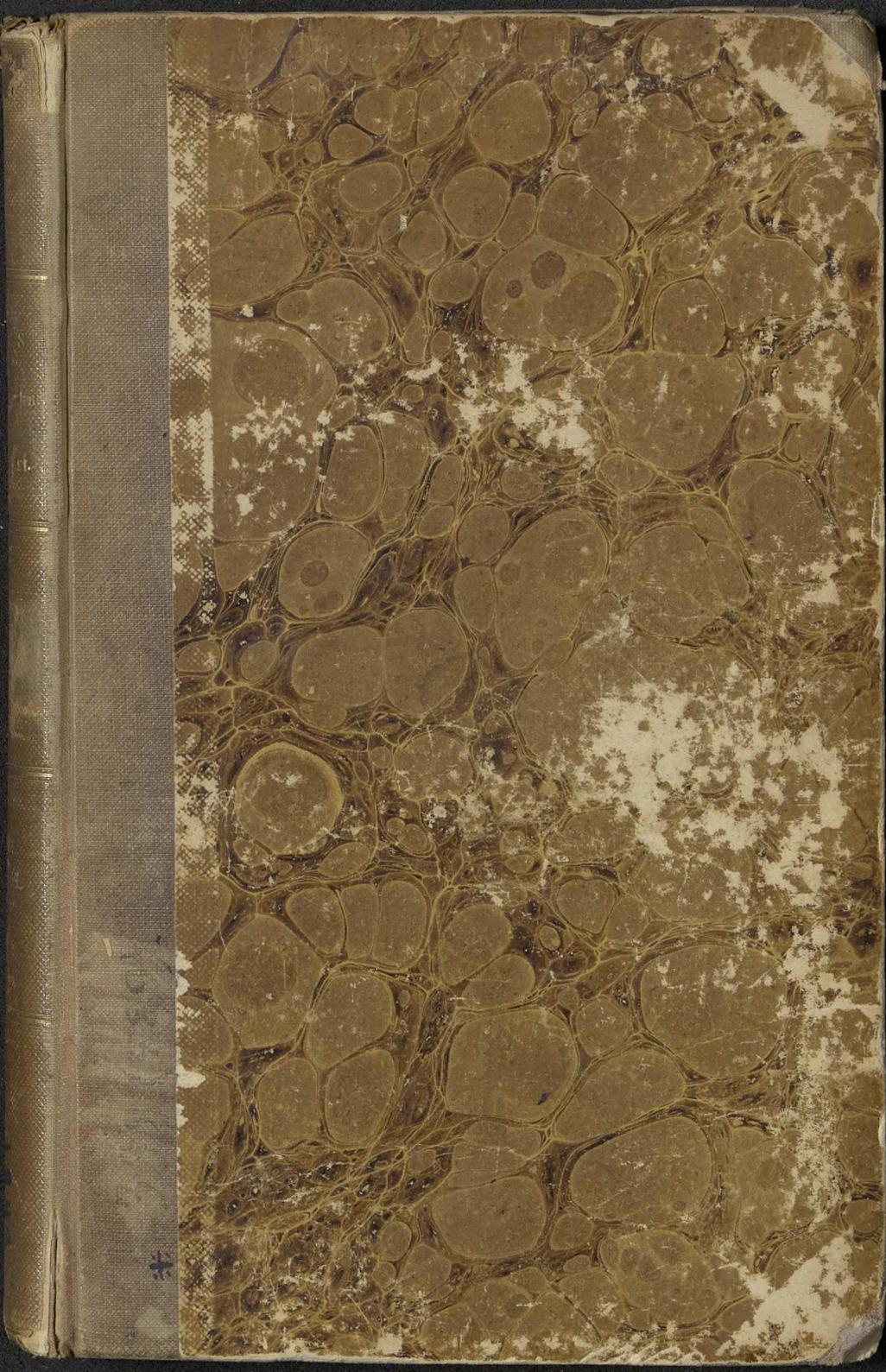
Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

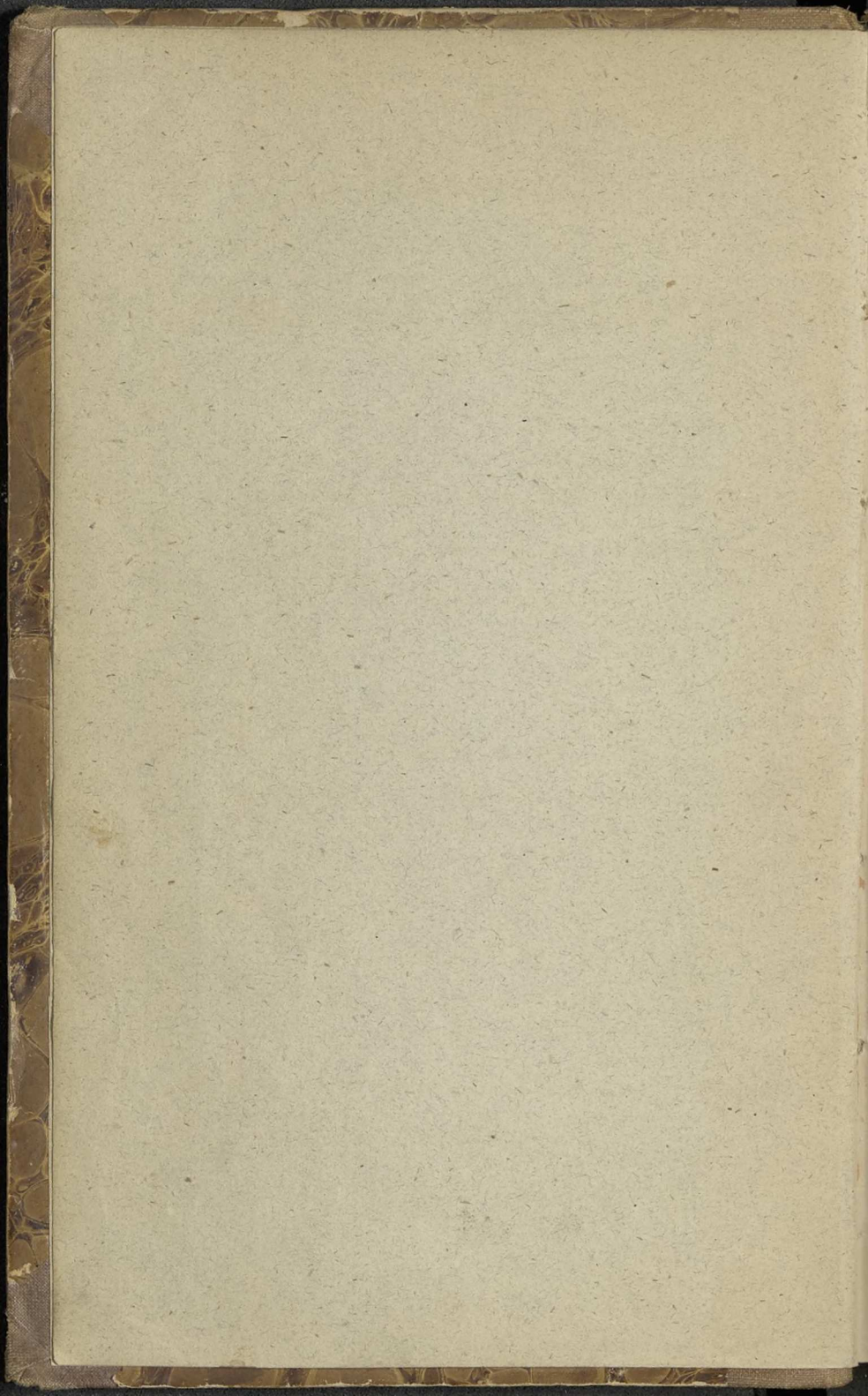
Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

338(489) Rot gl

1843.

Del 1.

~~St 1-1~~

Danmarks industrielle Forhold,

betragtede nærmest

med Hensyn til Spørgsmaalet om Afslutning
af Gold- og Handelsforeninger med
Nabostaterne

ved

B. Rothe,

polyteknisk Candidat og Fuldmægtig under det Kongelige General-
Toldkammer og Commerce-Collegium.

1ste Deel.

Danmark og de sydligere Lande.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

Kjøbenhavn.

Paa Universitetsboghandler **C. A. Reihels** Forlag.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1843.

16/11

1-1-1

Industrielle Revolution

Erster Theil

und seine in Bezug auf die
von der Gesellschaft und
Wirtschaft

1848

Verlag von J. Neumann, Neudamm

1848

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

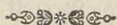
Verlag von J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

F o r o r d.

Doet jeg overgiver dette Værk til Offentligheden, troer jeg ikke at feile ved at antage, at de deri afhandlede Spørgsmaal ere af en saadan Natur, at de med Rette kunne gjøre Krav paa almeen Interesse; men Gjensstandenes Bigtighed maa gjøre Følelsen af det Mangelfulde i Behandlingen end mere levende og vække Ønsket om at sætte Læseren paa det Standpunct, hvorfra jeg vilde, at han skulde bedømme dette Arbeide.

Med Understøttelse af det Offentlige har jeg været sat istand til at tilbringe den største Deel af det sidste afvigte Aar i Udlandet. Erkjendelsen af at have opnaaet et stort Gode vækker Taknemlighed mod Giveren og Attraa efter at gjøre Regnskab for Gavens Anvendelse; saa og hos mig. Jeg forsøgte derfor efter min

Hjemkomst at udarbejde en Beretning om hvad jeg havde seet og dømt derom. Men ligesaa lærerigt dette maatte være for mig selv, ligesaa snart blev det mig imidlertid under Arbeidet klart, at jeg ad denne Vej vanskeligt vilde for Andre kunne frembringe Noget mere end Brudstykker og Antydninger af hvad der langt bedre og fuldstændigere findes udviklet andetsteds. Ligesom min Tanke under mine Studier i Udlandet havde været henvendt paa Fædrelandet, saaledes troede jeg derimod at komme Maalet nærmere ved at lade den Hovedanskuelse, som i den Retning, hvori jeg specielt havde arbeidet, havde udviklet sig hos mig ved mine Jagttagelser udenfor Danmark, afprøve sig i en Fremstilling af dette Lands Forhold. Betydningen af i politisk, commerciel og industriel Henseende at være Medlem af et stort Samfund havde stærkt grebet mig, og den Indflydelse, som et stort frit Handelsmarked har paa Handel og Industrie og paa Folkenes hele materielle Udvikling synes mig saa klar og vigtig og ligesaa lidet erkjendt i Indlandet som Muligheden af, selv uden en politisk Udvidelse af Landets Gebet, at gjøre dette stort i commerciel og industriel Henseende ved Afslutning af Handels- og Toldforbund, og saaledes i det Mindste i een vigtig Retning at opnaae den Betydendhed, som virker op-
 livende og styrkende paa Folket og giver det den Selv-
 tillid, som er Betingelse for dets Eksistens og Udvikling. Ingen har endnu, saavidt mig bekjendt, forsøgt at be-

svare de her opkastede Spørgsmaal med nogenlunde Fuldstændighed, og Diebliffet, da de vinde mere og mere Vigtighed, synes netop at være forhaanden. Om det foreliggende Forsøg end er mangelfuldt, saa vil det dog maaffee bidrage til at fremkalde en Discussion af denne saa vigtige Sag og derved opfylde sit Formaal.

Uagtet Udgivelsen af det statistiske Tabelværk i de sidste Aar har leveret ypperligt Material til en Undersøgelse som den herværende, saa fattes dog endnu meget — navnlig Tabeller over Indførsel af fremmede Varer til Kongeriget — som er nødvendigt for at komme til aldeles sikke Resultater, og jeg har havt meget saa private Forarbejder at støtte mig til. Ved Data, som ere samlede fra forskjellige Sider, har jeg maattet søge at erstatte disse Savn, men Fremstillingen har derfor ogsaa ofte erholdt en rapsodisk Character, som jeg for gjæves har søgt at betage den. Først naar fuldstændige statistiske Tabeller for en længere Aarrække foreligge, vil det blive muligt ganske at overskue Udviklingen, det Standpunct, vi indtage, og de Mangler, som endnu ere at afhjælpe.

Jeg har her nærmest betragtet Danmark i Forhold til de Sønden for liggende Lande. Er det lykkedes mig at behandle Gjenstandene paa en nogenlunde værdig Maade, da vil jeg i en følgende Deel stræbe at udvide Betragtningen til de nordlige Nabo-stater.

Jeg har troet at skyldte et Regnskab for Anvendelsen af den mig givne Rejsseunderstøttelse; hvorledes dette er faldet ud vil Læseren afgjøre, men Enhver, der kjender Vanffelighederne ved et Arbeide, som det foreliggende, vil — saa haaber jeg — bedømme det med Skaansel.

Kjøbenhavn i Mai 1843.

Forsfatteren.

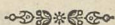
Indhold.

	Side
Indledning	1.
1ste Cap. Om Productionen af Agricultureproducter i dens Forhold til Consumtionen.....	9.
2det Cap. Ere de naturlige Betingelser for en udviklet Industrie tilstede i Danmark?.....	46.
3die Cap. Har Agerdyrkningen i Danmark naaet et saadant Udviklingspunct, at det er Tid at stræbe at give den indenlandske Industrie et høiere Opsving? ...	68.
4de Cap. De vigtigste indenlandske Industriegrenes Standpunct, og Productionen af Industrieproducter i Forhold til Forbruget af samme	87.
5te Cap. En Udvidelse af det frie Handelsmarked er Betingelse for en raask Udvikling af Industrien i Danmark	186.
6te Cap. Den store tydske Soldsforening, Principerne, hvorpaa den hviler, og dens Virkninger	205.
7de Cap. Bør Danmark i industriel og commercial Henseende slutte sig til Tydskland?	220.

Index

1		1	
2		2	
3		3	
4		4	
5		5	
6		6	
7		7	
8		8	
9		9	
10		10	
11		11	
12		12	
13		13	
14		14	
15		15	
16		16	
17		17	
18		18	
19		19	
20		20	
21		21	
22		22	
23		23	
24		24	
25		25	
26		26	
27		27	
28		28	
29		29	
30		30	
31		31	
32		32	
33		33	
34		34	
35		35	
36		36	
37		37	
38		38	
39		39	
40		40	
41		41	
42		42	
43		43	
44		44	
45		45	
46		46	
47		47	
48		48	
49		49	
50		50	
51		51	
52		52	
53		53	
54		54	
55		55	
56		56	
57		57	
58		58	
59		59	
60		60	
61		61	
62		62	
63		63	
64		64	
65		65	
66		66	
67		67	
68		68	
69		69	
70		70	
71		71	
72		72	
73		73	
74		74	
75		75	
76		76	
77		77	
78		78	
79		79	
80		80	
81		81	
82		82	
83		83	
84		84	
85		85	
86		86	
87		87	
88		88	
89		89	
90		90	
91		91	
92		92	
93		93	
94		94	
95		95	
96		96	
97		97	
98		98	
99		99	
100		100	

Indledning.

Det er klart, at den materielle og aandelige Udvikling iffun kan staae paa et lavt Standpunct hos det Folk, hvor Landbruget endnu indskrænker sig til Dvægdrift. Hjordernes Størrelse begrændses der ved Græsgangenes større eller mindre Riigdom og Udstrækning; der kan derfor kun leve faa Mennesker paa et givet Rum, og de enkelte Stammer og Familier kunne ikke have stadig Forbindelse med hinanden. Mangelen af faste Boliger gjør ogsaa, at de personlige Bequemmeligheder og Fordringerne paa disse ere ringe. Selve Huusdyrenes Røgt udfordrer ringe Kunstmidler og en ringe Grad af Udvikling for at anskaffe og bruge de faa, som ere fornødne.

Udviklingen er allerede langt større der, hvor Dvægavlen forener sig med den egentlige Dyrkning af Jorden. Det bliver da en Nødvendighed at tage faste Boliger, Fordringerne paa Bequemmelighed og de forstjellige Livsfornødenheder stige, Samfundet erholder større Stabilitet og udkræver en fuldstændig Organisation; Jordens Dyrkning udfordrer alt flere og kunstmæssigere Redskaber, og Anvendelsen af en større Kunstflid bliver fornøden. Men uagtet herved er gjort et betydeligt

Skridt fremad, saa bliver Udviklingen dog usfuldstændig, saalænge Arbejdsdelingen endnu er usfuldkommen, saalænge Algerdyrkningen nærmest kun er Middel til at forsyne Jordbrugeren med Familie og dem, som benyttes til Jordens Dykning, med Producterne af denne. Algerdyrkningen befinder sig da i Reglen i en meget usfuldkommen Tilstand: store Strækninger Land benyttes, men uden tilstrækkeligt at bearbejdes, eller uden at Productionskraften fornyes ved Gjødning; Naturkræfterne yttre deres Virkning, men uden tilstrækkeligt at understøttes af Menneskenes Arbejde. Udbyttet af Jorden er derfor ikkun ringe og ernærer kun et lidet Antal Mennesker. De enkelte Familier leve endnu affødrede fra hinanden i enkelte afsluttede Samfund. Det enkelte Individ, der stedse bevæger sig i den samme indskrænkede Omgivelse, sysselsat med en Bestjæftigelse, der i den u udviklede Tilstand, hvori den under den givne Forudsætning befinder sig, ikke fordrer stor Landsudvikling eller Landsanstængelse, kan ikke føle nogen kraftig Stræben efter Forbedring af sin materielle eller aandelige Tilstand.

Denne Tilstand kan ikke forbedres, førend der aabnes Algerdyrkeren Udsigt til en let og raff Affætning af den Deel af hans Producter, som ei udfordres til hans egen, Families eller Medarbejderes Underhold, og førend der gives ham en let Feilighed til for dette Overflud af Producter at erholde saadanne Gjenstande, som kunne forskaffe ham større Bequemmeligheder og større Nydelse. Hans Fordringer i denne Henseende ville da efterhaanden stige mere og mere, han vil stedse anstænge sig mere og mere for ved Tilveiebringelsen af en større Mængde Producter at skaffe sig flere og flere Midler til at tilfredsstille sine stigende Fornødenheder. Dette vil han ikke være istand til uden ved at anvende større Flid paa sin Jords Dykning, ved at optage hidtil udyrkede Jordstrækninger

under Cultur, og Agerbruget vil saaledes udvikles til større og større Fuldkommenhed.

En saadan forøget Af sætning af Agerbrugets Producter forudsætter nødvendigviis en anden talrig Klasse af Mennesker, som ikke sysselsætter sig med Agerbruget, men derimod consumerer det Overflud af Producter, som Jorddyrkerne frembringe, og som producerer saadanne Gjenstande, hvorved den kan tilbytte sig hine Producter og tilfredsstille Agerbrugernes For- dringer til større Bequemmelighed og forøgede Nydelse. Denne Klasse af Statsborgere ere de Industriadrivende (Haand- værker, Fabrikanter, Manufacturister ic.). Kun ved deres Ind- flydelse kan Agerdyrkningen udvikle sig til nogen betydelig Høide ved den Efterforsgel efter dens Producter, som de foranledige. De Industriadrivendes hele Levemaade og Virksomhed ere i deres Natur forskellige fra Agerdyrkerens. Ved deres Beskæf- tigelse drages de til hinanden og leve i store Selskaber; ideligt bringes de i Berøring med Fremmede for at indkjøbe Consum- tionsgjenstande og Raastoffer til deres Bedrift, og for at af- sætte deres færdige Varer. Uden en livlig Anstrængelse for at lære at kjende nye Fremstødt i den Industriegreen, med hvis Udøvelse de sysselsætte sig, for at kjende Handelsens Gang i Ind- og Udlandet, for at seire i den Veddekamp, som bestaaer mellem de enkelte Industriadrivende af samme Nation og mellem de forskellige Nationers, — vil den Enkelte gaae tilgrunde. Enhver Forsømmelse, ethvert Feilgreb af den Industriadrivende med Hensyn til Udøvelsen af hans Bedrift straffes i Almindel- lighed med betydeligt Tab. En saadan Paapassenhed og idelig Virksomhed lede til Rundstaber og Erfaringer, som bevirke en ikke ringe Udvikling og en Landsanstrængelse, som ikke kan være uden den gavnligste Indflydelse paa den materielle og in- tellectuelle Tilstand.

Det kunde paastaas, at det Anførte vel gjælder om den store Fabrikherre eller den, der skal anordne og lede vigtigere industrielle Foretagender, men at derimod Fabrikarbeidernes Færdighed er ringere end Agerdyrkernes, idet hine under den i Fabrikkerne nu herskende Arbeidsdeling som oftest indskrænkes til at udføre en eller meget faa enkelte Operationer, medens disse i Reglen afværlende udføre de forskjellige ved Agerbruget forekommende Arbejder; men det maa betænkes, at det allerede er en stor Binding for hele Summen af materiel og aandelig Udvikling hos et Folk, naar en faa talrig Klasse som Fabrikherrernes og deres, som anordne og lede industrielle Arbejder i et fabriksdrivende Land, ikke er istand til at bestaae og udføre dens Functioner, med mindre den er i Besiddelse af en betydelig aandelig Udvikling. Dernæst fordres af den hele Haandværksstand i Almindelighed, selv af de simplere Arbejdere, en stor Færdighed, da der til de techniske Operationer, som ere Gjenstand for deres Virksomhed, i Reglen ikke benyttes faa mange selvvirkende Maskiner, som i de egentlige Fabrikker. Endeligt bliver det et Spørgsmaal, om den forbausende Færdighed, som opnaaes af Fabrikarbejderne i Udvølsen af de faa Operationer, hvormed de ere sysselsatte i Fabrikkerne, ikke kan sættes ved Siden af eller over den Færdighed, som opnaaes af Markarbejderne, og som vel strækker sig til flere Operationer, men i enhver af disse naaer en langt ringere Grad.

Hvorledes Industrien virker til at vække og aufpore Folkets Kræfter i Almindelighed fremgaaer ogsaa deraf, at Arbejderne i de meget industrielle Lande have naaet en physisk Arbeidsdygtighed, som er aldeles ubekjendt i rene Agriculturstater, og udføre alle Forretninger ikke alene bedre og kunstnæssigere men ogsaa i langt kortere Tid, end Arbejderne i de sidstnævnte Lande. Det er ikke alene med Hensyn til Udførelsen af techniske Arbejder, at Arbejderen i Manufacturstaten langt overgaaer

Agriculturstatens, men selv med Hensyn til alle til Landvæsenet hørende Forretninger. Naar man sammenligner hvad der i en given Tid kan udrettes af en engelsk, fransk, tydsk, dansk o. s. v. Arbejder, saavel ved Arbejder, henhørende til Industrien, som ved saadanne, som Algerbruget medfører, vil Sandheden heraf noksom blive tydelig. Først i Manufacturstaten veed man ret at erkjende Værdien af Tiden og dens rigtige Benyttelse; først der søger man paa alle Maader at lette denne ved forbedrede Befordringsanstalter: Dampskibe, gode Landeveie, Jernbaner o. s. v., hvorved de forskjellige Dele af Landene og disse selv indbyrdes bringes hinanden nærmere, og gjensidig Samfærdsel og Bærelsvirkning befordres.

Endstjøndt Algerdyrkning (Ovægsavl forbunden med Algerbrug) i den mindre udviklede Tilstand, hvori den befinder sig uden Indvirkning af Industrien eller under Indflydelse af en kun lidet udviklet Industrie, ikke leder til stor aandelig Uddannelse, og den Tilstand, hvori det Folk befinder sig, som udover den under saadanne Forhold, ikke er stillet til at befordre Videnskaber og Kunster og den aandelige og materielle Udvikling i Almindelighed; — kunne dog, selv i en saadan Agriculturstat, Videnskaber og Kunster indtil en vis Grad udvikles ved Regjeringens Indflydelse, naar denne anvender en Deel af Statsindtægterne til Anlæg og Underhold af videnskabelige Anstalter; men den hele videnskabelige Udvikling bliver her nødvendigviis staaende som Noget, der ei ifølge en indre Nødvendighed er udgaaet af Nationens hele Kultur og noie hænger sammen dermed, men snarere som noget Fremmed, der bliver eiendommeligt for visse Classer af Samfundet, hvilke derved blive ligesom affødrede fra og uden ret levende Indvirkning paa den øvrige Deel af Folket. Sandheden heraf vil vist erkjendes ikke alene ved at betragte de Folk, hvis Algerdyrkning er aldeles uden Indflydelse af Industrien, men selv ved at kaste Blik paa Folk, hvis

Agerdyrning kun understøttes af en i en ringe Grad udviklet Industrie i Indlandet. Jeg troer, at man i denne Henseende kan anføre som Exempel vort eget Fædreland, hvor — maaffee med Undtagelse af den seneste Tid — al egentlig Dannelse var Embedsstandens udelukkende Eiendom, medens Borger- og Middelstanden i Almindelighed var raa og udannet. Man saae derfor, som en naturlig Folge heraf, Embedsstanden afsondre sig fra al Omgang med de øvrige Stænder, og den Dannelse, hvoraf hiin Stand var i Besiddelse, var saaledes uden virksom Indflydelse paa de andre. Alt dette var en naturlig Folge af, at Dannelsen ikke var udgaaet som et nødvendigt Resultat af den materielle Tilstand, eller med andre Ord, fordi Folket altfor udelukkende var et Agriculturfolk, og at en udviklet Industrie ei stod ved Siden af Agerdyrningen. Anderledes maa dette nemlig forholde sig i Manufacturstaten. Der gives neppe nogen Industriegreen, der, naar den skal drives med den Dygtighed, som under Industriens nuværende udviklede Tilstand og under den almindelige Concurrence er en nødvendig Betingelse for et heldigt Udsald, kan undvære Hjælp af Mathematik, Physik, Chemie o. s. v. Næsten enhver nye Opdagelse i disse Videnskaber medfører en Forandring i Fremgangsmåderne i mange Industriegrene. Den Fabrikant, som vil gaae frem med sin Tid, maa derfor føle Nødvendigheden af at gjøre sig bekendt med hine Videnskaber. Ved Foredrag, Skrifter og Underviisning søger Videnskabsmanden at udbrede Kundskab dertil blandt Middelklassen og kommer derved i levende Forbindelse og Berørvirkning med denne. Virkningen heraf strækker sig ogsaa til Agerdyrningen; de Kundskaber og den Dannelse, som udbreides i en vis Deel af Middelklassen, bliver ikke uden Indflydelse paa den anden. Saaledes indvirke Agrikultur og Industrie paa hinanden, hæve gjenfældigt hinanden til større og større Fuldkommenhed, fremme derved Folkets mater-

rielle Velværen og bidrage til deres aandelige Udvikling. Industrien er, om end ikke en nødvendig Betingelse for Tilværelsen af en høj Cultur og Uddannelse hos enkelte Individuer eller endog hele Classer af Folket, dog en saadan for en almindelig blandt Folket udbredt Dannelse.

Det bliver imidlertid et Spørgsmaal om denne gavnlige Indflydelse ikke ligesaavel kan udøves af en fremmed Industrie, hvis Producter gives fri Afgang til det indenlandske Marked, som af en national Industrie selv. Selv forudsat, at Landmanden i Udlandet altid finder Kjøbere af Overflødet af Agerdyrningens Producter, blive dog hans Indtægter formindskede ved Transportomkostningerne, da han sjældent paa Grund af Concurrence mellem de mange agerdyrkende Nationer kan erholde disse erstattede ved en højere Priis paa sine Producter. Mange af de Gjenstande, som, hvis en sikker og nær Affætning havde, med størst Fordeel kunde produceres ved Jordens Dyrkning, kunne ikke taale nogen lang Transport, hvilket f. Ex. er Tilfældet med Frugt, Grønsager, Hø, Straa, Fjedercreaturer o. s. v. Hvor en saadan Affætning ikke er sikret, bliver det derfor ikke muligt altid at anvende Jorden til den efter sammes Bessaffenhed fordeelagtigste Cultur, men man maa indskrænke sig til Dyrkning af Producter, der taale længere Opbevaring og Transport, om end denne ikke absolut er den naturligste og fordeelagtigste. Den Indflydelse, som en sikker og nær Affætning af de forskjellige Agerdyrningens Producter udøver paa Jordens Værdi, viser sig tydeligt ved store og folkerige Stæder, i hvis Nærhed Jorderne stige betydeligt i Værdi, som en Følge af hine Forhold, og ofte naaer dobbelt, ja indtil tidobbelte og højere Værdi end i deres Bessaffenhed ligesaa gode, men under mindre fordeelagtige Forhold beliggende. Denne Indflydelse udbreder sig vel stedse mere og mere, jo mere Transportvæsenet forbedres, men Stædernes Mængde eller

Størrelse kan dog, navnlig i den rene agerdyrkende Stat, aldrig blive saa betydelige, at de Landstrækninger, paa hvilke de udøve denne Art af velgjørende Virkning til at forhøje Jordernes Værdi, kunne blive af nogen betydelig Udstrækning i Forhold til de Dele af Landet, som maae savne denne Indflydelse. Denne kan derimod erholde en ganske anden Udbredelse i de Stater, som have et udviklet Industri væsen; der ere i Reglen Stæderne tilstede i en langt større Mængde og Udstrækning end i Agriculturstater, og desuden findes overalt paa Landet Familier, der ikke selv drive Agerbruget, men ere sysselsatte med industrielle Arbejder og derfor virke i de omhandlede Henseender paa Agerbruget paa samme Maade som Stæderne.

Kun i den Stat, hvor et udviklet Industri væsen staaer ved Siden af Agerdyrkningen, opstaaer en sikker og stadig Efterspørgsel efter dennes Producter. Kun der er Affætningen det ene Aar omtrent som det andet og stæder stadigt til Priser, som efter Landets Bestaaffenhed og Forholdene maae ansees for passende. Den fremmede Handel og Affætning til Udlandet kan ingenlunde give Erstatning for Mangel deraf i Indlandet; thi den er usikker og afhængig af fremmede Nationers Handelslove, af Handelskriser, af Krig, Fred o. s. v. Et saadant Land, som er afhængigt af andre med Hensyn til Affætningen af sine Agriculturproducter, kan ikke selv bestemme ved sin egen Udvikling, hvormeget det vil producere, men maa afvente, hvormeget andre ville afkjøbe det. Den overflødige Befolkning finder ingen tilstrækkelig Sysselsættelse og bevirker let en for stor Deling af Grundeiendommene, og derved et mindre reelt Udbytte deraf, eller den maa udvandre.

1te Capitel.

Om Productionen af Agriculturproducter i dens Forhold til Consumtionen.

Idet jeg her behandler et Spørgsmaal, som er af fortrinlig practisk Bigtighed for Danmark, synes det ikke at være upassende noget nœiere at betragte Forholdene med Hensyn til Productionen og Affætningen af de vigtigste af Agerdyrningens Producter i de europæiske Lande, som ere af Betydenhed i denne Henseende. Det vil af denne Fremstilling forhaabentligt tydeligere fremlyse, hvilke Udsigter til Affætning af Agerbrugets Producter i Udlandet, der i Fremtiden ere for de Stater, som fortrinsviis have Overflud af disse til Udførsel.

I det forløbne Aarhundrede havde det nordlige Europas kornudførende Lande en sikker Affætningskilde for deres oversflodige Producter til Spanien, Portugal og flere Lande ved Middelhavet. De førstnævnte to Lande sattes ved de fra deres rige oversøiske Provindsfer dem tilflydende Rigdomme, der havde foranlediget deres egen Agerdyrnings Undergang, istand til at betale hine Nordens Producter, og de sidstnævnte vare dengang nødsagede til fra de rigere nordlige Kornlande at søge de for dem nødvendige Kornforraad, da de dengang ikke havde det nærmere rige Forraadsammer, som nu er aabnet dem i det sydlige Rusland. Denne Kornhandel førtes dengang for

en stor Deel over Holland som Mellemhandler. Til egen Forsyning behøvede dette Land en betydelig Tilførsel, der danne sig derfor paa dets Handelspladse under en fri Handel et betydeligt Marked for hine Artikler, og betydelige Forraad samlede, hvorved man blev istand til under heldige Coniuncturer ogsaa at udføre til Fremmede. Den franske Revolutions Krige og Continentalsystemet forstyrrede og tildeels tilintetgjorte denne Handel. De tidligere Kjøbere i Spanien, Portugal og andre Lande ved Middelhavet, — de første paa Grund af Tabet af de rige Colonier og derved af Midlerne til at kjøbe, og de sidste tildeels af den ovenfor omtalte Aarsag —, vare ei mere saadanne. Under Foreningen mellem Holland og Belgien bevirkede dette sidste Land Overgangen til et nyt System, ifølge hvilket man ved høj Indførselstold søgte at fremme Productionen i Indlandet, og den forhen ubetydelige Indførselstold forbyiedes. Ved at vedblive med dette System saavel som ved de ovennævnte Omstændigheder og Handelsens hele forandrede Gang mistede Holland efterhaanden hiin fordeelagtige Mellemhandel, ligesom det nordlige Europa havde tabt hiin Afsetningskilbe for sine oversflødige Landvæsenproducter. Her maa ogsaa, forsaavidt Danmark vedkommer, væsentlig tages i Betragtning, at Forsyningen af en stor Deel af Norge udelukkende var forbeholdt Danmark (Kornloven 16de Septbr. 1735 — kun en kort Tid hævet under det struenseeste Ministerium), og at denne Deel af Norge alene til sin Forsyning krævede en større Mængde Korn, end Danmark var istand til at undvære*). Det nordlige Europa fandt imidlertid længe en betydelig Afsetning ved de langvarige Krige i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede; den deraf følgende betydelige Consumption af de store Hære og

*) Martfeldt: Om Kornhandelen. Nathanson: Danmarks National- og Statshuusholdning S. 400.

Agerdyrkningsens Forstyrrelse i de Lande, som vare Krigens Skueplads, forskaffede Landbrugets Producter Affætning, og som en Følge deraf stige Landeieendommene i Priis; især finde disse Betragtninger Anvendelse paa Danmark. Dog havde dette Land ved Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede kun til Udsæls et Quantum af circa 600000 Tdr. Korn*). Disse Forhold forandrede, da endeligt Freden vendte tilbage, men denne yttrede ikke strax i de første Aar sin Virkning til at nedtrykke Priserne, fornemmeligt paa Grund af den i Aaret 1816 i en stor Deel af Europa indtrufne Misvæxt. Da imidlertid de følgende 10 Aar vare særdeles frugtbare, da Industrien i de kornrige Lande i det nordlige Europa — navnlig i Tydskland — deels paa Grund af den da herskende forstyrrede Handels- og Industrielovgivning, deels paa Grund af de store Varemasser, som under Krigsaarene vare opsamlede i England, hvormed Continentet nu oversvømmedes, og som affattes tildeels til utrolige billige Priser — var lidet udviklet, og altsaa Antallet af de Consumenter, som ikke deeltog selv i Productionen af Agerdyrkningsens Producter, forholdsvis ikke var stort, saa at Overskudet af disse, som søgte et Marked i Udlandet, maatte blive betydeligt, — saa sank Priserne paa hine Producter til et særdeles lavt Standpunct. Landeieendommenes Værdi forringedes, og mange Landmænd, som havde indkjøbt Eiendomme i en tidligere heldigere Periode, forarmedes. Tilstanden i de rene agerdyrkende Stater var høist betænkelig. Denne Periode kan visnok anvendes som en vigtig Lærdom for dem, som ville bygge Landenes materielle Velstand paa Agerdyrkningsen og den usikre Affætning til Udlandet af Overskudet af de Producter, som den leverer. Kom end disse Forhold uventede for Mange, saa kan kun

*) Nathanson: Danmarks National og Statshuusholdning. S. 599.

denne Mangel paa Forudseenhed tilskrives deres egen Ukyndighed; thi hvorledes kunne Priser og Forhold, som grunde sig paa overordentlige Omstændigheder og ikke paa en naturlig Udvikling, vedblive, naar disse Omstændigheder forandres? I Aaret 1826 mislykkedes Sommerkornet i en Deel af Europa, og 1828 samt tildeels indtil 1831 ogsaa for en Deel Vintersæden, hvorved der frembragtes en kort Stigen af Frugtpriserne. Men disse overordentlige Forhold maatte ogsaa efter Naturens Orden forandre sig, hvad der ogsaa indtraf under de 4 frugtbare Aar 1832 til 1835. I 1834 er især mærkelig den store Tilførsel, som Rusland behøvede, og som havde vigtig Indflydelse paa de nordlige kornudførende Lande.

Idet jeg derefter med Hensyn til det omkvæstionerede Spørgsmaal kortelig vil betragte de vigtigste Lande, vil jeg begynde fra Osten og først kaste Blikket paa:

Rusland. Dette hører til i Reglen de kornudførende Lande, og kun under enkelte særegne Omstændigheder (Kraaserne af 22 Juni og 4 Juli 1840) har det behøvet en Tilførsel.

Udførselen har været:

1830	{	uformalet 8,277273 hectol. à 69,474000 francs	
	{	formalet	1,795000 —
1836	{	uformalet 3,517083 —	27,023000 —
	{	formalet	1,546000 —
1837	{	uformalet 5,632674 —	41,704000 —
	{	formalet	2,409000 —

*) Da jeg ikke har kunnet erholde originale russiske statistiske Tabeller, har jeg benyttet de af den franske Regjering deraf bekendtgjorte Oversættelser (bulletin du ministère de l'agriculture & du commerce; avis divers art. Russie p. 4. 1841); og har derfor her ladet staae de franske Maal og Myntforter. Den samme Fremgangsmaade har jeg fulgt paa flere Steder i det Følgende. 1 hectolitre = 0,719 dansk Ed.; 1 franc = 2 Mk. 2,19 s.

1838	{	uformalet	6,856886 hectol. á	57,982000 francs	
		formalet		2,645000	—
1839	{	uformalet	9,971081	—	98,715000 —
		formalet		4,153000	—
1840	{	uformalet	2,960191	—	51,832000 —
		formalet		4,274000	—

Medens Udsførslen af formalede Kornvarer har været i Fremgang og som det synes temmelig regelmæssigt, bemærkes i Udsførslen af uformalede Kornvarer en betydelig Falden. 1839 er kun udført 1,694808 hectolitres mere end i 1830, i hvilket Aar Udsførslen var større end i alle følgende Aar indtil det forstnævnte, hvilket let forklæres af de foregaaende almindelige Bemærkninger om Kornhandelen; men i 1840 var den atter 7,010890 hectol. mindre end i 1839 *). Den russiske Kornhandel deler altsaa denne Handelsgreens almindelige Skjæbne at være underkastet flere Uligheder end de fleste andre, men i Rusland fremtræde endnu særegne Forhold, som gjøre denne Falden endnu betydeligere end i mange andre kornudførende Lande. Hiu Stat bestaaer nemlig af et stort sammenhængende Fastland, der for første Delen er frugtbart og vel stikket til Kornavl, men uden forholdsviis betydelige Kyststrækninger; og Korn er en voluminos Handelsartikel, som ikke taaler lang Landtransport. Naar Priserne stige, kunne der skee betydelige Tilførsler fra det Indre til Kystæderne, men synke Priserne under et vist Punct, maae disse Tilførsler aftage, og Landet deeltager da kun for endeel med sine faa Kyststrækningers Producter i den europæiske Kornhandel.

I denne Henseende maa imidlertid det sydlige Rusland,

*) En Formindskelse, som ingenlunde hidrører alene fra Høstens ringe Udsald i Rusland i 1839, men ogsaa og fornemmelig fra en formindsket Efterspørgsel i det øvrige Europa i Begyndelsen af 1840.

der har sin Affætning fra Havnene ved det sorte Hav, navnligt fra Odessa, Verdiansk, Taganroff o. fl., adstilles fra den nordligere Deel, hvorfra Udsfibningen skeer fra Østersøens og det hvide Havs Havne. Af betydeligt Omfang og stor Frugtbarhed ere de russiske Kyststrækninger om det sorte Hav, og tildeels af samme Bestaaffenhed ere de længer ind i Landet liggende Provindsfer. Ingen stor Stadbefolkning, ingen industriel Arbejdsklasse, som kan consumere i Indlandet Overfludet af Landbrugets Producter, findes her. Mangelen af seilbare Floder og ufærdigkomne Veie gjøre vel tildeels Landtransporten vanskelig, men den særegne her bestaaende Indretning, at der langs Landeveiene henligge Jordstrækninger til almindelig Græsning, paa hvilke Lastdyrene under Reisen kunne næres, gjør alligevel Transporten fra Steder, temmeligt langt inde i Landet, til Sæsteden mulig. Grundeieendommene ere billige, Productionsomkostningerne ringe og Jorderne frugtbare; intet Under derfor, at hine Lande kunne levere Overflud af Korn til Udførsel. Vi see derfor ogsaa denne at være temmelig betydelig; saaledes udførtes alene fra Odessa (det vigtigste Udsfibningssted *):

1824 —	561465 Tschetwert Hvede
1825 —	712478
1826 —	804765
1827 —	1,200826
1828 —	28860
1829 —	517983
1830 —	1,215189
1831 —	487382
1838 —	991061

*) Ofsaender: Handelsverkehr der Völker, I. S. 35. Handels- og Industri-Tidende 1841 og 42. 1 Tschetwert = 1,5 dansk Td.

1839 — 1,210232 Tschetwert Hvede

1840 — 789007

1841 — 720872

af de andre Sædarter derimod ikke betydeligt; saaledes kun

1838 — 179394 Tschetwert

1839 — 200732;

1839 udførtes fra Odesa Korn for 35,249000 francs, hvoraf
gif til England for 10,903000 francs

Toscana — 10,537000 —

Sardinien — 4,259000 —

Tyrkiet — 2,819000 —

Frankrig — 3,547000 —

Østerrig — 1,574000 — *).

1840 udførtes fra Odesa for 23,454000 francs, hvoraf
gif til England for 6,905000 francs

Frankrig — 4,443000 —

Toscana — 4,418000 —

Sardinien — 3,016000 —

Tyrkiet — 2,505000 —

Østerrig — 1,974000 — **).

Kun tyndt ere hine Lande befolkede, og Agerdyrkningen ei meget udviklet. Ved en stigende Befolkning og en forbedret Cultur ville uden tvivl langt større Quantiteter Korn kunne produceres; men om end en stigende Folkemængde, folkerigere Stæder og en udviklet Industrie ville foranlædige en langt større Consumption i Indlandet, saa er det dog ikke rimeligt, at hine Lande nogensinde ville gaae over fra at være kornudførende til at blive kornindførende eller ville ophøre at sende store Quantiteter Korn til Forsyning af de Lande ved Middelhavet, som

*) Bull. d. m. du commerce; avis divers Fevrier 1841.

**) Bull. d. m. du commerce; avis divers Janvr. 1842.

maatte vedblive at behøve Tilførsel, eller selv til de nordligere Markeder. Hvad Bigtighed Tilførslerne til England allerede have vundet vil sees af det Foregaaende.

Noget anderledes ere Forholdene i det Nordlige af Rusland; men disse Dele høre efter deres Veliggenhed og Natur til andre Handelsmarkeder og skulle blive omhandlede nedenfor i Forbindelse med de andre ved Østersøen liggende Provindser.

Ryftstrækningerne langs Donau, der med Lethed kunne communicere med Havet og altsaa spille en Rolle i Kornhandelen, ere særdeles frugtbare og meget stikkede til Frembringelse af Landbrugets Producter, men have som en Følge af en despotisk Regiering, ødelæggende Krige, Mangel paa gode borgerlige Institutioner og en tynd Befolkning kun været slet dyrkede. De have derfor kun leveret et ringe Overskud til Udførsel. Fra Galatz udførtes 1839 —

142,224 quilos Korn.

107,733 — Mais.*)

fra Zbrailloff er udført

68,180 quilos Korn.

27,240 — Mais.

De nævnte Kornarter ere af en særdeles god Beskaffenhed, og kunne i denne Henseende fuldkomment sættes ved Siden af dem fra Odessa; og Production vil sandsynligvis meget kunne udvides.

Det europæiske Tyrkiet er af Naturen saa rigt udstyret, at det selv under de for Landets Udvikling høist ugunstige Forhold, hvorunder det befinder sig, dog i Almindelighed har et om end kun ringe Overskud af Korn til Udførsel. Under gunstigere Omstændigheder vilde Agerdyrkningen kunne dri-

*) Bull. du m. du com., avis divers, Octobre 1840. Moldavie p. 4.
1 quilo == : 3,05 bfl. Tdr.

ves til en langt høiere Fuldkommenhed, og om endog ved en mere udviklet Industri Antallet af Consumenterne i Indlandet skulde betydeligt stige, og de fordeelagtige naturlige Forhold af Landbrugerne skulde benyttes fortrinsviis til Production af andre Landproductere end Korn (Viin, Olie o. s. v.), saa er det dog ikke sandsynligt, at Tyrkiet nogensinde vil behøve nogen betydelig Korntilførsel. Selv om dette alligevel skulde blive Tilfældet, vil Forsyningen lettest kunne skee fra de sydlige russiske Provindser og blive uden væsentlig Indflydelse paa de nordlige kornproducerende europæiske Lande.

Disse Betragtninger kunne for største Delen ogsaa finde Anvendelse paa de herlige Lande, som høre til det nuværende asiatiske Tyrkiet. Vel behøve enkelte af disse nu en Tilførsel, navnlig de syriske Kystlande; saaledes er alene til Aleppo i 1839 indført formalede og uformalede Kornvarer til en Værdi af 1,187,000 Francs*); men dels ere disse Tilførsler ubetydelige, dels ville de for største Delen forsvinde ved en bedre Cultur af hine Lande, og i ethvert Tilfælde ville de blive uden væsentlig Betydning for det nordlige Europa.

Egypten var som bekendt i lang Tid Europas Kornkammer. Er end dets Production paa Grund af en despotist Regjeringsform betydeligt sunken ned fra sin tidligere Høide, saa hører Egypten, og vil efter sin naturlige Bestaaffenhed sandsynligviis altid vedblive at høre, til de kornudførende Lande (Fra Alexandrien udgik 1840 Kornvarer for en Værdi af 6,863,000 Francs.**)

De øvrige afrikanske Kystlande langs Middelhavet. Endstjøndt disse ofte behøve Tilførsel af fremmed Korn, ere de dog selv nu under en slet Cultur efter

*) Bull. du m. du commerce, avis divers, Septbre 1840, Egypte p. 8.

**) Bull. du m. du commerce, avis divers, Mars 1842, Egypte p. 12.

en riig Høst istand til at udføre Korn. Algeriet har vel efter dets Besættelse af Franskmændene oftere behovet Tilførsel; men dette er en Følge af den der herskende Urolighed og af de Ds-fere, som Underholdningen af en betydelig Armee der udkræver. Naar Roligheden vender tilbage, og Landet udvickles under en god Bestyrelse, vil det sikkerligt atter som forhen indtræde i Classen af de kornudførende, saa at disse heller ikke her kunne vente sig noget stadigt Marked for Overfludet af deres Producter.

Grækenland, de græske Der, Malta, de joniske Der og Candia behøve i Reglen Tilførsel af Cerealeer fra Ulandet; saaledes er i Aaret 1839 indført til

Malta: for 5,733,000 Frances,

hvoraf atter er udgaaet for 2,662,000 Frances *),

Candia: 463,000 — **).

De joniske Der: 6,510,000 — ***).

Deels skyldes dette vel en mindre god Cultur, men ogsaa Landenes Bestaaffenhed, da de ere mindre stiftede til Kornavl og bedre til Production af de saakaldte Sydfrugter. Disse Lande ville derfor sandsynligviis vedblive at indføre Korn, og erholde deres Tilførsel fra Rusland, de østerrigiske Provindsfer o. s. v., men ikke fra Norden.

Italien. De om de sidstnævnte Lande anførte Bemærkninger gielde ogsaa om Italien, skiondt i forskjellig Grad efter den meget forskjelligte Bestaaffenhed af de Stater, hvori Landet er deelt. I Reglen ere de Tilførsler, som den sydlige Deel af Italien behøver, meget ringe, og naagtet Forholdene i det Hele gjøre Culturen af andre Producter fordeelagtigere end af

*) Bull. du m. du com. (avis divers, janvier 1841.)

**) Bull. du m. du com. (avis divers, Fevrier 1841. art. Egypte.)

***) Bull. du m. du com. (avis divers, Juillet 1841.)

Korn, saa har dog Kongeriget begge Sicilierne ofte Overflud til Udsørsel. I det romerske Gebeet staaer Algerdyrkningen paa en maadelig Fod, Toscana er vel langt bedre dyrket, men dets naturlige Bessaffenhed gjør det uskikket til Kornavl; det behøver derfor stadig Tilførsel; saaledes er til Rigets vigtigste Havn Livorno indført i 1839 for 27,880,000 Francs og udført for 9,360,000 Francs *).

De paa Fastlandet liggende Dele af Kongeriget Sardinien ere heller ikke istand til at forsyne sig selv med Korn, men behøve fremmed Tilførsel; saaledes er til Rigets tvende vigtigste Havne, Genua og Nizza, indført:

1838 for 15,816,000 Francs

1839 — 18,628,000 —

medens der kun er udført:

1838 for 6,005,000 Francs og

1839 — 5,591,000 — **)

Østerrig. De til denne Stat hørende Dele af Italien ere særdeles frugtbare og i det Hele vel dyrkede, hvorfor de ogsaa ere istand til at producere det til eget Forbrug fornødne Korn, uagtet Folkemængden og Forbruget er stort, og Landbruget leverer andre værdifulde Producter (Silke, Vijn, Riis). Kyststrækningerne langs det adriatiske Hav ere i det Hele usrugtbare og behøve en Tilførsel af Korn, som de dog for største Delen modtage fra det Indre af Landet. De Landstrækninger af Tydskland og Ungarn, som ligge Nord og Øst for Havnene ved Triest og Fiume, ere frugtbare og vel skikkede til Kornavl og levere ei ubetydelige Quantiteter til Udsørsel, hvilke imidlertid vilde kunne forøges betydeligt, dersom Transporten til Havnene kunde lettes. Hine Lande ville dog sandsynligviis

*) Bull. du m. du com. avis divers, Juillet 1840.

**) Bull. du m. du commerce avis divers, Octbre 1840 og Juillet 1841.

komme til at spille en stedse vigtigere og vigtigere Rolle med Hensyn til Forsyningen af de Lande ved Middelhavet, som rimeligviis stedse ville behøve Tilførsel, skjøndt det østerrigste Monarchie, betragtet som et samlet Hele, under de nærværende Forhold indfører mere Korn end det udfører.

Spanien og Portugal.

I tidligere Tider, da disse Lande drog store Rigdomme fra deres vidtløftige Colonier, og i Tilfald dertil lode Indlandets Agerdyrkning og Industrie forfalde, ydede de de kornudførende Lande et riigt Marked for Afsetningen af deres Producter, saaledes som det allerede er omtalt ovenfor. Da Colonierne vare tabte, og Midlerne til at indkjøbe Udlandets Producter for en stor Deel med disse, vilde vistnok Agerdyrkingen, for hvilken Landenes Bessaffenhed i det hele er saa vel skiftet snart have udviklet sig igien, hvis Regjeringen havde turdet overlade den til sin naturlige Gang og ikke søgt, ved at indskrænke og forbyde Indførslen af fremmed Korn, at sikkre den mod Concurrencen og saaledes snarest befordre dens Fremskridt. De nordøstlige Provindser af Spanien ved det middellandske Hav behøve nu under sædvanlige Forhold fremmed Hielp og maa modtage denne fra de sydlige Provindser, forsaavidt Fremmede ei ad Snighandelens Veie kunne yde dem den. De sydlige spanske Provindser producere en stor Mængde og fortrinlige Kornarter (den andalusiske Hvede er berømt for sin Godhed) og forsyne for en stor Deel andre spanske Provindser. Disse Lande ere desuden fortrinligt stikfede til Production af Vin, Olie og Sydfrugter, og om end denne Aal under bedre indre Forhold i Landet og en hensigtsmæssigere Lovgivning skulde tiltage, vil Kornavlens dog vist stedse give Overflud til Forsyning af andre Provindser. I de nordlige spanske Provindser er naagtet deres bjergige og mindre fordelagtige Bessaffenhed for Kornavlens, denne forholdsviis bedre udviklet

end i andre Dele af Spanien, og fra disse Provindfers Søhavne stee endog, naar Kornpriserne staae nogenlunde høit, Udførsel af Korn, som rigtignok da for en Deel tilføres fra de indre Provindser, hvorfra Transporten paa Grund af Mangelen af seilbare Floder og gode Veie kun under saadanne Omstændigheder kan lønne sig; saaledes er i 1839, da Kornpriserne stode høit, udført fra

Coruna for 237,000 Frances.

Bilbao — 120,000 —

Santander — 4,982,000 —

Gijon — 250,000*) —

Skulde end Industrie, Bjerghværksdrift og Aalen af andre Landproducter end Korn betydeligt tiltage, og saaledes Antallet af Consumenter i Indlandet vore, saa er det dog ikke rimeligt, at Spanien vil komme til at indtræde i Classen af kornindførende Lande.

Portugal befinder sig med Hensyn til Kornhandelen omtrent under samme Forhold som Spanien. Forbudet mod Kornindførsel har oftere i de mere befolkede Rysstrækninger frembragt Trang, medens Klager over Mangel paa Afsetning høretes fra de indre Provindser, hvorfra Transporterne af Mangel paa gode Communicationsmidler kun vanskeligt kan stee.

Uagtet Landets Bessaffenhed fortrinligt indbyder til Viin- og Frugtavl, og uagtet de indre for enhver Udvikling ugunstige Forhold, har Agerdyrkingen dog udviklet sig saaledes, at Landet selv under heldige Conjuncturer, naar Priserne stige, har udført Korn, saaledes som f. Ex. i Maret 1839, da portugisisk Korn saaes paa Englands Markeder.

Vi have saaledes ved at giennemgaae Landene ved Middelhavet seet, at flere af disse ere istand til selv at producere

*) Bull. du m. du commerce avis divers, Aout 1840, Mai 1841.

de til det indre Consumo fornødne Qvantiteter Korn, at de Tilførsler, som de andre behøve, ei ere betydelige, at de under en videre Udvikling af Culturen sandsynligviis ikke ville blive betydeligere, da hine Lande ifølge deres Klima, Jordbund og Nationernes Character ere mindre skiftede til i fortrinlig Grad at blive industridrivende end de nordligere, og endeligt, at de Korntilførsler, som ere og stedse ville blive fornødne paa enkelte Steder, deels ville kunne stee fra visse af Landene ved Middelhavet selv til andre, og deels i fortrinlig Grad fra Landene omkring det sorte og asowste Hav. Disse sidste optræde allerede som farlige Concurrenter for de nordlige kornudførende Lande paa nordlige Kornmarkeder selv; saaledes stee betydelige Indførsler derfra til England. Har end disse i de sidste Aar ei naaet samme Størrelse som i 1839, (see ovenfor), saa hidrører dette tildeels fra, at mange Handelshuse have ladet sig affrække ved de betydelige Tab, som forarsagedes ved Kornforsendelser, som i Begyndelsen af 1840 stete fra Odessa og Taganrok i Tillid til, at Aaret 1839's høie Kornpriser skulde blive staaende indtil henimod Høsten 1840. Men hine Lande vedblive at producere betydelige Mængder af Korn og ville under enhver heldig Conjunction optræde med store Qvantiteter paa Englands og andre Markeder, især naar Kornhandelen paa de forstnævnte ved den vistnok nær forestaaende Regulering af en fast Korntold i England gives mere Fasthed, saa at Forsendelser fra saa fjerne Egne blive mindre precære end under det nuværende System. Steer der end under enkelte Omstændigheder nogle Forsendelser af Korn fra Norden til Middelhavets Lande, saa maa dette snarere betragtes som Undtagelser, og ei som et Beviis for, at hine Lande her finde et stadigt Marked for deres Landproducter.

Frankrig. Et saa vidtudsøgt Continentalland som Frankrig, maa naturligviis være af en meget forskjellig Bestaf-

fenhed. Medens de sydlige Provindser fortrinviis have samme Charakter, som hine Lande omkring Middelhavet, der ere omhandlede, og Kornavl og Fædrift her ei er meget udviklet, idet Dyrkning af Viin, Olie o. s. v. indtager deres Plads, er i den nordlige Deel af Landet disse Erhvervskilder drevne i langt større Udstrækning. Dette viser sig i hele Folkets Levemaade, og medens Consumtionen af Korn, Kartofler og Kjød er langt større i de nordlige Provindser end i de sydligere, fortæres i disse langt mere Viin, Olie, Sydfrugter o. s. v.*). Kystprovindserne langs Middelhavet kunne ikke selv producere fornødent Korn. De vestlige og nordlige Kystprovindser ligesom det Indre have i sædvanlige Aar et ringe Overskud til Udførsel. Uagtet Agerdyrkingen er vidt udviklet i de nordlige Provindser langs Belgiens og Tydsklands Grændser, levere de dog ei betydeligt Overskud til Udførsel, da her bestaaer en uddannet Industrie, hvorved syttelsættes mange Consumerter af Landbrugsgets Producter. Til de Provindser, som i almindelige Aar kunne forsyne andre, høre ogsaa flere af dem, som ligge nær Rigets østlige Landgrændse fra Middelhavet til Rhinen. Uagtet saaledes enkelte Dele af Frankrig i Neglen have Overskud af Korn at tilbyde til Udførsel, og uagtet Agerdyrkingen i det Hele staaer paa et temmeligt høit Trin samt understøttes af Landets naturlige Frugtbarhed, saa er dog i Almindelighed Indførslen større end Udførslen, hvilket tildeels hidrører derfra at Landet paa mange Steder er vel fliffet til Dyrkning af alle Arter af Handels-Planter andre end Korn, og at Industrien er saa udviklet og sysselsætter en stor Deel af Folkemængden.

*) Sfr. de Beviser herfor, som ere leverede i archives statistiques de la France, publiées par le ministre de l'agriculture & du commerce; Artikel „agriculture“. Det er ei fornødent for det her omhandlede Diemed at anføre de iøvrigt høist interessante Data, som indeholdes i det omtalte Værk.

For at besyttte sit Algerbrug har Frankrig antaget samme System af Love*), som hidtil i en Række af Aar er fulgt i England, nemlig en Gradationstold, som vøxer i Størrelse paa samme Tid, som Middelspriserne synke. Indtil 1832 var Indførslen aldeles forbuden, naar Priserne sank under den laveste Normalsats, men fra hiint Aar (Lov af 15 April 1832) blev dette Udforselsforbud hævet, og Indførslen tilladt til enhver Tid mod at Tolden for hver Franc, Prisen synker under den laveste Normalsats, forhøies med $1\frac{1}{2}$ Franc. Det vilde føre for langt her at undersøge den Indflydelse, som en saadan Gradationstold udøver paa det Land selv, hvorfor den gielder, og hvorvidt den i det Hele er hensigtsmæssig eller ikke; men aabenbart er det, at dette System maa frembringe en endnu større Væksten i den efter sin Natur allerede usikre Kornhandel, og at den derved befordrede betydelige Stigen og Synken af Priserne ikke kan være uden skadelig Indflydelse paa den rolige og stadige Udvißling af de kornudførende Landes materielle Vel. Frankrigs Trang til fremmed Tilførsel vil kunne oversees af nedenstaaende Tabel**).

*) Ved Love af 1819, 20 og 21 bleve Departementerne med Hensyn til Nærheden af Havet deelte i 4 Klasser, og for hver af disse bleve bestemte Normalpriser for Lveben, hvorefter Gradationstolden skulde fastsættes. Naar Prisen steg over høieste Normalsats var Tolden $1\frac{1}{2}$ Franc pr. hectolitre; og naar den sank under den laveste, var Indførslen forbuden. Først ved Loven af 15de April 1832 blev det ogsaa tilladt, naar Prisen stod under denne Sats, at indføre Korn.

**) Tableau décennal du commerce de la France avec ses colonies et les puissances étrangères pendant les années 1827 à 1836, publié par l'administration des douanes; tableau général du commerce etc. pendant l'année 1839; og tableau général du commerce etc. pendant l'année 1840. 1 hecto. = 0,719 dsk Tdr.; 1 Kilogramme = 2 Æ dsk. V.

Uformalede Kornvarer.					Formalede Kornvarer.				
	indført.	udført.	mere indf.	mere udf.		indført.	udført.	mere indf.	mere udf.
	hecto.	hecto.	hecto.	hecto.		Kilogr.	Kilogr.	Kilogr.	Kilogr.
1827	350,830	539,090	"	18,826		34,400	12,594,000	"	9,154,000
1828	1,498,860	242,400	1,256,466	"		2,780,000	7,879,000	"	5,099,000
1829	2,342,600	156,030	2,186,570	"		6,856,000	9,751,000	"	2,895,000
1830	2,380,260	131,520	2,148,740	"		8,270,000	13,434,000	"	5,164,000
1831	1,191,340	393,320	797,920	"		4,563,000	10,056,000	"	5,483,000
1832	4,968,330	386,730	4,581,600	"		14,616,000	18,060,000	"	3,444,000
1833	258,690	233,230	25,460	"		290,000	16,640,000	"	16,350,000
1834	187,510	217,930	"	3,045		336,000	18,324,000	"	17,988,000
1835	185,820	1,270,960	"	108,514		129,000	22,162,000	"	21,932,000
1836	1,601,440	1,212,900	388,540	"		673,300	23,805,000	"	23,131,700
1839	2,916,970	1,827,830	2,089,140	"		7,110,000	21,773,000	"	14,663,000
1840	2,430,660	1,605,030	825,530	"		1,726,000	24,697,000	"	22,981,000

Den stedse tiltagende Udførsel af formalede Kornvarer hentyder paa en lykkelig Udvikling af de større Møller (for største Delen Dampmøller), som arbejde for Forsendelser til fjernere Egne. En stor Deel af disse Forsendelser stee fra Marseille og andre Havne ved Middelhavet, og saavel de der-

til fornødne Indførsler af uformalede Kornvarer, som de, der ofte udtræves til Forsyning af de sydlige Lidet kornproducerende Provindser, stee for en stor Deel fra Kornlandene omkring det sorte og asovske Hav.

Endssjendt saaledes Frankrig i Reglen hører til de kornindførende Lande, saa er dets Behov af fremmed Korn dog under almindelige Omstændigheder ikke stort; Forsyningen stee tildeels fra andre Lande end de nordlige Kornlande, og Handelsdelen er underkastet alle de fordærlige Chancer, som frembringes af det fulgte Toldsystem, hvilket det ikke er rimeligt, at man vil see sig istand til saa snart at forandre under den haardfattede Modstand, som gjøres mod alle Forbedringer i den industrielle Lovgivning.

Belgien er et Land, som i det Hele er herligt udstyret af Naturen, og hvor Agerdyrkningen under den Indflydelse, som talrige vel befolkede Stæder, en talrig industriel Classe, som skaffer Landmanden en sikker og hurtig Affætning paa hans Producter, gode Communicationsmidler, og en stræbsom og flittig Arbeidsclasse udøve, har udviklet sig til en saadan Grad af Fuldkommenhed, at det staaer som et Monster for andre Lande. Man skulde derfor antage, at dette Land maatte have en i Forhold til dets Størrelse betydelig Kornudførsel, men dette er imidlertid ikke Tilfældet; thi deels have Landmændene for en stor Deel lagt sig efter Avling af Handelsplanter (især Hør *), hvis Production lønner sig bedre end Kornavl, deels har Landet en stærkt udviklet Industrie, som sysselsætter en tal-

*) Udførslen her været:

1836	—	7,087,000	Kilogr.
1837	—	7,633,000	—
1838	—	12,786,000	—

Essai sur la statistique de la Belgique par Heuschling.

rig Classe, der i Indlandet consumerer en stor Deel af Overflødet af Algerbrugets Producter. Belgien optræder af de anførte Grunde ikke paa de større Kornmarker som Concurrent for de kornudførende Lande, men det behøver dog i Reglen ikke selv betydelig Tilførsel og tjener altsaa ei til at forøge Efterspørgslen.

De Quantiteter af Kornvarer, som ere ind- og udførte af Belgien, sees af nedenstaaende Tabel. *)

Indført:	Udført:	Mere indført end udført:
1836: 37,742000 Klg.	10,421000 Klg.	27,321000 Klg.
1837: 46,586000 —	14,638000 —	31,948000 —
1838: 63,042000 —	25,211000 —	37,831000 —

Det er dog især Byg og Havre, hvoraf Belgien behøver Tilførsel. Ind- og Udførslen af Hvede og Rug i de 3 Aar har været:

1836: 10,163006 Klg.	8,778000 Klg.	+	1,385000 Klg.
1837: 9,637000 —	11,309000 —	—	1,672000 —
1838: 17,169000 —	12088 —	+	5,081000 —

Holland. Dette Land bestaaer deels af Marssjord, som bedre egner sig for Dvægavl end for Kornavl, og deels af lidet frugtbar sandige Strækninger. Det er derfor i Reglen ikke istand til selv at producere det for den indenlandske Consumption fornødne Quantum Korn, især da Landmændene tildeels have større Fordeel ved Dyrkning af Handelsplanter (Tobak, Krapp etc.) end ved Kornavl. *) Det er allerede ovenfor

*) Essai sur la statistique générale de la Belgique par Heuschling, publié par Vandermaelen. Bruxelles 1841.

**) Efter officielle Efterretninger ere Kun 662,883 saakaldte Bunders anvendte til Kornavl, medens fast det dobbelte Antal eller 1,243000 Bunders er offret til anden Cultur. (John Bowrings Bericht über den deutschen Zollverein an Lord Palmerston, den tydske Oversættelse, S. 93).

omtalt, hvorledes Halland i tidligere Tider under frie Forhold drev en vigtig Mellemhandel med Korn, samt hvorledes det for en stor Deel mistede denne, deels som en Følge af de forandrede Handelsconjuncturer og deels paa Grund af den Indskrænkning, Regjeringen under Foreningen med Belgien lagde paa Kornhandelen ved høi Indførselstold. Efter Ophævelsen af denne Forening nedfattes atter Tolden for en kort Tid, men forhoiedes atter 1835 som en Følge af de af høie Afgifter tryffede Landsmænds Klager, uagtet det, som John Bowring loco cit. siger, er vanskeligt at indsee, hvorfor et Folk skal betale Levnetsmidler med høiere Priis, fordi Regjeringen hæver høie Afgifter. Denne Told, der er en Gradationstold, anlagt efter samme Princip som den engelske og franske men ansat lavere end den første, skader aabenbart Handelen og er en Byrde for et Land, som i Reglen behøver fremmed Tilførsel til sin egen Forsyning, uden at denne Beskyttelse kan ansees for absolut fornøden for et Agerbrug som det i Holland.

1839 *)	{	indførtes for	32,817600	francs
		udførtes —	13,341000	—
		mere indf. —	19,476600	francs.
1840 **)	{	indførtes —	15,163000	—
		udførtes —	8,587000	—
		mere indf. —	6,576000	francs.

Tydsffland. Naar man betragter dette Land, er det naturligt først at standse ved den tydske Toldforening, som længere hen i dette Skrift vil blive Gjenstand for en vidtloftigere Undersøgelse, men her nærmest kun skal betragtes som et afluttet Heelt med Hensyn til Kornhandelen. Uagtet den Frihed, som

*) Bull. du m. du commerce, avis divers, Avril 1841.

**) Avis divers, Octobre 1841.

ved Afslutningen af denne høist mærkelige Forening er givne Handel og Industrie, og hvorved disse i det sidste Decennium have udviklet sig paa en paafaldende Maade, i høi Grad har forøget den industrielle Classe og saaledes de indenlandske Consumenter af Landbrugets Producter, saa har dette dog ikke formindsket det Overskud af Korn, som Toldforeningen har at tilbyde Udlandet; idet Agerdyrkningen har udviklet sig samtidigt med Industrien netop ved Berekvirkning af denne og derved er bleven istand til at ernære den voksende industrielle Befolkning og dog have Overskud til Udførsel.

Indførsel og Udførsel i Toldforeningen har været*):

Uformalede Kornvarer.				Formalede Kornvarer.		
	indført	udført	mere udf.	indført	udført	mere udf.
	pr. Sch.	pr. Sch.	pr. Sch.	pr. Sch.	pr. Sch.	pr. Sch.
1832	1,691442	4,878278	3,186836	8641	71768	63127
1833	593231	4,599378	4,006146	9940	92825	82885
1834	697247	5,330603	4,633356	2314	189328	187014
1835	485090	4,381864	3,896774	3013	197922	194909
1836	729346	8,110710	7,381364	1159	236138	234979
1837	1,040878	8,811623	7,770745	5534	358462	352928
1838	1 922020	8,462501	6,540481	4430	381658	377228
1839	2,304626	11,997861	9,693135	4474	255815	251341

Det maa ved Sammenligninger mellem Ud- og Indførsel i de forskjellige Aar vel erindres, at Foreningen først egentlig har uddannet sig til sin nuværende Udstrækning i den her omhandlede Periode. Ved Slutningen af Aaret 1831 indbefattede den kun Preussén med de i dens Gebet indsluttede fremmede

*) Uebersicht der Gegenstände des Verkehrs und Verbrauchs im preussischen State und im deutschen Zollverbande von Dietrich 1831—36, p. 266. 1ste Fortsægung S. 195 og 205. 1 Scheffel er her ansat til 80 Pfd. En preussisk Scheffel = 0,395 dansk Td.

Enclaver tilligemed Storhertugdømmet Hessen af et Fladerum af 5278 Qvadratmile og en Folkemængde af henved 14 Mill. Menneffer. Indtil Udgangen af 1833 havde den, ved Tiltrædelsen af Churfyrstendømmet Hessen, kun udvidet sig til 5460 Qvadratmile og 14,827418 Menneffer. Først i Aarene 1834 og 35 tiltraadte Sachsen, Thüringen, Baiern, og Würtemberg og i 1836 Baden, Nassau og Frankfurt, saa at Foreningen fik en Udstrækning af 8088 Qvadratmile med noget over 25 Mill. Indvaanere, hvilket er omtrent den samme, som den havde ved Udgangen af den i ovenanførte Tabel angivne Periode, idet de senere samme tiltraadte Statsdele ere af ringe Udstrækning.

Saa vel Productionen som Ind- og Udførslen af Korn er naturligt meget forskjellig i de forskjellige til Toldforbundet hørende Stater, men dels ligger det udenfor det her omhandlede Viemed nøiere at forfølge dette, dels er det efterat Toldgrændserne ere hævede mellem de forskjellige Stater, vanskeligt nøie at angive enhvers Ud- og Indførsel. Det er tilstrækkeligt at have lagt Mærke til, at den hele Forening, efterat have tilfredsstillet sit hele indre Behov, har Overflud til Udførsel og ikke tilbyder eller sandsynligviis vil komme til at tilbyde de andre kornudførende Lande noget Marked for deres Producter. De vigtigste Provindsfer med Hensyn til Kornudførslen ere de preussiske langs Østersøen, fornemmelig Ost og Vestpreussen. Den hele stedse tiltagende Udførsel af formalede Kornvarer stæer næsten udelukkende herfra, især fra Stettin og Danzig. Mærkeligt er det og hentyder paa Algerdyrkningens Fremstribt, at det især er Udførslen af Hvede, som tiltager, medens den af Rug og Byg endog er aftagen, rimeligviis dels som en Følge af den foregædte Consumtion i Indlandet af de sidstnævnte Kornarter, der danne Indbyggernes Hovednæringsmiddel, og dels maaskee ogsaa, fordi man ved den stigende Udvikling af Alger-

dyrkningen søger at producere værdifuldere Sorter. For de 3 Aar 1837—39, i hvilke Toldforeningens Udstrækning omtrent er bleven den samme, er Gjennemsnittet af hvad der er mere udført end indført af Rug og Byg faldet fra respective 1,649175 preussiske Scheffel til 702845 og fra 1,909283 Scheffel til 1,231759, medens det af Hvede er steget fra 4,435323 Sch. til 5,664684*).

Al de tydske Provindser, som ikke høre til Toldforbundet, ere allerede ovenfor omtalt nogle af de til Østerrig hørende, som have deres Udsørsel over Trierst og Rume. De indre østerrigske Provindser kunne ikke under de nærværende Forhold spille nogen Rolle i den store Kornhandel, da Transporten deraf af en saadan voluminos Vare, som Korn, ikke lønner sig. Muligt kunne disse Forhold forandres, naar hine Provindser sættes i Forbindelse med Havet ved et Jernbanenet.

De Lande, som høre til den hannoveranske Toldforening, og have deres Udsædningssteder ved Elben, Weser og Nordsoen, ere i det Hele vel skikkede for Kornavl og have Overflod af Agerdyknings-Producter til Udsørsel. Vel er Industrien her endnu meget lidt udviklet, men om endog hine Provindser skulde indtræde i den store tydske Toldforening, hvilket rimeligviis vil skee, og derved Industrien, som en Følge af den Beskyttelse, Foreningens Toldtarif yder den, skulde udvikle sig til større Fuldkommenhed, og saaledes Antallet af Consumenterne i Indlandet skulde vore, er det dog sandsynligt, at hine Lande efter deres hele Beskaffenhed og Folkets Charakter ville vedblive at være fortrinsoviis agerdyrkende. Disse Betragtninger kunne ogsaa finde Anvendelse paa de ved Østersøen liggende tydske Provindser, som endnu ikke have tiltraadt Toldforeningen**).

*) Dieterici: Uebersicht 2c. 1ste Fortsættelse S. 196.

**) Fra Mecklenborg er i Aaret 1839 udført 736256 Tdr. Kornvarer, avis divers Septembre 1840.

Polen hører som bekendt til de vigtigste kornudførende Lande i Europa. Fornemmelig udføres herfra Hvede, ikke alene i stor Mængde, men ogsaa af fortrinlig Væstfaffenhed. Da imidlertid Landet selv ingen Søhavne har, maa Udførelsen skee gjennem Havnene i det egentlige Preussien især fra Danzig, Königsberg og Memel, hvortil Tilførslen skeer deels ad Weichsel deels tillands. Da denne Transport imidlertid er forbunden med adskillige Besværligheder og Gjennemførslen gjennem de preussiske Stater desuden besværes ved en ikke ubetydelig Transitafgift*), saa retter dens Størrelse sig meget efter Prisferne, da Forsendelserne ikke kunne lønne sig, naar disse synke meget lavt ned. Gjennem Vestpreussien er transiteret af Hvede, Rug, Byg Havre og formalede Kornvarer**):

1832 — 139920 preussiske Scheffel.

1833 — 345808

1834 — 721397

1835 — 220645.

Alene af Hvede er transiteret gjennem denne Provinds***):

1838 — 1,181803 preussiske Sch.

1839 — 1,444439.

Udførslen fra de preussiske Havne af disse fremmede transiterede Kornvarer overgaaer ofte Udførslen af de i Landet selv producerede.

Allerede ovenfor er Rusland i Almindelighed omtalt med Hensyn til Kornhandelen, og noget speciellere Provindsferne ved det sorte og det asovske Hav. De nordlige Provindsfer ved Østersøen ere ogsaa særdeles vel skiffede til Kornavl og

*) Ved Tarifen for 1843-45 er den bestemt til 3 sgr. pr. Scheffel (33 Rbl. pr. Td.) af Hvede og Balgfrugter og til 2 sgr. pr. Scheffel (23 Rbl. pr. Td.) af Rug, Byg og Havre.

**) Dieterici: Uebersicht zc. P. 273.

***) Dieterici: Uebersicht zc. 1ste Fortsetzung P. 202.

levere, naar Priserne staae nogenlunde høit, et betydeligt Overskud til Udsørsel; men denne Udsørsel er underkastet en større Variabilitet end den, som alene hidrører fra Høstens større eller mindre gunstige Udsald. Naar Udsørslen nemlig skal naae nogenlunde Betydning, maa Tilførslen stee fra de længere inde i Vandet liggende Provindser; men fra disse er Transporten saa besværlig, at den kun lønner sig, naar Priserne ere høie. Derfor seer man ogsaa, at naar de russiske Havne under særegne Conjunctioner ere blevne aabnede for Indførsel af fremmed Korn, har ingenlunde Tilførslen været saa stor, som den stedfindende Trang skulde lade formode, idet Førslen fra Havet til de dybere inde liggende Provindser har været for besværlig. Disse Forhold saavelsom Climaets og Jordbundens Pægselighed for Culturen af Hamp, Hør og andre Handelsplanter, hvis Indførsel andre Nationer sjældent besvære paa samme Maade som Kornets, fordi de danne det raa Material for vigtige Fabrikgrene, og hvormed Handelen derfor er stadigere og sikkrere end Kornhandlen, har bevæget Landmændene til at udvide Culturen af disse Planter. De her omhandlede russiske Provindser udføre forholdsvis langt mere Rug og Byg end Hvede.

Fra Riga udførtes Kornvarer i 1839 for 16,894500 frs. og i 1840, da Høsten i det Hele var ugunstig i Rusland, for 2,710300 frs., nemlig:

13464	hectolitres	Hvede
35776	—	Rug
125136	—	Byg
153176	—	Havre.

England er ligesom i saa mange andre Henseender saa og med Hensyn paa Kornhandelen et Land, der spiller en overordentlig vigtig Rolle og udøver en stor, ja vel af alle den største, Indflydelse paa de kornudførende Lande.

I de første 70 Aar*) af det forløbne Aarhundrede havde England et Overskud af Korn til Udførsel og udførte i Gjennemsnit aarligt henved 200000 Quarter Hvede. I det følgende Aar Decennier stede snart Tilførsel fra Udlandet og snart Udførsel til dette, alt efter Høstens forskjellige Udfald; men i det sidste Decennium af forrige Aarhundrede og siden fremdeles har England stedse behovet større eller mindre betydelige Tilførsler, ingenlunde som nogen Følge af en Aftagen af Agerdyrkningen, der stedse udviklede sig mere og mere til større og større Fuldkommenhed, medens flere og flere hidtil udyrkede Landstrækninger efterhaanden optoges til Cultur; — men paa Grund af en mægtig Udvikling af Handel og Industrie og en stedse voksende Tiltaget af de indenlandske Consumenter's Antal. Under de langvarige Revolutions- og napoleonske Krige voksede Forbruget især til de store Hæres Underhold, medens Tilførslerne bleve vanskelige; Priserne steg til en betydelig Høide og store Capitaller anvendtes paa Forøgelse af den indenlandske Production. For at redde disse fra at tabes og for at beskyltte Agerbrugerne mod en altfor fordærvelig Indflydelse af Priserne's Dalen efter Krigen, gik 1815 den berøgtede Kornbill, hvorved Indførslen af Hvede forbødtes, indtil Prisen steg til 80 schill. pr. quarter, igjennem i Parlamentet. Ved Loven af 1822 bestemtes Limitoprisen til 70 sh. pr. quarter. ~~Disse Love bestode indtil 1828.~~ Kun til enkelte Tider og for korte Perioder suspenderes det strænge Indførselsforbud. Uagtet dette og den høie Told sank nemlig Priserne bestandigt i England indtil 1823, og den fremmede Indførsel var ubetydelig. I de følgende Aar steg Priserne og 1825 blev det ved en egen Parlamentsact tilladt at overføre de Quantiteter, som laae i Pakhusene, til Consumet; og 1826 aabnedes endog Rigets Havne ved en Ministerialbeslut-

*) Eslander: Handelsverkehr der Welker 1ste D. S. 113.

ning for fremmed Indførsel, førend Priserne vare stegne til en saadan Høide, at dette efter Kornloven vilde være tilladt. Er-
delig 1828 hævedes Indførselsforbudet ganske, og Tilførslen blev
nu tilladt under alle Omstændigheder, men Gradationstolden
med alle dens skadelige Virkninger vedblev. Det vilde lede for
langt her at undersøge dette Toldsystems Indflydelse paa den
engelske Agerdyrkning og Industrie, — en Indflydelse, der saa
ofte og vidtloftigt er debatteret, og hvis Skadelighed nu synes
erkjendt af selve Englænderne —; men hvilken Virkning dette
System har havt paa de Lande, der kunne forsyne England
med de fornødne Quantiteter Korn, det vil formeentlig fremgaae
ved at sammenligne de Tilførsler, som i en Række af Aar ere
fæte fra fremmede Lande, med dem, der ere fæte fra Irland,
hvilke ikke have været underkastede Kornlovenes Indflydelse.
Indførslen fra fremmede Lande var*):

	Hvede	Byg	Havre	Rug	Hvede- meel	Pønner, Erter, Boghvede
	quart.	quart.	quart.	quart.	centr.	quart.
1821	83904	11645	311601	2530	182895	16052
1822	53171	31883	127008	110	23296	10241
1823	11946	376	28705	"	19879	10682
1824	29834	21810	384477	850	212449	31449
1825	252561	269915	255168	3860	87442	29510
1826	407488	379013	602875	6313	31195	70178
1827	371039	276426	2,178577	91867	112925	509105
1828	198306	82558	206977	2977	119433	119873
1829	1,680644	306885	447593	87100	456356	180516
1830	1,396866	154124	525233	46379	549758	48854

*) Nebenius; der deutschen Zollverein S. 112.

Indførslen fra Irland var i samme Periode:

1821 —	1,701447	Qvarter.
1822 —	1,082225	
1823 —	1,332219	
1824 —	1,241987	
1825 —	2,028899	
1826 —	1,407811	
1827 —	1,327748	
1828 —	2,597226	
1829 —	1,872249	
1830 —	1,834032.	

Medens saaledes Indførslerne af Hvede fra Udlandet, der vare underkastede Toldens Indflydelse, i det anførte Decennium varierede mellem 11946 og 1,680644 eller forholdt sig som 1 : 140, varierede de ubeskattede Indførsler fra Irland kun mellem 1,082225 og 2,597226 eller forholdt sig = 1 : 2, 4. Det ligger, som allerede ofte fremhævet, i Kornhandelens Natur, at den i de forskellige Aar maa være betydelige Forandringer underkastet, men at denne forhoies ved et Lovgivnings-system, som det anførte, fremgaaer af det Foregaaende; og at Udviklingen i det Land, hvis materielle Vel fornemmeligt beroer derpaa, maa være hoist ustadig og usikker synes indlysende, da en saadan Forskjellighed i Indførslen maa være parret med en lignende med Hensyn til Priserne.

I Perioden fra 1831—36 havde England en temmelig god Høst, saa at Indførslen af fremmede Kornvarer var meget ubetydelig. I 13 Aar, 1828—41, indførtes ialt 13,475000 quarters og i de sidste fire Aar af denne Periode i Gjennemsnit 2,300000 qu. aarligt*). Ved den Forandring i Kornlovene, som er antaget i Parlamentssessionen i 1842, er skeet en ikke

*) Robert Peels Tale i Underhuset d. 9 Febr. 1842.

ubetydelig Nedsættelse i Tolden. Naar Gjennemsnitsprisen paa Hvede synker under 51 sch. pr. quarter, er Tolden 20 s., ved en Priis af 51 s. er den 19 s., naar den er mellem 51 s. og 55 s., er Tolden 18 s., naar den er 55 s., falder Tolden til 17 s. og for hver sch. høiere Gjennemsnitspriis 1 s., indtil den har naaet 65 s., da Tolden bliver 7 s.; mellem 65 s. og 69 s. er den 6 s. og falder da indtil 73, da den kun er 1 s. Tolden paa Hvede forholder sig til Tolden paa Rug, Byg og Havre ligesom 100 : 58 : 53 : 40.

Man har saaledes endnu vedligeholdt Gradationstolden, og skøndt dens skadelige Virkning ved Nedsættelsen er betydeligt formindsket, vedbliver den dog endnu at vise sig.

Sverrig og Norge. Det førstnævnte af disse Lande er et saadant, som nu i almindelige Aar kan forsyne sig selv med det fornødne Korn, medens det tidligere regelmæssigt behøvede Tilførsel. Efter en rig Høst har Sverrig endog været istand til at udføre Korn; efter en uheldig Høst behøver det endnu fremmed Hjælp; saaledes er i 1833 indført 506,004 Tdr. *) Sæd og 419010 Epd. Meel.

Norge derimod behøver regelmæssigt fremmed Tilførsel og vil efter sin hele Beskaffenhed neppe nogensinde komme til at kunne undvære denne. Landet har mange Egne og Virksomhedsgrene, der hente deres første Levnetsmidler fra Skoven, Fjeldet og Havet, og mange vidtloftige Strækninger, hvor Naturen har sat saadanne Hindringer for Kornavlens, at det rimeligvis aldrig vil lykkes den menneskelige Flid og Kunst at overvinde dem; og de Districter, hvor Kornavlens er mulig, ere for lidet udstrakte til at kunne give tilstrækkeligt Overskud til Forsyning af hine. Iøvrigt har Agerdyrkningen i de sidste Decennier ikke alene udvidet sig ved en betydelig Forøgelse af Kar-

*) En svensk Td. = 0,987 dansk Tdr. avis divers Juillet 1841.

toffelavlen, men ogsaa ved en tiltagen Kornproduction*). Norge behøver Tilførsel af Korn ikke alene til Brødkorn men ogsaa til Forsyning af dets betydelige Brændeviinsbrænderier, der producere over 20 Mill. Potter Brændevin aarlig. Indførslen af Kornvarer var:

I de 3 Aar 1752—54 i Gjennemsnit 592000 Tdr.

6	—	1762—63, 65		
		saamt 1766—68	—	541200 —
9	—	1776—84	—	647146 —
10	—	1799—1808	—	681500 —
6	—	1815—20	—	357971 — og 13272
				Skpd. Meel.
10	—	1821—30	—	729069 —
5	—	1831—35	—	809775 —
		1838	—	1,265504 —

Indførslen i det sidstnævnte Aar maa imidlertid paa Grund af den i dette indtrufne Misvæxt betragtes som exceptionel*).

Danmark. At Fædrelandet horer til de kornudførende Lande og har sin største Rigdomskilde i sin Agerdyrkning er noksom bekendt. Agerdyrkningens Vægfaffenhed og Forhold til Industrie og Handel i Indlandet vil længere hen i dette Skrift blive Gjenstand for nærmere Betragtning. Her skal blot, for at give et Begreb om Størrelsen af det Overskud, som Danmark har at tilbyde Udlandet, anføres hvilke Qvantiteter af de forskjellige Kornvarer, der ere udførte i en Række af Aar.

1820	—	1,254086 Tdr.	
1821	—	1,806787 —	
1822	—	1,467325 —	
1823	—	1,444521 —	

*) Cfr. Schweigaard: Norges Statistik P. 58 og figde.

**) Schweigaard: N. St. P. 64.

1824	—	2,022720	Tdr.
1825	—	2,102440	—
1826	—	1,839858	—
1827	—	1,745615	—
1828	—	2,349258	—
1829	—	1,650216	—
1830	—	1,501688	—
1831	—	1,349232	—
1832	—	1,646880	—
1833	—	2,171173	—
1834	—	2,523361	—
1835	—	1,839671	—
1836	—	1,413262	—
1837	—	1,609484	—
1838	—	1,736792	—
1839	—	2,239160	—
1840	—	2,458243	—

Alf disse Dvantiteter ere mere udførte end indførte:

1830	—	1,175087	Tdr.
1831	—	1,011716	—
1832	—	1,533131	—
1833	—	2,160048	—
1834	—	2,516750	—
1835	—	1,830922	—
1836	—	1,369649	—
1837	—	1,444360	—
1838	—	1,618228	—
1839	—	2,175717	—
1840	—	2,376980	—*).

Alf de udenfor Europa liggende Lande spisser intet nogen

*) Det statistiske Tabelværk 4de Hefte S. 44.

vigtig Rolle i den europæiske Kornhandel med Undtagelse af de ovenfor omhandlede afrikanske Kystlande og de nordamerikanske Stater. Naar Kornpriserne i England og Frankrig stige meget høit, have hine Stater havt Udsørsel til disse Lande; saaledes udførtes fra de nordamerikanske Fristater:

1830	{	til England 526182 Tade*) Hvedemeel
		— Frankrig 56390
1831	{	— England 876480
		— Frankrig 23991

De omhandlede Lande besidde store frugtbare endnu udyrkede Landstrækninger og en forholdsmaessigt ikke betydelig Befolkning; man skulde derfor troe, at de maatte formaae regelmæssigt at udføre betydelige Qvantiteter til europæiske Markeder. Naar dette ikke er Tilfældet, da hidrører det for en Deel derfra, at disse Stater have en regelmæssigere og lettere Affætning for deres oversflodige Producter af Algerdyrkingen til de mellemste og sydlige Dele af Amerika, som ikke formaae at forsyne sig selv, at Industrien, tildeels som en Følge af restrictive Toldlove har udviklet sig meget og kaldt mange Hænder fra Algerdyrkingen og endeligt, at de ypperlige Communicationsmidler (Canaler og Jernbaner), som snart ville gjøre det muligt for de dybere liggende, næsten udelukkende agerdyrkende, Provindser at tilføre de stærkere befolkede og industriellere Kyststrækninger Overskudet af deres Producter, først ere fuldførte i de senere Tider eller tildeels endnu ere under Arbejde.

Paa Grund af Hostens mindre heldige Udfald i Aaret 1835 begyndte Nordamerica at indføre Korn fra Europa. Denne Indførsel tiltog i de følgende Aar og bestod udelukkende i formalede Kornvarer og var af særdeles Vigtighed ogsaa for de nordeuropæiske kornudførende Lande. Det var dog ingen-

*) 1 Tade = 196 pd.

lunde alene til Landets eget Forbrug, at den hele Indførsel stete, men en stor Deel Korn gik atter ud til de mellem- og sydamerikanske Stater for at vedligeholde den Kornhandel med disse, som Nordamerika havde begyndt. Tilførslen fra Europa aftog atter, da Høstens Udsald i Nordamerika blev heldigere, og i Aaret 1839 udførte de nordamerikanske Fristater Hvede og Hvedemeel for en Værdi af 8,457000 Dollars, hvoraf for 1,396000 Dollars gik til England, det øvrige til andre Dele af America. Om der end kunne indtræffe Perioder, hvori de nordamerikanske Stater kunne behøve en Tilførsel af Korn eller Meel fra Europa, saa er det dog efter disse Landes Bestaffenhed og under den store Udvikling af de hyppelige Communicationsmidler, der sætte de fjerneste Provindser i nær Forbindelse med hinanden, ikke at vente, at de europæiske kornudførende Lande her ville finde noget regelmæssigt Marked for Overskuddet af deres Producter. Heller ikke kan dette ventes om de mellem- eller sydamerikanske Lande, der behøve Indførsel. De ville lettest kunne forsynes fra Nordamerika, forsaavidt de ikke under en rolig Udvikling ifølge deres naturlige Bestaffenhed snart ville naae et saadant Punct, at de selv formaae at producere det til den indenlandske Consumtion fornødne Quantum Kornvarer og selv et Overskud til Udførsel.

Ved den foregaaende Udvikling har jeg søgt at vise, til hvilken Grad Productionen af Korn har udviklet sig i de vigtigste europæiske Lande og overhovedet i dem, som have eller kunne antages i den nærmeste Fremtid at ville faae en nogenlunde vigtig Indflydelse paa det europæiske Kornmarked. Det vil fremgaae heraf, at i Almindelighed de forskjelligte Lande nærme sig mere og mere til det Udviklingspunct, som vel kan antages for det naturligste, nemlig at de selv kunne forsyne sig med det til den indenlandske Consumtion fornødne Quantum Kornvarer, at om end Industrien i de fleste steds udvikler sig

mere og mere, og dermed Antallet af de kornproducerende indenlandske Consumenter tiltager, saa udvikler Agerdyrkningen sig dog i Reglen i en hurtigere fremadskridende Progression; og at saaledes de Lande, hvis vigtigste Indtægtskilde nu Kornhandelen er, ved de naturlige Forhold anvises til — forsaavidt de igrigt dertil maatte være modne og ei ved bestemte Naturforhold derfra udelukkede — at stræbe at søge sig et sikkrere Marked for deres Producter end det, den store europæiske Kornhandel yder.

Naar her kun har været Tale om Kornproduction og Kornhandel og ikke om andre Producter af Agerdyrkningen, da hidrører dette ikke derfra, at Betydningen for den fortrinnsvis agerdyrkende Nation af Productionen af andre af Landbrugets Producter end Korn er overseet, men fordi disse i det Hele i kornproducerende Lande staae i den nærmeste Forbindelse med Kornavlén, og deres Frembringelse i Reglen staaer i et bestemt Forhold til denne.

Dvægavlen gaaer ved Civilisationens Udvikling foran Kornavlén, og ved Overgangen til denne ledsager hiin den, leverer Redskaber til Jordens Dykning og giver Midler til at oplive Jordbundens udtømte Kraft. Vel gives der Egne, som gjøre en Undtagelse fra denne Regel, men den bliver ikke desto mindre den almindelige. Endstjøndt saaledes Dvægavlen sædvanligvis gaaer parret med Kornavlén, er det dog ingenlunde sagt, at de samme Lande have en forholdsmaessig ligestor Production af begge disse Hovedclasser af Agerdyrkningens Producter. Alt hvad der imidlertid ovenfor er anført om det langt mere Fordeelagtige i at kunne affætte Kornet i Nærheden end at behøve at søge Consumenter for Overflødet langt borte, gjælder endnu i langt høiere Grad med Hensyn til Dvægavlen. Transporten af levende Creaturer er meget vanskelig og besværlig, medfører i Reglen et ligefrem betydeligt Tab af Pro-

ductet (Slagtecreaturer) og er endog paa længere Distancer aldeles umulig, saa at et Overskud af denne Aars Producter paa Steder, hvor Consumenterne maa søges meget langt borte, endog taber næsten al Værdi (Dvæghjorderne i America have ofte næsten kun Hudens Værdi). Det er altsaa særdeles vigtigt for en Nation, som har en betydelig Dvægavl, at have sine Consumentter i Nærheden og om muligt i Indlandet. Hertil kommer, at de 2de europæiske Lande, nemlig England og Frankrig, som behøve det største Quantum fremmed Dvæg, begge have troet at maatte beskytte den indenlandske Dvægavl ved en meget høi Indførselstold. Det førstnævnte Land har nu vel i 1842 betydeligt modificeret de tidligere Afgifter og aabnet sine Havne for Indførslen af fremmed Slagteqvæg, men Transportens Vanstielighed gjør det kun muligt for saa Productionslande at at drage Fordeel heraf. Frankrig har derimod siden 1822 beholdt de samme meget høie Toldsatser, og der ere ikke Udgifter til, at de vilde blive forandrede i den nærmeste Fremtid.

En Deel af de Producter, som Dvægavlen giver (Hude, Skind, Uld, Haar &c) tjene som raat Material for mange Fabrikker. Da enhver Regjering stræber at fremme disse, og en muligst billig Priis af det raat Material er en nødvendig Betingelse for deres Fremblomstren, ere hine Producter af Dvægavlen sjældent belagte med nogen saa høi Indførselstold, som det ofte er Tilfældet med Korn. Handelen dermed er derfor i Reglen sikkrere, og Afsetningen lettere end Kornets, hvorfor den Nation, som søger at begrunde sin Nationalvelstand paa Udførslen af saadanne Producter vel ikke er udsat for de Omvælinger, som træffe de fortrinnsviis kornudførende; men det er aabenbart, at et Folk, som udfører en stor Masse Producter, der tjene som raat Material for vigtige Fabrikgrene, som uden at lægge Vaand paa de naturlige Forhold kunne trives i Indlandet, derved giver slip paa vigtige Er-

hverstkilder og overlader Fremmede en Fortjeneste, som de kunde beholde for sig selv.

Det Samme gjælder om de Producter af Algerdyrkingen, som sædvanligviis benævnes Handelsplanter, der ogsaa i Reglen tjene som raat Material, for en videre Fabrication. Vel kan Dyrkingen heraf være fordeelagtig, og Affætningen deraf af de ovenanførte Grunde være langt sikkrere end Kornets, men en paa deres Forarbejdning baseret indenlandsk Industrie, som ei er fremkaldt ved unaturlige Tvangsmidler, maa aabenbart bringe Landet en større Fordeel end deres Udsørsel i raa Tilstand. Desuden tør det ikke oversees, at Productionen af hine Handelsplanter i Reglen fordrer langt særegnere Forhold og specielt gunstigere Localiteter end Kornavlens, og at den altsaa ikke kan have den almindelige Character som denne. Hertil kommer endnu den Betragtning, at hine Handelsplanter i Reglen ere de af alle Algerdyrkingens Producter, som lettest kunne taale lang Transport og med mindst Beføstning og Tab opbevares i længere Tid. De kunne derfor lettest tilføres fra fjernt liggende Lande, hvor Algerdyrkingen er i sin første Udviklingsperiode, nemlig i Overgangen fra den raa Tilstand, hvori Industriens Bærelsvirkning paa den endnu kun har været meget ringe, til det Standpunct, hvortil den hæves, naar en fremmed udviklet Industrie træder i nye Forhold til den og udøver sin Indflydelse derpaa, men hvor indenlandsk Fabrikker af nogen Betydning endnu ei ere opstaaede, og altsaa en Bærelsvirkning mellem en udviklet indenlandsk Industrie og Algerdyrkingen, hvorved denne først hæves til sin høieste Fuldkommenhed, endnu ikke finder Sted.

I dette Tilfælde befinde sig mange af Landene i de andre Verdensdele, navnlig i America og Australien. Tildeels begunstigede af de lykkeligste naturlige Forhold, og under Indflydelse af en europæisk Cultur ere de i en stærk Udvikling, der ifølge

den naturlige Gang først maa vise sin Indflydelse paa Algerdyrkningen. Folkemængden strækker imidlertid ei til til Dyrkning af de store frugtbare Landstrækninger. Grundejendommene ere derfor i ringe Værdi, og dette i Forbindelse med heldige naturlige Forhold gjøre, at Algerdyrkningens Producter kunne tildeels leveres til meget lave Priser. Overflødet heraf, som paa Grund af Industriens uudviklede Tilstand ikke finder nogen tilstrækkelig Klasse af Consumenter i Jndlandet, maa søge de fjerne europæiske Markeder, paa hyvilke de dog kun kunne optræde, forsaavidt som de ere istand til at taale den lange og langvarige Transport. Med disse Producter er Concurrencen vanskelig for de lignende europæiske, fordi de ere frembragte i Lande af en gammel Cultur, hvor altsaa Grundejendommene ere i høiere Priis, ligesom ogsaa disse Lande tildeels ere begunstigede af mindre heldige naturlige Forhold end hine. Paa Grund heraf vanskeliggjøres Udviklingen i de europæiske Lande, som søge deres Velstand i Productionen og Affætningen af de her omhandlede Producter af Algerbruget.

Jeg har saaledes søgt at godtgjøre, hvorledes de Lande, som have Indflydelse paa det europæiske Kornmarked, synes at nærme sig mere og mere til et saadant Punct, at de kunne forsyne sig selv med Korn, hvorledes Affætningen af Producterne af Dvægavlen tildeels er indskrænket paa Grund af den vanskelige Transport og tildeels langt ufordeelagtigere end en Forarbeidelse i Jndlandet af de raæ Producter, og endeligt, hvorledes Dyrkningen af de saakaldte Handelsplanter indskrænkes ved de naturlige Forhold, og Affætningen deraf til Fabrikmaterial vanskeliggjøres ved Concurrencen med de transatlantiske Lande, ligesom den er mindre indbringende end en Anvendelse i Jndlandet til Underhold af Fabrikker og Salget af de deri frembragte Fabrikata.

2det Capitel.

Ere de naturlige Betingelser for en udviklet Industrie tilstede i Danmark?

Forinden jeg gaaer videre i denne Udvikling og gaaer over til nærmere at betragte vort Fædreland, maa jeg imødegaae nogle Indvendinger, som endnu hyppigt gjøres, naar der er Tale om Industriens Udvikling. Man betragter fornemmelig de Lande, hvor Industrien har naaet den høieste Grad af Udvikling, og spørger nu, om det ikke er at frygte, at de Ulykker som den i visse Henseender har medført for hine Lande, ogsaa ville træffe andre, og navnlig her Danmark, naar disse blive industrielle; om ikke ved den ved en blomstrende Industrie befordrede større Fordeling af Formuen, ved den Vexel, som Afsetningen af Industrieproducter er underkastet, og ved de Forandringer i Productionsmetoderne, der ofte har betydelig Indflydelse paa Efterspørgslen efter Arbejdere, disses Stilling til forskjellige Perioder kan blive saa preccair, at Statens Rolighed og Udvikling tilsidst derved kan bringes i Fare? Vel maa det tilstaaes, at enhver Nation, selv den fortrinnsviis agerdyrkende, ved Folkemængdens Tiltagen og Rigdommenes Formerelse indtil en vis Grad er udsat for de ovennævnte Farer, og at disse i fortrinlig Grad ere tilstede hos den Nation, hos hvem en overveiende Deel af Befolkningens Existens er afhængig af Industrien; men et Land, hvor der findes mange Rige og Velha-

vende ved Siden af de lidet Bemidlede, er dog i det Hele vist bedre farende end det, hvor Antallet af de sidste er lige stort og Mængden af de første derimod langt ringere. Men fornemmelig kommer det dog an paa her at opfatte den betydelige Forskjel, som i denne Henseende bestaaer mellem de Lande, som have et meget udviklet Industrievæsen, saaledes som England og Frankrig, og Danmark. Allerede længe har hines Industrie været istand til at forsyne det indenlandste Marked. Det store Forspring i industriel Dannelse, som de have fremfor andre Nationer, gunstige naturlige Forhold, heldige Conjunctioner, vidtudstrakte Colonier og Industriens Forsømmelse hos andre Følgeslag har udviklet deres Fabrikvæsen til en unaturlig Høide, saa at flere af deres Manufacturer ikke længere ere hovedsageligen baserede paa den sikrere indenlandste Affætning, men ere underkastede alle de Omværlinger, som den store Værdshandel med Industrieproducter er udsat for. Naar den længe slumrende Industrie i andre europæiske Lænde nu udvikler sig, vel tildeels paa Grund af, at hine store Fabriklande igjennem en lang Aarrække have tilbageviist eller vansteliggjort Affætningen af de andres raæ Producter, hvormed de skulde betale fremmede Industriefrembringelser, saa er det en naturlig Følge deraf, at en stor Mængde Fabrikarbeidere pludseligt maae befinde sig uden Erhverv og i stor Elendighed. Naar her derimod er Tale om Nødvendigheden af en større Udvikling af Industrien i Danmark, dersom Landet skal stride rasht fremad i materiel og aandelig Udvikling, saa menes herved ikke en saadan til den høieste Spidse dreven Industrie, hvoraf vort Fædreland vel aldrig vil komme i Besiddelse, og et industrielt Suprematie, som det vel stedse vil blive mindre og mindre muligt at vedligeholde, selv for de Stater, som kunne siges engang at have været i Besiddelse deraf.

Dog Et er der fornemmeligt, som de forglemme, der ved

Industriens Udviſling i Danmark frygte for dette Land de ſamme Ulykker, ſom ofte have rammet de arbejdende Classer i England og Frankrig, og det er Folkets moralske Character og Dannelse. Det fremgaaer nemlig tilſtræffeligt af de mange med Omhu og Noiagtighed anſtillede Underſøgelſer over Arbejdernes Tilſtand i hine Lande, at denne, forſaaavidt den viſer ſig elendig, meget mere maa tilſtrives deres egen fordærvede moralske Tilſtand end deres ringe Erhverv. Hoiſt ſorgeligt lyder f. Ex. Skildringen over Arbejdernes Tilſtand i mange franſke Induſtriene*), ligesaa ſorgelig ſom fra England i den ſenere Tid, og dog, naar man underſøger Arbejdslønnen, findes den ingenlunde lav. Efter en paa de noiagtigſte og omhyggeligſte Underſøgelſer grundet approximativ Beregning over Gjennemſnittet af Daglønnen for ſamtliche Arbejdere, ſom ere ſyſſelfatte ved den franſke Bomuldsinduſtrie med Spinding og Vævning, uden Abſkilliſe af Alder og Køn, beløber det ſig til henved 330 francs aarligt pr. Individ. En lignende Beregning for Uldmanufakturerne giver det dobbelte Beløb. Men naar man kun tager Hensyn til de Borne, uden Abſkilliſe af Køn, bliver Gjennemſnittet af Lønnen for Bomuldsmanufakturarbejdere over det dobbelte af den ovennævnte Sum, og tredobbelt for Arbejdere i Uldmanufakturerne. For den enkelte mandlige Arbejder er Lønnen endnu langt høiere. Selv naar man tager Hensyn til, at enkelte Levnetsmidler paa hine Steder ere dyrere end f. Ex. her i Landet, ſaa vil dog Arbejds-

*) Man efterlæſe ſaaledes f. Ex. Villermés Skildring af de lilleſte Bomuldsarbejdernes Tilſtand i hans ypperlige Værk tableau de l'état physique et moral des ouvriers employés dans les manufactures etc. p. 82 o. fl. I mørke fugtige Kjelde leve diſſe ulykkelige Individuer uden Midler til at gjøre ſig diſſe Opholdssteder ſaa taalelige ſom muligt. I uſle Senge findes Perſoner af forſkjellige Køn ſammen uden Beſkædning og i ſtørſte Ureenlighed &c. Sfr. reports of the inspectors of the factories i England.

Lønnen findes tilstrækkelig høi ikke alene til at sikre den flittige Arbejder Besiddelsen af Livets første Fornødenheder, men ogsaa til at samle en Sum til at modstaae de Ulykker, som Sygdom eller Griser i Handelen ellers vilde medføre for ham. Den ovenanførte Forfatter Villermé, som iøvrigt saa varmt har talt Arbejdernes Sag og med levende Farver skildret de Ulykker, for hvilke de ere udsatte, siger dog om dem*): „Bore Arbejdere i Fabrikkerne have ikke, med Undtagelse af Børnene**), et strengere Arbejde end andre, navnligt end dem, som ere sysselsatte ved Agerdyrkningen; de fortjene i Almindelighed, ja man kunde næsten sige altid, bedre Dagløn end hine; og i Lande, som ikke have Industrie, er Etableringen af industrielle Anlæg altid et stort Gode, fra hvilket Synspunkt man end vil betragte det. Men hos os og under Tingenes nuværende Stilling fattes Arbejderne meget hyppigt Udruelighed, Sparommelighed og gode Sæder, og deres Elendighed hidrører meget ofte kun fra deres egne Feil.“ Desuagtet ere Alle enige om at erkjende,

*) Tableau de l'état physique et moral des ouvriers t. II. p. 350.

**) Dette er skrevet førend Emanationen af Loven af 22de Marts 1841 om Børnenes Arbejde i Fabrikkerne. Denne Lov som bestemmer, at Børn for at bruges i Fabrikkerne skulle have fyldt deres 8de Aar, at de fra det 8de til det 12te Aar kun maae arbejde 8 Timer i Døgnet, og fra deres 12te til det 16de Aar kun 12 Timer, og at dette Arbejde kun maa finde Sted mellem Kl. 5 om Morgen og Kl. 9 om Aftenen, indeholder iøvrigt Bestemmelser, som gøre dens Værtskættelse meget vanskelig. Den yttres derfor hidtil kun ringe Indflydelse og vil i sinok blive underkastet Forandringer, om end ikke i dens Hovedbestemmelser. Dertil kommer, at man ikke har troet det fornødent, saaledes som i England (Loven af 1833), at udnævne egne Commissaire til at kontrollere dens Udførelse, men har meent at kunne overdrage dette Hverv til Commissioner, som paa de enkelte Steder ere dannede af Frivillige, der interessere sig for Sagen. For kort har vel denne Indretning været i Kraft til at man definitivt kan domme om dens Virkning, men alt tyder hen paa, at den ikke vil være tilstrækkelig til at opnaae Diemebet.

at Arbejdernes Tilstand har betydeligt forbedret sig, saa at hvad der for 30 Aar siden var Luxus og Overflødighed for dem, nu er blevet en Nødvendighed. Disse nye Fornødenheder forhindre, at de ringest lønede kunne spare Noget til ugunstigere Tider, og selv om de formaae dette, er det Besparede dog i Reglen saa ubetydeligt, at det kun i meget kort Tid sikrer dem mod Elendighed, naar Arbejdet ophører. Det Onde ligger saaledes her mindre i den ringe Fortjeneste end deri, at Arbejderne, naar den er rigelig, raast udvide Kredsen af deres Fornødenheder, og naar Criser indtræffe og den rigelige Fortjeneste ei mere tilflyder dem og tillader dem at tilfredsstille disse Fornødenheder, da føle de haardt Nødvendigheden af at indskrænke sig og have Intet lagt tilside for at sikre sig mod Ulykken.

Gjennemgaaer man flere af de paalideligste og nøiagtigste Efterretninger om de engelske Fabrikarbejderes Tilstand*) (her er ikke Tale om de mange overdrevne falske Efterretninger, som næsten dagligt komme for Dagens Lys i forskjellige Tidsskrifter), da kommer man vistnok til den Overbeviisning, at den oftere og til visse Perioder er høist elendig, men ligesom Aarsagen hertil tildeels er at søge i den engelske Industries colossale Udvikling og ovenfor udviklede særegne Natur, saaledes viser det sig, at denne Udsæthed ofte langt mindre grunder sig paa Lønningernes Ringhed og Utilstrækkelighed til Arbejdernes Underhold end paa deres Mangel paa Sparsomhed og hele moralske Forærvelse. Og man tro ingenlunde, at denne sidste er en uadskillelig Følge af Livet i de større Fabrikker. Netop i de stør-

*) Fornemmelig tages her Hensyn til: reports from the inspectors of the factories (de ovenfor omtalte Inspecteurer, som have at paasee Udførelsen af Loven af 1833 om Børnenes Arbejde i Fabrikkerne); især henviis til Leonard Horner's report for the half year ending the 31 December 1841.

ste, som drives med meest Energie og Dygtighed, seer man ofte blandt Arbeiderne den bedste moralske Tilstand. Børnene sysselfættes flere Timer dagligt med Skoleundervisning i Anstalter, som findes i Fabriklocalerne selv; der gives dem Arbejde af forskjellig Art for mindre at trætte dem ved Afvekslingen og bedre udvikle deres Legemer; Arbeiderne af forskjelligt Køn affondres fra hinanden; ved Understøttelseselskaber af enhver Art, ved Sparekasser &c. sørges for Familiernes Existents og for de invalide eller gamle Arbeidere*).

Dg seer man nu hen til den danske Nations Character, er det da ikke at vente af dennes større Rolighed og Betænkksomhed, af den simple Mands langt større Dannelse, af Undervisningsvæsenet, der er saaledes uddannet, at ingen af Statens Borgere ganske undværer dets velgjørende Indflydelse, at man her under en større Udvikling af Industrien, dog vil blive fremmed for de Ulykker, som have ledsaget den i de store industrielle Lande? I disse har man ved Sparekasser, Elfskaber for gjensidig Understøttelse mellem Arbeiderne, Laaneinstituter, Sygehuse o. s. v. vel søgt at sikke Arbeiderne mod alt for stor Elendighed; men alle disse Institutioner ere først efterhaanden kaldte tillive, efterat allerede Antallet af de trængende Arbeidere var saaledes voreet, at de ikke have formaaet at udstrække deres Indflydelse til Alle, hvorimod de her allerede existere, førend Tallet af de Trængende, som kunne behøve deres Hjælp, er voreet for høit op, og hvor det er at vente, at de efterhaanden med Lethed ville erholde en til den vorende Trang svarende Udvikling.

*) Man efterlæs i Billermés: l'état physique & moral des ouvriers, hans Skildringer over Schlumbergers Fabrik i Guebwiller i Elss, over Roehrlins i Mülthausen, I. p. 57, over Klædefabrikkerne i Sedan t. I. p. 258 o. .

Atter maa jeg gjentage her, hvad der vil blive endnu tydeligere af det Følgende, at det ikke er et colossalt paa en heel Verdens Forsyning beregnet Industrivæsen, som det engelske, der maa dele alle Verdenshandelens Forandringer, som vi attraae for Danmark, og som Danmark vel heller aldrig vil kunne opnaae. Man betragte kun Tydskland; her har man et Land omtrent paa samme Udviklingsstrin som Danmark, med et Folk, hvis Charakter omtrent har de samme Grundtræk som det danske. Her var Industrien for 2 Decennier tilbage, med enkelte Undtagelser, [ikke meget mere udviklet end i Danmark; nu har den derimod gjort Kjempeffridt fremad; man seer store blomstrende Fabrikker, der kunne sættes ved Siden af de bedste i England og Frankrig, og hele Districter, hvor Befolkningen næsten udelukkende" sysselsættes ved Industrie; og om man end her har lært at kjende af Erfaring de Omverlinger, som træffe en saadan Befolkning, saa er dog en Glendighed og fuldkommen Blottelse for det Nødvendige, som har truffet mange engelske Arbeidere, hidtil bleven ubekjendt her. Man spørge enhver mindtagen Jagttager om Velstand, materiel og aandelig Udvikling er tiltagen eller aftagen, siden Industrien har begyndt at udvikle sig, nærmest som en Følge af Handels- og Toldforeningen, og Svaret kan ikke være tvivlsomt. Hvorfor skulde det ikke kunde blive ligesaadan i Danmark?

Der maa nødvendigviis herved, naar man vil overføre de ovenanførte Betragtninger paa vort Fædreland, opstaae det Spørgsmaal, om Danmark besidder de nødvendige naturlige Betingelser for en videre og rask Udvikling af Industrien? Om den Bestræbelse, at hæve Fædrelandets Industrie, ikke hidrører fra en Misforstaaelse af Forholdene. Man siger, at Danmark er et til Søfart, Handel og Agerdyrkning bestemt Land, og at det er uhensigtsmæssigt og unyttigt at kæmpe mod Naturen. Jeg vil ikke bestride Rigtigheden af den Mening, at Søfart,

Handel og Agerdyrkning skulde kunne blomstre i Danmark, men jeg troer netop, at Industrien er en nødvendig Betingelse for dennes Fremblomstren, og den eneste, hvorved den kan blive stadig og sikker. Jeg vil nedenfor søge at vise, at Danmark ingenlunde mangler Producter, der nu tildeels udføres i deres raa uforarbejdede Tilstand, medens deres videre Forarbejdning i Landet selv synes at kunne skee uden store Vanskeligheder, og her nærmest indskrænke mig til noget noiere at betragte de almindelige, næsten for alle Industriegrene fælleds, Betingelser for deres Udvikling og undersøge, hvorvidt disse ere tilstede i Danmark.

Til alle Fabrikker af nogen Betydighed horer der i større eller mindre Grad bevægende Kræfter, og det er den større eller mindre Væthed, hvormed man kan forskaffe sig disse, hvorpaa ofte mange Industriegrenes Udvikling beroer. De bevægende Kræfter, hvorved Maskiner sættes i Drift, ere i Reglen hidtil kun Hæst-, Vind-, Vand- eller Dampkraft. Den første benyttes kun i ringe Grad, da den i Sammenligning med de andre i Reglen bliver den kostbareste, men det maa indrømmes, at den i Danmark er billigere end i de fleste andre Lande og navnligt end i dem, hvor Industrien er meest udviklet. Vindens Kraft betragtes ofte som et næsten ubrugbart Middel til at drive Fabrikmaskiner, og unægtelig er det, at dens Ustadighed medfører mange Vanskeligheder med Hensyn til en velindrettet Fabriks Drift; men Ringeagten mod den hidrører tildeels fra en Fjrdom, som for en stor Deel begrundes sig paa de dermed anstillede Forsøg i sydligere, med et andet Klima end vort, begavede Lande, hvor Blæst og Storm ei ere saa hyppige og stadige som her. Mechanikens Fremskridt give bestandigt flere og flere Midler ihænde til at give den derved frembragte ustadige Bevægelse den Regelmæssighed, som er en nødvendig Betingelse for mange Maskiners gode Gang. Det er ogsaa høist

paafaldende, at see denne billige Bevægkraft saa hyppigt anvendt
 til een Art af Fabrikker (Kornmøller) og saa sjældent til andre,
 hvis Natur dog ingenlunde synes at gjøre dens Anvendelse
 uansælgere. Man behøver blot at see hen til andre Landes
 Exempel for at overbevise sig om, hvilken mangfoldig Anven-
 delse Vindkraften kan faae; jeg vil her kun nævne Holland,
 hvor man ofte seer flere Hundreder af Vindmøller tæt ved Si-
 den af hinanden, ei alene fysfælsatte med Maling af Korn,
 men ogsaa med mange andre Arbejder, saasom Saugning af
 Træ, Knusning og Presning af Diefro, Tilberedning af Pa-
 piir o. s. v. Vi kunne dog ogsaa finde Exempler paa lignende
 Anvendelse af Vinden som Drivkraft til andre Fabrikker end
 Kornmøller i Landet selv, navnlig i Hertugdømmerne, saaledes
 ved Flensburg, i hvis Omegn flere Oliemøller drives ved Vin-
 den og have deres Drivkraft 15 til 20 pCt. billigere (Tab
 ved Standningen paa Grund af Vindmangel iberegnet) end
 de sammesteds værende ved Heste eller Damp drevne Oliemøller,
 ved Uetersen og Elmshorn drives Saugmøller ved Vind, i Nær-
 heden af Kjøbenhavn tjener denne som Drivkraft for en Papiir-
 mølle, i Marstegnene gaae mange Møller til Vandpompning
 ved Vinden o. s. v.; men denne Anvendelse er ikke hyppig nok
 og fortjener især Opmærksomhed i et Land, som vort, hvor
 Capitaler ikke ere tilstede i meget stor Overflod, hvor det er
 vigtigt, at ikke for stor en Deel deraf sættes i kostbare Ma-
 skiner, og hvor det maa ansees for uønskeligt, at den sig udvik-
 lende Industrie gradviis gaaer fremad gjennem mindre Anlæg,
 ved hvilke de Forstyrrelser, som Vindens Ustædighed kan for-
 aarsage i Fabrikernes Drift, virke mindre forøveligt end
 ved store Anlæg. En særdeles vigtig Drivkraft for Fabrikker
 er Vandet; og skjøndt Danmark vel ikke hører til de Lande,
 som have en stor Rikdom af Vandfald, saa findes her dog
 deraf en saadan Mængde, at deres samlede Bevægkraft bliver

særdeles betydelig. Men desværre maa man atter her tilslaae, at dette naturlige Gode ingenlunde er benyttet i den Grad, som det fortjener. Mange Steder ligger denne Vandkraft aldeles ubenyttet, og næsten overalt, hvor den bruges, skeer det paa en saa ufuldkommen og ufuldstændig Maade, at en stor Deel deraf gaaer tabt. Man behøver kun med nogenlunde Sagkundskab at betragte vore Vandværker her i Landet, og man vil let overbevise sig om, at ved de fleste benyttes ei engang 50 pCt., ja ofte meget mindre, af den Kraft, som den naturlige Vandmængde og dens Fald, anvendt paa den fordeelagtigste Maade, var istand til at frembringe. Kun paa enkelte Steder f. Ex. ved Strandmøllen og Wittorf ved Neumünster, har man i den senere Tid vidst at forskaffe sig Vandværker, der tilslaae en fuldstændig Benyttelse af den for Haanden værende Kraft. Vandet vilde i Forbindelse med Vinden vist ofte ved en hensigtsmæssig Indretning kunne anvendes til saa at sige at supplere hinanden og gjensidigt erstatte, hvad der er ustadigt i enhver af dem, naar nemlig ved Vind drevene Pompeværker anvendtes til at løfte det engang benyttede Vand for atter at lade dette tjene som Drivkraft.

Den for Fabrikkerne i Reglen vigtigste Drivkraft er Dampens, der udmærker sig ved den Stadighed, hvormed den kan udvilles, og derved, at den kan frembringes næsten paa ethvert Sted og i hvilken som helst Styrke, man vil. Betingelsen for den er kun tilstrækkeligt Brændmaterial, og Spørgsmaalet om dens Anvendelse smelter derfor sammen med det ogsaa i andre Henseender for saa mange Arter af Fabrikker saa saare vigtige om den større eller mindre Lethed og den større eller mindre Billighed, hvormed Brændmaterial kan skaffes tilveie. Brændselepriserne og Brændselets Godhed ere Basis for de fleste Industriegrene; hvor man kun kan frembringe Varme ved store Udgifter, der kunne ogsaa kun saa Industriegrene ret trives, og

ved at indvirke paa disse Priser ved Foranstaltninger til Brændselsproducenternes Beskyttelse virkes næsten paa det hele Industriesystems Basis. Men ogsaa med Hensyn til dette Punkt maa man efter en nyere Undersøgelse tilstaae, at Betingelserne for Industriens Udvikling ere tilstede i Danmark. Vel har Landet ei mange og ei gode Steenkul, nemlig ifkun fra Bornholm; disses Brændselsværdi i Forhold til Newcastle-Kul er = 4:7, og da de i Reglen ved Gruberne koste 3 Mk. og i Rønne 4 Mk., er deres Forholdspris altsaa 5 Mk. 4 Sk. og 7 Mk. *) I Birmingham og Sheffield, Hovedsæderne for nogle af de vigtigste Industriegrene, som forbruge meest Brændmaterial, er Forholdsprisen paa de Kul, som almindeligt anvendes, sammenlignet med Prisen paa Newcastle-Kul, circa 4 Mk., men i London er den 2 Rbd. I denne Henseende ere vore Forhold vel altsaa ikke særdeles fordeelagtige men heller ikke saa slette, som de ofte ansees for. Særdeles vigtigt er det ogsaa at lægge Mærke til, at Tilførslen til os af engelske Kul er meget let, deels paa Grund af vore vidtudstrakte Kyster, og deels fordi Fragterne til Østersøen i Reglen ere meget lave, fordi de Producter, som Skibene udføre derfra i Almindelighed ere meget volumineuse i Forhold til dem, som de tilføre, og de derfor ofte maa gaae ballastede ind i Østersøen. Indførselstolden er ikke betydelig (12 Sk. pr. Tde). Danmarks Forhold med Hensyn til Letheden, hvormed det kan forskaffe sig engelske Kul viser sig ogsaa meget fordeelagtigt, naar det sammenlignes med andre Lande. Uagtet Sachsen og Schlesien levere Steenkul i rigelig Mængde, af fortrinlig Godhed og til særdeles billige Priser paa Productionsstederne, saa drives dog den største Deel af Nordtysklands Fabrikker, selv de i Nærheden af Øderen beliggende, til hvilke indenlandske Steen-

*) Maanedsskrift for Litteratur 19de Bind Pag. 406.

ful kunne bringes tilbunds fra Schlesien, ved engelske Steentul, der endog i Berlin, efter at have baaet Transportomkostningerne paa Floden fra Havet, ere forholdsviis billigere end de engelske. Naar det betænkes, at Indførselstolden af Steentul i Toldforbundet er lidt høiere end i Danmark ($1\frac{1}{4}$ Sgr. pr. Centner, indsees det let, at Newcastle-Rul maa blive dyrere i Berlin end i Danmarks Søstæder. *) I Frankrig erlægges paa Ryststrækningen fra Olonne til Dunkirien en Told af circa 26 Sk. pr. Tde Steentul og dog forsyne alle Fabrikker sig

*) Vel udfører det tydske Toldforbund i det Hele flere Steentul end det indfører, hvilket sees af følgende Tabel:

Indførsel.	Udførsel.
1832: 1,130512 Centner.	4,621275 Centner.
1833: 1,293657 —	4,373147 —
1834: 1,136684 —	4,368935 —
1835: 1,509768 —	4,653027 —
1836: 1,369025 —	5,455746 —
1837: 1,837581 —	7,392539 —
1838: 1,992544 —	7,539208 —
1839: 3,860901 —	6,999503 —

Men den hele Udførsel falder næsten alene paa Rhinprovincerne, hvorfra udgik:

1832: 4537775 Centner.
1833: 4288747 —
1834: 4190611 —
1835: 4522215 —
1836: 5410299 —
1837: 7209152 —
1838: 7268111 —
1839: 6694187 —

Nedens af de indførte Quantiteter falde alene paa Provindsen Pommern i 1833: 1,168544 Centner og paa Brandenburg 716511 Centner (cfr. Dieterici stat. Uebersicht der Gegenstände des Verbrauchs 2c. S. 385 og 1ste Fortsættelse S. 313.

her næsten ubelukkende med engelske Steenkul. *) Vel gjøre mange andre til Beskyttelse for den franske Industrie trusne Foranstaltninger det mindre vanskeligt for de franske Fabrikanter at taale de høie Brændselspriser, men de anførte Exemp-
ler vise dog, at Danmark i den omhandlede Henseende ingen-
lunde er ufordeeligt stillet i Sammenligning med flere andre
Lande.

Staaer Danmark saaledes, naar der tages Hensyn til
Vægheden af at forskaffe sig gode Steenkul ikke ufordeeligt,
naar det sammenlignes med flere andre industrielle Provindser,
saa bliver dette Forhold for Brændselet meget mere til Lan-
dets Fordeel, naar der sees hen til andre Brændmaterialer,
som det har til sin Disposition, og navnlig Torven. Enhver,
som er nogenlunde bekendt med Danmarks Forhold, veed, hvilke
store Quantiteter heraf der findes i Landet. Den store Bildmose
norden for Limfjorden har en Udstrækning af flere Quadrats-
mile, og langs ned gennem Jylland ligesom ogsaa tildeels paa
Verne findes mange Moser, som synes uopfsjærlige. Tager
man Hensyn til Torvens Brændselsværdi og sammenligner den

*) Saaledes indførtes alene fra England:

1827:	48120000	Algr.
1828:	36409000	—
1829:	42759000	—
1830:	54479000	—
1831:	36591000	—
1832:	38476000	—
1833:	45622000	—
1834:	57821000	—
1835:	93020000	—
1836:	182205000	—
1839:	333173000	—
1840:	392123000	—

(tableau général du commerce de la France, publié par l'admini-
stration des douanes.)

med Steenkullenes, ligesom disse tvende Brændmaterialiers Priser, da finder man, at den samme Brændfelsesværdi i Tørv haves paa Steder i Landet lige saa billigt, ja tildeels endog billigere, end i Egne af England, hvor Steenkullene haves for bedst Kjøb. Vel ere disse brugbarere end Tørven i alle Tilfælde, hvor det kommer an paa at frembringe en stærkt concentreret Hede, og de ville derfor blive foretrukne, under ellers lige Forhold, til Smedning, mange Slags Smeltearbejde o. s. v. hvorimod Tørven har Fortrinet til mange Arbejder, hvortil behøves Flammeild, og dette er netop Tilfældet med flere Fabrikationsgrene, som ere særdeles vel skiftede for Landet, saasom Glasfabrikation, Tilvirkning af Leervarer, Brænding af Kalk &c. Tørven er desuden et Brændmaterial, for hvilket i Fremtidens industrielle Historie en langt vigtigere Rolle er opbevaret end den, som det hidtil har spilt. Naar man betænker, at man i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede ansaae Jernudsmeltningen ved Steenkul for umulig, og at nu en langt overveiende Deel af de Masser af Jern, som aarligt forbruges i Europa, udsmeltes ved dette Brændmaterial, saa kan man med Sikkerhed vente, at det ogsaa vil lykkes efterhaanden at finde Fremgangsmaader, hvorved det vil blive muligt at anvende Tørven ei alene hertil, men ogsaa til endnu flere Anvendelser, hvortil den nu ansees for ubrugelig. Det synes rimeligt, at dette Resultat allerede tildeels vil være naaet, naar det lykkes at gjøre Tørven fastere, end det nu sædvanligt er Tilfældet, ved Presning, og at forbedre Tørveforfulningsprocessen. Det er bekjendt, at man i flere Egne af Jylland, navnlig i Egnene ved Silkeborg, ved yderst simple Fremgangsmaader *) tilvirker Tørvekul, der ere særdeles gode og bruges med

*) I Th.m. Sogn f. Gr. gaar man saaledes frem: i Bunden af en i Sandet gravet, 1 à 1½ M. dyb og 2 à 3 M. bred, Grav stilles et

Fordeel til Smedning paa flere Steder; herved er Veien viist, man behøver kun at forfølge den, hvorpaa, som bekendt, arbejdes fra Regjeringens Side*) Lykkes det at forbedre Tørveskullene eller forandre Smelteprocesserne saaledes, at Jern kan udsmeltes derved, da vil Danmark muligt blive istand til at forsyne sig selv med sit fornødne Jern og maafee endog skaffe sig Overskud til Udsæls. Det er nemlig bekendt, at der ere store Strækninger i Jylland, Slesvig og Holsten, hvor tæt under Jordoverfladen ligge store Masser af Jernmalm. Denne Skat har tidligere været benyttet, men er det nu ikke af Mangel paa Brændmaterial; den vilde atter kunne blive det under de anførte Omstændigheder.

En Betingelse af overordentlig Vigtighed for Udviklingen af Industrien i et Land ere gode og billige Communications- og Transportmidler.***) Ved at kaste Blik paa et Kort over et Land og undersøge, hvilke Kyststrækninger, hvilke seilbare Floder, Kanaler, Veie og Jernbaner, det har, kan man næsten drage en sikker Slutning til dets materielle Udviklings Tilstand. Vi see ogsaa, at overalt i de industrielle Lande, i England,

Lag Tørv paa Kant, et Hul lades frit i Midten og heri lægges Jld, hvorefter Graven fyldes med Tørv. Efterhaanden som Tørvene sammenbrænde, dækkes de med de saakaldte Fladtørv og Sand. 4 à 5 Dage efter ere Kullene kolde og kunne bruges.

*) Navnlige derved, at man ved Masovnen ved Rendsborg har ladet anstille Forsøg i det Store for at erfare, hvorvidt Tørvskul ere anvendelige til Jernudsmeltning. Disse Forsøg have givet et heldigt Resultat.

**) Cfr. blandt andet de interessante Værker af Michel Chevalier: des intérêts matériels en France, travaux publics, routes, canaux & chemins de fer; l'Amérique du nord. 2 vol. og histoire et description des voies de communication aux états unis et des travaux qui y dependent. 2 vol.

Belgien, Frankrig, Nordamerika og nu tildeels i Lydsland, stræber man efter at forbedre Veie, Kanaler, Floder og Jernbaner, som de nødvendige Betingelser for Udviklingen. Intet af disse Communicationsmidler giver dog et anskueligere Billede af disse Midlers Indflydelse paa Udviklingen end Jernbanerne thi intet andet har formaaet saa hurtigt og i en saadan Grad at befordre den som disse.

Undersøger man Danmark i denne Henseende, da finder man de naturlige Forhold endog ualmindeligt gunstige. Vidt-udstrakte Kyster med gode Havne gjøre Afgangen tilføes næsten overalt let og gjøre det muligt i en vid Udstrækning at benytte Søtransporten, der dog under de hidtilværende Forhold bliver den vigtigste og billigste. Landets naturlige Bestaenighed gjør Anlægget af gode Veie, ja endog af Jernbaner, forholdsvis let, og det mangler heller ikke paa mindre Floder, som ved hensigtsmæssige Foranstaltninger kunde gjøres seilbare og meget lette Samfærdselen til det Indre af Landet. Sjælland, har foruden sine mange Søhavne, en Afgang til Søen fra det Indre gennem Ræseby-Na og kunde faae en anden fra Hjertet af Den gennem Rjøge-Na. Gudena er allerede af overordentlig Vigtighed for Jylland, og Seilsadsen derpaa selv i dens nuværende ufuldkomne Tilstand har betydeligt hævet Værdien af mange Producter (Træ, Brænde, Kalk o. s. v.) fra det Indre. Naar Udviklingen stiger, og Trangen til Forbedring af Communicationsmidlerne bliver større, kan en nye Veie aabnes fra denne Na til Aarhus og muligt til Viborg. Flere Naer, som have deres Udløb i Limfjorden, kunne uden Vanskelighed gjøres seilbare.

Det vilde paa dette Sted være særdeles interessant at sammenligne Arbejdslonnen i Danmark med den i de vigtigere fremmede industrielle Lande og undersøge, hvorvidt den Paa-stand, som saa ofte høres fremsat, at denne er usforholdsmæs-

sig høi i Danmark er grundet eller ikke. Men det er saare vanskeligt, ja fast umuligt, ved en Undersøgelse af denne Natur at komme til noget fast Resultat. Arbejdslønnen varierer nemlig i samme Land saare meget i forskjellige Provindser og i forskellige Fabrikker; den er forskjellig i Forhold til Arbejdernes Uelighed og den Art af Værfæstigelser, hvormed de sysselsættes. Skulde altfaa en Sammenstilling af forskellige Sæfser for Arbejdslønnen lede til nogen sikker Slutning, maatte den stee for eensartede Operationer i forskellige Lande, men foruden at dette i Almindelighed bliver saare vanskeligt, har det endnu særegne Inconvenienter med Hensyn til Danmark, fordi de fleste og paalideligste Angivelser, som haves eller kunne erholdes, selv om de indsamles med Omhu paa Stederne selv, næsten alene angaae de større og regelmæssigt ordnede Fabrikbedrifter, og af disse haves endnu ei mange i Danmark. Her til kommer endnu, at en saadan Sammenstilling tillige bør tage Hensyn paa de vigtigste Livsformodenheder paa de forskellige Steder. Man kommer derfor næsten Maalet nærmere ved almindelige Betragtninger af Forholdene end ved bestemte Talangivelser. Tager man saaledes Hensyn til Prisen paa de vigtigste Livsformodenheder, da finder man, at den i Danmark er lavere end i de fleste vigtigere industrielle Lande. Det er vistnok ogsaa en for største Delen urigtig Paastand, som gøres af Mange, at den danske Arbejder har flere Livsformodenheder end Fabrikarbejderne mange andre Steder. Man bør nemlig herved ikke tage Hensyn til de sørgelige Skilbringer over Fabrikarbejdernes formeentlig høist ynkelige Stilling i flere industrielle Lande, thi disse gjelde — forsaavidt de iøvrigt ere sande — egentlig kun om den Klasse af Fabrikarbejdere, som ere uden Arbejde enten paa Grund af egen Uelighed eller paa Grund af de ovenfor skildrede stærke Omverlinger, som en paa Afsetning til et stort udenlandsk Marked begrundet Indu-

strie er underkastet. Denne Arbejdsclassens Elendighed er altsaa ikke Bevis paa, at Fabrikkerne i Almindelighed virkelig betale en høist ringe Daglon, eller at de af dem beskæftigede Arbejdere lade sig nøie med Tilfredsstillelsen af de første aldeles uundværlige Livsforudenheder. Enhver, der har seet den lyonske Silkearbejder, eller Arbejderne i Mülhausen og andre elskafte Fabrikstæder, i Lille, Sedan &c., i Belgien, Rhinprovinderne, i Sachsen o. s. v., vil vist tilstaae, at deres hele Ydre ikke røber, at de ere nøisommere eller have færre Fornødenheder at tilfredsstille end de danske; og ved ligesvem at sammenligne deres Arbejdsloen med de danske, findes den ogsaa langt høiere end disses i Almindelighed. Betænkter man blot, at Mange i store Strækninger af Jylland finde Fordeel ved at strikke Strømper ved Haandkraft for en høist ussel For tjeneste, saa overbeviser man sig let om, at ogsaa i Danmark er Arbejdsloennen, i det Mindste paa visse Steder, ringe. Naar det alligevel nedenfor skal blive forsøgt at angive Arbejdsloennen paa nogle forskjellige Steder i bestemte Taler, saa vil det deraf fremgaae, at Tilstørrelserne for den i Danmark ei ere høie. Men dette er kun, om man saa maa udtrykke sig, den ydre Side af Sagen; thi naar der, som her, er Spørgsmaal om, hvorvidt Fabrikanten for at faae udført et vist Arbejde betaler en høi Arbejdsloen eller ei, saa maa der tillige tages Hensyn til, hvormegit Arbejderen udretter i en vis Tid, og med Hensyn hertil maa det inrømmes, at den danske Fabrikarbejder ei besidder den Udholdenhed, Drift og Dygtighed, som mange af de fremmede. Aarsagen hertil kan vel tildeels være at sege i de naturlige Forhold, der mere stemme til Rolighed, ja til Dorfshed, end til Flid og Udholdenhed, men den ligger ogsaa for en stor Deel deri, at Folket mangler industriel Opdragelse. Man kan især overbevise sig om dennes Bigtighed og Indflydelse ved at betragte den agerdyrkende og industrielle Klasse i samme

Land, og paa samme Steder. Man finder ikke alene den sidste mere udholdende, flittigere og dygtigere end den første, til de specielle industrielle Arbejder, hvormed den er sysselsat, men ogsaa i Almindelighed til alle industrielle Foretagender, om de end hidtil have været ganske fremmede for den. Den danske Nation mangler endnu denne industrielle Opdragelse, som er af overordentlig Bigtighed, men man bør derfor ei mistvivle om, at den vil kunne naaes.

Endsskjønt saaledes en Angivelse af Arbejdslønnen paa fremmede Steder og i Danmark, bestemt i Tal, ikke kan føre til et aldeles sikkert Resultat med Hensyn til det omhandlede Spørgsmaal, saa ville dog nogle Data i denne Henseende formeentlig ikke være uden Interesse.

I Kjøbenhavn fortjener en med Bævnings af simple Bomuldstøier sysselsat Arbejder daglig 4 Mk. 8 Sk. à 1 Rbd., naar han arbejder hjemme hos sig selv, besørger Spoling, leverer Slette, Huus og Varme. Den Arbejder, der er sysselsat paa Mesterens Værksted, og der erholder hine Ting, fortjener $\frac{1}{2}$ Deel mindre, altsaa 3 à 4 Mk. dagligt. Denne Fortjeneste har desuden kun den flittige og kraftfulde Arbejder. *) I England og Skotland fortjener en Haandværver ved at arbejde 14 à 16 Timer dagligt $4\frac{1}{2}$ à 6 sh. ugentlig, hvilket udgjør 2 Rbd. 4 Sk. à 2 Rbd. 69 Sk. eller circa 32 Sk. à 43 Sk. dagligt, *) altsaa neppe saa meget som den danske. Simple Haandværvere i Departementet Dvre = Rhinen i Frankrig (i Saint Marie-aux-Mines) fortjene i Gjennemsnit 9 frs. ugentlig, ja indtil 12 og 16 frs., hvilket dog kun sseer undtagelsesviis; de arbejde da hjemme, besørge Spoling og sætte Garnet

*) Industriforeningens Tidende 1ste Aarg. S. 29; her findes desuden en Tabel, som nærmere angiver Detaillen.

**) Ure: cotton manufacture of Great-Britain vol. 1. S. 3.

i Bæv. Dette udgjør i danske Penge 3 Rbd. 16 Sk. som Middelfortjeneste, og som maximum 4 Rbd. 88 Sk. indtil 5 Rbd. 64 Sk. *) Den danske Arbejders Fortjeneste er i Forhold hertil ikke lav, især naar det betænkes, at han ei arbejder saa mange Timer dagligt, som den engelske og franske; men det maa ogsaa betænkes, at Arbejdslønnen for de nævnte fremmede Haandværkere er trykket saa særdeles lavt ned paa Grund af Concurrencen med de nærliggende store mekaniske Væverier, og at hine Arbejdere i Reglen leve paa Landet, hvor Opholdet er billigt og Lønnen lavest, medens til Sammenligning har maattet vælges Kjøbenhavn, en Hovedstad, hvor Lønnen er forholdsmeessig høi. Danske anderledes bliver Forholdet, naar man seer hen til de Arbejdere, som sysselsættes i de større Fabrikker. I de amerikanske Spinderier fortjenes i Gjennemsnit ugentlig $14\frac{1}{2}$ sh. og i de engelske $7\frac{1}{4}$ sh. eller circa 6 Rbd. og 3 Rbd. Dette er Gjennemsnittet af Lønnen for alle Arbejdere; tages alene den, som betales til de egentlige Spindere, da faaes et næsten dobbelt saa høit Tal. **) I Frankrig i Bomulds-spinderierne i Elsaß, Rouen, Lille &c. er den daglige Arbejdsløn for voksne Arbejdere af begge Køn 3 frs. à 1 frs. 50 cent.; ***) eller 1 Rbd. 6 Sk. til 51 Sk.; altsaa ugentlig 6 Rbd. 36 Sk. til 3 Rbd. 18 Sk. For Børn og Koner, som ere sysselsatte ved de til Spindingen hørende forberedende Operationer, derimod kun 1 fr. à 50 cent. eller 34 Sk. à 17 Sk. I Uldmanufakturerne i Sedan og i Amiens fortjener en voksen mandlig Arbejder 2 à $2\frac{1}{2}$ ja indtil 3 frs. daglig, en

*) Villermé l'état moral & physique des ouvriers, tome I. S. 64.

**) Montgomery: theory and practice of cotton spinning übers. von Wied. 1841. S. 46.

***) Villermé l'état moral &c.

voren qvindelig 1 à 1½ frs., et Barn ½ à ¾ frs. I Lyon er det paa Grund af Fabrikvæsenets særegne Organisation næsten umuligt at angive, hvor høi Arbeidsfortjenesten er, men efter nøiagtige Undersøgelser er det dog tydeligt, at den under almindelige Conjuncturer er det høiere end ved nogen af de andre angivne Fabrikationsgrene i Frankrig. Den belgiske Regjering angiver efter Gjennemsnitsberegninger Arbeidslønnen i Belgien saaledes:

For Arbeidere fysiske satte ved:

Agerdyrkning	daglig 1 frs. 13 cent. = 38 Sk.
Bærning	— 1 — 26 — = 42 —
Muurarbejde	— 1 — 68 — = 57 —
Smede- og Tømmerarbejde —	1 — 68 — = 57 —
i større Fabrikker	— 1 — 59 — = 53 —
i Bjergraværker	— 1 — 76 — = 59 —
ved Fabrikation af Luxus-	

gjenstande — 2 — 16 — = 73 —

Gjennemsnittet af den aarlige Løn til Tjenestetyende i Byer: for mandlige 169 frs. (59 Rbd. 78 Sk.), for qvindelige 107 frs. (37 Rbd. 86 Sk.); og paa Landet for mandlige 132 frs. (46 Rbd. 72 Sk.) og for qvindelige 84 frs. (29 Rbd. 72 Sk.)*. Jeg vil tilføie nogle Exempler fra Tydskland: i de sachske Bomulds-spindrier er en duelig Spinders ugentlige Fortjeneste, efter et Gjennemsnitstal beregnet efter Dypgivelser fra 25 Spindrier, 2 Rbth. 16 Schil. preus. eller 3 Rbd. 53 Sk., og den stiger meget hyppigt til 3 à 3½ Rbth. (4 Rbd. à 4½ Rbd.)*. I det Østlige af Preussen f. Ex. i Klædefabrikerne i Luchentalde betales for de til Spindingen for-

*) Essai sur la statistique générale de la Belgique par Heuschling publié par Wandermaelen p. 127.

*) Vorstellung der sächsischen Spinnerei-Unternehmer an das Ministerium, 1839, Sachsens industrielle Zustände. S. 94.

beredende Arbejder (Wulfsning, Kartning) $1\frac{1}{2}$ à 2 Rthr. (2 Rbd. 32 Sk. à 2 Rbd. 64 Sk.) ugentlig. De ved Spinding sysselsatte Arbejdere betales pr. Stk. og kunne ugentlig fortjene $2\frac{1}{2}$ à 3 Rthr. (3 Rbd. 32 Sk. à 4 Rbd.) ja enkelte indtil 4 Rbd. à 5 Rbd. 32 Sk. Af alle disse Angivelser, som Enhver kan sammenligne med sine egne Erfaringer om Arbejdslønnen i Danmark, uden at det formeentligt er fornødent specielt at angive denne, fremgaaer tydeligt nok, at denne ingenlunde er saa høi, at dens Størrelse bør kunne virke affrækkende paa dem, som ville give sig af med industrielle Foretagender.

I^{die} Capitel.

Har Algerdyrkningen i Danmark naaet et saadant Udviklingspnnnet, at det er Tid at stræbe at give den indenlandske Industrie et høiere Opsving?

Det er ovenfor forsøgt at vise, at en indenlandsk Industrie er en nødvendig Betingelse for Algerdyrkningens Udvikling til dens højeste Fuldkommenhed og for Nationens Fremstriden i materiel og aandelig Cultur. Dette gjælder dog ifkun for den Nation, som allerede har naaet en vis Grad af Uddannelse. Er Algerdyrkningen endnu i sin første raa Tilstand og er Folket i høj Grad uudviklet, da kan man med Sandhed sige, at det ikke endnu er modent til Modtagelsen af en høiere Industries tilstand, da kan Udførslen af Landets raa Producter i deres usforarbejdede Tilstand og Indførslen af Fabrikata fra Udlandet endnu bidrage til paa den hensigtsmæssigste Maade at befordre materiel og aandelig Udvikling og vække de maaskee endnu slumrende Kræfter. Hindres Samfærslen ikke ved Indskrænkninger og Forbud, da er den naturlig og bringer Fordeel paa begge Sider, da fører en saadan Udveksling hurtigere og sikkere til Udvikling af de productive Kræfter overhovedet, end om disse indskrænktes til Landet selv alene, og om man ved kunstige Foranstaltninger vilde søge at fremkalde en Industrie, for hvilken Landet ikke var modent, da vilde dette ikke kunne

flæe uden Tab faavel for Consumenter som Producenter, da vilde Agerdyrkningen, hvorpaa Industrien skal baseres, og som den igjen skal tjene til at fremme, derved standses i sin Udvikling, og den fremkunstlede Industrie, som manglede sin naturlige Basis, vilde kun sygne og tjene til at standse Udviklingen af denne Grundvold, fra hvilken de productivt Kræfter vilde kaldes bort, forinden de endnu vare tilstede i saa stor Overflodighed, at de kunde undværes derfra. Men har Nationen udviklet sin Agerdyrkning, saavidt dette paa naturlige Veie kan flæe ved Udverking af de raa Producter mod fremmede Fabrikata, vægter den industrielle Nation sig ved at modtage disse raa Producter som Betaling for sine Fabrikata, og kan den indenlandste Industrie ikke komme frem paa Grund af en altfor mægtig og frie Concurrence paa det indenlandste Marked med den allerede udviklede industrielle Nation, da er det Tid at søge at modvirke dennes for store Indflydelse, at gjøre det muligt for den indre industrielle Virksomhed ved Anstrængelse at hæve sig. Det bliver derfor af Bigtighed her at undersøge, hvorvidt Agerdyrkningen i Danmark er saaledes uddannet, at det er Tid at tænke paa en kraftig Udvikling af Industrien.

Naar det betænkes, at Agerdyrkningen ikke skal udvikles til et vist bestemt Punkt blot ved Udverking af de indenlandste raa Producter mod Udlandets Industrifrembringelser, og at da pludseligt denne Handel skal ophøre, og Landet selv forsyne sig med Industrieproducter, men at Udviklingen og Overgangen skal flæe successive, saa at man ingenlunde bestemt kan angive eller betegne med Tal det Punkt, som Agerdyrkningen skal have naaet, for at den kan ansees for en naturlig Basis for et fuldkomnere Industrivæsen, saa synes Besvarelsen af det ovenfor fremsatte Spørgsmaal ved første Blik at være umulig. Her kan derfor kun være Tale om at vise, at Danmarks Agerdyrk-

ning er vidt udviklet, at den ikke alene formaaer at skaffe de fornødne Producter til at nære Folket paa en i Forhold til andre Nationer endog rigelig Maade, men ogsaa til Udførsel at levere et betydeligt Overskud, som kun med Vanskelighed finder et Marked i Udlandet.

Det er allerede ovenfor omtalt, at Danmark og Hertugdømmerne i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede til Udførsel kun havde et Overskud af omtrent 600,000 Tdr. Kornvarer aarligt, hvorimod det af den ligeledes i det Foregaaende givne Oversigt fremgaaer, at dette Overskud nu er steget til omtrent 2 Mill. Tdr. Paa samme Tid er Folkemængden tilstagen; den var i Kongeriget:

1769 . . .	814238	Individuer
1787 . . .	840045	—
1801 . . .	925680	—
1834 . . .	1,223797	—
1840 . . .	1,283027	—

Den er altsaa tilstagen fra 1801 til 1840 med 357347 Individuer. I Hertugdømmerne Slesvig og Holsten udgjorde Folkemængden:

1803 . . .	602087	Individuer
1835 . . .	772974	—
1840 . . .	803619	—

Den er altsaa tilstagen fra 1803 til 1840 med 201532 Individuer; eller i Kongeriget og de 2de Hertugdømmer med tilsammen 558879 Individuer. Antages det aarlige Forbrug for hvert af disse blot til 2 Tdr. Korn, forudsætter deres Underholdning, alle andre Forhold uansete, et forøget indre Forbrug af Kornvarer af 1,117758 Tdr. Lægges hertil den forøgede Udførsel af circa 1,400000 Tdr., skulde altsaa Kornproductionen i de 40 første Aar af dette Aarhundrede være tilstagen med over 2½ Mill. Tdr. Men naar man betænker, at Forbruget af Kornvarer i Landet selv vist nu forholdsvis er større end

ved Slutningen af det forrige Aarhundrede, og at den ovenfor ansatte Consumtion af 2 Tdr. pr. Individ aarligt er meget lavt anslaaet, samt at Anvendelsen af Korn til Staldfodring er meget tiltagen og har havt megen Indflydelse paa at forøge Udsforslen af FedeCreaturer, Kjød ic., saa vil man komme til den Overbeviisning, at den Indre Production vist er tiltagen med mere end $2\frac{1}{2}$ Mill. Tdr., maastee snarere med henved 3 Mill.

De producerede Kornarters Qualitet er meget forbedret, ligesom man i det Hele avler en forholdsvis langt større Mængde af de værdifuldere Kornarter (Hvede, Raps). Heraf fremgaaer det unægteligt, at et betydeligt Fremsskridt har fundet Sted, men det sees endnu ikke heraf, hvor stor Productionen i og for sig selv kan antages at være i dette Dieblif. At besvare dette Spørgsmaal med Bestemthed er vel aldeles umuligt, men man har dog adskillige Data, som kunne lede til en approximativ rigtig Antydning deraf.

I det statistiske Tabelværk 5te Hefte angives Udbyttet pro 1838 saaledes:

	Brutto	Netto
Hvede	299035 Tdr. . . .	256668 Tdr.
Rug	2,030877 — . . .	1,646347 —
Byg	2,592359 — . . .	2,143962 —
Boghvede	133683 — . . .	105676 —
Erter	532077 — . . .	426348 —
	5,588031 Tdr. . . .	4,579001 Tdr.

Commissionen for Udgivelsen af det statistiske Tabelværk kommer til det Resultat, at man kan antage, at 3 Tdr. af de forskjellige Slags Kornvarer for Kongerigets Vedkommende som et passende Forhold for hvad der i Gjennemsnit aarligt medgaaer til et Menneffes Føde, ei deri beregnet, hvad der forbruges til Ol og Brændevin, men derunder medregnet Kar-

tofler, reducerede efter deres Værdi som Fødemidler til Kornvarer eller til $\frac{1}{3}$ Korn; og Commissionen antager saaledes, at den aarlige Kornproduction efter de i 1838 i Danmark over hele Landet indsamlede Data er angivet circa 600000 Tdr. for ringe, saa at altsaa dens Brutto-Udbytte i det egentlige Danmark skulde være over 6 Mill. Tdr. aarsligt. Antages dette Resultat for tilnærmelsesviis rigtigt og antages, at omtrent den samme Consumption finder Sted i Hertugdømmerne, Slesvig og Holsteen, da kan man ogsaa omtrent beregne, hvor meget disse Lande aarsligt producere. Efter Folketællingen af 1840 havde de en Folkemængde af 803619 Menneſter, som forføre 3 Tdr. pr. Individ 2,410857 Tdr. hvorfra maa drages, for at regne paa samme Maade som Commissionen for det statistiske Tabelværk har gjort for Kongerigets Bedkommende, pr. Individ $\frac{1}{2}$ Td. Kartofler eller 401809 Tdr., reducerede til Kornvarer efter Forholdet $\frac{1}{3} : 1$ 133936 —

bliver . 2,276921 Tdr.

hvortil maa lægges hvad der efter et Gjennemsnit i de 3 Aar 1838—40 er udført mere end indført af de omhandlede Kornvarer nemlig 432226 —

Hertil maa endnu føies hvad der er brugt til Production af Ol og Brændevin. Antages, at Forbruget af Ol i Hertugdømmerne er saa stort, som i de consumtionspligtige Steder i Danmark, da kan Regningen udføres saaledes: i 1838 formalede i Kjøbenhavn og i Kjøbstæderne til Ol : 85654 Tdr. Malt, Folke-mængden i Kjøbstæderne i Kongeriget i 1840

Læteris . 2,709147 Tdr.

Transport . 2,709147 Tdr.

var 260062 og i Hertugdømmerne 803619,
altsaa skulde Forbruget til *Al* være . . . = 264679 —

Beregningen over det Quantum Korn, som i Hertugdømmerne er forbrugt til Brændeviin, bliver endnu vanskeligere, da Brændeviinsproductionen i Hertugdømmerne tildeels drives paa en ganske anden Maade end i Kongeriget, og dertil bruges et forholdsvis større Quantum Kartofler og mindre Sæd. Da det imidlertid her kun kommer an paa et omtrent rigtigt Resultat, reduceres Forbruget i Danmark i Aarene 1838 og 39 (circa 280,000 Tdr.) efter Forholdet mellem Hertugdømmernes og Kongerigets Befolkning, eller antages $\frac{1}{3}$

Gange mindre 186000 —
tillsammen . 3,159826 Tdr.

Hertugdømmerne Slesvig og Holsten skulde altsaa i det Hele producere af Hvede, Byg, Rug, Boghvede og Erter over 3 Mill. Tdr. og altsaa hele Riget, Lauenborg og Bilandene fraregnede, af hine Sædarter mellem 9 à 10 Mill. Tdr. Hertil kommer endnu af andre Sædarter, der i Regelen ei bruges til Menneffesføde, en Production, som findes angiven i nedenstaaende Tabel for Kongerigets Vedkommende, udbragen efter de i 1838 indsamlede Efterretninger. Høstens

	Bruttobeløb		Nettobeløb
Havre . . .	2,872252 Tdr.	. . .	2,270795 Tdr.
Kartofler . .	1,908847 —	. . .	1,657588 —
Raps . . .	92026 —	. . .	91007 —
Hørfrø . . .	28855 —	. . .	14778 —
Hamp . . .	898 —	. . .	334 —
Kommen . .	„ —	. . .	1565 —

Bruttobeløb		Nettobeløb	
Humle . . .	" — . . .	20738	Æpd.
Tobak . . .	" — . . .	9235	—

Det er allerede ovenfor antydet, at dette Udbytte efter al Sandsynlighed er angivet for ringe. For Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen mangle vi Angivelser af en lignende Natur, og jeg vil ikke her forsøge at drage nogen aldeles bestemt Slutning fra Kongerigets Production til Hertugdømmernes. Længere hen i dette Skrift vil det vise sig, af hvilke Grunde jeg troer, at man kan antage Productionen i Hertugdømmerne i 1837 (samme Aar, hvorfor de anførte Angivelser for Kongeriget gjælde) af

Rapsfrø . . . til 229137 Tdr.

Hørfrø . . . — 7544 —

Hør, uheglet — 73079 Æpd.

Bigtigt er det dog at bemærke, at Udførselsens Overflud i Danmark og Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen, forsaavidt angaaer alle de egentlige Kornvarer, Vælgfrugter, Raps og Hørfrø forholdt sig saaledes i de 3 sidste Aar, hvorfor haves Angivelser:

Hertugdømmerne		Kongeriget	
1838 —	597187 Tdr. . . .	1,021141	Tdr.
1839 —	548797 — . . .	1,626964	—
1840 —	650908 — . . .	1,726072	—

Hvad der er udført mere end indført i hine 3 Aar forholdt sig altsaa i disse forskellige Landsdele omtrent = 2,8 : 1 eller Udførslen fra Kongeriget er næsten 3 Gange saa stor som fra Hertugdømmerne. Imidlertid kan man dog ikke deraf drage den Slutning, at Productionen i Kongeriget skulde være 3 Gange saa betydelig som i Hertugdømmerne, thi Folkemængden paa disse tvende Steder forholdt sig omtrent = 3 : 2.

Af Interesse er det ogsaa at bemærke, hvorledes Korn-

productionen ikke alene har tiltaget i Mængde men ogsaa i indre Godhed. Det er vel bekendt, at de danske Kornvarer endnu ikke høre til de bedste, og at der endnu staaer meget tilbage at gjøre i denne Henseende, men ligesaa bekendt er det ogsaa, at man har lagt Vind paa at forbedre Qualiteten. Et Beviis herfor er det ogsaa, at Kornet nu næsten aldrig sælges til de egentlige Handlende uden efter Vægt, at man ikke alene anvender mere Omhu paa dets Behandling paa Marken, men ogsaa ved Tørreanstalter og bedre indrettede Magaziner, ved Rensmaskiner m. m. sørger for dets Forbedring og Conservation. Et Beviis herfor er det ogsaa, at Dyrkningen af de værdifuldere Sædarter, som Hvede og Raps, er betydeligt tiltagen. Sluffen angiver Udførslen af Kornvarer i Gjennemsnit for Aarene 1796—98 til 577735 Tdr. *) foruden hvad der udførtes som Brændevin, hvoraf kun circa 8 pCt. var Hvede. Efter et Gjennemsnit af de i Aarene 1838—40 udførte Qvantiteter var derimod omtrent 15 pCt. af de udgaende Kornvarer Hvede.

Imidlertid synes Udførslen af Hvede i en temmelig lang Arrække at have været stationair. I Decenniet 1820—29 udførtes i Gjennemsnit 240025 Tdr. aarligt og i Decenniet 1830—39 aarligt 239039 Tdr., hvoraf imidlertid kun 225137 Tdr. udgjøre Overskudet til Udførsel, da 13902 Tdr. ere indførte fra Udlandet. Derimod er i det sidste Decennium Udførslen af Hvede i forødet Tilstand tiltagen; den beløb sig i det først angivne Decennium til 5466 Tdr. aarligt og i det sidste til 34238 Tdr. foruden et ikke ubetydeligt Quantum Brød, der efter Gjennemsnit af 4 Aar (1836—39) udgjør i Meel 38270 Tdr. aarligt. I det Hele er 9 pCt. af samtlige de i 4 Aar (1836—39) udførte Kornvarer udgaaede i forødet Til-

*) Nathanson Danmarks National- og Statshuusholdning S. 599.

stand, som Meel, Gryn og Brød. Rapsudførslen i Decenniet 1820—29 kan i Gjennemsnit anslaaes til c. 125000 Tdr. aarligt, og i Decenniet 1830—39 til 201000 Tdr. aarligt. I 1830 var Udførslen af den i Landet avlede Raps kun 108840 Tdr. og i 1840 279568 Tdr. eller over dobbelt saa stor som i det første Aar.

De vigtigste Afsetningskilder for Danmarks Overskud af Korn er Norge og England. Skjondt Udførslen til det første af disse Lande fra 1830—39 i Qvantitet har været noget større end til det sidste, overstiger Værdien af de til England udgaaende Kornvarer dog Værdien af dem, som gaae til Norge, der alene har modtaget over Halvdelen af de i 1830—39 i Gjennemsnit aarligt udførte 697000 Tdr. Byg. Af Danmarks totale Udførsel i Decenniet 1830—39 modtog

Norge 32,06 pCt.

England . . . 27,12 —

Holland . . . 11,48 —

Hamborg . . . 7,79 —

Altona 6,54 —

Andre Lande . 15,01 —

Udførslen til Sverrig er i Reglen ikke betydelig, i Gjennemsnit c. 34000 Tdr. aarligt; Udførslen til Rusland og andre Lande ved Østersøen er i Almindelighed heller ikke stor, kun i ganske enkelte Aar kan den blive af Bigtighed, navnlig til Rusland, hvis særegne Forhold i denne Henseende ovenfor ere omtalte noget nøiere.

Det er allerede anført, at Commissionen for Udgivelsen af det statistiske Tabelværk kommer til det Resultat, at der i Kongeriget skulde fortares circa 3 Tdr. pr. Individ af de forskellige Kornvarer, dog deriblandt ikke regnet, hvad der forbruges til M og Brændevin, men derimod omtrent $\frac{1}{2}$ Td. Kartofler. Denne Angivelse synes at være temmeligt høi, og

navnligt vækkes der Tvivl om Rigtigheden deraf, naar man undersøger Tabellerne over Forbruget i de consumtionspligtige Byer; thi disse angive Consumtionen kun til omtrent $1\frac{1}{2}$ Tdr., hvorved dog er at bemærke, at Tabellerne kun omfatte det Quantum Kornvarer, som virkelig er anmeldt til Afgifts Er læggelse, og ikke det, som er indsmuglet eller consumeret af dem af Byernes Indvaanere, som boe udenfor Consumtionsgrændsen og betale en personlig Afgift. Sammenligner man dette Forbrug med det, som efter Beregninger finder Sted i andre Lande, viser det sig at være meget betydeligt, selv om det endog antages noget for høit angivet. Dieterici*) kommer, ved at anstille Beregning efter Consumtionstabellerne for de consumtionspligtige Byer i Preussen til det Resultat, at der i Gjennemsnit i Preussen pr. Individ fortæres henved 4 preuss. Scheffel (1,58 Tdr.) af Hvede, Rug, Byg, Havre og Boghvede, derunder tillige indbefattet hvad der forbruges til M, men ei den betydelige Consumtion af Kartofler. Dette stemmer med det Resultat, som erholdes for Kongeriget ved alene at beregne Forbruget i Byerne efter Consumtionstabellerne. Mac-Culloch beregner Consumtionen af de forskjellige Kornvarer i England til omtrent 1 Quarter (noget over 2 Tdr.) pr. Individ. For Belgien angives Forbruget til circa 3 hectolitre**) (noget over 2 Tdr.) pr. Individ. Efter de af den franske Regjering udgivne Tabeller er Forbruget af Hvede, Rug, Byg, Boghvede, Havre og Mais i de 43 østlige Departementer af Frankrig ligeledes circa 3 hectolitre, hvortil kommer omtrent ligesaa stort et Quantum Kartofler. Dog varierer Consumtionen her meget efter de forskjellige Provindser og er langt større i de

*) Uebersicht der Gegenstände des Verkehrs und Verbrauchs im preussischen State. I S. 261 og II S. 193.

**) Essai statistique etc. par Heuschling, p. 432.

nordlige end i de sydlige, hvor Viin og Frugter for en stor Deel erstatte Kornet. Ere end alle disse Angivelser ifkun byggede paa Beregninger, som kun kunne lede til en approximativt rigtigt Resultat, saa vise de dog, at Consumptionen af Kornvarer i Danmark i Sammenligning med flere andre af de rigeste og bedst dyrkede Lande er temmeligt stort, hvilket Resultat ogsaa vistnok vil findes overensstemmende med de Jagtgæller over Folkenes Levemaade, som Enhver, der har besøgt flere Lande, har havt Leilighed til at anstille. Dog er det ikke uvigtigt at lægge Mærke til, at medens omtrent 56 pCt. af det ovenfor angivne Quantum Kornvarer, som fortares pr. Individ i Frankrig, er Hvede, er efter Consumptionstabellerne for Byerne i Preussen og Danmark, i det første Land kun omtrent 20 pCt., og i det sidste omtrent 18 pCt. af den hele Consumption kun Hvede og de øvrige Dele de mindre nærende Kornarter. Paa Landet fortares endnu forholdsvis en langt ringere Mængde Hvede, hvilket ogsaa tydeligt fremgaaer deraf, at i 1837 var Nettoudbyttet af Høsten i Danmark af Hvede, Rug, Byg, Havre, Boghvede, Bælgfrugter, Kaps og Hørfrø efter de statistiske Tabeller 6,955581 Tdr., hvoraf kun 256668 Tdr. Hvede eller 3,6 pCt., medens Udsøfelen af Landets egen Avl, efter Gjennemsnit af Aarene 1837—38, beløb sig til 1,531344 af de angivne Sædarter, hvoraf 242266 Tdr. *) Hvede eller omtrent 15 pC.; den største Deel af den producerede Hvede maa altsaa være consumeret i Stæderne eller udført.

Dyrkningen af Handelsplanter i Danmark er ikke betydelig. Forsaavidt den bliver af Bigtighed, navnlig i industriel Henseende, vil den blive omtalt nedenfor i Forbindelse

*) Den ringe Forskjel mellem Udsøfelen og den angivne Avl af Hvede bekræfter hvad der ovenfor er anført om, at de statistiske Opgivelser fra 1838 over Productionen af Korn ansatte denne for ringe.

med en Fremstilling af de forskjellige Industriegrene, hvortil den leverer det raa Material.

Dværgavlens i Danmark udgjør en meget vigtig Deel af Agerbruget. Af de forskjellige Huusdyr holdtes i Kongeriget i Februar Maaned 1838 ifølge de af Regjeringen indhentedes Oplysninger:

Heste, Hingster og Hopper	266821	Stfr.
Plage og Føl	58198	—
	tilsammen .	325019 Stfr.
Køer	563095	Stfr.
Stude og Tyre over 3 Aar	69094	—
Ungqvæg til Opdræt	201986	—
	tilsammen .	834175 —

Dværgholdet angives at have været i Juni

1837 saaledes:

Køer	578479	Stfr.
Stude og Tyre	70967	—
Ungqvæg	205280	—
	tilsammen .	854726 —

Altsaa var Sommerbesætningen større end

Vinterbesætningen 20531 —

Der angives tillige, at der i 1837 skulde være opfødte 260976 Kalve. Antager man, at $\frac{1}{3}$ af det hele Antal Køer, som holdtes Vinteren over, have staaet galde, men at Resten har givet Kalve, saa maa foruden det angivne Antal, som er opfødte, være slagtet som nyfødte 239024 Stfr. Kalve.

Antallet af Svin og Grise angives at have været i
 Februar 1838 157599 Stfr.
 men i Juni 1837 235291 —

3 Aaret 1837 angives at være opfødte . 164569 Grise,
 hvortil kommer Antallet af dem, som ere over-
 vintrede 157599 —
 hvorved Antallet stiger til 322168 —
 saa at det kan antages, at der aarligt slagtes eller udføres lige
 saa mange Sviin og Grise, som der opfødes.

Antallet af Lam og Faar angives

i Februar 1838 til 1,164544 Stfr.

i Juni 1837 til 1,644607 —

Da der ved det ved Udgangen af Juni Maaned 1837
 opgivne Antal ere forbigaade dem, der ere døde eller slagtede
 forinden den Tid, ligesom dem, der ere fødte efter den Tid,
 findes den hele Faarestand rigtigst ved til Vinterbesætningen
 1,164544 Stfr.

at lægge det hele Antal Lam, som angives

at være fødte i 1837, nemlig 594683 —

hvorved Faarestanden i 1837 findes at være 1,759227 Stfr.

Af det i Februar Maaned 1838 opgivne Antal vare af for-
 ædlet Race kun 70701 Stfr. Siden den Tid er Antallet for-
 holdsviis uden Tvivl tiltaget meget betydeligt.

Den indenlandske Dvægavl er ikke alene istand til at af-
 give et betydeligt Quantum Kjøbvarer til Consumption i Ind-
 landet samt en ikke ringe Mængde Kjød og Flest til Udførsel,
 men har ogsaa et Overflud af levende Kreaturer at tilbyde
 Udlandet. Gjennemsnitsudførslen i de 4 Aar 1836—39 har
 været:

9928 Heste aarligt

48140 Dyrer

7036 Køer

7790 Kalve

12996 Sviin

16011 Faar og Lam.

Indførslen af levende Kreaturer indskrænker sig til enkelte Stykker til Forædling af Racerne.

Ligesom jeg ovenfor har søgt at vise, hvor stor i Gjennemsnit Consumtionen af de forskjellige Kornvarer kan antages at være, vil jeg her forsøge at opstille en lignende Calcul over Consumtionen af Kjød i Kongeriget. Nedestaaende Tabel giver en Oversigt over Forbruget i nogle Byer; Angivelserne ere tagne fra Consumtionstabellerne for 1839 og Folketællingslisterne for 1840.

	Kjød	Fleisch	Summa	Indbyggernes Antal	pr. Individ
	Lpd.	Lpd.	Lpd.		Pd.
Kjøbenhavn.....	650159	258116	908275	120819	120
Kølborg.....	40919	6629	47548	7192	105
Karhuus.....	43542	6030	49572	7087	110
Hobro.....	3877	1223	5100	770	105
Horsens.....	31605	4767	36372	4933	117
Odense.....	60638	10254	70892	9198	123
Åaborg.....	10085	1259	11344	2110	85
Maribo.....	6988	2937	9925	1356	116
Slagelse.....	20616	11173	31789	3186	160
Helsingør.....	49462	15927	65389	7645	134
Samtl. consumtionspligtige Byer.....	1,312693	427572	1,740265	260062	107

Der vise sig her mærkelige Uligheder mellem Consumtionen i forskjellige Byer. Grunden hertil er vistnok at søge i forskjellige Omstændigheder, deels i et meer eller mindre virksomt Opsyn, deels deri, at en større eller mindre Deel af Byerne ligger udenfor Consumtionslinien, og deels endelig i et virkeligt forholdsmæssigt større eller mindre Forbrug, grundet paa større eller mindre Velstand, paa større eller mindre militair Besætning o. s. v. Bliver man imidlertid staaende ved Gjennem-

snitsforbruget af 107 Pd. pr. Individ, der snarere maa antages for altfor lavt end for altfor høit angivet, da vil det ved Sammenligning med andre Lande vise sig, at Forbruget i Kongeriget forholdsvis er betydeligt. I Preussien, hvor Consumtionsafgiften kun hviler paa de større og i Reglen mere velhavende Stæder med over 5000 Indvaanere, er Forbruget i disse Byer i Gjennemsnit af Aarene 1836—39 kun 78 Pd. prussisk (= 73 Pd. d. B.) I Hovedstaden Berlin stiger Consumtionen kun til 102 Pd. d. B. I Wien, en af de Byer, hvor der synes at fortares meest Kjød, angives Consumtionen alene af Drefkjød til 151 Pd. pr. Individ. Efter de af den franske Regjering publicerede Data*) skalde i de 43 østlige Departementer af Riget ikke fortares over 27 Pd. Kjød aarlig pr. Individ, men denne Angivelse grunder sig tildeels kun paa en Calcul og kan neppe antages for ganske nøiagtig. For Paris angives Consumtionen derimod efter nøiagtige Data til 95 Pd. pr. Individ. Efter Mac-Culloch er Consumtionen i London, flest ei iberegnet, c. 100 Pd.; og Colquhoun angiver**) den hele Consumtion af Kjød i London til omtrent 120 Pd. R. Peel***) anslaaer Consumtionen i hele England til 50 Pd. pr. Individ. Endelig er i de helgiste Byer i Gjennemsnit Consumtionen pr. Individ omtrent 70 Pd.

Naturligvis er Forbruget af Kjød til Føde paa Landet langt ringere end i Byerne, men vi mangle tilstrækkelige Data til at beregne, hvor stort det virkelig er; thi selv om man antager de i 1838 indsamlede Efterretninger om Kreaturholdets Stor-

*) Statistique de la France publiée par le ministre de l'agriculture. "Agriculture."

**) Ueber den Wohlstand, Macht und Hülfquellen des brittischen Reichs. I. S. 46.

***) Tale i Underhuset d. 9 Februar 1842.

relse for nøiagtige, saa bliver det dog endnu aldeles uafgjort, i hvilket Forhold det slagtede Dvægs Mængde kommer til at staae til Kreaturholdet, og jeg vil derfor heller ganske undlade at forsøge en Calcul, som kun vilde kunne give høist upaalidelige Resultater.

For Hertugdømmernes Bedkommende bliver Sagen endnu vanskeligere, da man her ikke engang har Tabeller over Byernes Consumtion. Dog kan man ved at gaae en anden Vej komme til et Resultat, som ei kan afvige meget fra det Rette. Ved nemlig at undersøge Tabellerne over Ind- og Udførsel af Huder og Skind samt de indsamlede Efterretninger om Antallet af de i Landet garvede Huder kommer man til det Resultat, at der i Aaret 1837 ere slagtede i begge Hertugdømmerne omtrent 50000 Stkr. stort Dvæg og 150000 Stkr. Kalve, Faar og Lam. Antages i Gjennemsnit hvert Stykke Dvæg til 440 Pd. og Smaaqvæg til 40 Pd., bliver Consumtionen circa 28 Mill. Pd., som fordeelte paa omtrent 700000 Indv., som fandtes i de dengang indenfor Toldlinien liggende Dele af Hertugdømmerne, give en Consumtion af omtrent 40 Pd. pr. Individ. Dette Resultat synes ret rimeligt. For den hele preussiske Stat antager Dieterici Consumtionen til 34 à 35 Pd. preussisk (32 à 33 Pd. d. V.) pr. Individ. Om end de foranførte Resultater ikke kunne tillægges nogen absolut Nøiagtighed, synes de dog tilstrækkeligt at godtgjøre, at Danmark, foruden at have et ikke ubetydeligt Overskud til Udførsel, til Indbyggernes Næring afgiver et Quantum Kjøbvarer, som i Forhold til, hvad der forbruges i andre Lande, maa betragtes som rigeligt. Udførslen fra Kongeriget og Hertugdømmerne af Flest og Kjøb har været i bestandig Tiltagen og har udgjort:

	Kjøb	Fleff
1831 —	706000 Pd. . . .	1,815000 Pd.
1835 —	1,138000 — . . .	4,060000 —
1837 —	2,689000 — . . .	5,934000 —
1838 —	2,092000 — . . .	5,917000 —
1839 —	3,460000 — . . .	7,812000 —
1840 —	3,619431 — . . .	6,367094 —

3 Angivelserne for Aarene for 1838 er ikke optaget det Quantum ferst Kjøb og Fleff, som er udført, men det ligger i Sagens Natur, at dette ikke kan være betydeligt. Udførsleens betydelige Forøgelse i 1839 maa tildeels tilskrives Ophævelsen af den hidtil bestaaende Udførselstold og deels Udvidelsen af Toldgrænsen i Hertugdømmerne. Næsten $\frac{2}{3}$ af Udførslen er nemlig fkeet til Hamburg og Altona, deels paa Grund af, at disse Byer ere de naturlige Hovedstæder og store Consumtionsmarkeder for Hertugdømmerne, deels fordi derfra skee videre Forsendelser tilføes, navnlig til transatlantiske Lande. Foruden de nævnte Stæder ere England, Norge og Vestindien de Lande, som modtage den betydeligste Tilførsel af disse Producter, og der er ingen Tvivl om, at de seneste Toldnedsfættelser i det første Land ville have en vigtig Indflydelse paa at forøge Tilførslen fra Danmark, saavel af Kjøb og Fleff som af levende Kreaturer, uagtet den i afvigte Aar endnu ikke har været saa betydelig, som man havde ventet.

Udførslen af Smør og Ost er ogsaa meget betydelig og i Tiltagende; den har udgjort:

	Smør	Ost
1821 —	33814 Tdr. . . .	1,142577 Pd.
1825 —	62148 — . . .	1,346048 —
1830 —	51563 — . . .	940704 —
1835 —	52976 — . . .	948816 —
1837 —	69525 — . . .	1,101184 —

Smør

Dst

1839 — 73732 Tdr. . . . 1,070511 Pd.

1840 — 74031 — . . . 929726 —

Den betydeligste Udførsel af Smør skeer fra Holsteen, og er stegen i Decenniet 1830—39 til over det Dobbelte, mens Udførslen fra Slesvig endog har aftaget noget, skjøndt ubetydeligt, og Udførslen fra Kongeriget kun er stegen circa 30 pCt. Af sætningen skeer fornemmeligt til Hamborg og Altona, i hvilken Henseende de samme Bemærkninger gjælde her, som ovenfor ere anførte i Anledning af Udførslen af Kjød og Flesk til de samme Stæder. En ikke ubetydelig Deel gaaer ogsaa til England, Norge og Tydskland, hvilket sidste Land behøver en Tilførsel, som dog er i Aftagen og 1837 udgjorde 10589 Centr., men i 1839 kun 2661 Centr. aarligt.

Den største Udførsel af Dst skeer til Norge, en ikke ubetydelig Deel gaaer til Tydskland, hvor Toldforeningen behøver et Tilskud fra Udlandet af circa 30000 Centr.

Consumtionen af Smør og Dst i Danmark er temmelig stor; saaledes er af Smør i 1838—39 forbrædet i Gjennemsnit i Kjøbenhavn 37 Pd. pr. Individ og i Provindsbyerne 25½ Pd. aarligt. Paa Landet er Consumtionen langt ringere, da Smøret her for en stor Deel erstattes ved Fedt; hvor stort Forbruget virkelig er kan ikke med Bestemthed angives.

Blandt de øvrige Producter af Agerdyrskningen, som deels i deres raå deels i halvforædlet Tilstand danne Gjenstande for Udførslen, ere Brændevin, Uld, Skind og Huder især af Bigtighed; disse ville nedenfor blive omtalte i Forbindelse med de Industriegrene, som baseres paa en Forarbejdning af disse Producter

Nagtet det er meget vanskeligt med Bestemthed at angive Værdien af de udførte Korn og Fødevarer m. m., har Commissionen for Udgivelsen af det statistiske Tabelværk dog forsøgt

en Beregning herover efter Gjennemsnitspriser for Aarene 1838 og 1839, hvis Resultat jeg her vil fremsætte for at lette Oversigten:

	1838	1839
Værdien af de udførte Korn:		
varer	10,285452 Rbd.	12,709962 Rbd.
— af Brændeviin, Fede:		
varer m. m.	6,591530 —	7,252059 —
— af levende Kreaturer	3,545004 —	3,521480 —
tilsammen	20,421986 Rbd.	23,483501 Rbd.

Det kan sikkert ikke benægtes, at uagtet Agerdyrkningen endnu i mange Henseender staaer tilbage i Landet og vil kunne modtage en betydelig større Udvikling, saa er den dog meget forbedret i de senere Decennier og har store Overflud tilovers til Udførsel, endskjondt Forbruget i Indlandet af dens Producter i Forhold til det, som finder Sted i andre Lande, er betydeligt. Det er vel heller ikke at betvivle, at Udviklingen, selv under de nærværende Forhold, vil gaae fremad, men for at sikre den, behøves fremfor alt Afsetning for de Producter, som avles. Denne bliver stedse vanskeligere og vanskeligere til fremmede Lande, eftersom disse nærme sig mere og mere til at kunne forsyne sig selv med deres Behov af Agriculturnproducter, og den kan, som allerede antydet, kun sikres ved en rask Udvikling af den indenlandske Industrie og Forøgelse af Antallet paa dem, som i Indlandet consumere Agriculturnproducterne uden umiddelbart at deeltage i deres Production.

Ade Capitel.

**De vigtigste indenlandske Industriegrenes
Standpunct, og Productionen af Industrie-
producter i Forhold til Forbruget af samme.**

Tilvirkning af uldne Varer.

Basis for den hele Fabrication af uldne Varer er den inden-
landske Faareavl. Det er allerede ovenfor anført, at Besæt-
ningen af Faar og Lam i Vinteren 1837—38 var angivet
til 1,164544 Stkr.
hvoraf af forædlet Race 70701 —
altsaa af uforædlet Race 1,093843 Stkr.

Naar man i Gjennemsnit tager en heel Faaresflok: Moder-
faar, Bæddere, Veder og Naringer, da kan man regne et Ud-
bytte af $2\frac{1}{2}$ à $2\frac{3}{4}$ Pd. Uld pr. Faar aarligt, altsaa circa $2\frac{1}{2}$
Pd. af forædlede Faar; af Faar af uforædlet Race er Udbyttet
imidlertid større, nemlig 3 à $3\frac{1}{2}$ Pd.; antages kun 3 Pd., kan
den aarlige Uldproduction i Kongeriget regnes at være:

Af 1,093843 Stkr. uforædlede Faar à 3 Pd. . . 3,281529 Pd.
— 70701 Stkr. forædlede à $2\frac{1}{2}$ Pd. . . . 176652 —

Den hele Production af Lam angaves oven-
for til 594683 Stkr., antages for hvert af
disse kun $\frac{1}{2}$ Pd. Uld, for at tage tilbørligt
Hensyn til dem, som døe strax eller slagtes
tidligt o. s. v., give disse 297341 —

3,755522 Pd.

Dette giver circa 3 Pd. pr. Individ. I Preussen regnedes 1834 kun 1,87 Pd. og i 1837, 2,19 Pd. pr. Individ. MacCulloch regner for England af Landets egen Production 2,71 Pund.

Udsørslen af raa Uld og Kalkuld fra Kongeriget, med Fradrag af hvad der er indført fra Slesvig og Holsten, har udgjort:

1836 — 1,389943 Pd.

1837 — 1,021452 —

1838 — 1,103470 —

1839 — 1,021480 —

eller i Gjennemsnit af hine 4 Aar 1,134086 Pd. aarligt, som fradragne den ovenfor angivne Production giver en Rest til Forbrug i Landet selv af 2,621436 Pd. Hertil burde endnu lægges hvad der er indført; men vi fattes endnu officielle Tabeller herover ligesom over det Quantum islandsk og færøisk Uld, som er forblevet i Landet og der er consumeret. Hvad det førstnævnte Quantum angaaer, da udgjør det ikke over 30000 Pd. og er altsaa af ringe Betydning i Sammenligning med hvad Landet leverer selv; tages blot Hensyn til det ovenanførte Quantum og til Indvaanernes Antal efter Tællingen af 1840, giver dette omtrent $2\frac{1}{5}$ Pd. pr. Individ eller 11 Pd. pr. Familie, regnet til 5 Personer. Man kan sikkerligt antage, at dette er for lavt angivet, dels fordi Tabellerne over Kreaturholdet, som ovenfor anført, ansætte dette for ringe, dels fordi hertil ei er regnet Udsørslen, og endelig fordi til Sammenligning er brugt Folkemængden efter Tabellerne af 1840 og Kreaturholdet er opgivet 2 Aar tidligere.

Hvad Hertugdømmerne, Slesvig og Holsten, angaae, da har man for deres Vedkommende ikke engang Midler til tilnærmelsesviis at bestemme den indenlandsk Production saaledes

som i Kongeriget. Ind- og Udførslen af fremmed Uld beløb sig til følgende Qvantiter:

	Indførsel			Udførsel			mere ud- end indført
	fra Konge- riget	fra Udlandet	tilsam- men	til Konge- riget	til Udlandet	tilsam- men	
	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.
1837	126506	109456	235962	2759	393788	396547	160585
1838	89321	153820	243141	723	408153	408876	165735
1839	148360	117478	265838	10744	437677	448421	182583
1840	215560	120220	335780	11890	398911	410801	75021

Disse tvende Hertugdømmer have altsaa et i og for sig ubetydeligt Overskud til Udførsel. Undersøger man Tabellerne mere i Detail, findes det, at det egentlig kun er Slesvig, som har Overskud af Uld (250 à 300000 Pd. aarligt), medens Holsteen behøver en ikke ringe større Tilførsel end det har Udførsel. Dette stemmer ogsaa fuldkomment med andre Forhold; deels er Faareavlen meget mere udbredt i Slesvig end i Holsteen; deels har Slesvig meget faa Fabrikker for uldne Varer og disses Tilvirkning her er næsten ganske overladt til Huns-industrien, som med Undtagelse af enkelte Grene deraf (Knipslerie), er meget lidt udviklet; medens Rigets vigtigste Klædefabrikker findes i Holsteen, navnlig i Neumünster. Disse neumünsterste Fabrikker alene have forarbejdet:

	indenlandſt Uld	udenlandſt Uld	tilſammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1831	193317	28451	221768
1832	126798	75819	202617
1833	131672	62483	194155
1834	113734	57295	171029
1835	126355	58898	185253
1840	248092	71585	319677
1841	278154	60540	338694

Faareavlen er meest udbredt i Jylland, og her i Forhold til Hartkornet størst i Skanderborg, Thisted, Viborg og Aalborg Amtet (omtrent 550 Sitr. pr. 100 Tdr. Hartkorn), ringest er den paa Vangeland og i Fyen. Men den Uld, som avles i Jylland, er næsten alene simpel Uld, der deels benyttes til videre at forarbejdes ved Høusindustrien til grove strikkede eller vævede Varer, deels underkastes en lignende Forarbejdning i Fabrikker, og deels i stor Mængde udgaaer af Landet. Det er ovenfor viist, at Antallet af forædlede Faar i 1838 kun udgjorde circa 6 pCt. af det hele Antal, og der er endog Grund til at antage, at Forholdet i Virkelighed dengang endnu var ufordeelagtigere, fordi Besidderne af forædlede Faareracer i Almindelighed ere de større Grundeiere, som rimeligviis i det Hele have opgivet deres Faarestand nviagtigere end de smaa Jordbrugere, som sikkert som oftest have angivet deres for ringe. Den største Mængde forædlede Faar i Forhold til Hartkornet fandtes dengang paa Falsler, der i saa Henseende stod meget over alle øvrige Provindser. Der er ingen Tvivl om, at Udbredelsen af forædlede Faareracer er meget i Tiltagende, navnlig i Sjælland; saaledes er i 1841 til Uldmarkerne allerede bragt over 90000 Pd. forædlet indenlandst Uld.

Ved mange store Jordbrug er Hovedbesætningen nu Gaar, og der stee roesværdige Bestræbelser for at forbedre Racerne, ved at indforstrive fremmede Tillsægsdyr, ved bedre og omhyggeligere Behandling o. s. v.

En heldig Indflydelse paa Uldproductionen have de i de senere Aar afholdte Uldmarkeder havt. Til Markedet i Kallundborg var bragt:

1836 — 37000 Pd. Uld

1837 — 48000 — —

1841 — 60000 — —

1842 — 49500 — —

Til de 3 Uldmarkeder, i Kallundborg, Randers og Rjøbenhavn vare i 1841 bragte 93580 Pd. forædlet indenlandsk Uld, foruden 15630 Pd. simpel Uld. Til Markederne i Kallundborg og Randers var 1842 indleveret 70157 Pd. forædlet Uld og 28391 Pd. simpel dansk Uld.

Kun paa enkelte Steder i Landet, i det Eiderstedtske og i Dithmarsken, avles den langhaarede Uld, som er skiftet til Ræmning. Denne indenlandske Ramuld udmærker sig ved sin Længde og Glans, men staaer i Fiinhed tilbage for den sachsiske og Ramulden fra flere andre Steder i Udlandet. Den er derfor ogsaa mindre end disse Sorter skiftet til vævede Tøier, som, naar de tilvirkes af denne Uld, ikke erholde den Blødhed og Fiinhed som af den sachsiske; men den er fortrinlig til Brodeer og Striklegarn og til Tøier af blandet Material, fornemmelig til saadanne, som ere blandede af Uld og Silke, hvilket sidste Materials Glans den eiderstedtske Uld kommer meget nær. Disse Omstændigheder have gjort denne Sort Uld meget søgt, og dens Priis er derfor stegen betydeligt, hvilket i Forbindelse med Maskinsamgarnspinderiernes Udvikling i Udlandet og deres ringe Fremskridt i Indlandet, har foraarsaget, at denne Uld nu for største Delen gaaer ud af Landet i raat Tilstand.

Den langt overveiende Deel af den i Landet avlede Uld forarbejdes ved Hønsindustrien. Det er allerede ovenfor angivet, hvor megen Uld der aarligt i en Række af Aar er forarbejdet i de vigtigste holskeenske Fabrikker. Efter de Angivelser, som ere meddeelte af Fabrikkerne selv, og som vel ei ere ganske paalidelige, men dog, hvad Fabrikationen af uldne Varer angaaer, have en høi Grad af Sandsynlighed for deres Rigtighed, fordi Angivelserne tildeels kunne controlleres gennem den befalede Stempling af uldne Varer, ere i samtlige Anlæg, der med større eller mindre Ret kunne gjøre Paastand paa Benævnelsen Fabrikker, deriblandt indbegrebet de offentlige Arbejdsanstalter til Tilvirkning af uldne vævede Varer, i Kongeriget og Hertugdømmerne, Holsteen og Slesvig, forbrugt følgende Qvantiteter fremmed og indenlandsk Uld:

	indenlandsk Uld	fremmed Uld	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1831	598998	56220	655218
1832	555400	77049	632449
1833	572974	65615	638589
1834	529615	74272	603887
1835	545917	88038	633955
1840	619283	100370	719653
1841	684566	78164	762730

Deraf i Fabrikkerne i Kongeriget:

	indenlandsk Uld	fremmed Uld	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1831	405681	27770	433451
1832	429602	1230	430832
1833	441302	3132	444434
1834	415881	16977	432858
1835	419562	29140	448702
1840	371191	28785	399976
1841	406418	17624	424042

Herved maa det dog bemærkes, at blandt de anførte Quantiteter Uld ere kun medtagne de, som forarbejdes af de egentlige Dug- eller Toimagere og af dem, som have Bevilling til at drive Fabrikker, samt de, som bearbejdes i de offentlige Arbejdsanstalter. De store Quantiteter, som forværes af Bævere, der drive Bæveriet som egentlig Profession, men i Reglen kun arbejde efter Bestilling for Privatpersoner, der ikke drive Tilvirkning af uldne Varer som egentlig Næringsvei, ere ikke regnede med, da disse snarere maa betragtes som forarbejdede ved Huusfliden end ved fabrikmæssig Drift.

Ifølge de i 1838 i Kongeriget indsamlede Data fandtes dengang af Bæve, som benyttedes af Bævere af Profession: paa Landet 10479 Stkr.

hvoraf til Uldentoi alene . . . 209 Stkr.

— Linned 406 —

— Bomuld 122 —

— Løi af forskjelligt

Slags 9742 —

i Kjøbstæderne 1005 —

hvoraf til Uldentoi alene . . . 62 —

— Linned 158 —

— Bomuld 213 —

— Løi af forskjelligt

Slags 572 —

tilsammen Bæve til Næringsbrug 11484 Stkr.

Af Bæve, som alene fysiselfatte Huusfliden, fandtes:

paa Landet 17403 Stkr.

i Kjøbstæderne 859 —

18262 —

altsaa i det Hele Bæve i Landet 29746 Stkr.

Det viser sig allerede heraf, at denne Industrie, hvad der ogsaa er det Naturlige, fortrinsoviis drives paa Landet, idet Antallet af Bæve, som der bruges til egentlig Næringsdrift, er over 10 Gange større end i Kjøbstæderne, og Mængden af dem, der bruges ved Huusfliden paa Landet, over 20 Gange større end i Kjøbstæderne. Af de professionsmæssigt gaaende Bæve benyttes altsaa:

til Uldentoi alene	271 Stfr.	eller af det hele Antal	2,36 pCt.
— Vinneb . . .	562	—	4,9 —
— Bomuld . . .	335	—	2,9 —
— Løi af forskjel-			
lig Art .	10314	—	9,0 —

Det Antal Bæve, som saaledes fandtes professionsmæssigt i Gang alene til Uldentoi, var saaledes fordeelt:

i Kjøbenhavn	25 Stfr.
Sjælland: paa Landet	100 Stfr.
i Kjøbstæderne	12 —
	112 —
Fyen: paa Landet	16 —
Falster: paa Landet	1 —
Sjælland: paa Landet	92 Stfr.
i Kjøbstæderne	25 —
	117 —
	271 Stfr.

De Steder, hvor det største Antal af professionsmæssigt gaaende Bæve er i Gang, ere netop de, hvor Landets vigtigste Klædefabrikker ere beliggende, og naar det Antal Bæve, som i Tabellerne er angivet som alene anvendt til Bævning af Uldtøi, sammenholdes med det betydelige Quantum af uldne Varer, som tilvirktes i Landet, da fremgaaer det tydeligt deraf, hvilken stor Deel uldne Varer, der maa tilvirktes paa de Bæve, der ere angivne som beskæftigede med Bævning af Løi af forskjellig

Art og ved Huusflidsfrembringelser. Det er et vistnok unægteligt Factum, at den simple Mand klæder sig i bedre uldne Varer end for 20 Aar siden. Deels er det nu hyppigere end forhen, at han kjober af Fabrikernes Varer til eget Brug, og deels anvendes mere Flid paa Appreturen af de ved Huusfliden tilvirkede Varer. Antallet af Appreteranstalter for Landboens Frembringelser er voret, og hyppigere end forhen bringes disse til Bæltning, Færvning og Appretering til Fabrikkerne. Det er isørigt mærkeligt, at Bæltmøllernes Antal i Kongeriget i 1838 kun er angivet til 189, som kun skulle have valket 1,157258 Alen. Dette, som ikke engang giver een Alen pr. Individ, synes ved første Dietast for ringe, men kan dog ikke afvige meget fra det Rette. Da her er Tale om for største Delen grove uldne Varer, kunne de i Gjennemsnit ei regnes ringere end til 1 Pd. pr. Alen. Afgangen under Fabrikationen vil for Varer af denne Art omtrent udgjøre 15 pCt., saa at der til det anførte Quantum uldne Alenvarer kan antages at være medgaaet 1,359385 Pd. Uld. Efter en Beregning antoges ovenfor, at der af Landets egen Vøl efter Fradrag af Udsørslen blev tilbage 2,621436 Pd., som, naar derfra drages det til Alenvarer forbrugte Quantum, give 1,261851 Pd., som skulde være forbrugte til ikke valkede Alenvarer og strikkede Varer. Dette synes vel temmeligt betydeligt i Forhold til ovennævnte Quantum uldne valkede Varer, men det er dog ikke usandsynligt, at dette Forbrug virkelig finder Sted, naar det betænkes, at Udsørslen af vævede uldne Varer er meget større end af strikkede, at Landet næsten selv ganske forsyner sig med sit Behov af disse og har endog et Overskud til Udsørsel, samt at de uldne strikkede Varer, som bruges til Fodbedækning, ere mere end alle andre udsatte for Slid, saa at Forbruget deraf er forholdsvis meget stort.

Forfaaviddt Tilvirkningen af uldne Varer er Gjenstand for Hunsindustrien drives den med meget simple Redskaber. Spindingen stæer paa Røkke, og Vævningen paa almindelige Væve, der dog nu, forfaaviddt der væves brede uldne Varer, i Almindelighed ere forsynede med Flyvestytte. Vaskemøllerne ere, med Undtagelse af dem, som fortrinsoviis arbeide for de større Fabrik anlæg, af en simpel Indretning og lade meget tilbage at ønske. Ligesaa er Appreteringen af disse Landboens Frembringelser, der dog unægteligt i de senere Aar er meget forbedret, endnu tildeels ufuldkommen; saavel Presse- som Decateer-, Børste-, Rue- og Overskjæremaskiner fattes enten ganske eller de ere af ufuldkommen Construction. Herved bør dog bemærkes, at de Fabrikata, hvormed her er Tale, i Almindelighed heller ikke ifølge deres Natur fordre nogen særdeles fuldkommen Appretur, og at de ved denne endog vilde tage en Deel af den Styrke og Varme, som ere Hovedfordringer til dem.

Ved at betragte de Anlæg til Tilvirkning af vævede uldne Varer, hvori der findes en regelmæssig fabrikmæssig Drift, og sammenholde det Quantum raa Uld, som efter den ovenfor anførte Tabel, der støtter sig paa Fabrikanternes egne Angivelser, deri er forarbejdet, med det hele Quantum, som efter den ligeledes ovenfor anstillede Beregning er forarbejdet til vævede uldne Varer i Kongeriget, eller 1,359585 Pd., sammenlagt med den fremmede Uld, som er indført, sees det, at disse Anlæg kun forarbejde 31 pCt. af det hele Quantum, og Hunsfliden altsaa 69 pCt.

I samtlige disse Anlæg, saavel de private som de offentlige, har det efterfølgende Antal Arbejdere været sysselsat:

	I Konge- riget	I Hertug- dømmerne	tilsammen
1831	1363	783	2149
1832	1305	783	2088
1833	1311	839	2150
1834	1341	879	2220
1835	1437	950	2357
1840	1450	865	2315
1841	1384	825	2219

I Almindelighed kan regnes, at hver Familie bestaaer af 5 Personer; men dette er temmeligt høit regnet, naar der tages Hensyn til Klædefabrikernes Arbeidere, da der i disse Anlæg i Reglen sysselfættes flere Medlemmer af hver Familie, nemlig foruden Manden ofte Konen eller Børn. Regnes derfor blot for dette Tilfælde 3 Personer paa hver Familie, findes dog, at der i Danmark ved de egentlige Fabrikker til Tilvirkning af uldne Varer directe leve circa 7000 Mennesker, foruden den langt større Mængde, som indirecte ved dem finde Underhold, og uanset den store og vigtige Indflydelse, som de have paa Landets Agerdyrkning ved at forædle et af de vigtigste raa Producter af denne.

I samtlige disse Fabrikker ere tilvirkede uldne vævede Varer:

	I Konge- riget	I Hertug- dømmerne	tilsammen	Calculeret Værdi
	Men	Men	Men	Rbd.
1831	210369	209853	450222	862849
1832	237149	197040	434189	767342
1833	259200	189487	448687	772540
1834	276178	215628	491806	867704
1835	292049	230678	522727	895451
1840	257231	359350	616581	1,075000
1841	285982	383982	669964	1,169300

Denne Fabrikation var efter Fabrikatets Mængde forholds-
viis fordeelt saaledes:

i de private Fabrikker i Kongeriget tilvirkedes . .	39,5 pCt.
i de offentlige Fabrikker sammesteds	16,3 —
i Hertugdømmerne	44,2 —

Ved at ansætte 1 Pd. forædlet fremmede Uld til 1 Rbd. og 1 Pd. indenlandsk Uld i Gjennemsnit til 3 Mk., ved at beregne, efter Gjennemsnitspriser paa Hamborgs Marked, Værdien af Farvestof og andre fremmede Materialier, som ere forbrugte til Fabrikationen af en vis Mængde uldne Varer, og oversføre det fundne Quantum forholdsviis paa den hele indenlandsk Production, samt ved at tage Hensyn til den ovenfor angivne calculerede Værdi af Fabrikatet, finder jeg, at Uldens Værdi ved Forarbejdningen i Gjennemsnit i de ovenfor angivne Aar er bleven forøget med omtrent 530000 Rbd. aarligt, hvoraf 80000 Rbd. ere gaaede ud af Landet til Indkjøb af Farvestoffer og andre fremmede Materialier.

De danske Klædefabrikker beskæftige sig især med Tilvirkning af grove og middelfine Varer. Det er unægteligt, at disse Fabrikker ere i stadig Fremvæxt, og at Eierne deraf stedse stræbe at forbedre deres Maskinerie og Fabrikationsmetoder; men det kan heller ikke nægtes, at de, der staae i Spidsen for en af Landets vigtigste Industrigrene, ikke med den Hurtighed, som man kunde ønske, gaae fremad i denne Retning, hvilket imidlertid hidrører fra forskellige Omstændigheder. Den indenlandsk Uld egner sig nemlig endnu bedst til Fabrikation af middelfine og ordinaire Klædevarer, til hvis forsvarlige Tilvirkning der ikke nødvendigviis udfordres saa fuldkomne Maskiner som til Fabrikation af finere Varer, hvorimod det dog heller ikke paa den anden Side kan nægtes, at Klædefabrikterne ved mere at søge fin Uld vilde paa den kraftigste Maade medvirke til den Forædling af Faareracerne, som de naturlige Forhold i

ingen Henseende gjøre umulig. Det er desuden en næsten nødvendig Betingelse for en vis Fabrikgreenes kraftige Fremblomstren, at mange ikke for fjernt fra hinanden boende Fabrikanter skulle selskabsføre sig dermed; kun ved en Samvirken af Flere, som leve for samme Virksomhed, ved den derved fremkaldte Udveksling af Ideer og gjensidige Ansporing befordres den raske Fremstriden, som nu er nødvendig for Udviklingen af en Industrie, der ved disse Midler, i Forbindelse med store Capitaler, Intelligentes og lykkelige naturlige Forhold paa andre Steder hvert Aar betydeligt udvides. Ved saa Industriegrene bliver en saadan Concentration vigtigere end ved Klædefabrikationen, der udfordrer et stort, stedsevarende Forandringer underkastet, Apparat af Maskiner, som den Fabrikant, der ei vil bukke under i den almindelige Concurrence, er nødsaget til ideligt at fornye, tildeels længe forinden det ældre ved Slid bliver utjenstedygtigt. En stor Capital stifter saaledes i Maskinerne, og mange af disse, som den fremadstræbende Fabrikant maa omverle med nye af forbedret Construction, ere endnu meget tjenlige til Benyttelse i mindre Fabrikker, der kun tilvirke simple Varer. Er den store Fabrikant omgivet af en Mængde mindre, da finder han i disse Kjøbere for de Maskiner, som han er nødsaget til at sætte ud af Virksomhed i sin egen Fabrik, og faaer derved en Deel af sine Udlæg erstattede, hvorved hans Evne til at anskaffe sig Nyt vorer. Den mindre Fabrikant, som saaledes erholder de for hans Bedrift passende Maskiner for en meget billig Priis, finder sig ogsaa herved paa sin Side understøttet i sin Virksomhed.

Det er i det Hele ikke saaledes med vore danske Fabrikanter; de staae for isolerede fra hinanden og fra Udlandet, de finde sig ikke omgivne af en Mængde af mindre Anlæg, hvorpaa de kunne støtte sig, og for hvem de igjen kunne tjene som

Læremestre og Støtter. Man behøver ei at gaae udenfor den danske Stat, om end ud over Kongerigets Grændser, for at finde Exempel paa det Anførte. I Neumünster findes foruden en stor Fabrik omtrent 60 mindre; og ikke alene disse, men flere andre af samme Klasse, som i den senere Tid ere anlagte i forskjellige af Hertugdømmernes mindre Byer (Segeberg, Uetersen, Elmshorn o. s. v.) understøttes ved den store Fabrik. De forsyne sig for en stor Deel og for billig Priis med Maskiner blandt dem, som efterhaanden vandre ud af dennes Localer for at gi ve Plads for nyere og bedre, eller finde i det Mindste blandt disse Modeller, hvorefter de kunne bygge andre; de lære af den store Fabrik nye og forbedrede Fremgangsmaader; den er det Mønster, hvortil de maa stræbe at nærme sig saa meget som muligt. Den finder i disse mindre Fabrikker Kjøbere for sine Maskiner, den finder i de i disse opdragne Arbeidere en dygtig Stamme, blandt hvilken den kan udsøge sig de bedste, og endelig er det vel for en stor Deel de i den større og fuldkommnere Fabrik opdragne Arbeidere, som senere forlade den og etablere sig som selvstændige mindre Fabrikker, for i en uafhængigere Stilling at drage Fordeel af de Kunstfæber, de have erhvervet, og forplante disse mellem deres Kunstfæller. Det er derfor ogsaa egentlig kun i denne Fabrik i Neumünster, at man finder et fuldstændigt nyt Maskinerie, der kan sættes i Lighed med de bedste i Udlandet. Enkelte lignende Maskiner findes ogsaa i andre Fabrikker, men de anførte Grunde gjøre det forklarligt, hvorfor de endnu ikke der ere saa almindelige som det var ønskeligt.

Klædefabrikkerne i den danske Stat ere endnu ikke istand til at levere Landets Behov af Klædevarer og der udfordres en stadig Tilførsel især af finere Varer. Størrelsen af Indførslen til Kongeriget seer jeg mig ikke istand til at angive i bestemte Tal.

Indførslen til Hertugdømmerne har beløbet sig til en Værdi af:

1832 — 80035 Rbd.

1833 — 82201 —

1834 — 107123 —

1835 — 106241 —

1836 — 107080 —

1837 — 120441 —

1838 — 177047 —

	1839	1840	1841
	Pb.	Pb.	Pb.
Klæde og Halvklæde.	70341	134468	138932
Multum, Bay &c...	67194	112648	vides ei
Andre uldne Varer..	85530	137512	161859
tilsammen...	223065	384628	

Den største Deel af Hertugdømmernes Fabrikata indføres til Kongeriget, hvor de indgaae toldfrit og altsaa nyde godt af den høie Beskyttelsestold, som bestaaer sammesteds. I Aaret 1841 er hertil af Hertugdømmernes Fabrikata indførte uldne Varer til en Værdi af 215683 Rbd., medens der af Kongerigets Fabrikata kun er udført til Hertugdømmerne for 12153 Rbd.

Tabellerne over Indførslen give ingen bestemt Oplysning om, hvorfra den stæer, og dette har heller ikke Interesse for Industrien, uden for saavidt det tillige kunde oplyses, hvor Varerne ere tilvirkede. Dette er imidlertid ikke muligt at erfare med Bestemthed, selv om Tabellerne indeholdt den omtalte Oplysning, da Indførslen ofte stæer indirecte og ei directe fra Productionsstedet. Om det end saaledes ikke er muligt med Bestemthed at sige, i hvilken Grad de forskjellige Productions-

lande bidrage til Danmarks Forsyning med fremmede ulbue Varer, saa kan det dog med Sikkerhed siges, hvilke Lande der især ere af Bigtighed i denne Henseende. Af tydske Klædevarer indføres nu kun saa fra de i Østpreussen beliggende Fabrikker, endssjøndt nogle dog endnu indgaae fra Klædefabrikkerne i Luckenwalde. En langt større Deel kommer derimod fra Rhinprovincernes Fabrikker i Aachen, Kænep, Cuperen o. s. v., ligeledes en ikke ubetydelig Deel fra de belgiske Fabrikker, fra Berviers, Lüttich o. s. v. Kun lidet fransk Klæde indgaaer til Danmark. Vel ere Klædefabrikkerne i det Nordlige af Frankrig (Sedan, Louviers &c.) fortrinlige og have Verdensberømmeth især for Fabrikationen af visse Klædesorter (sæmt sort Klæde, visse Modeartikler), men de franske Klædefabrikker have at kjæmpe mod de samme Vanskeligheder, som et feilagtigt Beskyttelsessystem har fremkaldt for alle franske Fabrikker. De kunne i Priisbillighed ikke concurrere med de rhinlandske og belgiske Fabrikker paa fremmede Markeder, og deres Modeartikler, hvori de endnu stedse beholde Fortrinet, blive snart eftergjorte af andre og solgte til billigere Priser, end de kunne levere dem til. De rhinlandske og belgiske Fabrikker ere derimod drevne med megen Intelligents, med store Capitaler, og understøttede af en Erfaring, som er samlet gennem en lang Aarrække, samt med en Aand for industrielle Foretagender, som kun udvisses i en Generation, hvis Fædre og Forfædre længe have hørt til Europas dygtigste Fabrikanter. Disse Fabrikker have i det Hele en høi Arbejdslohn (næsten $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ høiere end i lignende Fabrikker i det østlige Preussen), og de kunne derfor kun med Fordeel tilvirke fine Varer, ved hvilke Arbejdslønnen udgjør en ringe Deel af den hele Værdi. Det vilde vistnok ikke være muligt for de danske Klædefabrikanter under en frie Concurrance at kjæmpe mod disse Fabrikker, men under de nærværende Forhold og med en Beskyttelsestold af den Bestaaffenhed, som den i Kon-

geriget bestaaende, kunde det vistnok skee med mere Held end det er Tilfældet. Ogsaa England bidrager i en ikke ubetydelig Grad til Danmarks Forsyning med uldne Varer, men det er dog for en stor Deel mere andre uldne Varer end egentlige Klædevarer, som indgaae derfra.

En ganske nye Behandlingsmaade af den karte Uld, som i Udlandet synes at vinde større og større Bigtighed, er endnu ikke anvendt i Danmark; nemlig den til Filtklæde. Det er bekendt, at man har begyndt at anvende Uldens Eyne til under passende Operationer at filte sig, hvilken længe har været kjendt og benyttet til Fabrikation af Hatté o. s. v., for at tilvirke et Stof, som har Klædets Udseende, men i sine Egenskaber noget afviger derfra og i mange Henseender synes at have Fortrinnet derfor. Det er den amerikanske, i England levende, Ingenieur Williams, som først har uddannet de til Filtningen brugelige Maskiner saaledes, at en regelmæssig og større Fabrikation er bleven mulig. I Belgien, i Tydskland, navnlig i Berlin, i Paris, Elsass og paa flere Steder findes nu store Fabrikker, som tilvirke denne Art uldne Varer. Ulden bliver forberedt paa sædvanlig Maade, men efter Kartningen bliver den ikke spunden og vævet men udbredt i store Batter og føres mellem Valser, der sættes i en frem- og tilbagegaaende Bevægelse i forskellige Retninger, medens en Dampstrøm indvirker paa Tøiet. Ulden filter sig derved sammen og danner et Stykke Tøi, der nu vaskes, overfjæres og isyrligt i Hovedsagen behandles som sædvanligt Klæde. Denne Fabrikationsmethode synes i flere Henseender at have Fortrinnet for den almindelige. Der udfordres mindre Uld for at give lige saa varme Klæder som ved den sædvanlige Fabrikation, hvilket grunder sig derpaa, at Filtet kommer til at danne en mere eensartet compact Masse, medens Klædet i Abningerne mellem Traadene lettere lader Luften igjennem. Denne Besparelse af Uld synes efter

de forskjellige Angivelser, som jeg har erholdt i flere Fabrikker, at kunne anslaaes til 10 à 12 pCt. Man sparer Spindemaskiner og Væve og den dertil fornødne Capital, samt den Arbejdsløn, som udfordres til Udførelsen af Spinding og Vævning. Filtningen, som her træder i Stedet, kræver et langt ringere Antal Arbejdere og langt færre Maskiner. I Frankrig er man istand til at forarbejde den raa Uld indtil efter Filtningen, til Klæde for 10 rbs. pr. Alen, til lette Bordtepper for 6 rbs. og til Gulvtepper for 7 rbs. pr. Alen. Heri er medregnet, foruden Arbejdslønnen, Renter og Amortisation af den Capital, som stifter i Maskiner og det hele Anlæg, Udgifter til Stenful til den bevægende Dampmaskine o. s. v. Filtklædet lader sig lige saa godt farve i Stykket som den raa Uld, hvorved spares Farvestof; ligeledes bespares Dlie, som ellers behøves til Indfedtning af Ulden, hvorved det atter bliver muligt at bespare Sæbe og Jord ved Baskningen. Filtklædet synes at være varmere og bedre at modstaae Vandet end det almindelige Klæde og at være ligesaa stærkt.

Denne nye Fabrikation har imidlertid vistnok ikke endnu naaet den Fuldkommenhed, hvortil man vil være istand til at bringe den. Den egner sig derfor endnu i dens nærværende Tilstand bedst til Tilvirkning af grove Varer og især til Tæpper, der siden ved Trykning og Presning kunne gives et smukt Udseende. Jeg har i Udsalget i Paris seet meget smukke Tæpper, som vare $\frac{1}{3}$ billigere end lignende vævede. Dette Stof har desuden det Fortrin, at det tillader mangfoldige nye fordelagtige Anvendelser. Ved Presning frembringes med Lethed ophøiede Figurer derpaa. Lakeret afgiver det et særdeles godt Stof til mange Anvendelser, hvortil man hidtil har brugt lakeret Læder. Jeg har seet gode Fabrikata af denne Art, som kun kostede Halvdelen af tilsvarende lakerede Lædervarer. Det er derfor ikke med Uret, at man spaaer denne Fabrikation en

videre Udviſſing, naar den ſaaer overvundet de Vanſeligheder, hvormed alt Nyt har at kæmpe. Det var derfor viſt meget at ønske, at vore Fabrikanter vilde henvende Opmærksomheden herpaa, og gjøre Forsøg, hvilket kunde ſtee uden ſtore Vanſeligheder, da de ældre Kartemaſtiner ſamt alle Appretermashtiner meget vel kunne anvendes hertil, og der blot behøvedes nye Filtningſmaſtiner.

Förarbejdelsen af Ramuld i den danſke Stat er nu høiſt ubetydelig. Den eiderſtedtſke Uld er egentlig det eneſte ſtorre Parti til Ræmning ſkiftet Uld, ſom produceres i Landet. Dens Förarbejdning dreves forhen ſom en ikke u vigtig Induſtriigreen iſær af altonaiſke Fabrikanter, ſom lode Ulden kæmme i deres Fabrikker og ſpinde paa Landet, hvorved ſyſſelfattes omtrent 2000 Spinderſter. Det ſpundne Garn blev da deels anvendt til vævede Varer, deels blot farvet og ſolgt ſom Strikke- og Brodeergarn. Denne Induſtriigreen er nu næſten gaaet tilgrunde, deels af de ovenfor anførte Aarſager, der have gjort den eiderſtedtſke Uld meget ſøgt i Udlandet, og deels fordi Maſtinspindingen af kæmmet Uld er bleven ſaa udbredt, at Concurrencen dermed er bleven umulig för Haandſpinderen.

Det er bekjendt, at mechaniſt Ræmgarnſpinderie er en moderne Induſtrie. Den har i Tydſkland indtil de ſenere Aar kun med Kraft været drevet paa ſaa Steder (Weiß's Fabrikker i Thüringen, i Langenſalza, Glücksbrunn, Eiſenach) og har givet Entrepreneurerne betydelige Fordele. Den udbredes nu mere og mere og ved Concurrencen aftager naturligviis de Fordele, ſom den Enkelte kan vinde derved, men endnu hører den dog til de mere indbringende Foretagender. Det har i lang Tid ikke villet lykkes Kunſten at conſtruere Maſtiner, hvorved Ræmningen af Ulden med Fordeel kunde foretages, og Conſtructionen af ſaadanne Maſtiner har havt at kæmpe med ſæregne Vanſeligheder, ſaa længe man har anſeet det för nødvendigt at foretage

Ræmningen med opvarmede Kamme. Nu synes derimod ogsaa denne Opgave med Held at være løst, og Duppelts Ræmmes maskiner udbrede sig mere og mere. Det er da naturligt, at Danmark maa tage en Industrie, som det ikke har vidst at holde fast paa ved at tilegne sig de passende Maskiner og stride frem med Tiden i denne Retning, og det er at beklage, at man ikke har søgt at udvikle denne Industrie, medens den endnu var nye, og man ikke saa meget, som det siden vil blive Tilfældet, havde at kæmpe med talrige fremmede uddannede Fabrikker.

Vi have, saavidt mig bekjendt, i Danmark hidtil kun et eneste mekanisk Kamgarnsspinderie, nemlig det i Christiansfeld men det er ubetydeligt og vil vanskeligt med de Midler, som synes at staae til Fabrikantens Disposition, kunne hæve sig til at blive af nogen stor Bigtighed.

De vævede Varer af Kamulb, som tilvirktes i Jndlandet, ere ogsaa lidet talrige og af ringe Betydning. Denne Industriegren udgjorde engang en af de vigtigste Gjenstande for Tølmagerlaugets Virksomhed, men er nu tildeels paa Grund af Maskinspinderiernes Indflydelse uden Betydning.

Hørindustrien.

For et agerdyrkende Land, som Danmark, er Høravlen af den største Bigtighed, da den staaer i saa nære Forbindelse med Agerbruget. Vel har denne Avl udvidet sig noget i de senere Aar, men ingenlunde i den Grad, som det var at ønske, eller saaledes at den leverer tilstrækkeligt raat Product til Landets Forsyning.

Ifølge de i 1838 indsamlede statistiske Efterretninger avledes i 1837 i Kongeriget:

	Brutto	Netto
Hørfro . . .	28855 Tdr.	14778 Tdr.
uheglet Hør		143155 Lpd.
Hampesfrø . .	898 —	334 Tdr.
uheglet Hamp		4864 Lpd.

Uølen er betydeligst paa Langeland, i Fyen, og paa Østfiden af Jylland (Marhuus og Randers Amt). Høravlen drives især af smaa Landeieendomsbesiddere og eigner sig efter sit hele nærværende Standpunct i Danmark ogsaa bedst hertil. Høren er nemlig i sin ganske raa Tilstand, lige efter Indhøstningen, endnu egentlig ikke skiftet til at taale længere Transporter eller til at blive Gjenstand for den større Handel. Den maa forinden paa Productionsstedet, eller i det Mindste ei langt derfra, underkastes flere Operationer, hvorved ikke alene Frøet skilles fra Straaet, men dette ved Rødning, Brydning og Skætning fra største Delen af de Skæver, som indeslutte de egentlige Hørfibre. De Arbejder, som disse Operationers Udførelse udfordrer, kræve, naar de skulle udføres noget i det Større, Kundskaber og Færdigheder samt Redskaber og Indretninger, hvoraf den sædvanlige Jordbruger ikke kan ventes at være i Besiddelse og henhøre egentlig mere under Fabrikindustrien end under Productionen af raa Materialier. For at Høravlen derfor med Fordeel skal drives noget i det Større, er det nødvendigt, at der, saaledes som i de Lande, hvor den har udviklet sig til en høi Grad af Bigtighed, opstaaer en egen Classe af Fabrikanter, som forsyne med de fornødne Kundskaber og Midler, atkjøbe Producenterne deres raa Hør, saaledes som den endnu staaer paa Marken, og lader den for egen Regning optage og tilberede til det Punct, da den bliver skiftet til at blive egentlig Handelsvare. Endnu bedre er det, naar den egentlige Grundeier ikke afgiver sig directe med Uølen af en Plante, som fordrer en Behandling, som ofte afviser meget fra den, som

ellers er sædvanlig for de Planter, som ere Hovedgjenstanden for det ordinaire Agerbrug, men naar der, saaledes som f. Ex. i Belgien, findes Entrepreneurer, som alene leie den vel tilberedede Mark af Grundeieren, selv besørge Saaningen og Lugningen og enten selv tillige for deres egen Regning lade Planten optage, rødde, bryde og skjætte, eller, saaledes som det er Tilfældet i Belgien, sælge Planten paa Roden kort før Høsttiden til en anden Klasse af Entrepreneurer, som besørge Opsætningen og de øvrige Operationer ved Tilberedningen. Herved stiftes Grundeieren ogsaa mod den Risiko, som er forbunden med Hørens Dyrkning, idet en mislykket Åvl bliver mindre føleligt for Entrepreneurer, der i Almindelighed forpagte den paa forskjellige Steder og saaledes ved en rigelig Høst paa et Sted som oftest finde Erstatning for det Tab, der tilføies dem ved en mislykket paa et andet Sted.

Denne Organisation savne vi endnu for største Delen i Danmark, og denne Mangel, som vistnok er en af Hovedårsagerne til Høravlens langsomme Udvikling, bliver mindre følelig, hvor der kun avles ringe Mængder Hør, nærmest bestemte til at være Gjenstand for videre Forarbejdning ved Huusfliden. De fornødne foreløbige Operationer til Hørens Forarbejdning kunne her bedre, end hvor der er Tale om store Mængder, stee ved Hjælp af de sædvanlige til Agerbruget nødvendige Arbeidere i den Tid, som kan leenes fra de ordinaire Markarbeidere; den store Arbeidskraft af Menneſtehaender, som udkræves dertil, bliver mindre trykkende, og den mindre gode Behandling overseer man ved et Product, som ei ſkal blive egentlig Handelsvare men forarbejdes ved Huusindustrie.

Saaadanne Mellemmand mellem Producenten og den egentlige Fabrikant, som besørge Hørens Hegling, Spindning og Vævning, findes, som ovenfor omtalt, tildeels ſlet ikke i Danmark tildeels kun paa enkelte Steder.

I Sjælland dyrkes paa enkelte Gaarde indtil 20 à 30 Tdr. Land med Hør, og Tilberedningen skeer ved egne dertil antagne Hørtilberede, men i Reglen besaaes af de mindre Grundeiere kun smaa Strækninger med Hør til eget Høusbrug. Fyen er en af de Provindsfer, hvor Høravlen ligesom den dermed i Forbindelse staaende Linnedindustrie er videst udbredt. Til en bedre Behandling af Høren har Høravlingsinstituttet paa Lyffenssøde meget bidraget. Dette drives paa en egen Gaard, hvis Besidder nyder en Understøttelse af Regjeringen mod aarligt at besaae 12 à 20 Tdr. Land med Hørfro samt underholde og undervise 10 Lærlinge, der isøvrigt deeltage i de ved Gaarden forefaldende Arbejder. Den avlede Hør tilberedes om Vintren paa Institutet selv af disse Lærlinge. Institutes Producter ere meget søgte og det er vistnok udenfor al Tvivl, at denne Indretning har bidraget meget til en bedre Behandling af Høren. Paa Langeland dyrkes af enkelte Grundeiere 20 Tdr. Land og mere med Hør, og Avlen er i det Hele meget udbredt i denne Provinds. Af Bigtighed er især her den Hørtilberedningsanstalt, som drives af Procurator Rasmussen og Interessenter. I Jylland drives Hørtilberedningen især i Veile Amt, hvor der findes flere Anstalter, ved hvilken Hørens Tilberedning skeer paa Maskiner, og som indvirke fordeelsagtigt paa Avlen i det Hele, da de omkringboende Dyrkere her finde Steder, hvor de med Fordeel kunne affatte deres raa Producter. Ligeledes er Høravlen meget udbredt i Randers Amt, men det er dog for største Deelen endnu de mindre Besiddere, som selv dyrke og tilberede den Hør, som de siden selv lade videre forarbejde ved den her temmeligt vidt fremskredne Høusindustrie. Kun et eneste Sted i dette Amt er, saavidt vides, anlagt nogen egentlig Hørtilberedningsanstalt, som modtager til videre Forarbejdning den raa Hør, som indkjøbes fra Dyrkerne. Uagtet Høren avles næsten overalt i større eller mindre Udstrækning i

de andre Aanter i Jylland, have Bestræbelserne for at fremkalde forbedrede Hørtilberedningsanstalter der dog endnu ikke ledet til noget væsentligt Resultat. Næsten overalt skeer Rødning, Brydning og Skjætning paa de ældre ufuldkomne Maa-der og med ufuldkomne Apparater.

Hvad der i denne Henseende endnu fornemmeligt mangler er en omhyggelig Rødning, gode Bryde og Skjættmaskiner og hensigtsmæssige Tørreindretninger; Tørringen skeer endnu i Reglen over slet indrettede aabne Gruber. Gode Indretninger og Apparater findes vel paa enkelte Steder, hvor de ogsaa strax udøve en mærkelig Indflydelse paa Høravlen, men de ere endnu langt fra saa udbredte, som det var ønskeligt; og der savnes endnu for meget kyndige Folk til at lede samtlige Hørtilberedningsprocesser.

Det var høist ønskeligt om det af flere polytechniske Candidater i 1842 gjorde Forslag til Dyrettelse af Hørtilberedningsanstalter kunde realiseres.

I Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen staaer Høravlen endnu i det Hele mere tilbage end i Kongeriget, uagtet ogsaa her paa enkelte Steder, navnlig i Slesvig, ere anlagte Hørtilberedningsanstalter; men ligesom Huusindustrien, med Undtagelse af enkelte Grene deraf, ikke er saa udviklet i disse Dele af Landet som i Kongeriget, saaledes er den Basis, hvorpaa en vigtig Deel deraf beroer, nemlig Høravlen, naturligvis ogsaa mindre fremskreden.

Der mangle bestemte Data, hvorefter Høravlens Størrelse kan beregnes i Hertugdømmerne. Dog vil jeg anføre nogle Angivelser, som ei betydeligt kunne afvige fra det Rette. I Aaret 1837 er i Fabrikkerne i Hertugdømmerne slaaet Dlie af 17000 Tdr. Hørsfrø.
der er indført mere end udført 9456 — —
altsaa produceret i Landet 7544 Tdr. Hørsfrø.
Efter de statistiske Tabeller for Kongeriget har Nettondbytten af

Høravlen været 14778 Tdr. Hørfes og 143155 Lpd. uheglet Hør; anvendes dette Forhold paa Hertugdømmerne, skulde i samme Aar der være avlet 73011 Lpd. uheglet Hør; altsaa i Kongeriget, i Slesvig og Holsteen tilsammen 216166 Lpd. eller omtrent $3\frac{1}{2}$ Mill. Pd., der ere hele Productionen paa en Udstrækning af næsten 1000 □ Mill, medens f. Ex. Belgien af sin Aal paa 542 □ Mill har havt til Udsørsel i 1838 circa 25 Mill. Pd. samt 5 Mill. Pd. Rinnedvarer, foruden det hele Quantum, som er consumeret i Indlandet.

Saa vel de nævnte Hertugdømmer som Kongeriget behøve derfor fremmed Tilførsel. Indførslen til de første har været:

	uheglet Hør	heglet Hør	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1832	770090	37101	807191
1833	238157	15624	253781
1834	550227	21592	571819
1835	124943	15190	140133
1836	377534	25775	403309
1837	625623	27765	653388
1838	359911	34622	394533
1839	542365	15686	558051
1840	627632	83372	711004

Til Kongeriget er indført:

	uheglet Hør	heglet Hør	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1839	1,372799	2401	1,375200
1840	1,318799	15466	1,334265
1841	1,375776	6530	1,382306

Indførslen til Kongeriget og Hertugdømmerne beløber sig altsaa til circa 2 Mill. Pd. aarligt.

Spindingen af Høren stæer endnu næsten ubelukkende ved Haandspind. Hvad det ved Kjøbenhavn anlagte Hørspinderie leverer er endnu kun ubetydeligt i Forhold til hele Landets Forbrug, idet det kun er beregnet til at spinde 600 Skpd. aarligt, hvilket kun udgjør 6 pCt. af det Quantum Hør, som efter den ovenfor anførte Beregning avles i Landet selv, og efter den hidtilværende Virksomhed at dømme vil ifkun kunne spindes en Deel af dette Maximum. Det er bekendt, at dette for Danmark saa overordentligt vigtige Etablissement ikke endnu drives med Held. Det er her ikke Stedet noiere at udfinde Grundene hertil, som vel ere af meget forskjellig Natur, men ikke af en saadan Art, at de kunne berettigge til at mistroivle om et heldigt Udsald af lignende større industrielle Foretagender. Det kan desuden ikke nægtes, at dette Etablissement har havt at kæmpe med Rivaler, som vanskeligt besejres. Engländerne have gjort store Fremstridt i Maskinhørspindingen og næsten alene tilegnet sig denne Industriegreen. Vel have enkelte Maskinhørspinderier i Belgien en heldig Fremgang, idet de støtte sig til de i dette Land for hiin Industrie særdeles gunstige Forhold, men næsten intet andet Sted have hine Spinderier med Held kunnet bestaae mod den engelske Concurrence. I Frankrig, hvor Spinderierne hidtil vare beskyttede ved en Told af circa 10 pCt., og hvor de egentlig have deres Hjem, have de ikke kunnet udvikle sig; thi nogle enkelte mindre Spinderier, der egentlig kun drives som Monsterranstalter af nogle større Maskinbyggere, kunne ikke betragtes som noget Beviis paa Blomsiring af denne Industrie. Den Forhoielse af circa 12 pCt. i Besklyttelsestolden, som i 1842 gaves, bevirkede kun, at de engelske Fabrikanter, som hidtil forsynede Landet med maskinspundet Garn, forhoiede de Priser, hvortil de levere deres Fabrikat frit paa

de franske Markeder, med circa 3 pCt., og denne Forøgelse i Beshyttelsestolben har ikke været og vil neppe være tilstrækkelig til at bringe denne Industrie videre i Frankrig. I Tydskland ere vel paa enkelte Steder i den store Toldforenings Lande (i Schlesien, i det Würtembergske o. s. v.) anlagte Maskinhørspinderier; men heller ikke disse synes under de nærværende Forhold, og navnlig saalænge Foreningens Toldtarif yder dem en saa ringe Beshyttelse mod den fremmede Concurrence, at ville komme til noget frodigt Liv. I Østerrig synes vel Spinderierne at ville trives noget bedre, men Regjeringen yder dem ogsaa her en egen Beshyttelse. I Danmark er vel Tolden paa raat Garn noget høiere end i den tydske Toldforening, og Hørspindingen synes vel meget naturlig for Landet, men det maa dog betænkes, at Forholdene for Diebliffet egentlig ikke ere gunstige for Spinderiet, men først skulle blive det; idet det raa Product endnu hverken i tilstrækkelig Mængde eller af tilstrækkelig Godhed eller med Lethed kan faaes i Indlandet, og Arbejderne, ligesom den hele Aand for industrielle Foretagender, først skulle dannes.

Den danske Stat behøver derfor, foruden den ovenfor nævnte Tilførsel af raa Hør, en yderligere Tilførsel af Garn og Traad. Til Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen er indført:

1839 — 34149 Pd.

1840 — 44096 —

Til Kongeriget er indført:

1840 — 40312 Pd.

1841 — 79979 —

Det er allerede ovenfor anført, at 4,9 pCt. af samtlige de i Kongeriget professionsmæssigt drevne Bæve selskættes med Bævning af linuede Varer, ligesom dette Stof vistnok danner Hovedgjenstanden for de Bæves Beshæftigelse, der ere

angivne at fysfælsættes med Bævning af Løi af forskjellig Art, og som ere benyttede ved Huusindustrien. Det er især i enkelte Egne af Sjælland, i det nordlige Fyen og i den østlige Deel af Jylland, at Linnedindustrien drives videst; men paa alle disse Steder savnes endnu for største Delen passende Mellemhandlere mellem Producenterne og Consumenterne. Der findes ingen Fabrikant-Kjebmænd, som, udstyrede med fornødne Kundskaber og Capitaler, kunne gjøre Bestillinger paa Varer i større Partier og af en saadan Bestaffenhed, at de blive stikfede for den større Handel, og som kunne vejlede Producenterne ved deres Kjendskab til Kundernes Ønsker, samt i fornødent Fald forsyne dem med Materialier og Forskud. Saadanne Fabrikant-Kjebmænd, som findes overalt i Udlandet, hvor Huusindustrien er udbredt og leverer Varer i nogenlunde anseelig Mængde til Udsælg, og hvis Tilstedeværelse er en nødvendig Betingelse for en saadan Industries Fremblomstren, findes ikke i Danmark. Manglen heraf kan til en vis Grad, men dog ingenlunde fuldstændigt, afhjælpes ved de paa 3 Steder i Riget værende Lærredshaller, idet der ved disse kun antages Lærreder af en vis Godhed og saadanne Maal, som ere gjængse i Handelen, og Producenterne deels ved de Præmier, som udbetales for de bedste Varer, deels ved den høiere Værdi, som Varerne erholde ved Hallingen, opmuntres til at levere Producter af den Art, som kan gjøre sig Haab om at vinde Prisen.

Ligesom Riget efter det ovenfor Anførte har behovet en aarlig Tilførsel af fremmed Hør og fremmed Garn, saaledes har det heller ikke kunnet forsyne sig selv med linnede vævede Varer. Indførslen til Slesvig og Holsten har beløbet sig til:

1832 — 80757 Rbd.

1833 — 62392 —

1834 — 69441 —

1835 — 66250 —

1836 — 68065 Rbd.

1837 — 81118 —

1838 — 130632 —

1839 — 329678 Pb.

1840 — 655517 —

Til Kongeriget er indført:

1840 — 417000 Pb.

1841 — 472400 —

Det er unægteligt, at Kunstværket mere og mere udbreder sig i Landet, hvortil vistnok Kjöngs Etablissement betydeligt har bidraget baade ved de fuldstændige Apparater og Maskiner, som der ere bragte i Gang, og ved den Kundskab til deres Behandling, som detsfra er udbredt gjennem Institutets Lærlinge; men ogsaa heri er endnu meget tilbage at gjøre, og ikke ubetydelige Quantiteter fremmede Dreieles og Damaster indføres fra Udlandet.

Tilvirkning af Bomuldsvarer.

Forarbejdningen af raa Bomuld i Danmark indskrænker sig nu næsten ganske til Tilvirkningen af Vatter, hvorfor der ogsaa kun er indført af raa Bomuld til Slesvig og Holsteen:

1832 for 1055 Rbd.

1833 — 1513 —

1834 — 1487 —

1835 — 1136 —

1836 — 2612 —

1837 — 1019 —

1838 — 966 —

1839 — 12674 Pb.

1840 — 15399 —

samt til Kongeriget:

1839 — 46984 Pd.

1840 — 37082 —

1841 — 39492 —

Efterat Regjeringen i forrige Aarhundrede havde søgt paa flere Maader at fremme Haandspindingen af Bomuld og i de to sidste Decennier af denne Periode havde opoffret betydelige Capitaler for at bringe et større mechanisk Bomuldspinderie i Gang, efterat lignende Anlæg paa Næserød og senest paa Magleskilde ved Roeskilde have været forsøgte og begunstigede ved directe Understøttelser, Laan og Toldbegunstigelser, er man kommen saa vidt, at intet Bomuldspinderie mere er i Gang i Kongeriget. I Hertugdømmerne findes heller intet Spinderie; thi det, der har været i Altona, har i de senere Aar ei været i Virksomhed. De engelske Bomuldspinderier have opnaaet en stor Udvikling, som grunder sig paa store Capitaler, udbredte Handelsforbindelser og den lange Tid, hvori denne Industrie har været hjemme i England, paa Grund af hvilken de i mange Fabrikker pønerede Anlægscapitaler ere amortiserede, saa at man under den store Concurrence, som trykker Priserne, ved Beregningen over Productionsomkostningerne ikke behøver at tage Hensyn til Anlægscapitalens Forrentning. Under disse Forhold bliver det saare vanskeligt ved en Beskyttelsestold, som den danske*), at bringe Bomuldspinderier i Gang, og det kan vel siges, at det under de nærværende Omstændigheder vilde være umuligt. Det forekommer mig, at man bedst kan overbevise sig herom ved at betragte Forholdene i Udlandet. Den tydske Toldforening yder sine indenlandske Bomuldspinderier med Hensyn til Tolden omtrent samme Beskyttelse som Danmark. Naagtet denne Industrie her i enkelte Egne, navnlig i

*) 2 Rbd. 48 s. pr. 100 Pd. ufarvet Garn.

Sachsen, er gammel, saa at det maa antages, at Arbejderne allerede have opnaaet den Færdighed, som kun en længere Tids Praxis giver, uagtet man paa flere Steder (i Schlesien, Rhin-provindsene o. s. v.) har funderet Anlæg i en stor Stil, udrustet dem med de bedste nyeste Maskiner og med betydelige Driftscapitaler, og uagtet den industrielle Dygtighed og de fornødne Kundskaber synes at findes hos Bestyrerne af flere af disse Anlæg, kunne de dog ikke bestaae mod den engelske Concurrence. Et Par Exempler hentede fra denne Industrie synes mig mærkelige for at vise Englands industrielle Overlegenhed. Montgomery*) angiver en Arbejders daglige Production i engelske Fabrikker i Gjennemsnit pr. Dag til 200 à 234 Tal**); i Sachsen er den efter Spinderie-Eiernes Fremstilling kun 134 Tal dagligt i gode Spindrier, og i Gjennemsnit kun 88 Tal. I samme Forhold staaer omtrent Udbyttet, naar det sammenholdes med Tøenets Antal; for England angives det til 3 Tal pr. Tøen dagligt, for Sachsen kun til 2½***). Arbejdslonnen for at spinde 1 Pd. Garn beløber sig i England efter Montgomery kun til circa 8½ Pf. pr. Cour., i Sachsen til 1 ggr. 7½ Pf. pr. Cour. I Frankrig, hvor Bomuldspindrierne paa flere Steder drives i meget stor Stil, er man vel istand til at levere Garn af de grovere Nummere omtrent til samme Priser som det engelske, men dette beholder Fortrinnet saavel i sine Egenskaber som i Priisbillighed i alle finere Nummere. Under saadanne Forhold er det vist ikke at vente, at Danmark skal kunne erholde Spindrier, som kunne levere dets Behov af Bomulsgarn, om det end ikke kan ansees for umuligt, at Bomuldspindrier, som

*) Theory and practice of cotton spinning.

**) Det er: det Tal, som angiver Garnets Nummer, multipliceret med Antallet af Pund.

***) Sachsens industrielle Zustände von Wied.

leverede de grovere Nummere af Garn, og vare funderede med de fornødne Capitaler samt drevs med behørig Ryndighed, kunne bestaae.

Til Glesvig og Holsteen er indført af Bomulds-garn:

1849 — 254463 Pd.

1840 — 356299 —

og til Kongeriget:

1839 — 596494 Pd.

1840 — 614000 —

1841 — 834251 —

Noget mere udviklet er derimod Bomulds-væveriet. De Forsøg, som gjordes i Slutningen af forrige Aarhundrede paa her i Landet at bringe denne Industrie i Gang i Forbindelse med Spinderierne, førte ikke til noget heldigt Resultat, og det var først under den sidste Krig, da Indførslen af fremmede Alenvarer af Bomuld var forbuden, og da Brugen af simple vævede couleurve Bomuldsstøier var almindeligere end nu, at denne Industrie hævede sig. Det maa imidlertid indrømmes, at denne Fabrikations tekniske Standpunct endnu er lavt. Saavidt vides er endnu ikke en eneste Maskinvæv (powerloom) i Gang her i Landet, hvorfor ogsaa Tilvirkningen af glatte hvide Bomuldsstøier er meget indskrænket. Ligeledes staaer Uppreteringen meget tilbage, og de Forsøg, som enkelte Fabrikanter, navnlig i Kjøbenhavn eller dens Nærhed, have gjort for at forbedre de dertil hørende Operationer og anskaffe nye og gode Maskiner have ikke ledet til noget heldigt Resultat, uagtet Regjeringen har understøttet dem paa mange Maader. Det er især i Kjøbenhavn at Bomulds-væverierne have været i heldig Drift, og det er egentlig først i det sidste Decennium, at Væverierne udenfor denne Bye have begyndt at vinde ret Betydning, idet man mere og mere er kommet til at indsee, at her ikke er det fordelagtigste Sted til at drive en Fabrikation,

som efter de bestaaende Forhold mere maa søge sin Støtte i at levere gode og solide Varer end Modeartikler. Da de indenlandske Bomuldsvarer skulle frembydes til Stempling, give de derover førte Lister et temmeligt sikkert Middel til at komme til Kundskab om, hvilke Dvantage af disse Varer, der ere tilvirkede i Indlandet. I Kongeriget ere for Fabrikanten stemplede følgende Bomuldsvarer af forskjellig Art:

	i Kjøbenhavn	udenfor Kbhavn	tilsammen
	Alen	Alen	Alen
1825	381191	13251	394442
1826	356401		
1827	386628		
1828	418097		
1829	544995		
1830	527221	19831	547052
1831	524094	35436	559530
1832	637937	45701	683638
1833	723440	74125	797565
1834	836816	109373	946189
1835	803653	114442	918095
1836	798934	114080	913014
1837	783445	136027	919472
1840	725000	140000	865000
1841	777754	135000	912754

Med denne Fabrikation have været sysselsatte Arbejdere:

	i Kjøbenhavn	udenfor Kbhavn	tilsammen
1832	585		
1833	626		
1834	574	239	813
1835	608	297	905
1836	556	241	797

Ved Tilvirkningen af omtrent 900000 Alen Bomuldstoi have saaledes kun været sysselsatte 800 Arbejdere paa en directe Maade. Dog er hverken det ovenfor angivne Quantum Bomuldsvarer det hele, som er tilvirket i Indlandet, heller ikke indbefatter det anførte Antal Arbejdere alle dem, som sysselsættes ved denne Fabrikation. En stor Mængde Bomuldsvarer tilvirktes nemlig ved Hunsindustrie, og forsaavidt de gaae derfra umiddelbart over til Consumtion, frembydes de ikke til Stempling. Vægten af det indførte Bomulds-garn er ogsaa omtrent dobbelt saa stor som Vægten af det ovenfor anførte Quantum Varer. En Deel deraf bruges vel som Striffegarn eller til Syning og en Deel til Maskinvævning af striffede Varer af Bomuld; men dette sidste Quantum overstiger efter de mig foreliggende Data neppe 15000 Pd., og det synes ikke rimeligt, at hele Resten skulde forbruges til Brodeer- og Striffegarn.

I Hertugdømmerne er Bomuldsvæveriet ubetydeligt, og dette er en naturlig Folge deraf, at det nyder en ringe Beskyttelse med Hensyn til Tolden. Riget behøver derfor en betydelig Tilførsel af fremmede Bomuldsmanufacturvarer. Til Slesvig og Holfsteen er indført:

1832 for 214447 Rbd.

1833 — 209815 —

1834 — 169688 —

1835 — 171688 —

1836 — 178670 —

1837 — 229336 —

1838 — 335547 —

1839 — 535131 Pd.

1840 — 945113 —

1841 — 991173 —

Til Kongeriget er i 1839 indført Bomuldsmanufacturvarer for en Værdi af 300,000 Rbd. *)

Med Tilvirkningen af Bomuldsmanufacturvarer staae Rattuntrykkerierne og Farverierne i nærmeste Forbindelse. I Kongeriget findes ikke et eneste Trykkerie af nogen Betydning. De, som ere i Drift, beskæftige sig næsten udelukkende med at optrykke gamle Tøier eller enkelte nye, som ere gaaede af Mode, og intet af disse Trykkerier er forsynet med Valsemaskiner, men alt stæer ved Haandtrykning. Det eneste Rattuntrykkerie af nogen Betydning, som findes i Landet, er et i Wandsbeck, der næsten i enhver Henseende kan sættes ved Siden af Udlandets bedre Trykkerier, og viser hvad her kan udrettes i denne Henseende, naar Kundskab, Capital og Driftighed ere forenede. Dette Trykkerie skylder dog fornemmelig sin Nærhed ved og Forbindelse med Hamborg sin Flor, og saalænge det indenlandske Marked er saa indskrænket, vilde det vistnok være vanffeligt for et større Anlæg af denne Art at trives her ved en Fabrikation, som fornemmeligt gaaer ud paa at levere Modesvarer. Af Farverier findes en stor Mængde overalt i Landet, men intet af disse er for sig alene af Betydning, naar undtages de store Anlæg af denne Art, som findes i Altona, og som især sysselsætte sig med Farvning af Uldgarn til Brodeer- og Strikkegarn; saaledes farvede de i 1841, foruden 37000 Pd. Uldgarn af egen Fabrikation, 250000 Pd. sachsisk og engelsk Garn, som saaledes farvet fandt Afsetning næsten i alle Europas Lande; kun 4050 Pd. gik til Indlandet. Mange af de indenlandske Farverier ere forbundne med Trykkerier, men disse indskrænke sig til at trykke simple Varer for de nærmest Omkringboende. De store Klædefabrikanter have deres egne Farve-

*) Roeskilde Stændertidende 1842. S. 4154,

rier, hvilket nu derimod kun er Tilfældet med meget faa af de indenlandſke Bomuldsfabrikanter.

Strømpevæveriet ſyſſelfatte i forrige Aarhundrede, da Spindingen af Bomulds-garn og Uldgarn ſtete ved Haandkraft, et langt større Antal Arbejdere end nu. Det var iſær den ovenfor omtalte Manchesterfabrik, der bidrog til, at Vævningen af Bomuldsstrømper kom i Gang her i Landet. Siden dreves Fabrikationen af ſtrikkede Varer i større Udſtrækning paa Bomuldsmanufacturet paa Uſerød og endnu ſenere paa Magleſilde Fabrik ved Røeſilde. Ligeſom Tilvirkningen af indenlandſke Bomuldsvarer overhovedet iſær tiltog under Krigen, ſaaledes var ogſaa det Samme Tilfældet med Vævningen af ſtrikkede Varer af Bomuld, og da efter Freden denne Induſtrie vedblev at være ſtærkt begunſtiget, ſieg ogſaa Antallet af dem, ſom ſyſſelfatte ſig dermed. Det var iſær i Kjøbenhavn, at denne Fabrikation dreves, og Antallet af Strømpevævercorporationens Medlemmer i denne Bye var:

1815 — 103	1830 — 114
1820 — 120	1835 — 119
1825 — 114	1838 — 111

De for diſſe Fabrikanter ſtemplede Strømpevarer have haft en Vægt af:

1830 — 4901 Pb.
1835 — 5501 "
1838 — 5706 "

hvilket dog ei angiver den hele Fabrikations Størrelſe, da flere Varer ere gaaede umiddelbart over fra Producenterne til Conſumenterne uden at være frembudne til Stempling. — De Kjøbenhavnſke Strømpevævere have desuden forarbejdet følgende Qvantiteter Uldgarn:

1830 — 10686 Pb.
1835 — 9038 "

1836 — 7056 Pb.

1840 — 11510 =

Den techniske Deel af Strømpefabrikationen, saaledes som den drives her, er meget simpel. Fabrikanterne modtage det færdige Garn, besørge blot Vævningen og sende Varerne til de udenbyes Blegierier, for at de der kunne modtage Blegning og Appretur. Af Strømpevævere, som sysselsætte sig med Tilvirkning af Bomuldsvarer, have i de senere Aar flere og flere etableret sig udenfor Kjøbenhavn, der ogsaa i det Hele maa ansees for det mindst skiktede Sted for en Fabrikation, der i sin Natur er simpel, og hvis Varer andetsteds leveres uhyre billigt; den hører til de Industrigrene, som paa de Steder, hvor den har naaet nogen ret Betydning, ikke drives i større samlede Fabrikker, hvor Varerne maatte bære alle de Omkostninger, som ere forbundne med Underholdning af de til saadanne Etablissementer hørende Bygninger, Inventarier o. s. v., men Vævningen af Strømpevarer stæer ligesom Vævning af simple Alenvarer af Bomuld, Uld og Hør, forsaavidt den ikke udføres ved Maskiner, som drives ved mekanisk Kraft, billigt og hensigtsmæssigt paa den Maade, at større Fabrikant-Kjøbmænd, som ere bekendte med Handelens Gang og Konsumenternes Trang, lade Vævningen udføre af Arbejdere, som til Værksted benytte det Locale, som de uden dette dog alligevel vilde behøve til eget og Families Opholdssted, og som saavel derved som ved den Omstændighed, at de kunne benytte deres Familie til at udføre forskellige Viarbejder, som Spoling, Bobining o. s. v., blive istand til at levere Fabrikatet billigere end andre. Hvor Fabrikationen er ordnet paa denne Maade, staaer ofte mellem Fabrikant-Kjøbmanden og Arbejderne en egen Klasse af Mellemmand, de saakaldte Factorer. De have deres Bolig i Fabrikbyere og ved deres nøie Kendskab til de locale Forhold bliver det ofte til Nytte for Kjøbmændene at benytte sig af

deres Hjælp for at gjøre Indkøb og Bestillinger. Saaledes er Forholdet i Almindelighed i Sachsen, hvor i 1840 henved 22000 Strømpevæverstole vare i Gang og sysselsatte 34 å 36000 Arbeidere. Her ere som oftest Arbeiderne selv i Besiddelse af deres Stole. De erholde derved en temmelig uafhængig Stilling; de forarbejde deres Varer tildeels for egen Regning, sælge dem til den høistbydende, arbejde vel som oftest efter Bestilling, men kunne samtidigt modtage Bestillinger fra flere Factorer. I England derimod ere Fabrikant-Kjømændene ogsaa i Reglen Eiere af Stolen, og Arbeideren, om han ogsaa har disse hjemme hos sig, er dog nødsaget til derpaa at arbejde udelukkende for Varenes Eier. Er denne ikke tilfreds med ham, tager han uden videre Væven tilbage. Franskmændene arbejde næsten udelukkende for deres eget indenlandste Marked, og hvad de affætte til Udlandet er kun enkelte Modevarer. Sachserne og Englænderne ere derimod dem, som forsyne de fleste fremmede Markeder med Strømpevarer. Englænderne kunne endog kun med Møie udholde Konkurrencen med Sachserne paa de Markeder, hvor begge ere stillede under samme Vilkaar. Disse have Fortrin i billig Arbejdsløn, hine i nøiagtige og flittige Arbeidere.*)

Det er udenfor al Tvivl, at de indenlandste Strømpefabrikanter i Danmark under denne Industrigrens nærværende Stilling ikke vilde kunne udholde Konkurrencen med hine Landes

*) Man har i de senere Aar i England opfundet roterende Strømpevæverstole, der drives ved en mekanisk Kraft ligesom Væve til Tilvirkning af Tæpper. Skjøndt disse i den Form, hvori de først ere fremtraadte, og i hvilken de ikke kunne „tage ind,“ ei synes at kunne blive af praktisk Bigtighed, vil det maaskee ved videre at udbygge denne Opfindelse lykkes at konstruere saadanne Stole af en mere praktisk Form, og herved vil maaskee den hele Fabrikation erholde en ny Skikkelse og et nyt Hovedsæde.

Fabrikanter, dersom Indførslen var fri eller kun belagt med en ringe Told; men saaledes som Forholdene nu ere, kunde man vistnok med Villighed vente, at Kongeriget ikke skulde behøve en saadan Tilførsel af fremmede Strømpevarer som det har.

I Slesvig og Holsteen indskrænker Tilvirkningen af Bomuldsstrømpevarer sig til hvad Huusindustrien producerer, hvilket fornemmeligt er en Folge af de der bestaaende lavere Toldsatser for fremmede Varer af denne Art.

Alf langt større industriel Vigtighed for Landet end Fabrikationen af strikkede Varer af Bomuld er den af Uld: denne Industrie er dog især af Betydning som en Gjenstand for Huusfliden, der af denne Art af Varer ikke alene leverer den største Deel af dem, som umiddelbart gaae over i Konsumenternes Hænder paa de Steder, hvor de ere tilvirkede, men ogsaa producerer et ikke ubetydeligt Quantum til Handel og Udsæls. Det er især i Jylland, og navnlig i Viborg og Ringkjøbing Amt, at denne Industrie drives. I mange Egne fyses alle Huusboere til visse Aarstider med Strikning, og man regner, at de fattige Bønder her ofte kunne udrede alle offentlige Afgifter af den Fortjeneste, som denne Industrie yder dem. Som oftest er det Ulden af egen Avl, som forarbejdes, og de færdige Varer frembydes til Salg til den høist Bydende, men ofte er det ogsaa de omreisende Kjøbmænd, som gjøre Bestillinger og levere det raa Materiale. Men Hensyn til denne Industrie finder et Slags Factorisystem Sted, saaledes som det ovenfor omtaltes med Hensyn til Sachsen, om det end langt fra kan siges at være saaledes ordnet, som det var ønskeligt. Et vigtigt Skridt til at befordre denne Industrie er gjort ved Anlægget af Appreteranstalter, hvor Garnet tildeels spindes, hvorfra Bestillinger af Varer efter de Former og af den Bestaffenhed, som kræves i Handelen, gøres, og hvor de raa Varer modtages til Farvning, Baskning og Appretering.

I Jylland forarbejdedes i 1837 til Salg 106837 Pd. Udbengods, bestaaende af Strømper, Trøier, Buxer. Til Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen udførtes alene i 1840 for 10494 Rbd. Paa flere Steder i Jylland have i de senere Aar etableret sig Strømpevævere, som have anskaffet sig mekaniske Stole, og det er maaskee saaledes at vente, at denne Industrie, som er baseret paa Forarbejdelsen af et indenlandsk raat Material, vil vinde større og større Betydning, og at visse af Jyllands Egne maaskee med Tiden ville blive for denne Deel af Fabrikationen af strikkede Varer, hvad Sachsen er for Tilvirkningen af Strømpevarer af Bomuld. Ogsaa Tilvirkningen af strikkede uldne Varer er i Hertugdømmerne meget indskrænket. Den er der ikke nogen væsentlig Gjenstand for Høusindustrien og indskrænker sig næsten ganske til den Fabrikation, som drives i Tugthuset i Glückstadt.

Fabrikation af Silkevarer.

Forinden jeg forlader dette Afsnit om Manufacturvarer, bør jeg dog kortelig omtale, i hvilken Tilstand Fabrikationen af Silkevarer befinder sig her i Landet. — Denne Industrie hører til dem, som Regjeringen i forrige Aarhundrede paa alle Maader søgte at befordre, og det lykkedes ogsaa at kalde adskillige Silkevæverier tillive, af hvilke det vigtigste var det, som 1746 overtoges for kongelig Regning og drevs indtil 1816. Nu er Vævningen af Silkevarer næsten ganske standset og indskrænker sig til den, som foretages af Possémentmagerne. Det maa vistnok erkjendes, at Forsøgene paa at bringe denne Industrie frem i Landet skete til urette Tid og i en Periode, da den industrielle Udvikling ikke havde naaet et saadant Punct, at det kunde stee med nogenlunde Held, men selv affectet fra de

Forsøg, som i den senere Tid ere iværksatte for at tilveiebringe en Production af raa Silke, og som forhaabentlig om end langsomt ville lede til et gunstigt Resultat*), synes Forholdene her ingenlunde at være ugunstigere for Driften af Silkeæverier end f. Ex. i Ostpreussien. Saadanne Anlæg vilde endog her nyde en større Beskyttelse mod den fremmede Concurrence end i det tydske Toldforbund**), hvor det er bekjendt, at simplere Silkevarer, som udgaae fra de berlin'ske Fabrikker, næsten ganske have fortrængt lignende fremmede; de ere ligesaa smukke, fuldkomment saa solide og ofte henved 25% billigere. Silken, som forarbejdes, er italiensk, og Moulineringen skeer endnu for største Delen i Møderlandet, uagtet man i den senere Tid ogsaa har begyndt med Held at drive Moulineranstalter i Berlin. Vel staae disse Fabrikker tilbage for de franske i Smag, og disse sidste ville derfor vist længe endnu beholde Fortrinet med Hensyn til Modevarer, skjøndt ogsaa disse begynde hurtigt og heldigt at blive eftergjorte. Ostpreussens Fabrikker (især i Elberfeld, Crefeld) udføre deres Varer (især glatte Tøier, Tørklæder og nogle Baand) til forskjellige europæiske Lande, til Amerika, ja selv til Frankrig. Naar man tager disse Forhold i Betragtning, synes det ikke unaturligt at tænke paa at bringe Tilvirkningen af simplere Silketøier i Gang i Indlandet.

Til Slesvig og Holsten ere indførte Silke og Silkevarer:

1839 — 22,013 Pd.

1840 — 23,489 „

*) Forfatteren har allerede tidligere udtalt sig om denne Sag, seend den endnu var bragt i Gang her af nogen Anden: Industriesocietæts Tidende 1839, S. 117 og 121.

**) Indførselstolden er efter Toldforeningens Tarif 110 Thlr. pr. Cour. pr. 100 Pd. Silkevarer, og efter den danske Tarif 250 Rbd.

Til Kongeriget er indført:

1840 — 20,000 Pd.

1841 — 20,700 =

Garverier.

Efter de i 1838 indsamlede statistiske Efterretninger fandtes i Kongeriget: paa Landet 33 Garverier,

i Kjøbstæderne 167 —

tilsammen 200 Garverier,

som angaves at berede aarligt 3,078,400 Pd. Huder og Skind. Da herved imidlertid ikke er anført, om Bægten gjelber den af tørre eller vaade Skind og Huder, og heller ikke, hvor stor en Deel der har været Huder og hvor stor Deel Skind, er Angivelsen saa ubestemt, at den ikke giver noget klart Begreb om Bigtigheden af denne Industrie.

I samme Aar er garvet:

af Huder af stort Dvæg	{	i Holsteen	28,790	Stfr.
		i Slesvig	10,121	—
				38,911 Stfr.

af Skind	{	i Holsteen	13,418	Stfr.
		i Slesvig	59,329	—
				72,747 —

tilsammen Huder og Skind 111,658 Stfr.

Udførslen til og Indførslen fra fremmede Steder af raa Huder og Skind har været:

Udførsel:

Indførsel:

		fra Konge- riget.	fra Hertug- dømmerne.	tilsammen	til Konge- riget.	til Hertug- dømmerne.	tilsammen.	mere ud- end indført.
		Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	
1836	Huder	1,801,933	446,738	2,248,671	"	"	"	"
	Skind	1,299,520	154,240	1,453,760	"	"	"	"
1837	Huder	2,059,520	478,400	2,537,920	"	"	"	"
	Skind	1,325,760	344,280	1,670,040	"	"	"	"
1838	Hu r	1,687,705	510,653	2,198,358	"	"	"	"
	Skind	826,087	477,020	1,303,107	"	"	"	"
1839	Huder	1,117,856	701,118	1,819,014	104,707	338,096	442,803	1,376,211 Pd.
	Skind	944,013	657,119	1,601,132	17,184	98,240	115,424	1,485,708 —
1840	Huder	739,554	488,110	1,228,064	114,453	280,755	395,208	832,856 —
	Skind	921,719	580,980	1,502,699	1000	15,187	16,187	1,486,512 —

Af garvet Læder og Lædervarer er udført til og indført fra fremmede Steder:

	fra Kongeriget.	fra Hertugdømmerne.	til Kongeriget.	til Hertugdømmerne.	tilsammen indført.
1839		190,179 Rbd.	116,830 Pb.	94,427 Pb.	11,257 Pb.
1840	36,173 Pb.	248,234 —	148,616 —	16,793 —	165,409 —

I de fire Aar fra 1836—39 har Gjennemsnitsbeløbet af de fra Kongeriget udførte Huder og Skind været 3,022,400 Pb. eller omtrent ligesaa meget, som er angivet at være garvet i Landet selv. Gjennemsnitsudførslen for hele Riget i Decenniet fra 1830—39 var 1,854,878 Pb. Huder og 1,299,805 Pb. Skind. Det er især fra Kongeriget at Udførslen skeer. Hertugdømmerne have efter Gjennemsnit i bemeldte Decennium ifkun udført af Huder 608,832 Pb. og af Skind 463,044 Pb., men da de i samme Tid have indført mere fra Kongeriget end udført dertil, nemlig 193,572 Pb. Huder og 208,203 Pb. Skind, bliver det egentlige Doverskud, som Hertugdømmerne i disse Aar have havt ifkun 670,101 Pb. aarligt.

Det er, navnlig med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt det kan antages, at Danmark ved en bedre Anvendelse af disse raæ Producter kunde udføre dem i beredt fremfor i uberedt Tilstand, af Bigtighed at undersøge, til hvilke Steder Hovedudførslen er skeet. Herom giver det statistiske Tabelværk Oplysning for 4 Aar 1836—39, i hvilke Totaludførslen har været 8,804,748 Pb. Huder og 6,029,583 Pb. Skind, hvoraf er tilført Altona 998,049 Pb. Huder og 765,230 Pb. Skind.

England	625,250	"	—	"	85,216	"	—
Franrig	216,678	"	—	"	170,466	"	—
Hamburg	112,030	"	—	"	96,071	"	—
Lübeck	80,935	"	—	"	108,353	"	—
De øvrige	168,245	"	—	"	282,038	"	—

ere gaaede til Norge, Sverrig, Preussen, Holland, Bremen og

andre ei naboigivne Lande. Heraf sees det, at Altona har modtaget 45½ pCt. af samtlige udførte Huder og 50½ pCt. af samtlige Skind, hvoraf den største Deel er angiven til Udførsel til Forarbejdning i Altona selv. De have derved været fritagne for Erlæggesen af Udførselstolden, der ellers hviler paa raa Huder og Skind. Det er unægteligt, at Altona frembyder Garverierne store Localfordele. Stedet befinder sig i Nærheden af det store hamborgske Marked, hvorfra det med Lethed til beleiligt Tid og under gunstigste Forhold kan forsyne sig med oversøiske og andre raa Huder. Garveren kan der med Lethed forsyne sig med den holsteenske Bark, som i Almindelighed er yngre og bedre end den fra Kongeriget, og han kan uden store Omkostninger der erholde den fortrinlige Egebark fra Rhinegnene og Geldern, der naaget dens langt høiere Priis foretrækkes for den indenlandtske, især til Saaleleder. Naar dertil føies, at Garveren med Hensyn til de Betingelser, hvorunder han kan forskaffe sig indenlandtske raa Varer, er stillet paa samme Fod som den indenlandtske Garver, saa sees, at Forholdene med Hensyn til de raa Varers Indkjøb for ham ere gunstigere end for denne. Med Hensyn til Afsetningen af garvet Læder staaer han ogsaa langt fordeelagtigere. Det indenlandtske Marked staaer ham aabent,*) og han befinder sig i Nærheden af det hamborgske, hvor de gunstigste Conjunctioner kunne iagttages til Afsetning af de færdige Varer til Udlandet, navnlig til Udførsel til Amerika, hvorhen den i de senere Aar har været betydelig. Saaledes ere de altonaiske Garvere stillede, naar de kun benytte sig af lovlige Fordele, men i den her omhandlede Periode have mange vistnok ogsaa benyttet sig af ulovlige; idet

*) Dog indføres ikke mange garvede Huder og Skind til det toldpligtige Indland. I Aaret 1841 ere af 91,850 Stk. i Altona garvede Huder og Skind kun indførte 2765 Stk. til Indlandet.

der indtil 1839 ikke har kunnet føres nogen ret Control med de altonaiske Garverier, og sikkerligt mange af de Huder og Skind, som ere angivne at udføres til Forarbejdning i Altona, ere gaaede ud af Landet. Det er vel saaledes sandt, at Altona har Fordele, som gjøre det rimeligt, at en stor Deel Huder og Skind i raa Tilstand maa gaae derhen, men forsaavidt Garvningen skeer der, kunne disse Partier ogsaa kun i uegentlig Forstand siges at være udførte til Udlandet som raa. Næst Altona have Frankrig og England erholdt den største Deel af disse raa Varer, der i disse Lande ved Indførslen deels ere aldeles fritagne for Told, deels belagte med en meget ringe, medens de i tilberedt Tilstand deels ere ganske forbudne til Indførsel deels belagte med en til et Forbud grændsende Told. Dette Toldsystem foraarsager ikke alene, at det bliver meget vanskeligt for den danske Garver at indføre sine færdige Fabrikata i disse Lande, men da de ikke selv kunne forsyne sig med de fornødne raa Huder og Skind, bidrager deres Efter-spørgsel efter disse til at forhøje Prisen derpaa. Det tydske Toldforbund forbyder vel ikke Indførslen af garv. de Huder og Skind men belægger den med en høj Told, og de danske Garverier maae modtage betydelige Forbedringer, forinden de kunne blive istand til paa det tydske Marked at concurrere med de af Naturen begunstigede og ved en lang Erfaring understøttede Garverier i Rhinegnene og det nyligt med Toldforeningen forbundne Luxemburg. Det bør derfor ikke lægges de danske Garverier saa meget til Last, som man ved første Dietast kunde være tilbøielig til at gjøre det, at man seer saa betydelige Partier Huder og Skind udføres i raa Tilstand, uden at det dog dermed skal være sagt, at der ikke kunde udrettes langt mere end der skeer. Fra Tydskland udføres meget Læder — især Overlæder — til Amerika; men dette er rigtignok deels langt bedre garvet deels appreteret paa en langt fuldkommere Maade

end det her sædvanligviis er Tilfældet. Det er som oftest udfaaaret og indballet til Støvler og Sko.

De fleste Garverier findes i Kjøbstæderne; og blandt dem i Kongeriget de bedste i Kjøbenhavn, hvor enkelte Garverier nu ogsaa sysselsætte sig med Garvning af Vildhuder til Saaleslæder. Paa Landet findes ifkun faa Garverier, endssjøndt dette er langt bedre skikket til slige Aulæg end Byerne. De bedste Garverier i Hertugdømmerne (Altona og Blandsbøl undtagne) ere i Byerne Slesvig, Flensborg og Christiansfeld.

Af Jælbereberier fandtes i Aaret 1837 i Kongeriget paa Landet 18 og i Kjøbstæderne 70, hvilke tilsammen angaves at have beredet 512 Skpd. Skind.

En større Affætning til Udlandet af Lædervarer vil Danmark kunne forskaffe sig, naar Fabrikationen af lakkeret Læder tiltager mere. Nu drives den egentlig kun i Kjøbenhavn, hvorfra dog allerede udføres lakerede Varer selv til England, samt i nogle Byer i Hertugdømmerne og i Altona, hvor i 1841 ere lakerede 304 Stk. Huder og 90,881 Stk. Skind, af hvilke kun 3504 gik til Indlandet, de øvrige til England, Preussen, Vestindien, Sydamerika o. fl. Lande.

Udforflen af Læderfabrikata fra Kongeriget er ubetydelig, hvorimod der fra visse Egne af Hertugdømmerne udføres iffe ubetydelige Partier grovere Skomagerarbejde, navnligt til Brug for Søfolk o. A.; saaledes er udført

1837 for 78,179 Rbd.

1838 — 78,557 —

1839 — 81,805 —

1840 — 116,727 —

især fra den sydvestlige Deel af Holsteen, hvor i enkelte mindre Flækker næsten den større Deel af Befolkningen sysselsættes med denne Industrie.

Papiirsfabrikationen.

Udførslen af Klude fra Kongeriget har indtil 1842 været forbuden; Indførslen har været:

1840 19,544 Pd.

1841 178,214 —

I Slesvig og Holsteen er af Klude:

	indført.	udført.
	Pd.	Pd.
1837	108,504	703,229
1838	28,308	
1839	205,825	1,725,861
1840	510,740	1,703,845

Til Kongeriget er af Papiir indført:

1839 282,008 Pd.

1840 220,000 —

1841 225,968 —

Over Udførslen har jeg kun Angivelse for eet Aar, nemlig for 1840, da den beløb sig til 158,323 Pd., hvoraf 154,038 Pd. gik til Hertugdømmerne.

I Hertugdømmerne er af Papiir

	indført.	udført.
1837	for 28,940 Rbd.	for 14,816 Rbd.
1838	— 38,080 —	— 15,306 —
1839	190,456 Pd.	— 36,025 —
1840	264,017 —	— 50,223 —

I Kongeriget skulle Papiirfabrikkerne levere omtrent 250,000 Riis Papiir aarligt*) foruden en Deel Papper. Der findes

*) Roeskilde Stændertidende for 1842, Pag. 4132; dog er denne Angivelse sikkerlig for høi.

3 Maskiner til Fabrikation af Papiir uden Ende. De betydeligste Fabrikker ere Strandmøllens, der for sig alene leverer over dobbelt saa meget Papiir som alle de andre Fabrikker tilsammen, og Ørholms Fabrik. Det er egentlig kun disse 2de Anlæg, som producere finere Papiirsorter, da de øvrige, som arbejde efter ældre Metoder med Bøtter, og deels slet ikke deels paa en usuldkommen Maade benytte sig af Chlorblegen, maae indskrænke sig til at tilvirke Carduus, Maculatur og andre grove Papiirsorter. De indenlandske Papiirfabrikker have endnu ikke været istand til ganske at tilfredsstille Landets Behov af Papiir, men det er dog nu kun finere Papiirsorter, som søges fra Udlandet, medens Landets egen Fabrikation giver et Overflud til Udførsel. Hvilken Indflydelse en betydelig Nedsættelse af Udførselstolden af Klude vil have er ei let at bestemme, da enkelte af de udenlandske Concurrenter, som sandsynligviis ville drage en Deel af Landets Klude til sig, i flere Henseender ere begunstigede ved naturlige Forhold fremfor de danske Fabrikanter.

3 Hertugdømmerne levere samtlige Fabrikker kun 60 a 70,000 Riis Papiir aarligt. Her findes kun en eneste Papiirmaskine, som er bragt i Gang i de senere Aar. De øvrige Fabrikker arbejde endnu med Bøtter og for største Delen med høist usuldkomment Maskinerie, og kun saa have indført Chlorblegning. De indskrænke sig derfor til Tilvirkning af simple Papiirsorter, og kunne ikke tilfredsstille Landets Behov af Papiir.

Oliemøller.

3 Kongeriget produceredes i 1837 efter det statistiske Tabelværk som Nettoudbytte 91,007 Tdr. Rapsfrø og 14,778

Ædr. Hørfro.*) Fra og til Kongeriget er til og fra fremmede Steder og Hertugdømmerne af

Kapsfrø			Hørfro	
	udført.	indført.	udført.	indført.
	Ædr.	Ædr.	Ædr.	Ædr.
1836	52,489	2,272	17,458	625
1837	93,216	323	27,849	717
1838	82,386	848	21,153	2,618
1839	54,042	270	15,031	1,041
1840	109,704	2	18,097	161

For Slesvig og Holsteen findes ingen saadan Angivelse, som den ovenfor anførte for Kongeriget, over Productionen i Landet selv af Naps- og Hørfro. Jeg vil derfor først angive Udførslen og Indførslen, og siden vise, hvorledes man omtrentlig kan beregne Axlens Størrelse. Fra og til hine Hertugdømmer er til og fra Kongeriget og fremmede Steder af

Napsfrø			Hørfrø	
	udført.	indført.	udført.	indført.
	Ædr.	Ædr.	Ædr.	Ædr.
1836	146,794	5,873	10,087	22,282
1837	203,321	8,811	6,897	20,716
1838	144,749	7,535	4,265	26,698
1839	150,530	9,099	2,249	13,604
1840	181,677	11,813	4,722	15,231

*) Denne Angivelse er imidlertid aabenbart for lav, hvilket allerede tydeligt sees ved at tage Hensyn til den anførte Tabel over Ud- og Indførsel. Vel maa en Deel af Høsten for 1837 antages at være udført i samme Aar, men dette maa omtrent være det samme Quantum, som der er udført i 1838 af dette Aars Høst, og man feiler derfor ikke meget ved at antage hele Høsten for Aaret 1837 som udført i 1838. Efter denne Antagelse skulde Overskudet af Hørfro til Udførsel i det anførte Aar endog overstige Axlens, hvilket naturligvis er umuligt.

Alf egen Aøl have Kongeriget og Hertugdømmerne havt
Overskud til Udsørsel til fremmede Steder:

Rapsfrø.	Hørfrø.
1836 191,138 Tdr.	4,638 Tdr.
1837 287,403 —	13,313 —
1838 218,752 — ÷	3,898 —
1839 195,203 —	2,635 —
1840 279,568 —	7,588 —

Tager man efter de anførte Tabeller for Hertugdømmerne
Overskudet af Ind- og Udsørsel, og beregner tillige, hvor me-
gen Olie der efter Fabrikanternes Angivelser i 1837 (det samme
Aar, for hvilket ovenfor Aølen i Kongeriget er angiven) er
slagen i de indenlandske Oliemøller, samt tager Hensyn til Ind-
og Udsørslen af Raps- og Linolie, kan man deraf beregne, hvor
mange Tdr. Raps- og Hørfrø, der ere producerede i Hertug-
dømmerne, og man kommer til det Resultat, at der i Slesvig
og Holsteen i 1837 skulde være produceret 229,132 Tdr. Raps-
frø og 7544 Tdr. Hørfrø. Foraaavdt dette Resultat er rig-
tigt, er der altsaa i Hertugdømmerne avlet langt mere Raps
end i Kongeriget, hvorimod Hørfrøproductionen har været mindre
hvilket ogsaa stemmer med andre Erfaringer. Der skulde saa-
ges i hele Riget i 1837 være avlet 320,139 Tdr. Raps og
22,327 Tdr. Hørfrø.

Til Kongeriget er efter et Middeltal af 3 Aar (1836-38)
indført c. 144,000 Potter Lin- og Rapsolie aarligt. Over
Udsørslen har jeg kun Angivelse for 1840, da den skal have
beløbet sig til 105,598 Pd. eller omtrent 60,342 Potter,
hvorimod der i de samme 3 Aar er efter et Gjennemsnit ind-
ført 500,000 Potter Hampolie aarligt.

Til Hertugdømmerne har Ind- og Udførsel af Raps- og Linolie været:

	udført.	indført.	mere ud- end indført.
	Pd.	Pd.	Pd.
1837	2,125,384	256,730	1,868,654
1838	2,054,750	202,978	1,851,772
1839	2,751,818	215,901	2,535,907
1840	3,039,888	230,788	2,809,600

Indførslen af Hampolie til Hertugdømmerne har været i 1839 583,310 Pd. og 1840 313,328 Pd.

Det fremgaaer af den ovenfor givne Fremstilling, at saavel Kongeriget som Hertugdømmerne udføre den største Deel af deres Rapsfrø i usforarbejdet Tilstand til Udlandet, ligesom ogsaa, at Kongeriget har et Overskud af Hørfrø til Udførsel, hvorimod Hertugdømmerne af denne Artikel behøve større Tilførsel end de have Udførsel, hvilken dog ikke alene hidrører fra den ovenfor fremhævede større Høraavl i Kongeriget, men ogsaa derfra, at Oliemøllerne i Hertugdømmerne ere talrigere og forarbejde en forholdsvis større Mængde Hørfrø.

Det er paa Grund af disse Forhold af Bigtighed at undersøge, til hvilke Lande den principale Udførsel skeer. Denne har efter et Gjennemsnit af Aarene fra 1830 til 39 været:

til England	105,348 Tdr.
Holland og Belgien	57,669 —
Altona	11,370 —
Hamburg	9,830 —

Uagtet den toldfrie Indførsel af Hampolien staffer de indenlandske Oliemøller en Concurrence, som er dem farlig, er der dog ingen Tvivl om, at de maatte kunne drives med en langt større Kraft end nu, og ikke alene ubelukkede Tilførslen af

fremmed Raps- og Linolie, men ogsaa forarbejde en større Deel af den i Indlandet aflede Rapsæd til Udførsel i forædlet Tilstand.

Jernstøberier.

Alf Rujern og gammelt Jern til Omsmeltning er indført til

	Rongeriget.	Hertugdøm- merne.	tilsammen.
	Centner.	Centner.	Centner.
1839	28,312	7,251	35,563
1840	35,500	20,533	56,033
1141	62,513		

Alf fremmed Støbegods er indført til

	Rongeriget.	Hertugdøm- merne.	tilsammen.
	Centner.	Centner.	Centner.
1831	7,651	2,919	10,570
1832	3,862	1,411	5,273
1833	1,160	1,283	2,443
1839	2,662	1,148	3,810
1840	2,719	1,691	4,410
1841	2,312		

Den største Deel af det til Rongeriget indførte Støbegods har været Kanoner o. s. v. til Krigsbrug, hvorimod der af egentligt Støbegods til andet Brug kun er indført fra fremmede Steder:

1839	577 Cent.
1840	482 —
1841	798 —

Jernstøberierne i Danmark have udvidet deres Drift overordentligt, især siden Tolden af Støbegods i 1831 blev forhøiet. I saa Aar derefter steg deres Production til det Dobbelte, navnlig var dette Tilfældet med Jernstøberierne i og omkring Kjøbenhavn. Det er egentlig først i de senere Aar, at Jernstøberierne have udbredt sig ret i Provindserne og derved ere blevne af overordentlig Bigtighed ei alene ved at bidrage til at gjøre Anvendelsen af Støbegods til Huusbrug almindelig, men ogsaa navnlig, fordi de udbrede Brugen af Støbegods til Agerdyrkningsredskaber, der derved vinde i Godhed, hvorved disse Anlæg have en stor indirecte Indflydelse paa Danmarks vigtigste Erhvervsgeen.

De danske Jernstøberier staae ogsaa med Hensyn til Fabrikationen af simplere Støbegods, i Sammenligning med lignende Anlæg i Udlandet, ingenlunde paa noget lavt Trin, og det vil fremgaae af de ovenfor anførte Tabeller, at de ere istand til at forsyne Landet med næsten hele dets Behov af den sidste Art af Varer. Den stærke Concurrence mellem de indenlandske Fabrikker af denne Art, hvilken endog er stegen til en for manges Eksistens farlig Høide, har ogsaa trykket Prisen paa Støbegods meget lavt ned.

I Hertugdømmernes Jernstøberier er forarbejdet af raat Støbejern:

1839 — 15950 Centr.

1840 — 15786 —

og i det sidstnævnte Aar er endog produceret 2000 Centr. indenlandsk Jern. Af særdeles Bigtighed ere de Forsøg, som ere anstillede for at udsmelte Jern af den indenlandske Jernmalm. Det er her i nyere Tid atter i Praxis viist, at denne Udsmeltning meget godt lader sig udføre, og om den end under de nærværende Forhold, saalænge den stæer med Trækul, ikke kan være oeconomisk fordeelagtig, saa er det ovenfor viist, at

det ikke er usandsynligt, at denne Hindring for en regelmæssig Fortsættelse af den omhandlede Drift muligens vil kunne fjernes ved Anvendelsen af Tørvekul, hvis Brugbarhed til Jernudsmeltning i Masovne de senest anstillede Forsøg tilstrækkeligt have godtgjort.

Staae end efter det Foregaaende de danske Jernstøberier, forsaavidt angaaer Tilvirkningen af simpelt Støbegods, paa et ret anseeligt Trin, saa kan dette ikke siges om den med Jernstøberiet i saa nøie Forbindelse staaende Maskinfabrikation. Dette er ogsaa en Følge af Forholdenes Natur. En saadan Fabrikation maa støtte sig til en udviklet Industrie, og denne faar vi endnu. Det er naturligt, at første Gang en Fabrikant forfærdiger Maskiner af en vis Art, kunne de ikke erholde den Fuldkommenhed, som naar flere af samme Slags udføres af ham; og dette kan vanskeligt blive Tilfældet, saalænge det indenlandske Marked er saa indskrænket, at saa betydelige Fabrikker af en vis Art ere tilstrækkelige til at forsyne det med Varer. Det er derfor rimeligt, at de indenlandske Maskinværksteder ikke kunne naae nogen stor Betydning, og at enhver Fabrikant, som kjender Nytten af at være i Besiddelse af de fortrinligste Maskiner, ei skyer de større Omkostninger, som kunne være forbundne med at forskrive dem fra Udlandet fremfor at lade dem forfærdige i de indenlandske Værksteder.

Flere af de indenlandske Jernstøberier, navnlig i og om Kjøbenhavn forfærdige enkelte Maskiner; kun et Par Etablissementer i Kjøbenhavn beskæftige sig fortrinnsvis med denne Fabrikation, og skjøndt disse unægteligt levere solidt og godt Arbejde, indskrænke de sig dog i det Hele til at forfærdige simplere Maskiner. Det betydeligste Maskinværksted i Kongeriget er Frederiksværk, men de anførte Bemærkninger finde ogsaa fuld Anvendelse paa dette Anlæg, der som Maskinfabrik ikke har kunnet skaffe sig nogen varig og sikker Verømmelse. Fra enkelte

Maschinenverstedder i Provinserne ere ogsaa i de senere Aar udgaaede mindre Dampfmaskiner. Til saa Industrigrene udføres saa omfattende theoretiske og praktiske Kundskaber som til Maskinbygning, og de savnes endnu for en stor Deel hos dem, som give sig af dermed. De vigtigste Maskinfabrikker i Hertugdømmerne findes ved Rendsborg og i Kiel. De have leveret flere gode Dampfmaskiner og andre mekaniske Arbejder, men hvad der er sagt om Maskinfabrikkerne i Kongeriget finder ogsaa for største Delen Anvendelse paa disse. Det er ogsaa unægteligt, at den Afgang, som er aabnet til at erholde fremmede Maskiner indførte uden Erlæggelse af Told, i hvor gavnlig den end maa ansees for at være for Industrien i Almindelighed, navnlig under vore indenlandske Maskinfabrikkers nærværende Tilstand, besværliggjør deres Opgang, da paa denne Maade ofte det færdige Fabrikat indgaaer uden Afgift, medens saadan maa erlægges af en Deel af det raa Material, som de indenlandske Maskinfabrikker skulle anvende til deres Arbejde.

Blandt de herhenhørende Fabrikationsgrene, som synes at maatte kunne modtage en større Udvikling, er Tilvirkningen af Jernkravvarer. Omkring paa Landet forfærdiges flere Steder Leer, Skjærefnive og lignende Ting, men finere Jernkravvarer levere i Kongeriget kun Raadvaddams og Frederiksværks Fabrikker, der ved denne Fabrikation sysselsætte 150 à 200 Arbejdere. De farligste udenlandske Concurrenter i denne Retning ere Fabrikkerne i Rhineguene, hvor denne Industriegreen drives efter det ovenfor omtalte Factoriesystem. Arbejderne forfærdige Værkerne i deres egne Huse, og hver Klasse Arbejdere indskrænker sig i Reglen til at udføre en Deel af det Arbejde, som er fornødent for at fuldende et Fabrikat, der derfor maa gaae igjennem mange Hænder. Herved erholder imidlertid hver Arbejder en sjelden Dygtighed og Færdighed i at udføre den ham tilhørende Deel af Arbejdet, og derfor bliver det saa vanskeligt at

forplante denne Industrie andetsteds hen, fordi det i Reglen ikke er tilstrækkeligt at formaae enkelte Arbejdere til at forlade deres Hjem, men dette maatte skee i det mindste med nogle af dem, som udføre enhver Deel af det Complex af Arbejder, som udfordres for at fuldende Fabrikatet.

Indførslen af Jernkræm har været til:

	Konge- riget	Hertug- dømmerne	tilsammen
	Centr.	Centr.	Centr.
1839	2720		
1840	2202	2318	4520
1841	3673	3146	6819

Fabrikation af Leerverar.

Indførslen har været af:

	Porcellain		Steentoi		Pottemagervarer	
	Konge- riget	Hertug- dømmerne	Konge- riget	Hertug- dømmerne	Konge- riget	Hertug- dømmerne
	Centr.	Centr.	Centr.	Centr.	Centr.	Centr.
1839	145	92	4027	4725	1618	2782
1840	175	209	3527	5464	2103	3698
4841	157		5358		1745	

Jeg stiller denne Tabel i Spidsen, idet jeg gaaer over til at omtale en Industriegreen, som efter Landets hele Vægfærdighed synes her ret at burde have sit Hjem. Vi have fortrinlige Leerarter, ligesaa Porcellainsjorden indtil de simplere Sorter, vel fliske til at levere saavel finere Leerverar, som Fajance, Steentoi, saltglaseret Toi og simple Pottemagervarer. Det er ovenfor viist, at Landet med Hensyn til Brændmaterial i Sam-

menligning med fremmede Lande ingenlunde er slet begavet. Heller ikke Arbejdslonnen er forholdsmæssig høi, og de naturlige Betingelser for en udvidet Fabrikation af Leerverer er saaledes tilstede, uden at dog denne Industriegrene kan siges at have nærmet sig den Grad af Udvikling, som det efter disse Omstændigheder var at vente. Landet har, som bekendt, kun en eneste Porcellainsfabrik, der dog uden Hensyn til Forrentningen af de betydelige Capitaler, som staae i Anlægget, ikke kan bestaae uden et aarligt Tilskud af 8000 Rbd. af Finantskassen. Man er her, som ved saa mange andre Industriegrene, paa en Maade begyndt bagfra og har først etableret den Fabrik, der efter de naturlige Forhold skulde være kommen sidst og dannet Slutstenen i den hele Bygning. Imidlertid har dog Porcellainsfabrikken vistnok haft en betydelig Indflydelse paa Fabrikationen af Leerverer i det Hele, idet den tildeels har tjent som en Planteskole, hvorfra duedige Arbejdere ere udgaaede. Ved at bedømme denne Fabriks Virksomhed, navnlig med Hensyn til det betydelige Tilskud af det Offentlige, som dens Bodelighedsbærelse udkræver, bør det heller ikke tabes af Sigte, at næsten alle lignende Fabrikker i Udlandet, der tilvirke Varer af samme Art, som den herværende, levere Producter af sand Kunstværdi og paa denne Maade virke til Udbredelse af rigtig Smag og til Befordring af det Skønne i Kunsten, ligeledes behøve Tilskud af de respective Statskasser, og uden saadanne ikke vilde kunne bestaae i Concurrencen med de private Fabrikker, der kun have deres oeconomiske Fordeel for Øie. Nytten af den kongelige Porcellainsfabrik er vist ingenlunde at søge alene i Rentabiliteten af det Quantum Varer, til Værdi af 20 à 30000 Rbd., som den leverer aarligt.

De Forsøg, som til forskjellige Tider ere gjorte paa at bringe Fabrikationen af Fajance i Gang i Sjælland, have ikke ført til noget gunstigt Resultat, men derimod synes denne Fa-

brifkation i de senere Aar at have hævet sig en Deel paa Bornholm, og den sidste store Industriudstilling i 1840 afgang glædelige Vidnesbyrd herom. Imidlertid faaer Landet endnu den største Deel af sit Behov af Fajance fra Udlandet, ligesom dette ogsaa er Tilfældet med det saltglaserede Tøi, hvortil dog det fornødne Material findes her.

Tilvirkningen af simplere Leerverer — Pottemagervarer — er temmelig udbredt, især i visse Egne af Jylland. Efter det statistiske Tabelværk (5te Hefte) var i 1837 Pottemagerierenes Antal i Kongeriget:

paa Landet .	582	Stfr.	, hvis aarlige Production skal være	965185	Stfr.	à	27548	Rbd.
i Kjøbstæderne	54	—	—	748058	—	à	31332	—
tilsammen .	636	Stfr.	.	1,713243	Stfr.	à	58880	Rbd.

Med Hensyn til Fabrikatets Godhed staae disse Varer langt tilbage. Formerne ere ofte flette og uhenigtsmæssige, Massen uligeformigt og daarligt brændt, og Glasfuren slet sammensat og endnu fletterne forbunden med Massen. Feilen skriver sig vist navnlig fra den næsten totale Mangel af større Anlæg, som ledes af Mænd med tilstrækkelig Capital og Kundskab, for at indføre bedre Fremgangsmaader og tjene til Mønstre for de smaa Fabrikanter. Særdeles vigtig, navnlig for visse Egne i Jylland, er Tilvirkningen af de saakaldte Gydepotter. Alene paa Landet i Ribe Amt forfærdiges 352380 Stfr. Potter til en Værdi af 7710 Rbd., vistnok for største Deelen af hiin Art; men ogsaa ved denne Fabrikation maa det beklages, at den drives paa en saa høist ufuldkommen Maade, og den Søgning, som disse Varer desuagtet have, vidner bedst om, af hvilken Betydning denne Industrie maatte kunne blive, naar den drevs paa en fuldkommen Maade.

Af Bigtighed er ogsaa Tilvirkningen af Muurs og Teglsten. I Kongeriget fandtes 1837 af Teglbænderier:

Antal	Aarlig Production af:	
	Muursteen	Tegsteen
	Stkr.	Stkr.
paa Landet 976	29,586000	1,443250
i Kjøbstæderne 8	1,412000	59000
tilsammen 984	30,998000	1,502250

For Hertugdømmerne have vi ingen lignende almindelig Angivelse, men alene i Teglværkerne ved Flensborgffjorden tilvirktes aarlig 14 à 15 Mill. Muursteen og 2 à 3 Mill. Tegsteen. Der er udført fra Hertugdømmerne af Muursteen og Tegsteen

1837 — 14,764765 Stkr.

1838 — 14,514570 —

1839 — 15,378221 —

1840 — 15,772645 —

Med Teglværkerne ere ofte forbundne Kalkbrænderier, idet en Deel Kalk dels brændes i den nederste Deel af Tegloven, dels i egne dertil konstruerede Døne, med Hensyn til hvís Bygning der imidlertid endnu staaer meget tilbage at ønske. 3 Kongeriget fandtes i 1837 af Kalkbrænderier:

paa Landet . . 195 Stkr., der leverede 77395 Tdr. Kalk.

i Kjøbstæderne . 16 — — — 17770 — —

tilsammen 211 Stkr. 95165 Tdr. Kalk.

Landet indeholder paa mange Steder fortrinligt Material for disse Værker og i rigelig Mængde, og det er kun at beklage, at dette saa lidt, som det hidtil har været Tilfældet, er bleven anvendt til Fabrikation af Cement, der dog i vort fugtige Klima er saa fortrinligt til Bygningsarbejde.

Paa enkelte Steder, navnlig i den sydvestlige Deel af Hertugdømmerne, benyttes med Held Muslingfaller, som opfiskes ved Rysterne, til Kalkbrænding og levere en meget god Kalk.

Glasvarer.

Indført til Kongeriget til Fortoldning er af:

	Taffelglas og Glas i Skiver	Speilglas	Bouteiller	andre Glasvarer
	Pd.	Stkr.	Stkr.	Pd.
1839	557000	30861	28917	130592
1840	567000	31042	33322	142000
1841	699000	38080	25695	147029

Til Hertugdømmerne er indført:

	Taffelglas og Glas i Skiver	Speilglas	Bouteiller	andre Glasvarer
	Pd.	Stkr.	Stkr.	Pd.
1839	379309	3284	105051	100069
1840	499170	10801	131317	132608

Udførslen til fremmede Steder er ubetydelig.

Det vil sees af disse Tabeller, at Tilførslen af Taffelglas og Glas i Skiver er temmelig betydelig, og Danmark henter endnu fra Udlandet sit hele Behov af disse Artikler, idet den Fabrikation deraf, som begyndte paa Holmegaards Glasværk, atter har maattet standse, naagt de leverede Varer baade vare billige og gode. Derimod er Indførslen af Bouteiller nu meget ubetydelig i Sammenligning med den indenlandske Tilvirkning, der aarligt beløber sig til 8 à 900000 Stkr. Først i 1825 begyndte Glasværket paa Holmegaard at træde i Virksomhed og leverer nu aarligt 6 à 700000 Stkr. grønne Bouteiller, foruden hvidt Glas for en Værdi af 15 à 16000 Rbd. De fleste raa Materialier findes i Landet selv, og denne Fabrikation har givet en stor Tørvemose, hvorpaa dens Drift er baseret, en Værdi, som den forhen ikke havde; henved $2\frac{1}{2}$ Mill. Cubit-

fod raa Torvemasse ffjæres aarligt, hvorved fortjenes en Arbeidsløn af 9 à 10000 Rbd. Naar der tillige tages Hensyn til, at den Capital, som forhen gik ud af Landet til Indkjøb af Bouteiller, forbliver her, og at Priserne siden Fabrikfens Anlæg betydeligt ere sunkne, saa indseer man, hvilken Betydning denne nye Industriegreen har for Landet. I Jylland findes endnu et Glasværk, som er baseret fornemmeligt paa Brugen af Træ som Brændsel, og som, efter i en kort Tid at være standset, nu atter er i heldig Drift.

I Hertugdømmerne, Slesvig og Holsteen, findes 3 Glasværker, som ogsaa indskrænke sig til at levere grønne Bouteiller, Medicinglas og hvidt Huulglas. De ere ogsaa næsten istand til at forsyne hine Landsdele med deres hele Behov af hine Artikler og udføre endog en Deel, navnlig til Kongeriget (1839 — 43808 Stkr. og 1840 — 27812 Stkr.).

De Glasværker, som allerede ere anlagte, synes saaledes tilstrækkelige til at levere Landets Behov af simplere Glasvarer, men da der paa mange Steder endnu findes betydelige Brændselsmasser (f. Ex. Bildmosen), som henligge næsten ubenyttede, er det et Spørgsmaal om denne Art af Fabrikker ikke skulde kunne levere Varer til Udsælf. I ethvert Tilfælde synes hverken i de naturlige Forhold eller i de bestaaende Love at ligge nogen Hindring for, at de kunne udvide sig saaledes, at de kunne producere det for det indenlandske Behov fornødne Quantum Taffelglas, i det Mindste af de simplere Sorter, og de anstillede Forsøg synes ogsaa noksom at godtgjøre dette. Det er ogsaa at vente, at Fabrikationen af slemme og finere Glasvarer vil udvide sig, alt som Concurrencen stiger, Arbejderne erholde mere Dvæls, og Forstanderne flere theoretiske og practiske Kundskaber, og at saaledes denne Industriegreen vil vinde endnu større Vigtighed for Landet, end den allerede har i sin nærværende Tilstand.

Brændeviinsproductionen.

Udførslen af Brændeviin af egen Production til fremmede og frie Stæder har været fra:

	Kongeriget	Hertugdømmerne	tilsammen
	Potter	Potter	Potter
1836	÷108647	1,249811	1,141164
1837	91812	1,214253	1,306065
1838	146868	973469	1,120337
1839	17467	1,370781	1,388248
1840	147203	1,143515	1,290718

Udførslen fra Kongeriget var betydeligere, end det synes at fremgaa af den anførte Tabel, den beløb sig til omtrent 350000 Potter aarligt og fleer især fra Kjøbenhavn til de danske nordlige Vilande; men naar fradrages, hvad der indføres fra Hertugdømmerne mere end hvad der udgaaer dertil, synker det Overskud, som Landet har af egen Production, ned til de ovenfor omtalte Størrelser. Udførslen er især betydelig fra Hertugdømmerne til Hamborg. Efter et Gjennemsnit af 3 Aar (1837—39) udførtes aarligt til:

Hamborg	468300 Potter
Island, Grønland, Færøerne	290500 —
Lydskland og ubenævnte Lande	134454 —
Bremen	55872 —
Altona	69185 —
Hannover	51772 —
Lübeck	34103 —
Norge	28637 —

Indførslen af Brændeviin af Korn og Kartofler til Forskoldning fra fremmede Stæder har været til:

	Rønge- riget	Hertug- dømmene	tilsammen
	Potter	Potter	Potter
1839	37220	625470	662690
1840	104910	662010	766920
1841	21360		

Denne Angivelse for Hertugdømmernes Vedkommende indbefatter dog ikke alene, hvad der er indført af Korn- og Kartoffelbrændevin, men ogsaa alle andre Arter Brændevin, Rom, Arrak, med Undtagelse af Rom fra de danske Colonier og Gesener paa grønne Rjeldere, da alle disse Arter af Brændevin ere belagte med samme Afgifter og altsaa ikke kunne adskilles i Toldlisterne.

Den i Røngeriget bestaaende Consumtionsafgift giver et Middel til tilnærmelsesviis at bestemme Productionen af Brændevin sammesteds. Efter de for Aarene 1838 og 39 publicerede Consumtionstabeller, var Forbruget af Brændevin i Røngeriget i Aaret

1838 — 16,088572 Potter

1839 — 17,420489 —

hvilke Størrelser dog ikke omfatte alt, hvad der er produceret i Indlandet og indført mere fra Hertugdømmene og Udlandet end dertil udført; thi de ere calculerede efter Qvantiteten af de formalede Kornvarer, og der er altsaa herved ikke taget Hensyn til den stedse vorende Anvendelse af Kartofler, ei heller til Productionen i Landbrænderierne eller til Smugbrændingen. Antages paa Grund heraf, at den hele indre Production noget har oversteget de angivne Størrelser og udgjort c. 18 Mill. Potter, og der tillige sees hen til, at Afgiften af Mæsterummet er betalt

i 1838 af 1,259337 Tdr.

og i 1839 af 1,421913 —

faa sees, at der er produceret omtrent 13 Potter Brændeviin pr. Td. Mæsserum, hvilket Resultat, saaledes som det nedenfor nærmere skal vides, synes at være ret sandsynligt.

Det maa beklages, at det ikke er muligt efter de foreliggende Data med Bestemthed at angive, hvor stort Forbruget af Kartofler til Brændeviinsproduction har været allerede i de 2de ovennævnte Aar, da den dog endnu langt fra havde modtaget den Udstrækning, som nu er Tilfældet. At denne Anvendelse imidlertid er betydeligt tiltagen kan blandt andet sees deraf, at Indførslen af Kartofler til de consumtionspligtige Byer har overstegit Udførslen

i 1838 med 192448 Tdr.

og i 1839 — 239652 —

hvilket er en meget betydelig Tilvæxt i eet Aar. Ligeledes var Beløbet af Brændeviinsafgiften

i 1838 kun 759131 Rbd.

og i 1839 allerede 841906 —

medens der var formålet til Brændeviin af de forskjellige Kornarter i:

1838 i Kjøbenhavn . . .	1,269355	Æpd.	
i Provindsbyerne . . .	2,197744	—	
			3,467099 Æpd.
1839 i Kjøbenhavn . . .	1,274940	Æpd.	
i Provindsbyerne . . .	2,446760	—	
			3,721700 —

Medens altsaa Indtægten af Brænderierne er steget 9,8 pCt. og det anvendte Mæsserum $8\frac{1}{2}$ pCt., ere de anvendte Kornarters Mængde kun tiltaget med 6 pCt., hvilket hentyder paa det foregede Forbrug af Kartofler. Efter det foregaaende kan man antage, at i Aaret 1839 er forbrugt omtrent 300000 Tdr. af de forskjellige Kornvarer til Brændeviin, og heraf har en stor Deel hørt til de værdifuldeste Sorter, Hvede og Rug,

hvilken Anvendelse imidlertid i de 3 sidste Aar er betydeligt formindsket ved Kartoffelbrændingens Forøgelse.

Antages efter det Foregaaende Productionen af Brændeviin at have været i 1839 omtrent 18 Mill. Potter, giver dette efter Følketællingen i 1840 omtrent 14 Potter pr. Individ. For Preussen antager Dieterici efter en vistnok temmelig lav Beregning for Aaret 1839 $13,2 \text{ Qvart} = 15,5 \text{ Pot pr. Individ.}$

I saa Lande er Brændeviinsproductionen af Kartoffler og Korn drevet i den Udstrækning og til den Fuldkommenhed som i Preussen, især i den østlige Deel deraf. Det vil derfor ikke være uden Bigtighed noget nære at betragte de Resultater, som Fabrikationen der giver og at sammenholde dem med dem, som de herværende Brænderier give. Brændingen skeer i Preussen fornemmeligt af Kartoffler og i 1839 er til Brændeviin anvendt omtrent 3 Mill. Tdr. Korn (hvoraf næsten $\frac{2}{3}$ var Byg) og 20 Mill. Tdr. Kartoffler. Beskaffningen hviler paa Mæsterummet, ligesom dette ogsaa for en Deel er Tilfældet her, og det bliver derfor af Bigtighed, at der indmæskes saa tykt som muligt og vinder det størst mulige Udbytte af et vist Rarrum. Indmæskningen skeer i Reglen i Forholdet af tør Masse til Vand = 1 : 4 à 5, og Resultatet, saaledes som det i Gjennemsnit af en længere Tids Arbejde erholdes i de bedre Brænderier, stiller sig da saaledes:

100 Pd. Kartoffler indeholde af tør Masse c.	27 Pd.,
dertil bruges af Malt	$3\frac{1}{2}$ —

(Grønt Malt reduceret til Vægten af tort)

tilsammen	$30\frac{1}{2}$ Pd.
tør Masse, der indtage samme Rum som	24 Pd. Vand
hvortil Mæskvand	137 —
tilsammen	161 Pd. Vand,
der indtage samme Rum som 65 Qvart; hertil maa lægges	

$\frac{1}{15}$ som Stigrum, saa at der i det Hele fordres til det anførte Quantum tør Mæsse et Gjærrum af 69 Dvart, hvoraf vindes 10 à 11 Dvart Brændeviin à 50° Tr., altsaa bruges ikke engang 7 Dv. Gjærrum til 1 Dv. Brændeviin. Reduces disse Forhold til dansk Maal og Bægt, erholdes som Resultat, at 100 Pd. Kartofler dansk Bægt give 13,1 Pot Brændeviin, som vindes af et Mæsserum af 81.7 Potters Størrelse. En Td. Kartofler (antagen til en Bægt af 237 Pd.) giver altsaa 26 Dvart eller 31 Potter Brændeviin, og af hver Td. Mæsserum vindes omtrent 20 Potter à 50° Tr. Endssjondt der i flere af de bedste preussiske Brænderier vindes et noget større Udbytte end det ovenfor anførte, saa kan dette dog ikke antages for det, der i Gjennemsnit erholdes i samtlige Brænderier i hele Riget. Dette angiver Dieterici*) for Aaret 1839 til 10 à 12 Dvart pr. 100 Dvart Mæsserum eller 14,7 Pot à 17,4 Pot pr. Td. Karrum, medens det ovenfor viste, at Udbyttet i Danmark efter det statistiske Tabelværk i 1839 kun kan antages til c. 13 Pot pr. Td. Karrum, hvilken Forskiel mellem Udbyttet i Preussen og i Danmark imidlertid ikke synes at være større, end at den meget vel kan forklares af den fuldkomnere Driftsmaade i Brænderierne i det forstnævnte Land. Endnu mere er det Udbyttet, som erholdes i de bedre preussiske Brænderier i Forhold til Mængden af de anvendte Materialier, hvilket efter det Anførte er 31 Potter af 1 Td. Kartofler med tilhørende Malt, afvigende fra det, som i Reglen erholdes her, og som ikke kan antages til mere end 22 à 24 Potter pr. Td. Kartofler.

Jeg kan ikke undlade her at henlede Opmærksomheden paa en Forbedring, som i de senere Aar er indført i de fleste tydske

*) Uebersicht etc. II. S. 223.

Brænderier, men som det her bestaaende Bestatningsystem ikke tillader at bringe i Anvendelse. Dette er nemlig Brugen af grønt Malt. Dets Tilberedning indtil det Punct, da det tørres, er den samme, som for tørt Malt, men Spirekraften tilintetgøres her ikke ved nogen Tørring, hverken ved naturlig eller kunstig Varme, men ved Knusning mellem Valser. Fordelene, som opnaaes herved, ere, at den Capital, som anvendes til Anlæg og Vedligeholdelse af Tørreindretninger og til Brændsel bespares, at den ved Spiringen dannede Diastase, som er det, der i Maltet bevirker Omdannelsen af Meelstof til Sukker, og som, naar den i fugtig Tilstand udsættes for en Temperatur af over 60° , taber den sukkerdannende Ene, bevares ganske frisk, naar ingen Tørring finder Sted, at man behøver noget mindre grønt end tørt Malt til at indlede Sukkerdannelsen, og og endelig, at Indmæskningen med grønt Malt kan skee noget tykkere end med tørt Malt. Disse Fordele ere ikke uvigtige, men det grønne Malt kan efter dets Tilberedning høist opbevares 24 Timer førend Anvendelsen, og Knusningen maa nødvendigvis skee ved Valser, da det bløde Malt ikke kan gaae mellem de sædvanlige Møllesteen, hvorhos denne Knusning maa skee umiddelbart førend Brugen, saa at Maltet gaaer lige fra Knusemaskinen i Mæsketarret. Disse Betingelser kunne vanskeligt tilveiebringes, hvor Brænderierne, saaledes som her, ere nødsagede til at lade Maltet male paa et bestemt fra deres Brænderie fraliggende Sted, hvor der ikke kunne findes Indretninger, som tilfredsstille enhver Brænders forskellige Trang, og hvor Expeditionen vanskeligt for Enhver kan skee netop paa den Tid, den regelmæssige Fortsættelse af hans Brænderies Drift udkræver det.

Paa en Tid da Duffet om Ophævelsen af Consumtionen er blevet ret levende, og da en mulig Realisation heraf rimeligvis vilde medføre en Forandring af Bestatningsmaaden af

Brændeviinsbrænderierne kan jeg ikke tilbageholde nogle Bemærkninger om disse Anlæg i Almindelighed og deres Vækstning.

Brændeviinsbrænderierne ville ifølge deres Natur bedst kunne drives paa Landet i Forbindelse med Agerbruget. De fordrer nemlig et ikke ubetydeligt Locale, saavel til Brænderiet, som til det dermed nødvendigviis i Forbindelse staaende Dvæghold og til Opbevaring af det raa Material. Et saadant Locale findes bedst og billigst paa Landet; og hvad der især er af Vigtighed er, at Kartofler, hvis Anvendelse til Brændeviinsbrænding bliver mere og mere almindelig, ifølge deres Natur ikke kunne taale lang Transport, og det vigtige Biproduct af Brænderierne, nemlig Gjødningsen, finder kun paa Landet den hensigtsmæssigste og rigtigste Anvendelse. En udvidet Brændeviinsproduction vil nødvendigviis foranledige en Udvidelse af Kartoffelavlens. Forarbejdes Kartoflerne paa Productionsstedet selv eller i Nærheden, og Affaldet af Brænderiet benyttes til Dvæghold, hvoraf Gjødningsen anvendes paa det Landbrug selv, hvor Kartoflerne ere avlede, da kan denne Avl ei ansees for skadelig for Landbruget, naar den ei drives til en altfor uforholdsmæssig Høide. Forarbejdes Kartoflerne derimod uden Forbindelse med Agerbruget, da undrages dette den Gjødningsmasse, som vilde være vunden, dersom Jorden var anverdt til Dyrkning af Straaværter, hvoraf ikkun Froet fjernes fra Landbruget, og dette maa under saadanne Omstændigheder lide. De Fordele, som et Kjøbstadbrænderie ved Mellefsalg o. s. v. kan have fremfor et Landbrænderie, ere i Almindelighed saa ringe i Forhold til dettes naturlige Fortrin, at der i de Lande, hvor Brænderierne ikke ere bundne til Byerne, saaledes som her, findes meget saa i disse. Saaledes afhænger f. Ex. i Preussen, hvor Brænderierne ere saa udviklede, i Almindelighed deres hele Existens af den omtalte Forbindelse med Agerbruget,

og deri søge Fabrikanterne deres Fordele, medens Salget af Spiritus neppe indbringer, hvad der er tilstrækkeligt til at dække Afgifterne ved Fabrikationen. Et saadant Phænomen, som det der i denne Henseende viser sig her i Landet, at nemlig Halvdelen af Productionen af Brændeviin skeer i en indesluttet Hovedstad, er vistnok eget i sit Slags og aabenbart unaturligt. Man har tvungen en Industriegreen, som saa ganske egner sig for Landet, og som kunde udøve stor og heldbringende Indflydelse paa Agerbruget, ind i unaturlige Forhold, og derved maa nødvendigviis opstaae betydelige nationaloeconomiske Tab, som vistnok ingenlunde opveies ved den forøgede Indtægt, som man har troet at skaffe Finantsklassen ved at lette Controlen ved at indskrænke Bedriften indenfor Byernes Consumtionslinier; især da denne Control, som jeg nedensfor skal forsøge at vise, kan udøves ogsaa med Hensyn til Landbrænderierne, naar den organiseres paa en mere hensigtsmæssig Maade, end nu er Tilfældet. Det er derfor at haabe, at Ophævelsen af Consumtionsafgiften af de fleste andre Gjenstande, hvorpaa den nu hviler, vil være ledsaget af en Lettelse i Afgangen til at erholde Tilladelse til at anlægge Brænderier paa Landet. Er det klart, at Brænderier efter alle naturlige Forhold bedst drives paa Landet, saa at der opstaaer Tab for det Hele ved at indskrænke dem til Byerne, ville Hensyn til disses formeentlige Fordele dog ikke kunne retfærdiggjøre en saadan Indskrænkings Bedligholdelse. Men skal det saaledes tillades at anlægge Brænderier paa Landet, bør disse og de i Byerne beskaffes paa samme Maade, thi ved en saadan Ulighed, som nu bestaaer i denne Henseende, finder en aabenbar Uretfærdighed Sted, og det hele Controlsystem maatte derfor ordnes paa en anden Maade end nu*).

*) Efterat dette er skrevet, er Pl. af 4 Marts 1843 emaneret, hvorved dog Uigheden mellem Beskaffningen af Land- og Kjøbstadsbrænderier kun ufuldstændigt udjævnes.

Bequemmest vilde det unægteligt være at lade Afgiften erlægges enten med en bestemt Størrelse aarligt uden Hensyn til Brænderiernes Størrelse eller graderet i saa bestemte Classer med Hensyn til denne; hvilket uden Tvivl ogsaa vilde være det rigtigste, saafremt Afgiften kunde ansættes meget lavt, saaledes at den blev en simpel Næringsstat, hvis Størrelse ikke kunde blive særdeles trykkende selv for et Anlæg af mindre Omfang. Da dette imidlertid ikke er muligt, vilde en saadan Regulering nødvendigviis fremkalde enkelte Anlæg af betydelig Størrelse, medens alle mindre maatte gaae tilgrunde. Disse ere imidlertid, naar deres Antal holdes inden en vis Grændse, af særdeles Nytte for Landbruget, og en Lovgivning af den omhandlede Betskaffenhed vilde derfor forrykke de naturlige Forhold og fremkalde Tab saavel for Landet i det Hele som for Fiscus, der kun kunde holdes skadesløs, naar Afgiften forhøiedes i samme Forhold som Brænderiernes Antal aftog.

Da en saadan Betskningsmaade maa forcastes, blive egentlig ifkun 2de andre tilbage, mellem hvilke der kunde vælges. Man kan nemlig enten beskatte det Rum, hvori Gjæringen skeer, med en Afgift, hvis Størrelse retter sig efter den Tid, hvori det benyttes, men uden Hensyn til det Brug, som gjøres deraf, saaledes som det nu finder Sted med Hensyn til Landbrænderierne; eller man kan beskatte det samme Rum med en Afgift, som kun erlægges med en bestemt Størrelse for hver Gang, der er fuldendt en Gjæring i det beskattede Rum, men uden Hensyn til den Tid, som denne Gjæringsproces fordrer, saaledes som det finder Sted med Hensyn til vore Rjostadsbrænderier. Det bør ved Bedømmelsen af disse 2de Principer vel erindres, at Gjærrummet ikke er den Gjenstand, som man vil beskatte, men kun det Medium, hvorigjennem Productet (Brændeviin), der egentlig skal bære Afgiften, belægges med denne. For at fordele Afgiften maa man altsaa gaae ud fra

den Forudsætning, at et vist Quantum Brændevin af en vis Styrke skal erlægge en vis Afgift, og ved at tage Hensyn til hvad Erfaring lærer, om hvor stort et Udbytte der i en vis Tid kan vindes af et vist Rum, kan man lægge Afgiften paa dette. Erfaring lærer, at naar man vil drage den størst mulige Nytte af Materialierne, saa kan kun et vist Quantum bringes til Gjæring i et vist Rum, og Gjæringen fordrer en vis Tid for at udvikle sig og fuldendes paa den hensigtsmæssigste Maade. Dog kan man ved at tilfødesætte Hensynet til det størst mulige Udbytte af Materialierne, og altsaa ved Dpoffrelse af en Deel deraf, nemlig ved at indmæske meget i et vist Rum, vinde et større Udbytte i Forhold til dette, end naar man vil drage størst Nytte af Materialierne. Ligeledes kan man ved at fremsthynde Gjæringen saaledes, at den fuldendes i kortere Tid, end den regelmæssige Bedrift fordrer, i en vis Tid vinde et større Udbytte, end ved denne. Naar Staten ordner Afgiften som en Karafgift, bør den altid regulere den paa en saadan Maade, at den kun opkræves med en Størrelse, der med Hensyn til den fassatte Afgift af det færdige Product, vilde træffe et vist Rum, naar man arbejder saaledes, at man søger at udvinde det størst mulige Udbytte af sine Materialier. Er nu den Afgift, som efter disse Principer er lagt paa Karummet, af nogen betydelig Størrelse, da vil det til en vis Grad kunne betale sig for Fabrikanten, for at spare Afgift, ved en Dpoffrelse af Material, at fuldende Fabrikationsprocesserne i en kortere Tid end der udfordres til en regelmæssig Bedrift, da han derved bliver istand til at foretage flere Indmæstninger i en given Tid. Det skal nedenfor vises, at en for tyk Indmæstning, hvorved der vilde opoffres Materialier, medfører en for hurtig Gjæring, og at naar Staten ordner Afgiften saaledes, at der i denne Regulering ikke ligger nogen directe Dpfordring til at forkorte den regelmæssige Gjærings tid, bliver Dpfordringen

til at indmæsse for tyft meget Ringe, saa at altsaa Jaren fornemmelig ligger i en saadan Ordning af Afgiften, at Fabrikanten fristes for meget til at spare Tid.

Ved en Dpoffrelse af Material vil opstaae et directe Tab for Landet i det Hele, ligesom ogsaa for Fiscus, idet det færdige Product kommer til at svare en mindre Afgift end oprindeligt bestemt. Et Exempel vil tydeliggjøre hvor stort Tabet kan blive. Var Afgiften pr. Td. Rarrum 80 rbs. og produceres i dette Rum ved hver Brænding 15 Potter Brændeviin, var derhos Afgiften reguleret efter den Antagelse, at Brændprocessen fra det Dieblit Indmæskningen begynder, indtil der atter kan indmæskes varer 4 Dogn (som i vore Lantbrænderier), og det kan lykkes Fabrikanten at fuldende denne Proces i 3 Dogn, hvilket let kan skee, da kunde han foretage 4 Brændinger i den Tid, i hvilken han kun betalte for 3 og havde sparet $\frac{1}{4}$ af Afgiften, hvilket kunde betale sig for ham ved en Dpoffrelse af $1\frac{1}{4}$ Pot Brændeviin pr. Td. Rarrum ved hver Brænding, hvilke altsaa vilde være tabte for Landet. I 1839 er til Brændeviinsbrænding benyttet 1,421913 Tdr. Rarrum, og altsaa vilde ved en Fremgangsmaade, som den omhandlede, være tabt henved 2 Mill. Potter Brændeviin. Fiscus vilde tabe $\frac{1}{4}$ af den hele Afgift; hvilket Tab vel ikke synligt vilde fremtræde i sin hele Størrelse, da de forskjellige Brænderier vel vilde holdes i Drift i samme Tid som ellers, men Staten vilde dog erholde saa meget, som anført, mindre i Afgift af det færdige Product end egentligt tilsligtet. Det vil ikke tjene til at høre disse Ulemper om Afgiften ordnedes efter den Antagelse, at den hele Fabricationsproces skulde i Reglen fuldendes i 3 Dage, thi hviler Afgiften med hele sin oprindelige Størrelse paa denne Tid, da vil det dog stedsse kunne lønne sig for Fabrikanten med Dpoffrelse af en Deel Material at fremsthynde Processerne end mere, indtil

hans Tab opveier den Binding, som Besparelsen af Afgiften yder.

Det kunde synes som om Resultatet i det Hele maatte blive det samme, naar Afgiften ordnedes, iffe efter Tiden, men efter Mæskningernes Antal, da der derved synes at opstaae Fristelse til at indmæske for tykt for at vinde det størst mulige Udbytte i Forhold til Karrum. Dette er imidlertid iffe ganske saaledes Tilfældet. Leds nemlig Gjæringsprocessen roligt og godt, da er man ogsaa i Reglen sikker paa at erholde et godt Udbytte i Forhold til Materialernes Godhed, bliver Gjæringen derimod heftig, da er det meget vanskeligt at føre den tilbage til sin regelmæssige Gang, og denne Feil er næsten altid ledsaget med et Tab af Spiritus. Nu kan det kun lykkes at fuldende Gjæringen regelmæssigt, saaledes at der vindes størst muligt Udbytte af Materialerne, naar der gives den den fornødne Tid til sin Udvikling. Kun ved en voldsom Gjæring, som forvolder Tab af Spiritus, kan Tiden forkortes. Noget anderledes forholder det sig med Hensyn til den Quantitet Mæske, som paa een Gang bringes til Gjæring i samme Rum. Det kan nemlig lykkes ved forskellige Midler at indlede og fuldende en rolig Gjæring selv i en meget tyk Mæsk uden at derved opstaaer Tab af Spiritus. Grændsen for den Mæske Material, som kan indmæskes i et vist Rum, er det Punct, hvor Gjæringen paa Grund deraf ei kan styres. Overskrides dette, vorer Spiritustabet i en stærk stigende Progression. Naar altsaa Afgiften reguleres saaledes, at den erlægges for hver Indmæskning, men uden Hensyn til Mængden af de indmæskede Materialier, da drives Fabrikanten muligt til at indmæske tyktere, end det er antaget ved Reguleringen af Afgiften, hvorved altsaa Ristus lider et Tab i sine Indtægter, men det national-oeconomiske Tab, der kan opstaae for Landet i det Hele, vil iffe være betydeligt.

Det følger saaledes af de foregaaende Bemærkninger, at Afgiften bør erlægges med en vis Størrelse af Gjærkarrets Rumfang, og for hver Indmæstning, uden Hensyn til den Tid, denne varer; hvilket dog ikke forhindrer, at man for Control-lens Skyld kan fastsætte et vist Maximum og Minimum af Tid, inden for hvilke Fabrikanten frit kan bevæge sig. Den danske Regjering har imidlertid ved Beskatningen af Landbrænderierne valgt det andet Princip, og lagt Afgiften paa Karrummet med en vis Størrelse med Hensyn til Tiden, uden at fordrø Regnskab for hvor mange Mæstninger, der stee i denne Tid*). Jeg har nu søgt at vise det Feilagtige i denne Beskatningsmaade, hvilket fremtræder saa meget tydeligere, da Kjøbstadsbrænderierne bære Afgiften efter et andet Princip. Om man end ved at regulere Afgiften har villet sætte den lige for Lands- og Kjøbstadsbrænderier, saa har man dog ingenlunde opnaaet dette, og har ikke kunnet opnaae det, naar man valgte 2 forskellige Principer.

Bestemmes det, at Afgiften alene skal erlægges for hver Indmæstning, og man ved at lægge den alene paa Karrummet ophæver den Control med Mæstningernes Antal, som hidtil har kunnet føres, for Kjøbstadsbrænderiernes Vedkommende, gennem Formalingsafgiften, og det derhos blot paalægges Fabrikanterne at angive, hvor mange Mæstninger, de have foretaget i en vis Tid, for at Afgiftens Beløb derefter kan beregnes, da vil det vistnok være saare vanskeligt for Controllen at paa-see, at ingen Defraudationer stee; men forpligtes Fabrikanten til i Forveien for hver Maaned nøiagtigt at angive sin hele Driftsplan, det Brug, han agter at gjøre af sine forskellige Kar, hvormegit og hvad han vil indmæste, hvorlænge og hvortil han vil benytte sine Brændingsapparater o. s. v., da stiftes

*) Placaten af 4 Marts 1843 har noget modificeret dette.

og lettes Controllen overordentligt. Naar hele Driftsplanen saaledes er bestemt og bekjendt i Forveien, da kan Brænderen ikke benytte sine Apparater til at afdestillere Mæsk, som er tilberedet i ulovlige paa skjulte Steder opbevarede Kar; thi findes Vandet i Virksomhed udenfor den Tid, som er angiven og bestemt fornøden til Afbrænding af den i de declarerede Kar tilberedte Mæsk, saa er Brænderen derved forfalden i Straf. Intet af de anmeldte Kar kan benyttes til anden end den lovmæssige Drift; thi findes de, naar Controllen til ubestemte Tider indfinder sig, i nogen anden Tilstand end den, som den forudgaaende Declaration angiver, da er Defraudationen aabenbar. Der kan saaledes i en given Tid ikke foretages flere Indmæskninger end de anmeldte, thi dette kunde ikke skee uden for flere Dage at forstyrre Brænderiets regelmæssige Drift, hvilket let vilde opdages af Controllen. Hvorledes hele dette paa saadanne Principer byggede Controlsystem iøvrigt maatte være at ordne i sin Detail vil her ikke være Stedet til næriere at udvifle.

I teknisk Henseende ere Brændeviinsbrænderierne i Kongeriget i de senere Aar gaaede betydeligt fremad; man har nu paa mange Steder ombyttet de ældre Apparater med nyere, hvori Destillationen skeer ved Damp, hvori Affvalingen skeer fuldkommere og bedre end forhen, hvori derfor vindes et stærkere og renere Product end i de ældre Apparater. Naar man i denne Henseende sammenligner de nyere Brænderiers Apparater med dem, som findes selv i de bedre Brænderier i Udlandet, da maa man erkjende, at de herværende ikke staae tilbage; men næsten overalt, navnlig i Kjøbenhavn, sporer man ogsaa i Brænderiernes Indretning den skadelige Følge af, at disse Anlæg ere indskrænkede til Kjøbstæderne, navnlig i den indskrænkede Plads og den deraf følgende Vanskelighed ved at vedligeholde den saa nødvendige Orden og Reenlighed i Brænderierne

selv, i de dertil hørende Stalde o. s. v.; sjældent har man seet sig istand til at skaffe et eget Locale til Gjærkarrene, men har som oftest været nødsaget til at henstille dem i samme Rum som Destilleerapparaterne, hvorved det bliver meget vanskeligt, at vedligeholde den for Gjæringen saa vigtige passende Temperatur. Vore bedre Brænderier staae ikke saa meget tilbage med Hensyn til Indretningernes Fuldkommenhed og noget enkelt specielt Punct i Behandlingsmaaderne, som med Hensyn til Nøiagtigheden af det hele Complex af Operationer, hvorved Fabrikationsprocesserne fuldføres.

I Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen have, som bekjendt, Brænderierne ikke hidtil været underkastede en saadan Bestatning og Control som i Kongeriget. Det har derfor heller ikke været mig muligt at erholde Angivelser over deres Antal eller Mængden af det Product, som de levere; men de producere, som det ovenfor er anført, et langt større Overskud til Udsælf end Brænderierne i Kongeriget, og de have paa Grund af den større Frihed i deres Udvikling mere fulgt de naturlige Forhold. Brænderierne drives der langt mere end i Kongeriget i Forbindelse med Agerbruget, og Productionen skeer i forholdsvis større og mere uddannede Anlæg end her. Anvendelsen af Dampdestilleerapparater og af Kartofler, som raat Material, har i Hertugdømmerne tidligere og mere almindeligt fundet Sted end her.

Olproductionen.

Efter det statistiske Tabelværk er i 1839 formalet Malt til Ol:

i Kjøbenhavn 351824 Lpd.

i Provindsbyerne 471077 —

tilsammen . . . 822901 Lpd. eller 86621 Ldr.

Transport 86621 Tdr.

Antages, at der i Forhold til Indbyggernes Antal er forbrugt ligesaa meget paa Landet i Kongeriget, nemlig 337821 —
 og i Hertugdømmerne, nemlig 267658 —
 skulde tilsammen til Al være forbrugt i hele Riget omtrent 692100 Tdr.
 Malt, eller naar hver Td. Malt ansættes til $9\frac{1}{2}$ Lbd., 50 Pd. pr. Individ.

Dette Forbrug kunde synes for høit angivet, dels fordi en Deel Al udføres fra Kjøbstæderne, dels fordi det Al, som brygges paa Landet, i Reglen er af ringe Væftheden, hvilket sidste dog i Almindelighed hidrører mere fra en slet Behandling end fra Anvendelsen af en ringe Mængde Material, og naar den ovenfor angivne Consumtion sammenholdes ved den, som findes i flere andre Lande, synes den ret rimelig.

I Preussen var efter Dieterici i 1839 Consumtionen kun 1,913518 Centr. til 13,402793 Indbyggere eller omtrent 16 Pd. pr. Individ, altsaa ei engang $\frac{1}{3}$ af Consumtionen i Danmark. Tages derimod enkelte af de til det preussiske Monarchie hørende Provindsfer, som Brandenburg og Sachsen, og Forholdet undersøges alene for disse, da findes en næsten dobbelt saa stor Consumtion. Endnu større er Consumtionen i det sydlige Tydskland, i Baiern, Würtemberg, Baden, i Hessen og tildeels det Thüringste. I Baiern er Consumtionen af Malt næsten 64 Pd. pr. Individ. I Storbritannien er Consumtionen efter MacCulloch omtrent 53 Pd. Malt pr. Individ, altsaa lidt mere end der ovenfor er calculeret for Danmark. I Belgien er Consumtionen kun omtrent 14 Pd. pr. Individ, men i dette Land er Levemaaden allerede saa forskjellig fra den herværende, at en directe Sammenligning med Danmark ikke kan finde Sted.

Er den ovenfor anførte Calcul nogenlunde rigtig, viser den altsaa, at Danmark om det end ikke hører til de stærkt ølconsummerende Lande, dog heller ikke har noget forholdsvis ringe Forbrug af denne Artikel. Men det Æl, som produceres og consumeres i Jndlandet, er i det Hele af en mindre god Bessaffenhed, og vore Bryggerier, med enkelte Undtagelser, staae endnu paa et lavt Trin. Feilen ligger vel paa mange Steder tildeels i en slet Tilberedning af Maltet, og navnlig i mindre Omhyggelighed ved Tørringen; heller ikke er den indenlandske Humle af nogen fortrinlig Bessaffenhed (Nettoudbyttet af Productionen i Jndlandet i 1837 angives til 331808 Pd.) og Kongeriget har havt Tilførsel

1839 af 102357 Pd.

1840 — 120125 —

1841 — 147679 —

men det er dog fornemmeligt i den videre Behandling af Materialierne for at udvinde Æl, at det Ufuldkomne i Fremgangsmaaderne fremtræder. Extractionen af Urten skeer i Reglen paa en slet Maade, Røgningen enten slet ikke eller i en utilstrækkelig Grad, Nedsvalingen førend Gjæringen skjænker man sjældent tilstrækkelig Opmærksomhed, og det vilde ogsaa ofte være umuligt at drive den til den tilbørlige Grad i de uhenigtsmæssigt indrettede og indskrænkede Localer, hvori mange Bryggerier drives. Endelig ledes hverken den første Gjæring eller Eftergjæringerne paa tilbørlig Maade. Tilberedningen af Æl, som taaler længere Opbevaring, er indskrænket, og saavidt mig bekendt, er ikke et eneste Bryggerie i Kongeriget i Besiddelse af Jordskældere, hvor Ælet i de varme Aarsstider kan opbevares og underkastes en langsom Eftergjæring. At Tilberedningen af de stærke, lidet substantielle, bittere, saakaldte bairerske, Aarster er saa indskrænket, maa lige saa meget tilskrives hine Aarsager som Consumenternes tilsyneladende Mangel paa For-

Hjærlighed for disse Mærter. De Sorter, som almindelig forlanges, ere især de substantielle, som vel ere nærende, men sikkerligt hverken saa sunde eller lette at opbevare som de mere spirituose. At de Fabrikata, som tilberedes under Navn af Ol paa Landet, ofte ere meget langt fra at tilfredsstille de simpleste Fordringer, er bekjendt nok; og et ikke ringe Tab af et værdifuld Material foranlediges ved dettes flette Behandling.

Al Ol er indført til

	Kongeriget	Hertugø- merne	t.Usammen
1839	{ 1000 Tdr. 5331 Glasfer	3517 Tdr. 1707 Glasfer	4517 Tdr. 7038 Glasfer
1840	{ 2262 Tdr. 2401 Glasfer	60 Tdr. 1538 Glasfer	2322 Tdr. 3939 Glasfer
1841	{ 714 Tdr. 2987 Glasfer		

Eddikefabricationen.

Ud- og Indførslen af Eddike, med Undtagelse af Viin-, Eider- og Krydereddike, har været :

	Indførsel.			Udførsel.			
	Konge- riget	Hertug- dømm.	tilsam- men.	Konge- riget	Hertug- dømm.	tilsam- men	mere ind- end udført
	Potter	Potter	Potter	Potter	Potter	Potter	Potter
1839	23940	254184	278124	"	50640		
1840	28520	43792	72312	3445	39120	42565	29747

Endskjönt ovenstaaende Tabel af Mangel paa tilstrækkelige Data er bleven usfuldstændig, viser den dog, at Landet af et Product, hvis Tilvirkning de naturlige Forhold synes at maatte begunstige, behøver en større Tilførsel end det har Udførsel. I Købstæderne i Kongeriget er i 1839 formalet til Eddike 143 Tdr. Korn, der kunne antages at have givet omtrent 70,000 Potter Eddike, 4½ eddikesyreholdig, og Indførslen

til dem af dette Product har oversteget Udførslen med 275,430 Potter. Indførslen har fornemmeligt fundet Sted fra Hertugdømmerne. Eddikfabrikationen staaer endnu, navnlig i Kongeriget, meget tilbage. Fabrikernes Antal er paaafaldende ringe, og i saa af disse drives Fabrikationen efter de nyere Metoder, hvorved Gjæringsprocessen meget fremskyndes. Det er at vente og haabe, at de Fremstridt, som Tilvirkningen af Spiritus har gjort i de senere Aar, ikke ville være uden gavnlig Indflydelse paa denne Industrigreen, der ganske egner sig til at drives i Forbindelse med Brændeviinsbrønderie, som leverer Spiritus til Eddike, og hvor en Deel af den til Destillationen fornødne Varme paa en hensigtsmæssig Maade kan benyttes til at opvarme det Locale, hvori Eddikegjæringen skeer, og saaledes det ellers dertil fornødne Brændsel (en af Hovedudgifterne ved denne Fabrikation) kan spares. Den foregæde Concurrence, som Brændeviinsbrønderiernes Forøgelse og bedre Drift fremkalder, vil uden Tvivl nøde Fabrikanterne til mere end hidtil at være betænkte paa Midler, hvorved de kunne skaffe deres Fabrikat Afsetning, og dette kan uden Vanskelighed skee ved at bringe det under en anden Form som Eddike.

Etivelsefabrikationen.

Ogsaa denne Fabrikation synes ret her at burde være hjemme, men dette er dog ikke Tilfældet, skjøndt Udførslen af dette Fabrikat noget overstiger Indførslen; den her andrager:

	Indførsel.			Udførsel.			
	Kongeriget	Hertugdømm.	tilsammen	Kongeriget	Hertugdømm.	tilsammen	mere udsend indført
	Pd.	P.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.
1839	5216	16932	22148		147633		
1840	6918	16641	23559	14682	251470	266152	242593
1841	14656						

Vel tilberedes ved Hønsindustrien omkring paa Landet en Deel Stivelse, navnlig af Kartofler, men denne Fabrikation, hvis Størrelse iøvrigt ikke lader sig angive i Tal, er ligesaa lidet som den, der drives som egentlig Næringsbrug, udviklet til den Grad, som det paa flere Steder i Udlandet er Tilfældet, eller som de naturlige Forhold her synes at indbyde til.

I flere Egne af Tydskland, navnlig i den østlige Deel af Preussen, udgjør denne Industrie en vigtig Erhvervsgrænse for Landboerne. Stivelsen anvendes ikke alene til at stive og til Madlavning, men i de senere Aar i en temmelig vid Udstrækning ogsaa til Tilberedning af Sukker og Sirup ved Hjælp af Svovlsyre. Den bundne Sirup har en smuk lys Farve og er paa Grund heraf temmeligt meget søgt uagtet dens ringe fødende Egne; den anvendes ogsaa meget, saaledes navnlig i Berlin, til at blande med Sirup af Colonialsukker for at give denne et bedre Udseende. Sukkeret, som vinder ved at underkaste Stivelsen en fuldstændigere Decomposition ved Svovlsyre end der er fornøden for at frembringe Sirup og ved at indtage Massen stærkere end til denne, ligner Farinsukker, med hvilket det ofte blandes. I de senere Aar benyttes denne Art Sukker i ikke ringe Mængde til dermed at forsatte Ur'en til Ol eller endog Bimurten førend Gjæringen. Anvendt til Ol med Malt i Forhold af 1 til 20 efter Vægt giver det et meget godt Product, og 100 Pd. Sirup træde her i Stedet for $1\frac{1}{2}$ Tde. Malt. De i Ostpreussen anstillede Forsøg med at anvende Kartoffelstivelse i Forbindelse med Rugmeel (indtil $\frac{1}{4}$) til Brød synes at have givet et heldigt Resultat. Ligesom ogsaa de i Mellemtydskland i den senere Tid anstillede Forsøg med at tilberede Stivelse af Kartofler ved at skære dem i Skiver og udsætte disse med Svovlsyre, have givet et næsten dobbelt saa stort Udbytte som det, der vinder ved den sædvanlige Fremgangsmaade. Heller ikke kan jeg undlade her at hen-

lede Opmærksomheden paa den vigtige Anvendelse, som i Frankrig gjøres af Kartoffelstivelsen til Tilberedning af en Gummi, som i mange Henseender med Held kan anvendes i Stedet for den arabiske Gummi, og kan leveres for en langt billigere Pris end denne. Fabrikationen er meget simpel, og Forvandlingen af Stivelse til Gummi skeer ved at underkaste den en svag Ristning, hvorved de Hinder, som omslutte de enkelte Stivelsekorn, sprænges. Det kan her ikke være Stedet til noiere at udvikle Detaillen ved alle disse Anvendelser af Stivelse, men det maa være tilstrækkeligt at have henpeget paa hvilket forskjelligt Brug der kan gjøres af et Product, som ved den nye Forbindelse, hvori dets Tilvirkning staaer med Agerbruget, kunde blive af særdeles Bigtighed for Landet, men som hidtil i en altfor ringe Grad har været tilvirket, uagtet der i de naturlige Forhold ikke synes at ligge nogen Hindring for en større Udvidelse af denne Fabrikation.

Sukkerfabrikationen.

For at indlede de Betragtninger, som denne vigtige Industriigreen giver Anledning til, vil jeg efter det statistiske Tabelværk meddele en Udsigt over Inds og Udsførslen af Sukker i Kongeriget og Hertugdømmerne.

Udsørsel af uraffinerede Sukkere fra de dansk-vestindiske Der.

	til Danmark	til Amerika	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1833	7,468475	9,669209	17,137684
1834	7,971439	16,442278	24,413217
1835	6,139870	9,868916	16,008786
1836	7,568255	12,121516	19,689771
1837	8,269991	7,995390	16,265381
1838	10,633068	16,771782	27,404850
1839	10,144894	15,199419	25,344313
1840	9,828813	9,550652	19,380465

Indførsel af Sulfere til Rongeriget og Hertugdømmerne.

Uraffinerede Sulfere eller til Raffinering bestemte Lumpen.												
til Kongeriget					til Hertugdømmerne					tilsammen		
banff.-veftindfifte Sulfere	fremmede Sulfere		tilsammen	banff.-veftindfifte Sulfere	fremmede Sulfere		tilsammen	banff.-veftindfifte Sulfere	fremmede Sulfere		tilsammen	
	uraaffinerebe	Lumpen			uraaffinerebe	Lumpen						
1833	5,451900	4,080013	9,531913	1,728601	73470	1,802001	7,180501	4,153413	11,333914	44118	44118	
1834	4,487203	4,201664	8,688867	1,515813	62994	1,578807	6,003016	4,264658	10,267674	47260	47260	
1835	4,387049	4,919434	9,306483	2,200045	56694	2,256739	6,587094	4,976128	11,563222	54399	54399	
1836	3,230163	4,104110	7,334273	2,131921	109312	2,246233	5,367084	4,213422	9,580506	73138	73138	
1837	5,107297	4,602759	9,710056	2,643744	271290	2,915034	7,751041	4,874049	12,625090	75617	75617	
1838	4,696653	5,866805	10,563458	3,720776	74080	3,794856	8,417429	5,840885	14,358314	71593	71593	
1839	5,839524	1,935274	8,421616	3,436597	1,472752	66514	4,975863	9,276121	13,397479	537641	537641	
1840	5,638956	3,568903	9,923628	3,244327	2,901572	177132	8,879853	6,478286	16,257008	1,137829	1,137829	

Udsørel af. uraffinerede og raffinerede indenlandske Gullere og Sirup.

	fra Kongeriget				fra Hertugdømmerne				tilsammen			
	banff-veffindiffe Gullere	fremmebe Sraafultere	indenl. raff. Gullere	indenlandsff Sirup	banff-veffindiffe Gullere	fremmebe Sraafultere	indenl. raff. Gullere	indenlandsff Sirup	banff-veffindiffe Gullere	fremmebe Sraafultere	indenl. raff. Gullere	indenlandsff Sirup
1836	68693	626773	16415	218503	272	492383	49470	12043	68965	1,119156	50191	230546
1837	112457	2,409505	22764	178665	244882	158	29518	8535	857339	2,409663	30397	187200
1838	720391	239198	26053	96351	169691	3112	32482	11883	890082	242310	32482	108934
1839	433198	40744	65465	111511	1836	"	31883	3474	435034	40744	31883	114985
1840	67611	544562	40592	56064	1256	8496	44222	5989	68867	553058	84814	62053

Efter et Gjennemsnit af 4 Aar (1836—39) har Forbruget af Sukker i Kongeriget beløbet sig til 9,676000 Pd. aarsligt eller omtrent $7\frac{1}{2}$ Pd. pr. Individ. Tages for Hertugdømmernes Vedkommende alene Hensyn til Aaret 1839, da en bedre Ordning af Toldforholdene først tillod med Nøiagtighed at kontrollere Inds og Udsørslen af Sukker, da har Forbruget i dette Aar, efter det statistiske Tabelværk, kun været 5017000 Pd. eller omtrent $6\frac{1}{4}$ Pd. pr. Individ. Dette Resultat er imidlertid, sammenholdt med det, som erholdtes ovenfor for Kongeriget, aabenbart for ringe. Enhver, som kender Livet i Hertugdømmerne og i Kongeriget, veed nemlig, at Consumtionen af Sukker i de førstnævnte Landsdele i det Hele er større end i de sidste, og navnligt maa det være enhver Jagttager sienfaldende, at Sukkerconsumtionen i Hertugdømmerne er større i de lavere Folkelasser end i Kongeriget. Et saadant større Forbrug af den talrigste Deel af Folket maa ogsaa give en større Totalconsumtion. Det ovenfor anførte Resultat, som Angivelsen for det enkelte Aar 1839 giver, forklares ogsaa let af de Forandringer, som have fundet Sted i Toldlovgivningen. Den i Forveien bebudede (Fdg. af 1ste Mai 1838) og fra Begyndelsen af 1839 indtraadte Overgang af de forhen toldfrie Districter til toldpligtige og den Indskrænkning af den forhen vidtdeevne Smugleri, som derved fandt Sted, bevirkede nemlig, at der i 1838 indførtes større Forraad af fremmede raffinerede Sukkere, navnligt til Holskeen, hvilke naturligviis maatte have Indflydelse paa de Resultater, som Tabellerne over Indførsel og Udsørsel for det følgende Aar (1839) maatte give med Hensyn til Consumtionen. Dette fremgaaer endnu tydeligere, naar der tages Hensyn til de tvende foregaaende Aar. Erdrages nemlig Udsørslen Indførslen saavel af Naasukkere som af fremmede raffinerede Sukkere, finder jeg, at der af de

for Toldopsynet angivne Qvantiteter blev tilbage til Forbrug i Landet:

1837 5,140603 Pd. raff. Sukker*) og Sirup

1838 7,249791 — — —

Forbruget i 1837, som dog kun angaaer de dengang toldpligtige Dele af Landet, er allerede større end det ovenfor for 1839 angivne, der gjelder for Hertugdømmernes hele Gebet og som paa Grund af Controlens Skjærpelse maa antages for noget større end det for 1837 angivne, men den betydeligt større Indførsel i 1838 kan kun forklares af de ovenfor omhandlede Aarsager. Regnes 700000 Indvaanere i de forhen toldpligtige Dele af Hertugdømmerne, give de anførte Angivelser for 1837 en Consumption af over 7 Pd. og for 1838 af over 10 Pd. pr. Individ af raff. Sukker og Sirup, hvilket ogsaa omtrent stemmer med det Resultat, som erholdes for Aaret 1840 efter de senest bekendtgjorte statistiske Tabeller, efter hvilke Forbruget var circa 10 Pd. Raasukker pr. Individ, hvilket heller ikke synes paafaldende, naar der tages Hensyn til, at Consumptionen i Kongeriget efter en temmelig paalidelig Angivelse for flere Aar er $7\frac{1}{2}$ Pd. pr. Individ, og at den aabenbart i det Hele er større i Hertugdømmerne.

Det er interessant at see, hvorledes dette Forbrug af Sukker stiller sig i Forhold til andre Landes. Efter et Gjennemsnit for Aarene 1837—39 var Forbruget af Colonialsukker i England 17 Pd. pr. Individ**)

i Frankrig 5 — — ***)

i det tydske Toldforbund 4,3 — — ****)

i det hele øvrige Europa 2,5 — —

*) Raasukker er reduceret til raffineret Sukker efter Forholdet = 100: 64.

**) Efter Mac-Culloch og Parla ment sforhandlingerne 1841.

***) Forhandlingerne i det franske Deput eerkammer i 1840.

****) Dieterici: Uebersicht etc., 1ste Forts ezung. S. 79.

Denne Consumption i det øvrige Europa fordeler sig meget ulige, saaledes kommer i Rusland kun omtrent 1 Pbd. pr. Individ, i den østerrigske Stat 1, 3 Pbd. *), i Schweiz $6\frac{1}{2}$ Pbd. **), i Hannover 2, 5 Pbd. ***), i Spanien og Portugal 6 Pbd. ****), i Holland 9 Pbd. Hertil kommer endnu Runkelroesukker omtrent i følgende Forhold: †)

i Frankrig	2, 6 Pbd. pr. Individ
i Rusland	0, 3 —
i Østerrig	0, 3 —
det tydske Toldforbund	0, 6 —

Sverrig havde 1834 en Consumption af $3\frac{1}{2}$ Pbd. pr. Individ; ††) Norge 1838 $3\frac{1}{2}$ Pbd. †††) og Belgien 6 Pbd. ††††)

Det sees heraf, at den for den danske Stat angivne Consumption kun overskrides af Englands og tildeels af Hollands (dog ei, naar Hertugdømmerne tages alene); den er omtrent liig med den, som finder Sted i Frankrig; den er næsten dobbelt saa stor som den i det tydske Toldforbund, og den er betydeligt større end den, som finder Sted i den øvrige Deel af Norden og de østlige europæiske Lande.

Indførslen af raffineret Sukker har, som bekendt, hidtil været forbuden i Kongeriget og til Hertugdømmernes toldpligtige Dele ere ad den lovlige Handelsvei kun indførte ubetydelige Quantiteter, der med Undtagelse af det sidstnævnte Aar endog ere overstrebne af de udførte Mængder. Det er uægteligt, at Raffinaderierne derved have havt en betydelig Vækst, der

*) Statistik des österreichischen Staats von Fränzl.

**) Efter samme.

***) Statistik des Königreichs Hannover von v. Reben.

****) Efter samme.

†) Efter Dieterici: Uebersicht etc., 1ste Forts. S. 82.

††) Efter Forsells Statistik öfver Sverige.

†††) Forbruget i Norge er i de senere Aar tiltaget betydeligt.

††††) Efter Heuschling: essai sur la statistique de la Belgique.

har havt samme Indflydelse, som en saadan næsten overalt ud-
 over, nemlig at Fabrikkerne i technisk Henseende ere indtil de
 senere Aar blevne staaende paa et temmeligt lavt Standpunct.
 Indtil de sidste Aar havde Kongeriget kun et eneste Raffinaderie,
 som togte ved Damp i Vacuumspander; og dog synes disse
 Apparater, ifølge deres Natur især at maatte være fordeelagtige
 ved Raffineringen af Sukkere fra de dansk-vestindiske Der.
 Man vinder nemlig ved dem ikke alene den vigtige Fordeel,
 at hele Raffineringsprocessen kan fuldbyrdes i en kort Tid
 (mindre end Halvdelen af den som Raffinering i de sædvanlige
 aabne Pander fordrer), men, hvad der her er af særdeles Vigtig-
 tighed, man vinder mere krystalliseret Sukker og mindre men
 bedre Sirup end i aabne Pander. Da Sukkerarterne fra de
 dansk-vestindiske Der netop indeholde en betydelig Mængde Sirup,
 synes Apparater, som tjene til at udvinde den størst mulige
 Mængde krystalliseret Sukker af Raasukkeret, at maatte være
 fortrinligt at anbefale. Den Udsigt, som Fdgn. af 1ste Mai
 1838 aabnede til at Indførslen af fremmede raffinerede Sukkere
 skulde blive tilladt, har derimod bevirket, at der i de senere
 Aar ere anskaffede flere Vacuumspander til de herværende Fa-
 brikker, og disse synes at have havt en heldig Indflydelse paa
 deres Drift, saa at Raffinaderierne i Kongeriget, som saa
 meget have frygtet den fremmede saavel som Hertugdømmernes
 Concurrence, efterat denne sidste ved Begyndelsen af forrige
 Aar er indtraadt ei alene ikke i nogen væsentlig Grad have
 seet sig indskrænkede af Hertugdømmernes Raffinaderier paa
 Markedet i Kongeriget men endog have kunnet føre en Deel raffi-
 nerede Varer til Hertugdømmene og ere optraadte som farlige
 Concurrenter for Fabrikkerne i hine Landsdele, saaledes at For-
 holdet for en Deel er blevet det Modsatte af hvad man havde
 ventet. Af særdeles Vigtighed vil ubestrikt ogsaa de omhand-
 lede Apparater blive, dersom den Raffinaderierne ved Fdgn. af

1ste Mai 1838 givne Tilladelse til at indføre Smeltelumpen mod samme Told som Raasukker, skulde blive ophævet. Denne Sukkerart indeholder en større Deel kryskalliseret Sukker end selve det bedste Raasukker, og dog finder man, at den paa de største frie Sukkermarkeder staaer i en lavere Priis end hvide Havannasukker. Dette i sig selv tilsyneladende unaturlige Phænomen forklares dels af den Præmie, som den belgiske, hollandske og engelske Regjering betale ved Udførslen af raffinerede Sukker og dels af det Forbud mod eller til Forbud grændsende høie Beskatning af Indførslen af Lumpen, som bestaaer i flere Lande, saaledes i Rusland, i Tydskland siden Marts 1842 etc., og som gjør Egningen efter de bedre Arter af Raasukker meget stor og driver Prisen over det Punct, hvorpaa den med Hensyn til Productets naturlige Værdi vilde blive staaende. Disse Omstændigheder foranledige, at de Lande, som tillade Indførslen af Lumpen til Omraffinering mod modereret Told, erholde dette Product til en forholdsvis meget ringe Priis, og drage deraf altsaa en betydelig Fordeel, som tilflyder Consumenterne i det Hele, idet Fabrikkerne under en fri Concurrence, og naar de ere stillede under lige Vilkaar, ikke kunne beholde denne Fordeel for sig.

Noget anderledes stiller Forholdet sig, naar der i denne Henseende stæer Sammenligning mellem den Fabrikant, som arbejder med Vacuumspander og den, som arbejder med aabne Pander. Efter hvad der ovenfor er anført, er man nemlig med den første Art af Apparater istand til at vinde et bedre Product af simple Materialier end med den sidste Art. Naar altsaa Indførslen af Lumpen til Omraffinering ikke kan stæe, maa den Fabrikant, som arbejder med de sidstnævnte, for at vinde et lige godt Product, anvende bedre og kostbarere Raasukker end den, der har Vacuumspander, og Fordelen bliver saaledes her paa dennes Side; tilmed da hans Apparat er bedst

skiftet til at producere store Rumpentoppe, og han kan altsaa, naar han ikke kan forskaffe sig disse fra Udlandet, bedst selv tilberede sig dem. Disse Betragtninger tjene ogsaa til at forklare, hvorfor man paa de Steder, hvor Sukkeret ikke, eller i en meget ringe Grad, er beskattet, finder saa Dampapparater til Sukkerkogning, idet Fordelene ved dem ere langt ringere, naar Rumpen kan indføres til Omraffinering, end naar dette ikke kan skee. Det er paa Grund af det Foranførte rimeligt, at naar de danske Raffinadeurer miste Tilladelsen til at indføre Rumpen mod samme Told som Raasukker, vilde de mere end hidtil blive nødsagede til at forskaffe sig de omhandlede bedre Apparater. Da disses Anskaffelse imidlertid fordrer en betydelig Capital, da der til deres Drift behøves en Dampmaskine, som for at kunne benyttes med Fordeel maa holdes stadigt i Gang, da Apparaterne levere en stor Mængde i kort Tid og da deres oeconomiske Fordele ere større, jo større de ere, saa kunne smaa Fabrikker af denne Art ei svare Regning, og det er derfor at forudsæe, at under de antydede forandrede Omstændigheder en Deel af de herværende Raffinaderier maae gaae tilgrunde, medens andre udvide deres Bedrift.

I Hertugdømmerne fandtes indtil 1839 ingen Sukker-
raffinaderier af nogen ret Betydning med Undtagelse af de
flensborgske. Disse benytte sig næsten udelukkende af Sukker
fra de dansk-vestindiske Der, og deres Handel med disse Lande
er knyttet til denne Benyttelse, hvorfor de maae vedblive dermed,
skjøndt de, afføet fra disse Forhold, med større Fordeel, i det mind-
ste for en Deel, vilde kunne raffinere fremmede Sukkerarter. Jeg
tør ikke her indlade mig paa den iøvrigt interessante Undersøgelse
om det Forhold, hvori disse Fabrikker ere satte til de i Konge-
riget ved de seneste Bestemmelser om Handelen med de trans-
atlantiske Havne, ved Sundtolden, ved Handelens Gang over
Hamborg, ved Ophævelsen af Differencetolden paa Sukkere

mellem Hertugdømmerne og Kongeriget, og andre Omstændigheder; en saadan Undersøgelse vilde her føre mig for langt fra mit egentlige Formaal. Forordn. af 1ste Mai 1838 har i de senere Aar kaldt flere Sukkerraffinaderier tillive i Hertugdømmet Holsten.

En Fabrikationsgreen, som i flere europæiske Lande har spillet og endnu spiller en særdeles vigtig Rolle er Tilvirkningen af Runkelroesukker. Denne Industriegreen har ogsaa været forsøgt i Danmark, og Mange synes at have været af den Formening, at det maatte kunne lykkes at bringe den i Gang, skjøndt det forekommer mig, at en nærmere Betragtning snart maatte have lært, at de hertil sigtende Forsøg under de bestaaende Forhold ei maatte kunne lede til noget heldigt Resultat. De europæiske Lande, hvor denne Fabrikation har naaet en vis Betydning, nemlig Frankrig, Belgien, Tydskland og Rusland, have ved en meget høi Beskatning af fremmed Sukker ydet den en Beskyttelse, som aldrig er bleven den til Deel i Danmark, og desforuden er den i nogle af disse Lande begunstiget ved naturlige Forhold, som ikke findes her. 3 Frankrig var Raasukker fra Antillerne indtil 1839 beskattet med 49½ frs. pr. 100 Kilgr. og fra Bourbon med 42 frs.; 1839 nedfattes Tolden til resp. 33 og 26 frs., men 1840 forhøiedes den atter til den oprindelige Sterrelse, medens Indførslen af raffineret Sukker vedblev at være aldeles forbuden. Vel er det indenlandske Sukker siden 1835 beskattet med 16½ frs. pr. 100 Kilgr. og siden 1840 med 25 frs., men det vedbliver dog at have en Beskyttelse af respective 24½ og 17 frs. pr. 100 Kilgr. eller 4½ og 3 Rbd. pr. 100 Pd. Uagtet Fabrikationen af Runkelroesukker i Frankrig er saa gammel, uagtet Metoderne der have naaet en Fuldkommenhed, som andre Lande i lang Tid ikke ville kunne erholde, og hvorved der vindes et Udbytte af 7 à 8 pCt. Sukker af Roerne, og uagtet mange Fabrikker

have bestaaet saa længe, at de have fortjent deres Anlægscapital, saa at denne ei behøver at komme med i Betragtning ved Beregning over Productionsomkostningerne, saa synes Fabrikkerne dog ikke at kunne taale nogen høiere Beskatning end den nærværende eller med andre Ord en ringere Beskyttelsestold mod Concurrencen med Colonialsukker*). I det tydske Toldforbund**) hævede Fabrikkerne sig især i Aarene 1836 og 37, da den Lumpensukker, bestemt til Omraffinering, hidtil tilstaaede Lettelse i Indførselstolden hævedes (Lov af 21 Octbr. 1836), og Raasukker til Omraffinering maatte betale i Told 5 Thlr., til umiddelbar Consumption 9 Thlr. og raffinerede Sukker 11 Thlr. pr. Centr. I denne Periode regnebe Runkelroesukkerfabrikanterne i Sachsen, naar de betalte Roerne med 30 rbf. pr. Centr. og erholdt 5 pCt. Udbytte, en reen Gevinst af 15 pCt. af deres Capital. Beskyttelsestolden kunde da regnes til circa 40 pCt. Da imidlertid Afgangsen for Lumpensukker fra Holland var aabnet 1839 (Tractat af 29 Januar) mod en Told af $5\frac{1}{2}$ Thlr., hvilken Begunstigelse siden udvidebdes til alt fremmed Lumpensukker (Lov af 10 April 1839 og Toldforeningens Tarif for 1840—42), sank Beskyttelsestoldens reelle Værdi ned til 29 pCt. Jeg kan ikke her nærmere omtale denne Tractat med Holland, som var saa vigtig for Tydskland, men som efter min Anskuelse har været meget urigtig bedømt, den skaffede Tydskland, saaledes som det efter det ovenfor Anførte vil sees, at det maatte være Tilfældet, billigere Sukker, men maatte naturligt virke ødelæg-

*) Cfr. blandt andet herover en god Afhandling i Journal des économistes, Fevrier 1842.

**) Cfr. Dieterici: Uebersicht u. Hoffmann: die Befähigung zum Gewerbetriebe 1841. Barmhagen: über den Einfluss der Runkelrübenzuckerfabrikation auf den Staat in Deutschland 1840. Bülau: Jahrbücher der Politik und Geschichte. Septbr. 1841. Biedermann: Deutsche Monatschrift. Januar 1841. etc.

gende paa Runkelroesukkerfabrikkerne, der kun kunne bestaae ved en overdreven hoi Beskyttelse. Deres Production var i Aaret 1839 omtrent 155000 Centr.*), i 1840 190000 Centr.***) og i 1841 240000 Centr.****) Raasukker. Det er endelig lykkedes at faae Tilladelsen til at indføre Lumpen med nedsat Told hævet. At Consumenterne, som en Følge heraf, komme til at betale Sukkeret dyrere end forhen er vist, men om Landet i sine Runkelroesukkerfabrikker kan finde en Erstatning herfor synes meget uvist; jeg troer det ikke. Runkelroesukkerfabrikernes tiltagende Mængde har viist Regjeringerne den Fare, hvormed den vigtige Indtægt af Suktertolden trues, og de have udtalt Principet for en Beskatning af det indenlandske Sukker****), hvilken dog endnu kun beløber sig til $\frac{1}{3}$ Thlr. pr. Centr. Raasukker. Selv under den Beskyttelse, som de omhandlede Aaleg nu nyde i den tydske Toldforening, synes de dog kun med Fordeel at kunne drives i noie Forbindelse med Landbruget, ligesom Brænderier eller Bryggerier†), naar Dyrkningen af Roerne kan gribe ind i den hele Driftsplan for Algerbruget, og Hovedfordelen kan søges i dette og den lettede Affætning, som derved forskaffes en Deel af Algerdyrkningens Produkter. Disse Grunde gjøre ogsaa denne Fabrikation fordeelagtig i mange Provindser, hvortil Transporten af Colonialsukker er bekostelig, og hvorfra Affætningen af andre Algerdyrkningsproducter er endnu vanskeligere paa Grund af en affides Veliggenhed. Disse Aarsager, i Forbindelse med en hoi Beskatning af Colonialsukkeret, have saaledes Indflydelse paa at befordre Runkelroesukkerfabrikkerne i det In-

*) Dieterici: Uebersicht etc.

**) Bülow: Jahrbücher der Politik u. Geschichte.

****) Leipziger Allgemeine Zeitung, Novbr. 1841.

*****) Tractaten af 8 Mai 1841 mellem de til Toldforeningen hørende Stater. Centralblatt der Abgaben etc. Geseßgebung 1841. S. 175.

†) Koppe: über die Erzeugung des Rübenzuckers etc. 1841.

bre af Rusland og flere Egne af det østerrigste Monarchie, hvor tilmed Arbejdslønnen er meget lav, hvilket er af særdeles Bigtighed ved en Industriegreen, som fordrer en stor Arbejdskraft af Menneskehænder. Men ingen af disse Forhold finde Anvendelse paa Danmark. Tolden paa Raafukker er lav (resp. 1 Rbd. 64 sk og 2 Rbd. 60 sk), Arbejdslønnen ikke særdeles ringe, Udsalningen af andre Agerdyrkningsproducter meget let. Ved de Forsøg, som ere gjorte for at bringe Runkelroesukkerfabrikationen i Gang i Riget, navnlig i Hertugdømmerne, viste det sig desuden, at de raa Roer ikke vare at erholde under circa 38 rbf. pr. 100 Pd., medens Fabrikationen i Tydskland, selv under de høie Toldsatser paa Colonialsukker, ingensinde har kunnet betale sig, naar Prisen var over 30 rbf. pr. 100 Pd. Naar man betragter de Misligheder, hvori den omhandlede Industriegreen har indviklet Frankrig, selv Tydskland, som ei har Colonier, hvortil det skal tage Hensyn, og flere andre Lande, da maa man vistnok være enig i at ansee det for en Lykke for Landet, at denne Fabrikation ikke har fæstet Rod her, og fremkaldt Interesser for Enkelte, som vanskeligt vilde kunne forenes med Landets Vel i det Hele.

Raffe og Rafflesurrogater.

Productionen af Raffe kan naturligviis ikke være Gjenstand for en indenlandsk Industrie, og jeg vil derfor indskrænke mig til at angive, hvor stor Consumtionen deraf er og i hvilket Forhold den staaer til Forbruget af Rafflesurrogater.

Af Kaffebonner er der indført til

	Kongeriget	Hertugdømmerne	tilsammen
Middeltal for	Pd.	Pd.	Pd.
1828—30	1,995097		
for 1832—34	3,108000	1,309000	4,417000
1839	3,600000	3,295229	6,895229
1840	3,858929	5,413907	9,302836
1841	3,772653	5,400000	9,172653

Dette giver efter et Gjennemsnit af de 3 sidste Aar en Consumption af 8,432688 Pd. eller noget over 4 Pd. pr. Individ. For Hertugdømmerne alene giver det en Consumption efter Gjennemsnit af 3 Aar af 4,713078 Pd., eller næsten 6 Pd. pr. Individ, og for Kongeriget alene af 3,743857 Pd. eller henved 3 Pd. pr. Individ. Den lavere Indførselstold af Kaffe i Hertugdømmerne end i Kongeriget kan muligt have nogen Indflydelse paa dette Resultat, men Differencen i Tolden er dog ikke saa stor, at den hele Forskiel i Consumptionen synes at kunne forklares deraf; denne maa vistnok for en langt større Deel søges i Forskjelligheder i Levemaaden og den hele materielle Stilling. Denne Consumption af Kaffe i Danmark maa ansees for forholdsvis meget betydelig. I den tydske Toldforening er Consumptionen 2,1 Pd. pr. Individ; i det østerrigske Monarchie er den 1 Pd.; i England kun 1 Pd.; i Frankrig 1½ Pd.; Belgien har en meget betydelig Consumption af Kaffe, nemlig efter et Gjennemsnit af 3 Aar (1836—39) 34 Mill. Pd. eller over 8 Pd. pr. Individ.

Af Cichorierødder ere indførte til

	Kongeriget	Hertugdømmerne	tilsammen
	Pd.	Pd.	Pd.
1839	640148	724350	1,364498
1840	552969	1,006571	1,559540
1841	877614		

Den indenlandske Afl af Cichorierodder er nu ikke længere af den Bigtighed, som den forhen har været, og den leverer sikkert ikke over $\frac{1}{2}$ Mill. Pd. Rodder aarligt. Den er især for saavidt af Betydning, som derved sysselsættes en Deel Arbeidere, som paa Grund af Alder, Svagelighed eller andre Aarsager ikke ere stikede til anstrængende Arbeide. Denne Bestjæftigelse finder ikke alene Sted ved Lugning, Optagning, og Rensning af Rodderne, men ogsaa ved den senere Fabrikation, ved Indpakning o. s. v. Det er især i visse Egne af Holsteen, navnlig ved Igehoe, Glückstadt, Krempe, paa Grændsen mellem Marsten og Geestlandet, at Culturen drives, og de betydeligste Cichoriefabrikker findes derfor ogsaa i Hertugdømmene; dog findes ogsaa lignende Anlæg i enkelte jydsk Byer, i Aarhus, Randers o. s. v. Det er imidlertid heller ikke at vente, at denne Fabrikation vil blive af stor Betydning for Landet, da Forbruget af Cichoriekaffe ikke er stort, og sandsynligvis ikke vilde blive meget større, selv om Forbudet mod Indførsel af brændte Kaffesurrogater blev hævet. Selv om Landet med Fordeel kunde producere det Quantum fremmede Rodder, som nu indføres fra Udlandet, vilde dette dog ikke blive af stor Bigtighed for Agerbruget.

Riis.

Til Fortoldning er indført til:

		Rønge- riget	Hertug- dømmerne	tilsammen
		Pd.	Pd.	Pd.
1839	Riis i Skaller	48166	244971	293137
	do. uden do.	708359	624959	1,333618
1840	Riis i Skaller	117574	181976	299550
	do. uden do.	595342	829332	1,424674
1841	Riis i Skaller	2655		
	do. uden do.	1,159173		

Dette giver for Kongeriget og Hertugdømmerne tilsammen efter et Gjennemsnit af 2 Aar 1,675489 Pbd. aarligt eller 25 Løb pr. Individ; for Hertugdømmerne alene efter de samme 2 Aar 940619 Pbd. aarligt eller circa 1 Pbd. 5 Løb pr. Individ og for Kongeriget alene efter et Gjennemsnit af 3 Aar 810553 Pbd. eller circa 20 Løb pr. Individ. Denne Consumption er betydelig. I den tydske Toldforening consumeres kun c. $\frac{3}{4}$ Pbd. pr. Individ, i England $\frac{3}{4}$ Pbd. pr. Individ, i Frankrig omtrent samme Quantum og i Belgien efter et Gjennemsnit af 3 Aar (1836—38) næsten $1\frac{1}{2}$ Pbd. pr. Individ.

Det fremgaaer ligeledes af den anførte Tabel, at de 2de indenlandske Riismøllers Virksomhed i de senere Aar ikke har været af Betydning, navnlig paa Grund af Concurrencen med de lavt beskattede ostindiske Risengryn, hvortil for en Deel vistnok Toldforholdene ogsaa have bidraget, forsaavidt de fastsatte Afgiften med et næsten forholdsvis ligesaa stort Beløb af Riis i Skaller, som af den affskallede.

Tobak.

Af denne Artikel er indført til:

		Konge- riget	Hertug- dømmer- ne *)	tilsammen
		Pbd.	Pbd.	Pbd.
1839	Uforarbejdet Tobak..	1,935925	936978	2,872903
	Røgtobak.....	101306	719952	820258
	Snusstobak.....	2825	28208	31033
	Cigarer.....	23569	12139	35708
1840	Uforarbejdet Tobak..	1,865164	1,966696	3,831860
	Røgtobak.....	116951	57267	174218
	Snusstobak.....	4481	3017	7498
	Cigarer.....	22525	5527	28052
1841	Uforarbejdet Tobak..	2,352706		
	Røgtobak.....	101834		
	Snusstobak.....	1468		
	Cigarer.....	25731		

*) Blandt de indførte Quantiteter ere ogsaa de indbefattede, som ere indførte fra Altona og Bandsbæk.

Efter et Gjennemsnit af 2 Aar er altsaa Consumtionen af Tobak i Kongeriget og Hertugdømmerne 3,900765 Pd. aarligt eller 1,87 Pd. pr. Individ; i Hertugdømmerne alene er efter Gjennemsnit af de samme 2 Aar consumeret 1,864892 Pd. aarligt eller 2,31 Pd. pr. Individ og i Kongeriget alene efter et Gjennemsnit af 3 Aar 2,217495 Pd. aarligt eller 1,72 Pd. pr. Individ. I England consumeres c. 1 Pd. Tobak pr. Individ; i Belgien 2,7 Pd. og i den preussiske Stat c. 3 Pd. pr. Individ. For den hele tydske Toldforening kan Forholdet ikke angives, da den indenlandske Production af Tobak giver et meget betydeligt Bidrag til Landets Forsyning og herover kjender jeg kun Angivelser for Preussens Bedkommente; af fremmed Tobak er kun consumeret 0,60 Pd. pr. Individ.

Productionen af Tobak i Danmark er meget ubetydelig. De indenlandske Fabrikkers Virksomhed vil tilstrækkeligt oversees af de anførte Tabeller.

5te Capitel.

En Udvidelse af det frie Handelsmarked er en Betingelse for en rask Udvikling af Industrien i Danmark.

I det foregaaende Capitel har jeg forsøgt kortelig at antyde Industriens Tilstand i Danmark og dens Forhold til Forbruget af Industrieproducter. Jeg har ikke kunnet følge den i dens Detail, da dette vilde have ledet til en for stor, og her formeentlig uhenigtsmæssig, Vidtløftighed; jeg maatte indskrænke mig til at betragte den i dens store Hovedtræk. Det vil af den givne Fremstilling være indlysende, at den store Masse af Folket af de Gjenstande, som den indenlandste Agerdyrkning leverer til egen Consumption, beholder en Dvotadeel, som, sammenlignet med den, som af de samme Gjenstande forbruges af andre europæiske Nationer, der leve omtrent under samme naturlige Forhold som den danske, endog er temmelig betydelig; at Forbruget af saadanne udenlandste Naturfrembringelser, som aldeles ikke produceres af lignende Art i Indlandet (Sukker, Kaffe og andre Colonialvarer) i det Hele er betydeligt; at den indenlandste Industrie vel ikke er uvigtig, og forarbejder ei alene en Deel af de raa Producter, som Indlandet producerer, men ogsaa tilførte fremmede Materialier, men at den dog er utilstrækkelig til at forædle det hele Dverstus af raa Producter, som Landet har,

saa at en stor Deel af disse som uforarbejdede Fabrikmaterialer udføres, saaledes at Landet taber den Fordeel, som deres Forarbejdning vilde yde, og som synes at burde tilhøre Indlandet; at den indenlandske Industrie selv i de Retninger, hvori den meest er begunstiget af de naturlige Forhold, sjældent er istand til at forsyne Landet med dets Behov af Manufacturvarer og endnu i sjældnere Tilfælde har et Overskud af disse til Udførsel; og endeligt, at mange Industriegrene, for hvis Udvikling ingen naturlige Hindringer synes at være tilstede, enten slet ikke findes her eller i en saa ufuldkommen Tilstand, at Landet behøver en betydelig Tilførsel af fremmede Industrieproducter.

Naar man med disse Resultater for Øie tillige vil erkjende Rigtigheden af hvad jeg ligeledes i det Foregaaende har søgt at godtgjøre, nemlig at Danmark ingenlunde er blottet for naturlige Betingelser for et udviklet Industrievæsen, ja endog i denne Henseende i mange Retninger er særlig begunstiget, da maa man med Grund spørge, hvorfor Forholdene da ere saaledes som de vise sig? hvorfor de Bestræbelser at fremme Industrien, som Regjeringen i over et Aarhundrede har lagt for Dagen, ikke have ført til et heldigere Resultat, hvorfor Danmark med naturlige Betingelser for en Industrie, som man ved alle Slags Midler har søgt at fremme, dog er vedbleven kun at være en agerdyrkende Stat, der endnu er blottet for en tilstrækkelig Værelsvirkning mellem Agriculture og Industrie, uden hvilken den materielle Udvikling ikke er bygget paa nogen fast Basis og ikke kan skride raft fremad, og uden hvilken den aandelige Cultur — Maalet for Statssamfundets Stræben — ikke kan gaae sin Fuldbendelse imøde?

Disse Phænomener synes at søge deres Forklaring af andre Aarsager end af dem, hvori man hidtil har søgt dem, om man end maa indrømme, at de Midler, som Regjeringen tidli-

gere har valgt, mere have hemmet end befordret Industriens Udvikling, og at denne, siden man er ophørt med at anvende dem i deres tidligere Udstrækning, har gjort større Fremsskridt end i nogen foregaaende lige lang Periode. Jeg vil ikke her standse ved at undersøge, hvilke Feil Regjeringen i sin Handels- og Industriepolitik har begaaet, og hvilken Indflydelse enhver af disse kan have havt, eller hvorledes Forholdene sandsynligvis nu vilde være, dersom man i beleilig Tid havde grebet andre Forholdsregler; jeg vil heller betragte Forholdene saaledes, som de nu ere, og fremhæve, hvad der efter min Anskuelse nu under den Skikkelse, som Tingene i og udenfor Danmark have antaget, ere Hovedhindringer for Industriens større og hurtigere Udvikling, og at antyde, hvorledes disse kunne fjernes. Som en saadan Hovedhindring betragter jeg det at være, at det indenlandske Marked, paa hvilket Producenter og Consumenter ere stillede under lige Vilkaar, er for lille. Ligesom man maaskee ved første Blik vil ansee denne Paastand for urigtig, saaledes vil man maaskee ogsaa indvende, at denne Hindring ikke kan heves. Man tillade mig derfor noget nærmere at udvikle den fremsatte Anskuelse.

Det vilde være at gentage, hvad der allerede ofte og paa en langt fuldkommnere Maade, end jeg formaaer at gjøre det, er sagt af Andre, og at forsvare Anskuelser, hvis Sandhed allerede er saa almindelig bekendt, at derom neppe mere yttres Tvivl, om jeg vilde forsøge at udvikle Betydningen og Vigtigheden af en Arbeidsdeling. Enhver, der har fysiselt sat sig med industriel Virksomhed eller har noget Kendskab dertil, vil indsee den; og det er bekendt nok, at en stor Deel af Fabrikvæsenets nærværende Fuldkommenhed og de ofte utroligt billige Priser, for hvilke Manufacturvarer kunne leveres, skyldes denne Arbeidsdeling. Af samme Betydning, som denne Arbeidsdeling

er for den enkelte Fabrik med Hensyn til det Complex af enkelte Operationer, som udføres i den, og hvorved dens Producter bringes istand, af samme Betydning er denne Deling for et heelt Lands samlede Fabrikvæsen. Man tænke sig en Fabrik af hvilken som helst Art f. Ex. en Klædefabrik, indrettet paa den fuldkomneste Maade, med de bedste Maskiner o. s. v., henstillet i et Land, som var blottet for andre Fabrikker, men hvor iøvrigt de naturlige Betingelser for en heldig Drift af Klædefabrikationen ere tilstede, og denne Fabrik maatte snart hensygne og gaae tilgrunde, om dens Bestyrer end ved Anlæggelsen besad alle de Kundskaber, den Dygtighed og de Capitaler, som udfordres for at erholde et heldigt Resultat. Dette viser sig som naturligt, naar man nøiere betragter Forholdene. Det ligger i den menneskelige Natur, at man ikke enestaaende kan udvikle sig kraftigt; Enhver behøver Meddelelse af Andres Tanker, Andres Erfaringer og Samliv og Berekvirkning med Andre, som have samme Interesser, for ei at blive staaende stille eller gaae tilbage. Den isoleret staaende Bestyrer af den omhandlede Fabrik vilde gjøre dette, og han vilde ved Læsning, og ved fra Tid til anden foretagne Reiser og Besøg i lignende Fabrikker i Udlandet kun i en meget ufuldstændig Grad kunne erstatte Savnet af Fabrikker, som hans egen, i hans Nærhed og af den Berekvirkning, som derved vilde frembringes mellem ham og disses Bestyrere. Men endnu langt søleligere vilde den omhandlede Fabriks isolerede Stilling blive i andre Henseender; det er en Sandhed, som vil erkjendes af Alle, som noget nøiere have undersøgt den industrielle Virksomhed, at der udfordres særegne Egenheder, en egen Aand, en egen Færdighed, Udholdenhed og Utrættelighed hos den Klasse, som skal være vel skikket til at forrette Fabrikarbejder, selv de simple, hvortil ikke udfordres særegne Kundskaber. Disse Egenheder findes sjældent hos et Folk, hvor industriel Virksomhed er fremmed; de frem-

kaldes kun efterhaanden, ofte kun gjennem en lang Narrække. Men hos de Nationer, hvor de findes, ere de i Almindelighed ikke egne for de Arbeidere, som allerede have været sysselsatte i Fabrikkerne; de have fra disse ligesom forplantet sig til den hele Arbeidsklasse, og den Agerbruger, som i et saadant Land tages fra sit Markarbejde ind i en Fabrik, vil i Reglen vise sig langt dygtigere til at forrette de der foreskrevne Operationer, end Agerdyrkere i et for industriel Virksomhed i det Hele blottet Land. Denne Mangl paa industriel Dygtighed hos de Arbeidere, som skulle anvendes i den her til Exempel valgte Klædefabrik, vilde fremkalde betydelige Vanskeligheder. Hertil kommer endnu, at ethvert Maskinerie, selv det fuldkomneste, uden idelige Reparationer ikke kan holdes i god Stand; men hertil behøves Mechanikere, saavel Arbeidere i Jern, som i Træ, Læder o. s. v. Disse finder Fabrikken intetsteds i sin Nærhed. Er den ikke af en særdeles stor Udstrækning, lønner det sig ikke for den at underholde saadanne til sit eget Brug alene, og selv om den gjorde dette, vilde dog disse Arbeidere, som vanskeligt kunne være forsynede med alle fornødne Redskaber og Apparater, og som ved den indskrænkede Virksomhed, som vilde være dem aabnet, ikke kunne indsamle tilstrækkelige Erfaringer og Øvelse, vanskeligt kunne udføre de omhandlede Arbejder forsvarligt. Og standse vi nu endeligt ved de Operationer, som høre til Juldforelsen af Fabrikatet selv, da maae de alle være samlede og udføres i Fabrikken selv. Skal altsaa Arbeidsdelingen i den finde Sted i den Grad, som en god og billig Tilveiebringelse af Fabrikatet fordrer, da maa den have en meget betydelig Udstrækning, for at hver Arbejder kan have tilstrækkelig Sysselsættelse ved de enkelte Operationer, som kun i en ringe Grad udfordres til Fabrikatets Juldforelse.

Finder en stor og fuldstændig Fabrik, som den til Exempel valgte, i en isoleret Stilling Vanskelighed ved at fremblomstre,

da maae disse Bønskeligheder naturligviis i en langt høiere Grad finde Sted med Hensyn til mindre Anlæg, som ikke saa fuldstændigt, som de større, indenfor deres Fabrikmure kunne forene alt, hvad der hører til deres Industrie, men idelig maa søge Hjælp hos andre Industriedrivende og kun i Samvirkning med disse kunne iagttage den aldeles fornødne Arbeidsdeling. Vi behøve i denne Henseende ikke at søge Exempler fra Ulandet, men kunne tage dem fra vort eget Fædreland. Enhver, der er noget bekendt med dettes Industrie, veed, hvilke Bønskeligheder de Industrielle dagligt møde, fordi de ei ved Siden af sig finde Andre, som specielt sysselsætte sig med de for deres Fabrikation fornødne Operationer, fordi de saaledes ikke med Lethed, billigt og af tilstrækkelig Godhed kunne erholde de Redskaber, selv de simplere, som de behøve til deres Bedrift, fordi de ei i Nærheden finde Fabrikanter, som tilvirke de Halvmaterialier, som de behøve, fordi de endelig ei finde andre Fabrikanter, som affjøre dem og forarbejde de Biproducter, som vindes ved deres Hovedproduction.

Ligesom det saaledes er en Betingelse for en Industriegreens Fremmskridt, at den ikke staar isoleret, men finder en i mange forskellige Retninger uddannet Industrie, hvortil den kan støtte sig, saaledes er det ligesaa nødvendigt, at den enkelte Fabrik finder ved Siden af sig flere, som sysselsætte sig netop med samme Industrie som den. Først derved opstaaer den Berekvirkning mellem Fabrikanter af samme Art og den Concurrence, uden hvilken ingen ret kraftig Udvikling kan finde Sted, først derved dannes den Stamme af Arbeidere af en vis Art, som besidde netop de Egenskaber, som den særegne Fabrikation udfordrer, først derved bliver det muligt for større og i enhver Henseende fortrinlige Fabrikker at fremkomme og bestaae, naar de kunne støtte sig til en Række af mindre af samme Art, og først da bliver paa den anden Side disses Eksistens naturlig

og fast begrundet, naar de atter støtte sig til de store og fuldkomne. Især er dette Tilfældet ved alle Fabrik anlæg, som behøve et kunstigt Maskinerie. Under den stadige Udvikling, hvori Industrien befinder sig, opfindes i enhver industriel Retning ideligt nye Maskiner og nye Fremgangsmaader; mellem det meget Slette af denne Art, som fremkommer, findes naturligviis ogsaa reelle Forbedringer, som den Fabrik, der vedvarende vil høre til de fortrinligere, saa hurtigt som muligt maa tillegne sig. Bliver den imidlertid nødsaget til ved enhver Anskaffelse af nye Maskiner at hensætte de ældre som aldeles ubrugelige og værdiløse, tabes derved en betydelig Capital. Findes derimod ved Siden af den store og fortrinlige Fabrik en Række af andre af samme Art af en gradviis nedadskridende Udvikling, da ville de Maskiner, som maae gaae ud af den fortrinligere Fabriks Værksteder for at vige Pladsen for nye, finde Nøbere i de mindre Fabrikker, som paa denne Maade atter finde Leilighed til at fornye deres eget Maskinerie og for billig Priis erholde Apparater, som endnu ere særdeles vel stiftede for den simplere Fabrikation af den omhandlede Art, hvormed de sysselsætte sig. Ligesom disse mindre Fabrik anlæg derved forbedres, saaledes vore de større Anlægs Kræfter til ogsaa at skride fremad. Iblandt de Arbejdere, som dannes i de mindre og usfuldkomnere Fabrikker, finde de større en Stamme, hvorfra de kunne forsyne sig med de bedste og dædigste Arbejdere, og disse gaae, efter at være videre uddannede i det store Anlæg, ofte atter tilbage, etablere som selvstændige Fabrikker mindre Anlæg og udbrede altsaa i disse de Kundskaber og Erfaringer, som de have indsamlet. En stor Fordeel, som fremkommer ved en saadan Concentration af Fabrikker af samme Art, er det desuden, at mange af dem kunne sysselsætte sig udelukkende med enkelte af de Operationer, hvorved Fabrikatet fuldføres og derved erholde en stor Dædigheid heri, saa at disse Manipulationer

kunne blive særdeles godt udførte selv uden at være samlede i større Anlæg; saaledes, for at blive ved det valgte Exempel, vil hvor flere Klædefabrikker ere concentrerede, i Reglen opstaae nogle Anlæg, som blot sysselfætte sig med Spinding, andre, som blot væve, andre, som farve, andre, som valke og atter andre, som apprettere o. s. v.

For Rigtigheden af det her Anførte kan findes Exempler i Indlandet selv, og det er kun fornødent i denne Henseende at henvise til hvad der i et foregaaende Capitel er anført om Klædefabrikkerne i den danske Stat. Overalt i Udlandet gjentages det samme Phænomem; hvor en Industriegreen ret er udviklet og dreven til Fuldkommenhed, der seer man ikke et enkelt isoleret Anlæg af den omhandlede Art, men en Samling af Fabrikker i Nærheden af hinanden, som række hinanden Haanden. Saaledes seer man Ostpreussens Klædefabrikation at være concentreret i Luckenwalde, Vestpreussens og Belgiens i det lille District, hvis industrielle Hovedpuncter ere Aachen, Berviers, Penney, Eupen; Frankrigs Klædefabrikker i Sedan og Louviers, Silkefabrikkerne i Lyon og St. Etienne, Rattuntrykkerierne i Mühlhausen o. s. v.; paa alle disse eksempelsviis nævnte Steder, og paa mange flere, findes ved Siden af en Mængde mindre betydelige Fabrikker mange større af samme Art, og endstjøndt de forøge Concurrencen og i visse Henseender synes at arbejde til hinandens Undergang, bestaae de dog netop ved deres gjensidige Berelvirkning.

Ligesom altsaa Arbeidsdelingen er vigtig i den enkelte Fabrik og Betingelsen for en fortrinlig god og billig Udførelse af de enkelte Operationer, saaledes maa en Arbeidsfordeling i det Større ogsaa finde Sted mellem de forskellige Fabrik anlæg, der sysselfætte sig med samme eller beslægtede Industriegrene, og uden dette kunne de ikke bestaae i den stedse stigende Concurrence.

En saadan Arbejdsdeling, som jeg har forsøgt at vise Nødvendigheden af, udfordrer altsaa Tilstedeværelsen af mange og store Fabrik anlæg af en vis Art. Disse ville imidlertid atter paa den anden Side bevirke en stor Production, og denne udkræver et stort Marked til Affætning af sine Producter. Det kunde synes, at dette aldrig vilde kunne mangle, naar Fabrikatet er af tilstrækkelig Godhed og Priisbillighed; thi ogsaa det er en af den politiske Deconomies Grundsætninger, som vanskeligt kan roffes, at Productionen i sine store og almindelige Hovedtræk ikke kan overstige Efterspørgslen*). Men det er ikke tilstrækkeligt for at sikre de store Fabrikker en Existent, at Verdensmarkedet staaer den aabent; thi dette er ikke frit. Mangfoldige større og mindre Indskrænkninger hemme den frie Affætning, og om end en Industriegreen er saaledes uddannet, at dens Producter, selv efter at have erlagt en Indforsælsold, paa fremmede Markeder med Fordeel kunne sælges til Priser, hvortil de kunne finde Kjøbere, saa bliver dog i Reglen Affætningen paa det indenlandske Marked den sikre Basis, hvorpaa de skulle bygge deres Existent. Det er nemlig en af de farlige Sider ved den industrielle Virksomhed, at den er udsat for mange og store Omverlinger. I ethvert Land indtræde saadanne, som periodisk kunne lamme eller befordre Fabrikantens Virksomhed, alt efter om de ere ugunstige eller gunstige. Men det er naturligt, at disse Omverlinger tiltage i Tal og Betydning, naar Fabrikkerne ei alene ere udsatte for dem, som Lovgivning og Conjuncturer kunne fremkalde paa det indenlandske Marked, men naar ogsaa fremmedes ugunstige Forhold have Indflydelse paa dette.

Det er en theoretisk Sandhed, som kan ansees for tilstræk-

*) Se, blandt andet en ypperlig Uovikling af denne Sandhed i Rossi: cours d'économie politique, tome II. p. 206.

keligt beviist, og hvis Rigtighed viist Ingen nægter, naar den fremsættes i dens Almindelighed, om den end ofte møder Modsigelse, hvor der er Tale om dens Anvendelse i Praxis, at en fuldkommen Frihed for Handel og Bytte af Varer og Producter er det naturlige Forhold, og det, hvorunder enhver Udvikling vilde stee i den naturligste og fordeelagtigste Retning. Jo mindre Enhver er indskrænket i Anvendelsen af de Midler, som han anseer for bedst skikkede til at befordre hans Belsærd, jo større Antallet er paa dem, med hvem han kan sætte sig i Forbindelse, jo større det Rum er, hvorpaa han frit og uhindret kan udfolde sin Virksomhed, jo lettere vil det være ham med Nytte at anvende de Midler, de Eener og Kundskaber, han besidder og de Naturkræfter, hvorover han kan byde, til Forøgelse af sin materielle og aandelige Belsærd. Som det her forholder sig med Individet, saaledes med hele Nationer. Først naar alle Skranke for den frie Samfærdsel ere bortryddede, og en fri Meddelelse af hvad Enhver frembringer bedst og for bedst Nøj kan finde Sted, ville de naturlige Forhold worde oprettede og den lykkeligste Udvikling kunne finde Sted. Men denne Tilstand, som man ikke kan vente at see tilveiebragt i lang Tid, og som kun bedre Kundskaber om Nationernes sande Interesser, Udvikling af Industrie og Handel og uddannede Communicationsanstalter, der mægtigt bidrage til at bringe Nationerne nærmere til hinanden, kunne bidrage til at fremkalde, vil man kun efterhaanden kunne arbejde sig hen imod ved at udvide de enkelte Nationers frie Handelsmarkeder og nedbryde de Skranke, som affpærre dem. Er en saadan Frihed det Naturlige, saa vil det vel heller ikke findes paafaldende, at en Industrie, som ikke i Hovedsagen støtter sig til disse naturlige Forhold eller Afsetning paa et frit Marked, maa være bygget paa en usikker Basis. Man behøver for tydeligere at indsee dette, kun noget nøiere at betragte Industrien i nogle af de Lande, hvor den er meest ud-

villet f. Ex. i England, Belgien og Frankrig. Kun i ganske enkelte Retninger har den naaet en saadan Udvikling, at Affættningen af dens Producter til Udlandet overskrider Forbruget i Indlandet; men Erfaringen lærer ogsaa tilstrækkeligt, hvor usikker og farlig Industrien er for det Land, hvor den har naaet en saadan Udvikling, som saa at sige har overskredet den naturlige Grænse. Hvilke Omværlinger har ikke de engelske Bomuldspinderier været underkastede, og hvor forstyrrende gribe disse ikke ind i Landets indre Forhold? trues ikke Belgien, hvor Industrien dog har naaet en saa høj Fuldkommenhed, og hvor saa heltemodige og store Anstrængelser ere gjorte for at oplive den, med at knuses under Vægten af sine egne Varer, fordi Productionen har naaet en saadan Udvidelse, at Overskudet af Varer, som have til Affættning i Udlandet, staaer i et unaturligt Forhold til Forbruget i Indlandet? Det erkjendes almindeligt, at der maa skaffes et større indenlandsk Marked, og at uden dettes Tilstedeværelse vil selv den uddannede belgiske Industrie, som ellers paa fremmede Markeder i saa mange Artikler optræder som en heldig Concurrent mod andre af de meest industrielle Lande, ikke kunne bestaae.

En blomstrende Industrie, som skal kunne levere gode og billige Varer, forudsætter altsaa en Arbejdsdeling; denne er atter betinget af Tilstedeværelsen af en Mængde eensartede og beslægtede Fabrik anlæg i Nærheden af hinanden; disse ville atter bevirke en stor Production af samme Slags Varer, og disse fordrer for at finde en nogenslunde stadig og sikker Affættning et stort indenlandsk Marked eller, hvad der i denne Henseende hermed er eensbetydende, et stort Marked, paa hvilket Producenter og Consumenter ere underkastede i det Hele de samme Vilkaar og befinde sig i samme Forhold til Udlandet. Vi staae saaledes ved den Slutning, som jeg ovenfor har stillet i Spidsen for denne Udvikling, at en udviklet Industrie under de nærvæ-

rende Forhold i Europa ikke kan opstaae uden et stort indenlandsk Marked. Man vil ikke her kunne med Grund anføre de Indvendinger, som kunne hentes fra Industriens Udvikling i Oldtiden og i Middelalderen i flere italienske frie Steder, i Hansestæderne, i Belgien, Schweits o. s. v., hvis Gebeet, hvor Handelen var fri, kun var indskrænket; thi her gjorde ganske særegne Forhold, som ikke mere finde Sted, sig gjældende. Dengang vare hine Pladser de eneste Fristeder, hvor en borgerlig Virksomhed med nogenlunde Sikkerhed kunde udvikle sig, medens hele Europa maatte lade sig forsyne derfra med Industriproducter, hvis Tilvirkning andetsteds de indre og ydre Uroligheder forhindrede. Saadanne særegne Forhold skylder ogsaa Belgien sin industrielle Udvikling, og hvor Industrien engang er bleven saa gammel, som i Belgien, hvor den saaledes er sammenvoren med den hele Folkcharacter og sociale Udvikling, hvor saa lang Erfaring, saa mange derved erhvervede Kundskaber og saa betydelige deri udviklede Capitaler understøtte den, der vil den vel en Tid kunne holde sig, om end Markedet vedbliver at være indskrænket paa samme Tid, som det øvrige Europa mere og mere, om end langtsomt, nærmer sig til den naturlige Tilstand, og som en Folge heraf Mangelen af et stort indenlandsk Marked bliver føleligere og føleligere; hvilken Mangel dog ogsaa, som jeg ovenfor har antydnet, i høi Grad viser sig i Belgien. Men anderledes blive Forholdene, naar der ikke længere er Tale om en saadan gammel grundfæstet Industrie, men om en nye, som først skal uddanne sig under de nærværende Forhold.

Dersom man maatte ville indrømme Rigtigheden af de foregaaende Sætninger, da tør jeg gaae et Skridt videre og vove en Slutning, som jeg vel føler vil kunne møde Modsigelse, men om hvis Rigtighed jeg dog holder mig overbevist. Det er nemlig ikke tilstrækkeligt for en Industrie, at den har et

stort Marked, til hvilket Afgangen ikke er den besværliggjort ved Toldpaalæg og andre Indskrænkninger; den maa ogsaa være nogenlunde sikret for en truende fremmed Concurrence paa dette Marked selv. Dette kan skee paa en dobbelt Maade, nemlig enten derved, at den indenlandske Industrie ved sin egen Overlegenhed holder fremmede Varer borte fra Indlandet, eller at dette bevirkes ved Paalæg, som dog ikke bør overskride en vis Grændse. Enhver vil vist erkjende, at det er ønskeligt, at den indenlandske Industrie er saaledes udviklet, at den blot paa Grund af sin Overlegenhed ubeluxer den fremmede Concurrence, eller at den i det Mindste blot har naaet et saadant Punct, at den med Held kan concurrere med den fremmede paa frie Markeder. Er dette Tilfældet, ligger det i Sagens Natur, at de forskjellige Landes Industrie under en frie Concurrence gjensidigt ville indskrænke hinanden, selv om de kjæmpe med lige Fordele om Affætningen. I en saadan Kamp vil Seieren snart være paa den ene Side og snart paa den anden, og det vil ofte afhænge af tilfældige Omstændigheder, hvo der skal erholde den. Der gives nemlig saa Industriegrene, hvori ifkenæsten ethvert Anlæg giver sine Producter et eiendommeligt Præg, en eiendommelig Bestaaffenhed, der under ellers lige Gørhed gjøre dem mere eller mindre søgte efter Kundernes forskjellige Trang. Saaledes er Forholdet med de Landes Industrie, som er meget udviklet. Man seer saaledes visse Arter af tydske uldne Varer finde Affætning selv paa engelske Markeder, medens engelske Varer af beslægtet Art gaar til Tydskland; medens dette Land henter en stor Deel af sine Silkevarer fra Frankrig, fører det andre Varer af samme Stof til hiint Land; de tydske Strømpevarer concurrere ikke alene med Held med de engelske paa amerikanske og andre Markeder, men finde endog Affætning paa de engelske, naagtet den engelske Strømpefabrikation er meget uddannet og sender Varer til Tydskland. Hvor Industrien saales-

des er uddannet som i England, er denne Concurrence ikke farlig for den indenlandſke Induſtrie, den anſpores kun derved til fornyet Anſtrængelſe og til ſtedſe at ſtridere videre og videre fremad, den trues ikke med nogen reel Fare og behøver ikke at ſikkes den indenlandſke Afſætning ved Paalæg eller Tvangsmidler; Frihed i enhver Henſeende maa være den ønskelig, for at ogſaa de fremmede Markeder, ſaavidt muligt, kunne aabne ſig for den. Ei ganſte ſaaledes ere Forholdene der, hvor Induſtrien endnu er i ſin Barndom, hvor den forſt ſkal uddannes til at vinde nogen ret Betydning, hvor en fremmed Induſtrie næſten ganſte har bemægtiget ſig det indenlandſke Marked. Der vil det næſten være umuligt for den Kunſtflid, ſom ſkal uddanne ſig, at rive Afſætningen fra dem, ſom allerede ere i Beſiddelſe deraf, uden en Hjelp fra Regjeringens Side ved Paalæg paa hine fremmede Varer. Enhver raſt Udvidelſe af de indſtrielle Foretagender, uden hvilken de, ſom ovenfor udviklet, vanſt. ligt kunne lykkes, vil forhindres ved de gamle Forbindelſer mellem de fremmede Producenter og de indenlandſke Conſumenter, der ſaare vanſkeligt afbrydes; og udvides den indenlandſke Production, medens diſſe Forbindelſer endnu beſtaaer, da bliver Markedet overfyldt af Varer; der opſtaaer en Nedſættelſe i Priſerne, ſom lettere bliver fordærvelig for de nyere Anlæg end for de ældre, hvis Exiſtents allerede er begrundet og ſom have forſkaffet ſig forſkjellige Afſætningskilder.

Paa de ſtore indſtrielle Landes Handelsmarkeder viſe ſig fra Tid til anden Phænomener, ſom under viſſe Omſtændigheder kunne blive høiſt fordærvelige for en Induſtrie, ſom forſt ſkal danne ſig i andre Lande. Saaledes ere det brittiſke Pengevæſen og de engelliſke Kornlove forbundne med ofte tilbagevendende betydelige Omverlinger. Tilførfen af Kornvarer bliver i enkelte Aar ſaa ſtor, at der udfordres ſtore contaute Pengesummer for at likvidere de derved opſtaaede Fordringer og

Efterspørgslen efter Contanter maa stige paa det engelske Marked, hvorved Salg af store brittiske Varebeholdninger ofte bliver nødvendig, om den end stiger til lave Priser. Ikke alene de anførte men mange andre Omstændigheder gjøre ofte et Salg til enhver Pris fornødent for mange store Fabrikanter; og man søger da under Pengeforlegenhed ofte fortrinnsviis Salg til Udblandet, fordi den drawback, som betales ved Udsæls af mange Artikler, strax skaffer rede Penge. Naar mange Fabrikanter paa Continentet i saadanne Phænomener ofte have villet see et forsættigt Salg med Tab alene i den Hensigt at ødelægge dem, da have de vistnok som oftest taget Feil, men de skadelige Følger, som saadanne Phænomener maae have andetseds paa en endnu ei ganske grundfæstet Industrie, ere tydelige, og Virkningen bliver den samme, hvilken end Mærksagen maa have været. Mod denne Virknings skadelige Følger er det, at den indenlandske Industrie maa sikkes, dersom den skal kunne have sig til nogen Betydning.

Selv de varmeste Forsvarere af Handelsfriheden, ansee dog Opkrævningen af visse Toldpaalæg for forenelig dermed; thi ingen Afgift kan tænkes, hvoraf man ikke skulde kunne paa-vise en eller anden skadelig Virkning; det gjælder om Told som om alle andre Afgifter, og Staterne kunne for at vedligeholde deres Existents ikke undvære de af Afgifter flydende Indtægter. Naar man imidlertid betragter Forholdene saaledes, som de igjennem de foregaaende Tider have uddannet sig, da overbesvise man sig let om, at den naturlige Frihed for Handel og Wandel, som Videnskaben forsvarer som det Rette i Ideen, og som det, hvorunder alt vilde udvikle sig paa den naturligste Maade, er i saa mangfoldige Henseender forstyrret, at den Stat, som for sig alene vilde søge at gjennemføre den, vilde ødelægge sig selv. Jeg har allerede i det Foregaaende søgt at vise, hvorledes de Stater, som ikke selv

kunne producere deres Behov af Agerdyrkningsproducter, støde de fremmede Landes Overskud af disse tilbage, eller belægge i det Mindste deres Indførsel med høie Afgifter. Den agerdyrkende Stat, som saaledes seer sig hemmet i sin Udvikling og oversvømmet af sit eget Overskud af raa Producter, befinder sig allerede forstyrret i sin naturlige Udvikling, og den vilde endnu mere hemme denne, om den aabnede sine Markeder for en fri Indgang af Industrievarer netop fra de Lande, som have tilbagestødt de raa Producter af Agerdyrkningen.

I et foregaaende Capitel er det forsøgt at paavise, at en indenlandsk Industrie er nødvendig for at Agerdyrkningen skal kunne udvikle sig til et nogenlunde anseeligt Standpunct, og for at Folkets hele materielle og aandelige Cultur skal skride rast og sikkert fremad. Er dette saa, da ligger det i Sagens Natur, at man ikke bør styre den mulige Dødsfælelse, som kunde være forbunden med til en Tid og til en vis Grad at beskytte en Industrie, som er naturlig for Landet og som uden dette ikke kan overvinde de Vanskeligheder, som enhver Begyndelsesperiode medfører.

„Der er ingen Familiefader, siger en af Handelsfrihedens nyeste og talentsfuldeste Forsvarere*), som ikke veed, at der ere Omstændigheder, hvor en uheldig Dødsfælelse kan medføre en Fordeel, som langt opveier Tabet. Det samme kan være Tilfældet med Nationerne. Har en vis Regjering overtydet sig om, at en stor fremmed Industrie med Fordeel maa kunne drives i Indlandet, men tillige betænker, at enhver stor Begyndelse er usikker og medfører særegne Vanskeligheder; at den udfordrer store Udlæg, som Capitalisterne frygte for at gjøre uden nogenlunde sikker Udsigt til at erholde et heldigt Udfald; og at de første Producter i ethvert Tilfælde vanskeligt kunne

*) Rossi: cours d'économie politique, t. II. p. 297.

udholde Concurrencen med dem, som en grundfæstet fremmed Industrie kunne levere; da handler den vistnok rigtigt i for en Tid at besfatte Consumenterne til Fordeel for den nye Industrie ved at underkaste de fremmede Producter Paalæg". Men disse bør ikke, i det Mindste ikke uden i en kort Tid, overstride en vis middelmadig Hvide. Er det ikke lykkedes den indenlandske Industrie i denne Tid, hvis Længde maa rette sig efter de concrete Forhold, at udvikle sig saaledes, at den er tilstrækkeligt beskyttet ved et Paalæg, som sikrer det indenlandske Marked mod de forbærrelige Virkninger af de ovenfor omtalte Criser, som fra Tid til anden vise sig i de store industrielle Lande, da bør denne Beskyttelse ophøre, idet derved Bevistet er ført for, at Industrien ikke passede sig for Landets naturlige Forhold eller i al Fald, at dette ikke var modent til den.

Der ere ogsaa Nationer, som i industriel Henseende ere henfaldne til en vis Sløvhed — den danske kunde maaskee regnes hertil. Disse behøve at vækkes, deres Opmærksomhed at henledes paa de fordeelagtige industrielle Retninger, og dette kan ofte bedst skee ved en Tid lang at yde Industrien en overordentlig Beskyttelse. Jeg forbigaaer her de Grunde, som kunne hentes fra politiske Hensyn, som ofte kunne fordre at gjøre en Stat, i det Mindste i visse Retninger, uafhængig af Udlændets Industrie (Fabrikation af Krigsfornødenheder).

Man kan saaledes — selv affecte fra alle bestaaende Interesser, som kunne være indviklede i Bødligholdelsen af et igjennem en lang Arrække fulgt System — ikke benægte Nødvendigheden og Rigtigheden af et Handels- og Industriesystem, som ikke taber den indre Industries Beskyttelse af Syne, om man end ingenlunde kan anbefale et saadant, som bevirker en voldsom Afbrydelse af Handelsforbindelserne med andre Lande. Den høie Told skal kun tjene til at vække den indre Industrie og til at hjælpe den over de med enhver stor Be-

g;ndelse forbundne Bausfeligheder, samt til at oprette Egevægten mellem den indenlandske og udenlandske Industrie ved at sætte den indenlandske Fabrikant istand til, naar han er udrustet med fornødne Kundskaber og Capitaler og begunstiget af de naturlige Forhold, med Udsigt til et heldigt Udfald at kjæmpe mod den fremmede Concurrence.

Et til en saadan Grad indskrænket System maa jeg ansee for nødvendigt under den Skikkelse, som de europæiske industrielle og commercielle Forhold have antaget. Men da Videnskabens Sandhed, at Frihed er det naturligste, staaer urokket, saa maa Indskrænkningerne, for at de ikke skulde blive utaalelige og skadelige, være forbundne med Frihed, eller med andre Ord, saaledes som jeg ovenfor har antydnet, Indskrænkningerne maae kun finde Sted paa et stort frit indenlandsk Marked. Jo større dette er, jo mere ville de physiske og industrielle Forhold paa selve dette være forskellige, og jo mere vil det nærme sig til det store almindelige europæiske Marked. Er det indenlandske Marked stort, da blive Forholdene saa forskellige, den indre Concurrence saa stor, og Udviklingen i de forskellige Retninger saa mangfoldig, at Intet er at frygte af Indskrænkninger mod Udlandet, som ei overskrider en vis Grænse, og næsten alle Frihedens herlige Følger kunne vise sig under disse*).

Det vil i næste Capitel blive viist, hvilken forskjellig Indflydelse Toldpaalæg have paa et stort og lille Land med Hensyn til Consumenternes Beskatning.

Jeg tør saaledes maaskee her gjentage de fremsatte Sæt-

*) Jeg kan dog ikke undlade at nævne et Bærk, som omhandler de Gjenstande, der ere omtalte i dette Capitel, og som i de sidste Aar har vakt megen Opmærksomhed i Tydskland, nemlig: Das nationale System der politischen Deconomie von Dr. F. List. Blandt de mange falske Sætninger, som Forfatteren opstiller, findes dog ogsaa mange Sandheder i dette Arbejde.

ninger: For at Industrien, under de nærværende Forhold og under Concurrence med den i andre Lande vidt udbannede industrielle Virksomhed, skal kunne udvikle sig kraftigt i en europæisk Stat, hvori den hidtil kun har indtaget et underordnet Standpunct, da bør den fornemmeligt støtte sig til Afsetningen paa det indenlandske Marked, dette bør have en vis Udstrækning, og bør til en vis Grad firkres mod den skadelige Virkning af en frie Concurrence med en fremmed Industrie.

Denne Sandhed synes at vinde mere og mere Anerkjendelse i Europa. Den har nedbrudt Toldlinierne mellem de 3 brittiske Riger og mellem de mange mindre Stater, som nu danne den tydske Toldforening, hvor de gavnlige Virkninger, som deraf flyde, dagligt vise sig; den har bevirket de ideligt paanyede optagne Forhandlinger om en Handelsforening mellem Belgien og Frankrig, hvilke maaske tilsidst lede til et heldigt Resultat*).

*) L'union commerciale entre la France & la Belgique, Revue des deux mondes, Novembre 1842. Les negociations commerciales entre la France & la Belgique, Journal des économistes, Janvier 1842. De l'association douanière entre la France & la Belgique par Nourais etc.

6te Capitel.

Den store tydske Toldforening, Principerne, hvorpaa den hviler, og dens Virkninger.

Naar jeg i det Foregaaende har søgt at vise, at Danmark for at give sin Industrie en rask Udvikling maa stræbe at udvide sit indenlandsk Marked og sikke dette mod en altfor skadelig Indflydelse af en fremmed Concurrence, da har jeg tillige antydnet, at dette ikke burde skee ved politiske Erobringer, men ved Handels- og Toldforeninger med Nabo-stater. Jeg har herved som Exempel nævnet den tydske Toldforening, der staaer for det øvrige Europa som et factisk Beviis paa, hvad der i denne Henseende kan udrettes. Paa Grund heraf saavel som fordi et nøyere Kjendskab til denne Forening vil tydeliggjøre, paa hvilke Betingelser og paa hvad Maade saadanne Forbund kunne slutes, og hvad Virkning de medføre, vil jeg noget nøyere omtale den tydske Toldforening.

Den tydske Toldforening*) omfattede 1841 over 27 Mill.

*) Sfr. Pochhammer: Handbuch der preussischen Zollverfassung 2 Bde 1832; Sammes Jahrbücher der Zollgesetzgebung. Handbuch der Zollverfassung von Mostiz Orzewiecki 1842. Schimmelpfennig: die preussische Zollgesetzgebung 3 Bde 1838. Der deutsche Zollverein von Nebenius 1835. Der preussische Zolltarif von Pfander 1837. Bericht über den deutschen Zollverein von John Bowring, 1840. Uebersicht der wichtigsten Gegenstände des Verbrauchs und Verkehrs im Zollverbande etc. von Dieterici, 1838 og 42 m. fl.

Indvaanere, senere have Luxemburg og Brunsvig tiltraadt Forbindelsen. Efter at Preussen havde ordnet sin Toldlovgivning 1818 og afsluttet Tractater med forskjellige enclaverede Stater, indgik det 1823 en Forening med Storhertugdømmet Hessen, hvilken grundede sig paa de samme Principer, som nu ligge til Grund for den store tydske Toldforening, nemlig en Ophævelse af Toldgrænsen mellem vedkommende Lande og en Deling af Indtægterne efter Folkemængden. Hessen=Cassel, som allerede i Aaret 1830 havde sluttet en lignende Forbindelse med Hannover, Oldenborg og Brunsvig, traadte 1831 ud af denne og sluttede sig til det preussiske Forbund. Baiern og Würtemberg, som 1828 havde sluttet den saakaldte sydtyske Handelsforening med en langt lavere Tarif end den preussiske, traadte nu i Underhandlinger med Preussen, hvilke ledede til Afslutning af Tractaten af 22 Marts 1833, hvorved hine Lande forenedes med det preussiske Forbund. I samme Maaned og Aar sluttedes Forening med Sachsen, hvilken i samme Aar de til den saakaldte middeltyske eller thüringske Forening hørende Lande, Sachsen=Weimar, Sachsen=Meiningen &c. tiltraadte, ligesom i 1835 Storhertugdømmet Baden og Hertugdømmet Nassau og i 1837 den frie Stad Frankfurt; i 1841 er Foreningen sluttet med Brunsvig og i 1842 med Luxemborg.

Grundprincipet for denne Forening er Frihed for Samfærdsel mellem de enkelte Stater, Antagelsen af en fælleds Toldlovgivning og Tarif, Deling af de rene Indtægter efter Folkemængden. Derved udelukkes imidlertid ikke de Modificationer, som enkelte Staters eiendommelige Lovgivning og locale Forhold kunne gjøre nødvendige, naar disse ikke skade det almindelige Princip. Skjøndt Foreningen har udtalt det som Grundfætning ogsaa at stræbe efter en lige Beskatning af indre Consumtionsgenstande, saa har man dog ikke kunnet forenes om endnu at udføre dette i Praxis i hele Foreningen, men har

maattet indskrænke sig til foreløbigt kun at aftale visse almindelige Principer, som skulle følges i denne Henseende i alle Stater*), og at afslutte Specialforeninger, begrundede paa en lige Beskatning (Preussen, Sachsen og de til den thüringiske Forening hørende Lande). De indre Consumtionsgjenstande, som ere beskattede i en Stat og ikke i en anden, eller høiere i den ene end i den anden, betale ved Overgangen en Afgift, som udjevner denne Forskel.

Forandringer i Toldlovgivningen kunne kun finde Sted efter Overeenskomst mellem alle Stater, i hvilken Henseende i det Mindste hvert Andet Aar, og forresten saa ofte fornødent, finde Sammenkomster Sted mellem Befuldmægtigede fra de forskellige Stater. Fuldbyrdselsen af den fælleds Toldlovgivning er overdraget hver Stat for dens eget Gebeet; enhver Stat udnævner derfor selv sine egne Embedsmænd, men har Ret til at sende Befuldmægtigede til de andre for at gjøre sig bekendt med alt, hvad der foregaaer, vedkommende Toldadministrationen, ligesom de kunne sende Controllører til de forskellige Grændsetoldsteder i de andre Lande for at paasee, at den efter fælleds Overeenskomst bestemte Fremgangsmaade iagttages. Desuden besørger en stedsevarende Commission af Deputerede fra forskellige Stater Opgjørelsen af det almindelige Regnskab og Fordelingen af Indtægten til de forskellige Lande med den Dvotadeel, som tilkommer ethvert. Fra den fælleds Deling undtages kun, foruden de Afgifter, som hvile paa den indre Consumtion, og de ovenfor omtalte Overgangsavgifter, samt nogle paa enkelte Steder bestaaende Transitavgifter, tillige Chausseer, Broz, Havne-, Slusepenge o. s. v.**). Dog maa

*) Efr. Tractaten 8 Mai 1841 mellem de forenede Stater. Centralblatt für Abgaben u. Geseßgebung in Preussen 1841 S. 189.

**) Efr. iøvrigt herom Tractaten 8 Mai 1841 l. c.

disse sidsmærkede Afgifter ikke hæves uden for en virkelig Bemyttelse, og maae ikke sættes høiere for det ene af de contraherende Landes Undersaatter end for det andets. Foreningen har tillige sat sig det Formaal, at arbejde hen til Antagelsen af lige Grundsætninger for den indre Industriedrift, for Maal, Vægt og Mynt m. v. I den sidste Henseende er Myntconventionen, som afsluttedes d. 30 Juli 1838 af Bigtighed, skjøndt det maa beklages, at den ikke levede til mere tilfredsstillende Resultater med Hensyn til Antagelsen af en fælleds Myntfod, endnu bestaaer og vil sandsynligviis i lang Tid bestaae 2 forskjellige Myntsystemer i Toldforeningen.

Foreningens Tarif indeholder ingen andre directe Forbud mod Indførsel end mod Salt og i visse Stater mod Spillekort. Alt raat Material, som tjener til videre Forarbeidning er i Reglen frit for Afgifter ved Indførslen, saaledes Bomuld, Uld, Naajern, Ertser, raa Huder og Skind, Klude, Gjødning, Torv, Brænde o. s. v.; med lave Afgifter ere alle Halvfabrikata, som tjene som raat Material for en stor Deel Fabrik anlæg, saasom Garn, Farvestoffer, Jern og Staal o. s. v. belagte; af Agriculturproducter ere egentlig kun saadanne belagte med en høj Told, som, forsaavidt de tilvirktes af en lignende Art i Indlandet, erlægges en indre Consumtionsafgift, saasom Vin og Tobak; derimod har Tarifen, forsaavidt der er Tale om Beskatningen af de egentlige Fabrikfrembringelser, ikke tabt de industrielle Interesser af Sigte og yder navnlig enkelte Artikler en meget høj Beskyttelse. Vel har Foreningen udtalt det som Princip for dens Tarif, at fremmede Fabrikata i Reglen kun skulde beskattes med 10 pCt. og høist med 15 pCt.*); men denne Grundsætning er ingenlunde overholdt i Praxis, deels fordi Afgiften ikke erlægges efter Værdi, men efter Vægt,

*) Bowring: Bericht über den Zollverein 2c. S. 17.

og de oprindeligt ansatte Afgifter, der ere beregnede efter Priiser paa Manufacturfrembringelser, som nu for største Delen ikke mere betales, ere blevne staaende, efterat Varerne ere sunkne i Priis, og saaledes nu udgjøre en langt høiere Procentstørrelse end forhen, deels ogsaa fordi adskillige Industriegrene, som gjennem en lang Arrække havde nydt stor Beskyttelse ved Toldpaalæg, ikke kunde undvære disse som Betingelse for deres Eksistens og det fandtes betænkeligt at udsætte de betydelige Capitaler, som i Tillid til de høie Toldsatser vare indviklede i saadanne Industriegrene for at tabes, naar Tolden nedsattes; deels hidrører den særdeles høie Beskatning af enkelte Artikler, hvilken endog gaaer til 100 pCt. og derover, fra det Generalisationsprincip, som er gennemført i Foreningens Tarif. Det er unægteligt, at dette har mange og store Fordele, det letter overordentligt Afgiftsberegningen og frembringer en Sikkerhed i denne, som i høj Grad er saavel i Ydernes som i Fiskus's Interesse, og dette System bliver mere og mere nødvendigt, jo mere Industrien udvikler sig, jo mere de Fabrikata, som den leverer, variere i Tal og Natur, og jo hyppigere Omvæxlinger de ere underkastede. Enhver Tarif, som ved Specialitet søger at gradere Afgifterne efter Værdien, bliver overordentligt hurtigt utilstrækkelig, om det end var muligt at afsatte den saaledes, at den i det Dieblis, den emanerer, var fuldkommen tilfredsstillende; thi de ældre Artikler forandre ideelt Navn og nye opstaae, og derved fremkomme en Mængde Tvivl om, til hvilke af de ældre specielle Positioner de nye Varer maae være at hense, hvilke i de enkelte Tilfælde vanskeligt kunne løses paa en for alle Parter tilfredsstillende Maade. Men skjøndt en Generalisation, som den i Foreningens Tarif, har de anførte Fordele, der isørrigt efter min Formening ere tilstrækkelige til at give dette System Fortrin fremfor ethvert andet, saa fremkommer dog derved en Ulighed i Beskatningen

af de enkelte Artikler, som henføres til hver Position, der ikke er onskeligt, og som naaer en betydelig Høide; saaledes varierer Tolden paa Bomuldsvarer fra $3\frac{1}{2}$ pCt. til 120 pCt. Den vigtigste Indtægtskilde søger Toldforeningen i Beskatningen af saadanne fremmede Consumtionsgjenstande, hvoraf lignende enten slet ikke eller i meget ringe Mængde produceres i Indlandet, som Sukker, Riis, Kaffe, Thee o. s. v. Saaledes indbragte de Gjenstande, som høre til den sidste Klasse, i 1839: 55,48 pCt.; saadanne fremmede Consumtionsgjenstande, af hvilke lignende frembringes i Indlandet, 21,18 pCt., og Fabrikmaterialier, Halv- og Heelfabrikata 23,34 pCt. af Indførselstoldens totale Beløb.

Sammenligner man den tydske Toldforenings Tarif med dem, som ere gjældende i andre Lande, da kan det ikke nægtes, at den i Sammenligning med Tariferne for England, Frankrig Østerrig, Rusland og nogle andre Lande maa kaldes liberal. Vel beskatter den Colonialvarer temmeligt høit og søger fornemmeligt Indtægt deraf, men selv naar Afgifterne paa disse Artikler sammenholdes med dem, som hviile paa lignende Varer i de nævnte Lande, findes de at være i Reglen lavere end disse. Saavel den franske, som den østerrigske og russiske Tarif ere fulde af en Mængde directe Indførselsforbud, som Toldforeningen kun kjender for 2 Artikler, som ovenfor ere anførte. Vel yder den den indenlandske Industrie Beskyttelse ved Paalæg paa fremmede Manufactur- og Industriefrembringelser, men disse ere i Reglen ikke saa høie, som de, hvilke de nævnte Landes Tarifer have at opvise, og den følger i det Hele rigtigere Principer end disse med Hensyn til den Gradation, hvori den beskatter i Henhold til Varernes forskjellige Natur og Bestemmelse. Sammenlignes derimod den tydske Toldforenings Tarif med dem, som forhen vare gjældende i de fleste af de Stater, som nu danne Foreningen, eller som endnu gjælde i de tydske

Land, som ikke ere optagne deri, samt med dem, hvorefter Afgifterne betales i de fleste mindre europæiske Lande udenfor Tydskland, da maa den ansees for i det Hele at bestemme høie Afgifter. Dette forklares ogsaa ligefrem ved at betragte den forskjellige Indflydelse, som et vist Toldafgiftssystem udøver paa et lille og et stort Land.

Det ligger nemlig i Sagens Natur, at Indførsels og Udførsels Størrelse i forskellige Lande ikke kan staae i Forhold til Befolkningen. Jo mindre en Stat er, desto flere af de Gjenstande, som Indvaanerne behøve til deres Forbrug, ville være fremmede, desto flere maa altsaa erlægge de Afgifter, som hvile paa disse, og desto større maae Toldintraderne blive. Jo mere det indre Marked voxer i Udstrækning, desto større Mangfoldighed af Gjenstande vil det indeslutte indenfor sine Grændser, desto større Ombytning kan der skee af disse uden at derfor erlægges Afgift, desto mere ville Indvaanerne blive istand til at forsyne sig med deres Behov blandt Indlandets Producter, og desto ringere vil, alt iøvrigt lige, den Dvotabel blive, hvormed Toldprovenuet kommer til at hvile paa hvert enkelt Individ. Udvidede man saaledes det indre Marked til hele Jorden, da vilde Handelsfriheds-Idee være realiseret, og alle Toldpaalæg vilde ophøre. Dog kan man heller ikke ligefrem slutte, at Indførsel og Udførsel aftage i samme Forhold som Grændserne udvides eller Indlandets Befolkning voxer; thi Forholdet for de enkelte Gjenstande bliver saa forskjelligt, eftersom de ere saadanne, som kunne produceres i Indlandet eller ikke, at man intet bestemt Forhold kan angive mellem Tilvæxt af Befolkning og Forøgelse af Ind- og Udførsel.

I denne Henseende har Dieterici paa en interessant Maade viist Forholdet i den tydske Toldforening, hvilket jeg noget næiere vil angive med Hensyn til en senere Andendelse af lignende Betragtninger paa vort Fædreland. Denne

Forfatter betragter specielt a. saadanne Gjenstande, som enten slet ikke eller i ringe Grad frembringes i Indlandet, b. saadanne Consumtionsgjenstande, ved hvilke den indenlandsske Production spiller en vigtig Rolle, c. Fabrikmaterialier og Halvfabrik og d. Fabrik- og Manufacturvarer. Kun med Hensyn til den første Klasse kan man slutte, at Indførslen maa tiltage i samme Forhold som Befolkningen, forudsat iøvrigt, at de tiltrædende Provindser ere omtrent lige saa rige som de ældre, og at Indvaanerne i det Hele leve paa samme Maade. Ved de andre anførte Klasser af Gjenstande maa der finde et andet Forhold Sted, ikke alene fordi Tilførsel fra og Udførsel til de Lande, som forhen ikke hørte til Foreningen, men senere ere indtraadte deri, efter Udvidelsen af det indre Marked, ei længer saaledes som forhen findes angiven i Toldlisterne som Indførsel fra eller Udførsel til fremmede Lande, men ogsaa fordi den frie Bevægelse indenfor dette Markeds Grændser stiller de fremmede Varer i et saa ufordeeltigt Concurrenceforhold til de indenlandsske, at de maae tage en Deel af deres forhenværende Afsetning. Naar saaledes f. Ex. $\frac{1}{3}$ af den Vin, der førend Oprettelsen af det tydske Toldforbund indførtes som fremmed til Preussen, kom fra andre tydske Stater, som nu udgjøre Dele af Foreningen, da ophørte med dennes Oprettelse ikke alene hiin Femtedeel at figurere i Indførselstabellerne, men da Vinen fra de omhandlede tydske Lande paa de preussiske Markeder nu var fritagen for Afgifter, som vedbleve at bæres af dette Product, naar det kom fra andre fremmede Lande, befandt de tydske Vine sig i saa fordeeltige Forhold i Sammenligning med de fremmede, at disses Forbrug, affeet fra alle andre Forhold, maatte aftage. Ligeledes, for at hente et Exempel fra Forhold, som ligge os nærmere, maatte som bekendt tidligere finere uldne Varer fra de neumünsteriske Fabrikker ved Indførslen til Kongeriget svare Told som fremmede. Da denne

Afgift hævedes og en fuldstændig Toldforening i denne Henseende sluttedes med Hertugdømmerne, astog Indførslen fra fremmede Steder ei alene med samme Størrelse som Beløbet af den tidligere Indførsel fra Hertugdømmerne, men da disses Fabrikata nu paa det indenlandste Marked havde Fortrin fremfor de fremmede, maatte de for en Deel fortrænge disse, saa at Indførslen af finere uldne Varer fra fremmede Stater maatte aftage. Ved en Foranstaltning, som den omhandlede, maatte altsaa paa den ene Side Jiftus tabe ikke alene Beløbet af den Told, som forhen svarede af Varer, som indgik fra Hertugdømmerne, men endnu et yderligere Beløb derved, at Indførslen fra andre fremmede Lande maatte aftage, medens paa den anden Side Fabrikkerne i Hertugdømmerne for en Deel vandt den Sum, som de forhen havde maattet betale som Told af deres Varer ved Indførsel til Kongeriget, samt desforuden en forøget Af sætning af deres Produeter og altsaa Muligheden af at kunne udvide deres Bedrift. Da imidlertid Tolden ikke bæres alene af Producenterne men for en stor Deel af Consumenterne, hvilket blandt andet fremgaaer deraf, at Priserne synke, naar Toldpaalægene hæves, saa bliver ved Forhold, som de heromhandlede, ingenlunde den hele Sum, som Jiftus taber, til Fordeel for Fabrikanterne, men Consumenterne deeltage i Bindingen og erholde tildeels derved Midler til paa andre Maader at holde Statskassen skadesløs for dens Tab, medens den hele Forøgelse af den indre Industrie, som fremkaldes ved Foranstaltninger som de omhandlede, i høi Grad virker i samme Retning. At angive i bestemte Tal, hvor stor Bindingen saaledes er paa den ene Side for at sammenligne den med Tabet paa den anden og saaledes opsummere det hele Forhold som et Regnestykke er naturligvis ikke muligt, men naar man seer hen til Forholdene i det Hele, er der ikke Tvivl om, at den indre Velstand, som tiltager ved Friheden, for Staten i det Hele som oftest vil er-

statte det directe Tab, som Jiffus paa den anførte Maade li-
der, og denne forøgede Belværen vil tilsidst sætte Befolkningen
ifstand til faaledes at forøge fit Forbrug, at Jiffus's omhand-
lede directe Tab tilsidst om ikke lang Tid vil være gjenoprettet,
hvilket jeg skal noiere vise nedenfor ved Exempler netop fra den
tydfte Forening.

Hvad der er fremsat angaaende Forholdet mellem Forøgel-
fen af Befolkningen og af Indførfen af de Gjenstande, som
henhøre til de omhandlede 4 Classer, viser sig ogsaa tydeligt
i det tydfte Toldforbund. Af Indtægterne af Indførfelstolden
i 1833, da Foreningen kun havde omtrent 15 Mill. Indvaas-
nere, falder paa den første af de ovenfor angivne Classer af
Indførfelsgjenstande 47 pCt., paa 2den 30 pCt., paa 3die 9
pCt., og paa 4de 14 pCt. Fra 1833 til ult. 1835 steg Befolk-
ningen i Foreningen ved Tiltrædelsen af nye Lande i Forholdet
= 100: 159; medens Indtægten kun steg i Forholdet = 100:
139, altsaa 20 mindre end Befolkningen; men dette Tab hid-
rerer fra en forholdsvis ringere Indførfel af Fabrikmaterialier
og Halvfabrikata, og især fra en betydelig forholdsvis ringere
Tilførfel af Fabrikata og faadanne Consumtionsgjenstande, som
Indlandet tildeels selv frembringer, medens Tilførfen af Gjen-
stande, henhørende til 1ste Classe eller Colonialvarer, endog
var tiltagen i et stærkere Forhold end Befolkningen. En Sam-
menstilling af de Procentforhold, hvori Gjenstandene af de oven-
anførte Classer i nogle forskjellige Aar have bidraget til To-
talindtægten af Indførfelsafgiften, vil endnu mere tydeliggjøre
det Fremfatte:

Udbyttet i Procent af den totale Indtægt var:

	1833	1834	1835	1839
Artikler af 1ste Glasfe	46, 721	48, 982	54, 711	55, 48
2den Glasfe	29, 374	27, 239	24, 207	21, 18
3die og 4de Glasfe	23, 905	23, 779	21, 082	23, 34
	100	100	100	100

Det fremgaaer heraf, at Intraderne af Gjenstande henhørende til første Glasfe har tiltaget i en stedse forholdsvis stigende Progression. Vel lader der sig ikke drage nogen aldeles bestemt directe Slutning fra Indtægten til Consumtionen, da Suktertolden navnlig med Hensyn til Lumpen, bestemte til Omraffinering, har været adskillige Forandringer underkastet, og Sukkeret er den Gjenstand, som afgiver den største Indtægt. Da imidlertid dette Product, som ved Tarifen af 30te October 1831 erholdt Afgang mod modereret Told, hvilken atter hævedes ved Tarifen af 1837, men paany tilstodes ved Tractaten med Holland af 2den April 1839, i de i Tabellen nævnte Aar, har kunnet indføres til Omraffinering mod en ringere Told end raffineret Sukker, saa ville de omhandlede Forandringer i Sukkertolden for de anførte Aar ikke betydeligt kunne have forandret Intraderne, og disses procentvise Stigen hentyder paa en stigende Consumtion, som ogsaa ifølge Listerne over de indførte Bægtquantiteter virkelig har fundet Sted. Dette viser saaledes, at den stigende Velstand, der tildeels er foranlediget ved den forøgede Frihed, som er given Handel og Samfærdsel, har foranlediget en stigende Consumtion, i hvilken Henseende de 2de i Tabellen sidst nævnte Aar især ere af Bigtighed, da de Lande, som ere tiltraadte efter 1835 og indtil ult. 1839, nemlig Baden, Nassua og Frankfurt ikke have saa forskjellige Consumtionsforhold fra de øvrige Lande i Foreningen, at de alene kunne have bevirket den omhandlede procentvise Stigen. Intraderne af saadanne Consumtionsgjenstande, som tildeels tilvirktes

i Landet selv, ere stadigt aftagne, medens Indtægterne af Fabrik- og Industriproducter have beholdt omtrent det samme Procentforhold.

At hvad der saaledes er viist om Forholdet mellem Udførsel og Indførsel i en lille og stor Stat følger det ligefrem, at naar Afgiftspositionerne blive uforandrede, og Consumtionsforholdene i de forskjellige Dele, som indtræde i Forbindelse med hinanden, ere omtrent lige, maae Toldintraderne for de enkelte Dele, hvoraf Foreningen dannes, aftage, naar denne sluttet. Dette har ogsaa viist sig paa en mærkelig Maade i den tydske Toldforening. Skjøndt Tarifen i det Hele er bleven uforandret, var Preussens Andeel af Indtægten efter Fradrag af Omkostningerne til den fælles Bestyrelse i 1833, da Foreningen kun omfattede omtrent 15 Mill. Indvaanere, circa 10 Mill. Thlr. og for 1835, da den indbefattede omtrent 23½ Mill., var hiint Riges Andeel kun 8½ Mill., uagtet dette, som ovenfor anført, ikke kan have sin Grund i, at Forbruget af de høiest beskattede fremmede Consumtionsgjenstande er mindre i de nye tiltraadte Lande end i Preussen, eftersom Indtægterne af disse Gjenstande vare stegne i en større Forhold end Befolkningen. Preussens Andeel af Udbyttet har imidlertid uden nogen væsentlig Forandring i Beskatning, i Fordelingsprincip eller Foreningens Udstrækning været omtrent saaledes:

1837	8, 36	Mill. Thlr.	
1838	9, 74	—	—
1839	9, 99	—	—
1841	10, 99	—	—

Hiin Stat har altsaa nu noget høiere Provenüer af Tolden, end førend Foreningen dannedes, saa at det Tab, som herved opstod for Fiskus, nu er gjenoprettet, hvilket alene maa tilskrives den ved det forsøgede commercielle og industrielle Liv tiltagne Velstand, der foranlediger en forøget Consumtion, selv affect

fra alle de øvrige betydelige materielle Fordele, som derved ere tilflydte Staten, og hvorved Statsborgerne i saa mange andre Henseender have vundet Midler til uden for stort Affavn at yde langt større Bidrag end forhen til Fiskus. Heri maa Foreningens gavnlige Virkning i Særdeleshed søges, saaledes som jeg igjennem hele den foregaaende Udvikling har søgt at vise, idet det, naar man alene vil tage Hensyn til Statskassens directe Fordele af Toldafgifterne, ikke kan nægtes, at det er rimeligt, at disse, naar det indenlandske Marked havde beholdt sin oprindelige Størrelse, vilde være forøgede ved den Tilvæxt i Velstand, som en vedvarende lykkelig og fredelig Periode vilde have medført, selv under de ældre mindre gunstige Handelsforhold, i en ligesaa høj Grad som det virkeligt er skeet.

Det følger ligeledes af det Anførte, at Toldafgifterne maae hvile med en mindre procentvis Størrelse paa hvert Individ i et Land, jo større dette er. Saaledes er i det Hele Toldpaalægene i Frankrig, navnlig paa flere af de vigtigste Consumtionsgjenstande, betydeligt højere end i den tydske Toldforening, og i hiint Land er Consumptionen ligeledes af de fleste Artikler større end i denne Forening, dog hviler Tolden efter et Gjennemsnit af 4 Aar (1837—40) i Frankrig, med en Udstrækning af circa 10000 □ Mile og med 34 Mill. Indvaanere, med omtrent $1\frac{1}{6}$ Rbd. paa hvert Individ; i den tydske Toldforening med en Udstrækning af omtrent 8100 □ Mile med noget over 27 Mill. Indvaanere, i 1841 med 24, 3 sgr. preussisk Courant, eller omtrent $1\frac{1}{8}$ Rbd., paa hvert Individ. I Danmark (Kongeriget og Hertugdømmerne, Slesvig og Holsteen) derimod, hvor Toldtariferne, saaledes som jeg nedenfor nøiere skal vise det, ere betydeligt lavere end i noget af hine Lande, og hvor navnlig de Consumtionsgjenstande, som afgive det højeste Toldbeløb, ere ansatte til meget lavere Afgift, men hvor rigtignok ogsaa Forbruget af disse Artikler er forholdsvis betyde-

ligt, hviler Tolden paa et Beløb af 1 $\frac{2}{10}$ Rbd. paa hvert Individ.

Det vil her ikke være det rette Sted til at betragte de politiske Følger, som Oprettelsen af den tydske Toldforening har havt og sandsynligviis fremdeles vil medføre. Den nye Forbindelse, som finder Sted mellem de politiske og industrielle samt commercielle Interesser, især efterat disse sidste have vundet den Betydning i det europæiske Statsliv, som de nu have, er indlysende; og ingen politisk Forbindelse vil være saa stærk som den, der grunder sig paa fælleds commercielle og industrielle Interesser; den vil ikke kunne hæves uden at forstyrre en Mængde individuelle og almindelige Forhold, og en saadan pludselig Opløsning vilde røkke Staterne i deres Grundvold. Den Betydning, som denne Forening i politisk Henseende har erholdt for Tydskland og derved for hele Europa, er overmaade mægtig, og vil blive endnu større ved den Udvidelse, som der sandsynligviis forestaaer den, og ved det Exempel, den har givet Europa, og som visselig ikke vil blive uden Efterligning. Enhver, der med Opmærksomhed har betragtet Tydsklands Udvikling i de senere Aar, vil ogsaa have erkjendt, at Følelsen hos alle Tydskere af, at de høre til een stor og mægtig Enhed, og af den oplivende Kraft, som denne Følelse giver selv det ringeste Medlem af et Samfund, har vundet en Almindelighed og en Betydning, som den ikke forhen har havt. Hvo kan tvivle om, at denne Virkning jo for en stor Deel maa tilskrives den Sammensmeltning af commercielle Interesser, som Handelsforeningen har bevirket? Denne har derved banet Veien for en politisk Nationalitet, tilintetgjort mange indskrænkede og smaalige Ansættelser og Vaner, og i deres Sted sat et stærkt Element af tydske Følelselighed.

Foreningen har befordret Forbedring og Anlæg af Kunstveie, af Kanaler, af Jernbaner o. s. v. Friheden har overalt

viist fine velgjørende Virkninger. At forfølge disse i deres Enkeltheder vilde her lede for vidt, og at betragte dem i deres Almindelighed vilde være at gjentage den største Deel af det, som jeg ovenfor har anført om den Indflydelse, som en Udvidelse af det indenlandske Handelsmarked maa have, og som i fuldt Måal har viist sig i Tydskland. Langt fra at en Forhøielse af Toldpaalægene paa mange Manufacturfrembringelser, hvilken har bevirket en betydelig Udvidelse af den hele indre Industrie, har forhøiet Priserne i Indlandet paa dennes Producter, ere disse steds sunkne. Industriens Udvikling har havt den heldigste Indvirkning paa Agerdyrkningen og fremkaldt den Besejlsning mellem disse 2 Hovedkilder til Velstand, som jeg ovenfor har skildret som en nødvendig Betingelse for en kraftig og sikker Udvikling af de materielle og intellectuelle Forhold. Den stigende Production har forøget den bestattelige Deel af Eiendommen og de Skatteydendes Evne til at bidrage til Befordringen af alle almeennyttige Foranstaltninger, de forskjellige Classer af Samfundet, de simple Arbeidere, Landeiendomsbesidderne, Fabrikerne og Capitalisterne, se alle disse gavnlige Virkninger, og man hører i Tydskland kun een Stemme om Foreningens Gavnlighed.

7de Capitel.

Bør Danmark i industriel og commercial Henseende slutte sig til Tydskland?

Efterat jeg saaledes har søgt at paavise Nødvendigheden af, at Danmark stræber at udvide sit indre Handelsmarked, samt har antydet, hvorledes dette burde skee, nemlig med en Tilslutning i commercial og industriel Henseende til Nabo-staterne, og endeligt noget nærmere har udviklet Bestaafenheden af den Forening, som har dannet sig i Tydskland og som efter al Sandsynlighed om ikke meget lang Tid vil udvide sig lige til de danske Grændser, idet Underhandlingerne med Hannover synes at ville lede til en Indlemmelse af dette Land i den store Forening, hvoraf Oldenburgs Indtrædelse i samme vistnok maa blive en uundgaelig Følge, og Mecklenborg da vel ikke vil kunne holde sig i en fra de omliggende Lande isoleret Stilling, — saa maa der naturligt opstaae det Spørgsmaal hvorvidt Danmark bør slutte sig til denne Forening.

Skjøndt jeg fuldelig erkjender Bigtigheden af de politiske Spørgsmaal, som staae i den næsteste Forbindelse hermed, og holder mig overbeviist om, at de ere af en saadan Natur, at de maae gjøre en Forening, som den omhandlede, for den hele danske Stats Vedkommende, aldeles utilraadelig, om Spørgsmaalet end kunde være tvivlsomt i politisk Henseende, naar der alene var Tale om Holsteen, saa vil jeg dog her ikke gaae ind

paa denne Deel af Sagen. Jeg kan imidlertid dog ikke undlade at erindre om, at en af den tydske Toldforenings vigtigste Følger netop har været den, at de forffjellige tydske Stater, som danne den, have lært at føle sig som en Eenhed og som Medlemmer af eet eneste Folk, og at Foreningen ved at optage et fremmed Folk vilde fornægte sin Character og tabe en Deel af sin Betydning. Det fremmede Element vilde, selv om det var ringe i Forhold til den øvrige hele Masse, ikke kunne smelte med denne, men maatte kun bidrage til at forstyrre dens Eenhed.

Skal den Udvidelse af et Lands frie Handelsmarked, som bevirkes ved Afslutning af en paa fri Handel, Antagelse af fælleds Toldlovgivning og Fordeling af Intraderne efter Folkmængden grundet Forening, udøve en gavnlig Indflydelse, da maa det, affeet fra alle politiske Hensyn, fornemmeligt enten være derved, at der aabnes en Udsigt til foreget Affætning af de raa Producter til de tiltrædende Lande; eller derved, at Forholdene i Indlandet ere saaledes, at det kan ventes, at Industrien vil kunne udvides ved de nye Affætningskilder, som aabnes; eller derved, at Staten efter sin naturlige Beliggenhed kan vente en lettet Affætning af sine egne Producter, derved at de nye tiltrædende Lande besidde Søhavne, seilbare Floder eller Canaler, som før hørte til Udlandet, men efter Afslutningen af Foreningen komme til at høre til Indlandet; eller derved at Staten selv besidder Havne o. s. v., hvorfra Udskibningen af Producter fra de nye tiltrædende Lande kan skee, saa at altsaa Handelen kan udvides; eller endeligt derved, at Staten kan betinge sig saadanne Fordele ved Fordelingen af Provenuet af Tolden, at Ristus kan vinde. Jeg vil forsøge at paavise, hvorledes Forholdene i de anførte Henseender sandsynligvis vilde blive for Danmark (Kongeriget og Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen) ved en eventuel Tiltrædelse til den tydske Fore-

ning; men for at vinde et fastere Udgangspunct for Betragtningerne vil jeg først sammenligne nogle af de vigtigere Artikler af den for Foreningen gjældende Tarif med Kongerigets og Hertugdømmernes.

**1. Consumtionsgjenstande, som ikke produceres i
Jutlandet.**

	Tarif for Kongeriget	Tarif for Hertugdømmerne	Tarif for den tydske Følsforening
Sukker:			
raat til umiddel- bar Conſumption 100 Pbd.	2 Rbd. 60 ſ.	2 Rbd. 60 ſ.	10 Rbd. 64 ſ.
raat til Raffinering	2 — 60 :	2 — 60 :	6 — 64 :
raffineret	forbudet	6 — 64 :	13 — 32 :
Kaffe 100 Pbd.	3 Rbd. 12 ſ.	2 — 8 :	8 — 64 :
Thee —	10 — 40 :	10 — 40 :	14 — 64 :
Ris i Skaller —	1 — : :	1 — : :	} 2 — 64 :
uden dito —	1 — 80 :	1 — 80 :	
Kakao —	2 — 32 :	2 — 32 :	8 — 64 :
Sydfrugter, tørre 100 Pbd.	1 — 4 :	1 — 4 :	5 — 32 :
Kryderi —	fra 88 ſ til 125 Rbd., i Gjennem- ſnit 9 Rbd., de curranteste Artik- ler lavere end i Følsforbundet		8 — 80 :
Tobak:			
Blade og Stilke 100 Pbd.	1 Rbd. 54 ſ.	1 Rbd. 54 ſ.	7 — 32 :
Røgtobak —	6 — : :	6 — : :	14 — 64 :
Snuus —	8 — 32 :	8 — 32 :	20 — : :
Cigarer —	33 — 32 :	33 — 32 :	20 — : :
Viin	30 Vrl. 20 Rbd. = circa 5 Rbd. pr. 100 Pbd.	30 Vrl. 8 Rbd. = circa 2 Rbd. pr. 100 Pbd.	100 Pbd. 10 Rbd. 64 ſ

II. Consumtionsgjenstande, som tildeels produceres i Indlandet.

	Tarif for Kongeriget	Tarif for Hertugdømmerne	Tarif for den tydske Toldforening
Ol	1 Td 3 Rbd. = circa 100 Pbd. 1 Rbd. 10 f.	ligesom i Konge- riget	100 Pbd. 3 Rbd. 32 f.
Brændeviin:			
af Korn og Kartoffl.	30 Brl. 24 Rbd. = 100 Pbd. 6 Rbd.	30 Brl. 12 Rbd. = 100 Pbd. 3 Rbd.	100 — 10 — 64 :
af Druer etc. . .	30 Brl. 24 Rbd. = 100 Pbd. 6 Rbd.		
Liqueurer etc. . .	30 Brl. 50 Rbd. = 100 Pbd. 12 Rbd. 48 f.		
Eddeike: af Ol .	1 Td. 1 Rbd. = 100 Pbd. 40 f.	ligesom i Konge- riget.	100 — 1 — 74 :
af Viin	30 Brl. 3 Rbd. 72 f. = 100 Pbd. 92 f.		
Smør 100 Pbd.	2 Rbd. 65 f.	2 Rbd. 65 f.	5 — :
Øst —	4 — 16 :	4 — 14 :	5 — :
Talg —	2 — 8 :	2 — 8 :	4 — :
Eild 1 Tønde .	1 — :	1 — :	1 — :
Fiske, tør, saltet og tør 100 Pbd.	: — 80 :	: — 80 :	: — : 64
Kjød, fersk —	frit	frit	
saltet —	1 — 4 :	1 — 4 :	2 — : 64
røget —	2 — 8 :	2 — 8 :	
Fleisk, fersk —	frit	frit	
saltet og røget —	2 — 8 :	2 — 8 :	
Kornvarer:			
Hvede, Mais, Græ- ter, 1 Tønde . .	: — 48 :	: — 48 :	1 Schfl. 5 sgr. = 1 Td. circa 54 f.
Rug og Visker 1 Td	: — 32 :	: — 32 :	
Boghvede, Byg og Havre 1 Tønde	: — 24 :	: — 24 :	
Gryn 100 Pbd. .	1 Rbd. 4 f. og 1 Rbd. 48 f.	ligesom i Konge- riget	2 Rbd. 64 f.
Meel —	64 f. og 1 Rbd. 48 f.		

III, Fabrikmaterialier og Halvfabrikata.

	Tarif for Kongeriget	Tarif for Hertugdømmerne	Tarif for den tydske Toldforening
Bomuld:			
raa 100 Pb.	fri	fri	fri
Garn, ubleget —	2 Rbd. 48 f.	} ligesom i Konge- riget	2 Rbd. 64 f.
bleget og farvet —	5 — 20 =		10 — 64 =
Uld: raa —	1 — 4 =		frie
Garn: ufarvet —	6 — 24 =	} ligeledes	} 10 Rbd. 64 f.
farvet —	8 — 32 =		
Hør: uheglet —	1 — 4 =		} = — 21 =
heglet —	3 — 12 =		
Hamp: uheglet —	= — 48 =		
heglet —	1 — 48 =		
Finnetgarn:			
raat —	4 — 64 =	3 Rbd. 12 f.	= — 21 =
bleget og farvet —	6 — 24 =	} ligesom i Konge- riget	1 — 32 =
Traad —	9 Rbd. 36 f. og 12 Rbd. 48 f.		2 — 64 =
Tømmer 100 Cbf.	3 Rbd. 32 f.	2 Rbd. 72 f.	1 — 64 =
Huder:	2 Rbd. 8 f. og 4 Rbd.	} ligesom i Konge- riget	frie
uberedte 100 Pb.	16 f., tildeels frie		
Skind: uberedte —	frie	frie	frie
Læder og Skind:			
garvede —	4 Rbd. 16 f. à 16 Rbd. 64 f.	} ligesom i Konge- riget	8 Rbd.
beredte, uden Haar 100 Pb.	8 Rbd. 32 f. og 16 Rbd. 64 f.		8 Rbd. og 10 Rbd. 64 f.
Corbuan, Cassian, lakeret Læder 100 Pb.	20 Rbd. 80 f. à 41 Rbd. 64 f.		10 Rbd. 64 f.
Jern:			
	Raajern —	frit	frit
	Stangjern —	36 f.	1 — 32 =
	smedet til Søm, Plader 2c. 100 Pb.	36 f. à 2 Rbd. 32 f.	4 Rbd. og 5 Rbd. 32 f.
	Olje i Foust.:		
	Roe-Lin- og Palm- hampolie . . .	3 Rbd. 12 f. fri	2 Rbd. 32 f.
	Steenful, 100 Tr.	12 — 48 =	1 Cent, 1½ skr. pr. Cour. = 100 Tr. 14 Rbd. 60 f.

IV. Manufactur- og Fabrikvarer.

	Tarif for Kongeriget	Tarif for Hertugdømmerne	Tarif for den tydske Toldforening
Uldne Varer: 100 Pbd.	fra 12½ Rbd. til 100 Rbd.; høiere Told svares kun af Schavler og Tørfl.	fra 12½ til 33½ Rbd.	fra 26½ til 66½ Rbd.
Bomuldsvarer: 100 Pbd.	fra 2 Rbd. 80 f. i til 100 Rbd.; høiere Told kun af nogle Varer af Bomuld og Silke	i Reglen 15 Rbd.; indtil 30 Rbd. af nogle Tøier af Bomuld og Uld. Schavler 12½ Rbd.	66½ Rbd.
Linnevarer: 100 Pbd.	8 Rbd. 32 f. til 16 Rbd. 64 f. Da- mast 25 Rbd., Kam- merbugt 200 Rbd., Pakkered 1 Rbd. 4 f. og 4 Rbd. 16 f.	10 Rbd. 40 f. 1 — 4 =	2 Rbd. 64 f. til 30 Rbd.
Silkevarer 100 Pbd.	125 til 250 Rbd.	30 Rbd.	146 Rbd. 64 f.
Glasvarer: Vinduesglas . .	1 Rbd. 48 f. til 4 Rbd. 16 f.	ligesom i Konge- riget	4 Rbd.
Andre Glasvarer, undtagen Vindues- glas, Speilglas og Bouteiller . . .	1 Rbd. 32 f. og 7 Rbd. 28 f.		1 Rbd. 32 f. til 13 Rbd. 32 f.
Porcelain 100 Pbd.	10, 20 og 40 Rbd.	ligesom i Konge- riget	13½, 33½ og 66½ Rbd.
Fajance —	3 Rbd. = f.		6½ og 13½ Rbd.
Pottemagerarbeide	1 — 4 =	ligesom i Konge- riget	42 f.
Papiir, ulimet 100 Pbd.	2 — 48 =		1 Rbd. 32 f. og 6½ Rbd.
limet —	4 — 16 =	ligeledes	6 Rbd. 64 f.
uldent Maculatur 100 Pbd.	= — 64 =		1 — 32 =
Pappapiir —	1 — 24 =	ligeledes	1 — 32 =
Quincaillevarevarer 100 Pbd.	fra 8 Rbd. 32 f. til 33 Rbd. 32 f.		66 — 64 =
Tjernstøbegods: grovt 100 Pbd.	1 Rbd. 54 f.	ligesom i Konge- riget	1½ og 8 Rbd.
finere, affilet, po- leret 100 Pbd.	12 — 48 =		8 Rbd. og 13 Rbd. 32 f.
Tjernfram: simpelt 100 Pbd.	3 — 12 =		4 Rbd. og 8 Rbd.
finere —	16 — 64 =		13 Rbd. 32 f.

Det vil af den givne Sammenstilling sees, at den tydske Toldforening beskatter de Consumtionsgjenstande, som ikke produceres i Indlandet, betydeligt høiere end Danmark. Med Hensyn til de Consumtionsgjenstande, som tildeels produceres i Indlandet, er Forskjellen ikke betydelig. Af de til 3die Classe hørende Gjenstande ere følgende høiere beskattede i den tydske Toldforening end i Danmark: Bomulds- og Udgarn, Allun, Blegghvidt, Vitriol, simpel hvid Sæbe, smedet Jern i Stænger, Staal, Jerntraad og Jernblik, Søm, middelfine Jernvarer. Høiere beskattede i Danmark end i Toldforeningen ere følgende Gjenstande: Hør og Hamp, saavel heglet som ueglet, Linnedgarn, Uld, kemiske Fabrikata i Almindelighed (dog ere de curranteste af disse navnligt opførte i Toldforeningens Tarif og da i Reglen høiere beskattede end efter den danske Tarif), Mallerfarver, Terpentinolje, Indigo, Olie i Fougstager, fin hvid Sæbe, Huder; omtrent lige høit beskattede i Toldforeningen, og i Danmark ere: Monnie, Mineralsyrer, Farvetræ, Krap, Terpentin, grøn Sæbe, Steenful; frit indgaaer i begge Lande: raa Bomuld, Bark, Ertser, Træstoe, raa Skind, større raa Huder, Raajern, Pottemagerleer, Porcellainsjord etc. Udsørselstold maa erlægges i begge Lande af: raa Uld, gammelt Jern, raa Huder, Liimlæder, Glasstaar; i Toldforeningen men ei i Danmark: af raa Bomuld, forskellige Farvevarer, Raajern, Træful, Træasse etc. Blandt de til den 4de af de i ovenstaaende Tabel adskilte Vareclasser henhørende Gjenstande ere i det Hele alle grovere Arter af Manufacturvarer høiere beskattede i Toldforeningen end i Danmark, hvorimod de finere her have at erlægge en høiere Told end i Foreningen, hvilket alt er en Følge af det Generalisationsprincip, som er fulgt i den tydske Tarif. Men, naar man sammenligner de enkelte Positioner med hinanden og vurderer de Artikler, som i Toldforeningen ere høiere beskattede end i Danmark mod dem, som her bære høiere Afgift

end i hiin, saa fremgaaer det som almindeligt Resultat, at den tydske Tarif yder Industrien en betydeligere Beskyttelse end den danske og navnligt end den for Hertugdømmerne gjældende.

Betragter man nu i Henhold til det Foregaaende den rimelige Indflydelse af en mellem Danmark (Kongeriget og Hertugdømmerne, betragtede som et Heelt) aflattet Forening, saa er det allerede i det Foregaaende viist, at saavel den tydske Toldforening som Danmark have et betydeligt Overskud af Agerdyrkningsproducter til Udsæls, og det er fornemmeligt disse Artikler, hvormed begge betale de Gjenstande, hvormed Indlandet ikke kunne forsyne dem. Ved en Medbrydelse af Toldgrænserne mellem begge Lande kunde Danmark altsaa for saavidt ei vente nogen betydelig lettet Affætning for disse sine Producter; det vilde i Tydskland næsten overalt finde et vel forsynet Marked, paa hvilket Concurrencen ikke vilde blive let, især for Agriculturproducter, som ifølge deres Natur ikke kunne bære de med en lang Landtransport i et stort aflattet Continent, som den tydske Toldforening, forbundne Omkostninger. Vel kan der ikke være Tvivl om, at Affætningen af Agriculturproducter til Tydskland vilde forøges, dersom dette Land og Danmark dannede et eneste frit Marked, da det deraf upaatvivleligt vilde blive en Folge, at det sidstnævnte Land fra Tydskland vilde hente en langt større Deel af de Industrieproducter, som det behøver at tilføre fra Udlandet, end det nu er Tilfældet, og da Forbindelserne mellem disse Lande vilde forøges derved, og de tilførte Industrieproducter maatte betales med Agriculturproducternes Overskud, saa vilde vistnok under saadanne Forhold en større Deel af disse gaae til Tydskland end nu, og en Deel af de Fordele, som altid maa følge af en Udvidelse af det indre Handelsmarked vilde ogsaa her vise sig; men at de i denne Henseende ikke kunne fremtræde med den samme Betydning, som naar et andet fremmed Marked, der behøver en

stadig Tilførsel af fremmede Agriculturproducter, kunde aabnes, ligger formeentligt klart for Nie uden videre Udvikling. For- saavidt der er Tale om de raa Producter (Uld, Skind, Huder, Klude o. s. v.), som danne Material for Fabriksliden, da vilde deres Afsetning til Tydskland under de givne Forudsætninger af de sidst udviklede Grunde ogsaa sikkerligt tiltage, men her- ved vilde dog vindes en ringere directe oeconomist Fordeel, da allerede de fleste fremmede Markeder staae aabne for disse Pro- ducter uden Erlæggelse af Indførselstold, og de altsaa allerede under de nærværende Forhold frit kunne søge det fordeeltigste Marked, samt da den indenlandske Industrie, hvis Oplysning maa ansees for saare vigtig, ved en altfor lettet Afsetning af disse Producter i Udlandet i en høiere Grad, end det synes ønskeligt, vilde berøves det raa Material, som de skulle be- arbejde.

Man behøver blot at betragte Kortet for at overbevise sig om, at en Forening af Danmark med Tydskland i et Handels- forbund ikke kunde staffe det første Land en lettet Afsetning af dets Producter derved, at nye Søhavne eller seilbare Floder, der aabne Udgang til Havet, derved vilde blive lettere til- gjængelige; thi Danmark har i denne Henseende allerede alle naturlige Fordele, og det ligger i Sagens Natur, at kun i yderst sjældne Tilfælde danske Producter vilde søge Tydsklands Havne for derfra at udfikses, maaskee med Undtagelse af nogle Havne ved Elben, som dog nu allerede staae aabne for en fri Samferdsel. Heller ikke synes det rimeligt, at Danmarks Sø- havne i nogen betydelig forøget Grad vilde blive benyttede til Udfikning af Tydsklands Producter, thi de ere ikke de natur- lige Havne for det store Fastland, og det vilde vist næsten i intet Tilfælde kunne betale sig at føre dets Producter gjen- nem Landet til Hertugdømmernes eller Jyllands Havne, navn- ligt naar alle egentligt tydske Havne ved Østersøen og Nord-

føen komme til at høre til det tydske Toldforbund, hvilket i ethvert Tilfælde maatte skee, forinden der kunde være Tale om en Tilslutning af Danmark. Derimod kan det ikke nægtes, at det synes rimeligt, at Kjøbenhavns Mellemhandel vilde vinde betydeligt, naar denne Bye kom til i commerciel Henseende at høre til samme Indland som de tydske Havne ved Østersøen, men dette maatte da sandsynligviis medføre en Oposffrelse af Sundtolden, som under saadanne Forhold neppe kunde tænkes at vedblive og vel mindst udelukkende til Fordeel for Danmark.

Der bliver saaledes det Spørgsmaal tilbage, hvad Indflydelse en saadan Forening vilde have paa Industrien i Danmark. Nagtet denne, som jeg nedenfor nærmere skal søge at vise, under de supponerede Forhold, vilde trues med mange Farer, saa vilde det dog være at fornægte de Sandheder, som jeg i det Foregaaende netop har søgt at begrunde, naar jeg kunde tvivle om, at den betydelige Udvidelse af det indre Marked og den Tilnærmelse til Realisationen af Handelsfrihedens Principer, som derved vilde finde Sted, ikke i det Hele skulde have en gavnlig Indvirkning paa Industrien og give den et høiere og almindeligere Sving, uden hvilken den efter dens nuværende Udviplingsstandpunkt i Europa aldrig vil kunne vinde ret Betydning for Indlandet. Derved vilde den Arbejdsdeling, hvis Bigtighed jeg har søgt at paavise, blive mulig, og dens Indflydelse vilde sikkerligt ikke blive umærkelig. Naar derfor Sagen alene betragtedes fra den reent commercielle og industrielle Side, og en Udvidelse af det indre Handelsmarked kun vilde være at opnaae ved en Tilslutning til den tydske Forening, saa burde man vistnok søge at bringe en saadan tilveie. Men paa den anden Side maa jeg ansee det for vist, at en Forening som den omhandlede i Begyndelsen vilde medføre store og skadelige Omvæltninger i Industri og Handel, og at de gavnlige Virkninger i deres fulde Udstrækning

først vilde kunne vise sig efter et længere Tidsrum. Naar jeg derfor nu noget naiere vil betragte Virkningen af en saadan supponeret Forening paa de vigtigste Industriegrene, som ere omtalte i det Foregaaende, saa har jeg herved fornemmeligt de nærmeste Virkninger for Die, og gaaer iøvrigt ud fra den Forudsætning, at Danmark blev nødsaget til at antage den tydske Toldforenings nærværende Tariffatser, hvori vel neppe vilde bevirkes nogen betydelig Modification for Danmarks Skuld.

Blandt de Consumtionsgjenstande, som ovenfor ere stillede i Classe med dem, som ikke tilvirkes i Jndlandet, er der kun een, om hvis Production der muligviis kunde være Tale under forandrede Forhold, nemlig om Sukkeret. Jeg har søgt at vise, at der under det i Danmark nu gjældende Toldsystem ikke er Sandsynlighed for, at der med Fordeel vil kunne avles Sukker af Runkelroer i Jndlandet. Selv om den tydske Toldforenings langt høiere Toldsatser paa Sukker antoges, og derved bevirkedes en Stigen af Sukkerpriserne, vilde hiin Al rimeligviis ikke kunne lykkes, hvilket jeg troer tilstrækkeligt fremgaaer af hvad jeg i det Foregaaende har anført, ligesom jeg der har søgt at bevise, at selv om denne Industriegreen ved overmaade høie Toldsatser kunde bringes tillive, vilde den dog ikke være til Held for Landet og allermindst saalænge dette besidder Colonier, hvortil bør tages Hensyn, som neppe vilde kunne stee tilstrækkelig Fyldest, naar den Stat, der besad Colonierne kun udgjorde en ringe underordnet Deel af den hele Forening, hvortil den er supponeret at høre.

Raffinaderierne af Colonialsukker vilde med Hensyn til den udenlandske Concurrence være omtrent i samme Grad beskyyttede som nu i Danmark; men en Deel tydske Raffinaderiers beqvemere Beliggenhed med Hensyn til Handelsmarkederne vilde gjøre Concurrencen med disse vanskelig, ligesom Forholdene til de

indenlandſke Runkelroesſukkerfabrikker vilde lide til mange Forviſlinger.

Ogsaa de indenlandſke Eichoriefabrikker vilde under en frie Concurrence kun med Vanſtelighed kunne beſtaaе ligeover for de af heldige Naturforhold begunſtigede Fabrikker i Tydſkland, men da de ere af en underordnet Betydning for Landet, vilde det Hele ei lide betydeligt Tab ved en Indſtrænkning i deres Virkſomhed.

Alſ langt ſtorre Vigtighed ere de Induſtriegrene, ſom ſtaaе i noie Forbindelſe med Landbruget, nemlig Brændeviinsbrænderie, Ølbryggerie, Edikke- og Stivelfefabrikation. Det vilde kun lidet gavne diſſe Induſtriegrene, at de, naar Tydſkland i commercial Henſeende kom til at høre til Indlandet, ved Toldſatſer, ſom de i den tydſke Toldforening gjeldende, vilde finde ſig fuldt ſaa meget beſkyttede mod fremmed Concurrence ſom nu; thi den Concurrence, ſom fra Udlandet truer diſſe Fabricationsgrene, er netop den fra det nævnte Land. Efter hvad der i det Foregaaende er anført om diſſe Induſtriegrene, maa det erkjendes, at de for Diebliffet her i det Hele ſtaaе paa et lavere Standpunkt end i Tydſkland, hvor navnlig Brændeviinsproductionen i viſſe Egne er overordentligt udviklet, og Concurrencen ſaa ſtor, at Fabrikanten ſælger ſit Product uden directe Fordeel af Fabrikationen og søger kun denne i Productionens heldige Indflydſe paa Agerbruget. Det kunde alſſaa ſynes, ſom om diſſe for Danmark ſaa overordentlig vigtige Induſtriegrene maatte gaaе tilgrunde under en fri Concurrence med Tydſkland, men uagtet det vel ikke kan nægtes, at Faren vilde være tilſtede i en vis Grad, ſaa ere dog diſſe Induſtriegrene ſaa naturlige for Landet, de ſtaaе i ſaa noie Forbindelſe med dets Hovednæringskilde — Agerbruget — de fordre ikke ſtorre Kundſkaber, ſtorre Capitaler og ſtorre Dygtighed, end de man efter den hele Tilſtand kan vente at

finde her, og de have ogsaa i de senere Aar gjort saa betydelige Fremfærd, at jeg ikke troer, at de vilde trues med nogen reel Fare, ved at der aabnedes en aldeles frie Concurrence med Tydskland. Herved maa tillige bemærkes, at efter de ovenfor omhandlede i Foreningen bestaaende Forhold vilde den frie Concurrence dog ikke komme til at strække sig videre end til, at der ved Overgangen fra det ene Land til det andet blev at erlægge en Afgift, som kunde æquivalere Differencen mellem de indre Consumtionsafgifter, som i de forskjellige Lande hvile paa disse Producter, saaledes at navnlig Brændevin, hvis Production i Danmark er høiere beskattet end i Preussen og nogle andre tydske Lande, ikke vilde kunne gaae over fra dette Land til hiint uden at erlægge en Differenceafgift.

Hvad Oliemøllerne angaaer, da er i det Foregaaende viist, at Kongeriget omtrent udfører ligesaa megen Raps- og Linolie som det indfører, hvorimod Hertugdømmerne have et betydeligt Overflud til Udførsel. Fra Indlandet udgaaer aarligt en betydelig Mængde Rapsro i uforarbejdet Tilstand, hvoraf dog den ringeste Deel til Tydskland. Den tydske Toldforening beskatter fremmed Lin- og Rapsolie noget lavere end den danske Tariff, men jeg troer ikke, at de indenlandske Oliemøller med Hensyn til Indlandets Forsyning vilde have at frygte en ringe Nedsættelse af Indførselstolden. Denne Industriegreen er saa naturlig for Landet og baserer sig paa Forarbejdning af et raat Product, som Indlandet producerer i Mængde, og som tilmed ei taaler lang Opbevaring og lang Transport. Den tydske Toldforening behøver endnu stedse en Tilførsel af fremmed Lin- og Rapsolie (efter Gjennemsnit af 3 Aar 1837—39 26956 Centr. af alle Slags Olie i Fougstager); fornemmeligt er det Preussen, som ikke endnu formaaer selv at forsyne sig med dette Product. Naar det betænkes, at Danmarks største Udførsel af Raps skeer til England, Frankrig og Belgien, hvor

Olien kun finder Indgang mod Erklæggelse af høi Told, saa synes det rimeligt, at de danske Oliemøllers Virksomhed maatte kunne udvides, naar det tydske Marked blev frit, og at de navnligt maatte kunne deeltage i Preussens Forsyning, hvorved der i Indlandet vilde slaaes en større Mængde Frø til Olie, og Udførslen af uforarbejdet Frø saaledes aftage.

Garverierne. Disse for Danmark saa vigtige Anlæg synes at trues med stor Fare ved en Forening under fri Concurrence med Tydskland. Ved Antagelsen af den tydske Toldforenings Tarispositioner vilde vel de danske Garvere, navnligt med Hensyn til de Sorter Læder, som de især tilvirke, i det Hele befinde sig mindre beskyttede mod den fremmede Concurrence end nu; men dette er af mindre Betydning, thi den fremmede Concurrence, som Garveren i Danmark med Hensyn til Indlandets Forsyning nu har meest at befrygte, er netop den tydske, der vilde blive fri, naar Markedet aabnedes. Det er især Garverierne i Rhinegnene, som, understøttede af en lang Erfaring, disse Egnes almindelige industrielle Aand, godt Band og fortrinlig Værk, have naaet en høi Grad af Fuldkommenhed. Det er ovenfor viist, at Danmark udfører en stor Mængde Huder og Skind i ugarvet Tilstand, og at Udførslen af denne Artikel langt overstiger Indførslen, hvorimod der udføres meget lidt garvet Læder og de indenlandske Garverier netop ere tilstrækkelige til at levere Landets Behov. Det modsatte Forhold finder Sted i den tydske Toldforening; den behøver en Tilførsel af raa Huder og Skind (i Gjennemsnit 1837—39: 137279 Centr. aarligt), medens den har et Overskud af Læder til Udførsel, som aarligt stiger, især i Preussen. Under saadanne Forhold maatte de danske Garverier vistnok frygte en fri Concurrence med Tydskland, og naar man sammenligner deres Tilstand i technisk Henseende med den i de fleste af Udlandets Garverier, saa synes der ikke at være nogen Sandsynlighed

for, at de i Begyndelsen, medens de drives paa samme Maade som nu, ville kunne bestaae i denne Concurrence. Derimod synes de naturlige Betingelser for Garverierne's heldige Drift her at være tilstede i en saadan Grad, at de Fordele, som vilde flyde af en Udvidelse af Handelsmarkedet, vistnok efterhaanden vilde hæve den industrielle Aand saa meget, at disse Anlæg atter vilde opstaae i en fornyet Form og vinde den sande Betydning, som de synes at burde have for Landet.

Alf Glasvarer har det tydske Toldforbund allerede nu et ikke ubetydeligt Overskud til Udførsel (i Gjennemsnit 1837—39 32693 Centr. aarligt), hvilket vilde blive endnu større, dersom Foreningen omfattede samtlige tydske Lande. Det er ovenfor viist, paa hvilket Standpunct Glasfabrikationen staaer her i Landet; den er istand til omtrent at levere det indre Behov af grønt Huulglas, den producerer en ikke ubetydelig Mængde hvidt simpelt Huulglas, men ikke de finere Sorter heraf, ligesaa lidt som for Tiden Binduesglas og Speilglas. Det er sandsynligt, at Fabrikationen af Binduesglas, som ellers ganske synes at egne sig for de naturlige Forhold og den almindelige industrielle Cultur og derfor rimeligviis om ikke lang Tid vil komme i Drift her, under en fri Concurrence med Tydskland i Begyndelsen vilde finde Vanskelighed ved at hæve sig her. Derimod er Tilvirkningen af grønt Huulglas og de simplere Arter af hvidt Huulglas saavidt fremffreden og saaledes bunden til de naturlige Forhold (Brændelsesproductionen), at den synes at maatte kunne taale en fri Concurrence med Tydskland.

Ved Antagelsen af den tydske Toldforenings Tarifpositioner vilde den indenlandste Glasfabrikation finde sig i en ringe Grad mere beskyttet mod den udenlandste Concurrence end nu.

Den tydske Toldforening har af Porcelain, Steen-
tøi, Façance ic. et ikke ubetydeligt Overskud til Udførsel,

medens Danmark, efter hvad der ovenfor er viist om Fabricationen af disse Varer, behøver en ikke ubetydelig Tilførsel, og i technisk Henseende i disse Varers Tilvirkning staaer meget tilbage. Vel ere flere af de tydske Fabrikker, navnlig de i Mellemtydskland (Thüringen &c.) i en meget høi Grad begyndte af heldige naturlige Forhold og en lang Praxis, der vilde gjøre Concurrencen med dem yderst vanskelig for de danske Fabrikker, ligesom flere af de større Porcellainfabrikker (i Berlin, Charlottenburg, Meissen &c.) drives i en Udstrækning og med en Kyndighed, som gjøre dem til farlige Rivaler for den danske Porcellainsfabrikation; men hvad der ovenfor er anført om Glasfabrikation gjelder ogsaa her i fuldt Maal, og der er al Rimelighed for, at Productionen af Leerverer her i Landet vilde vinde mere ved det større industrielle Liv, som det store indenlandske Marked vilde fremkalde, og som er det, der især mangler den, end den vilde lide ved den frie Concurrence med Tydskland. Mod den fremmede Concurrence vilde den indenlandske Fabrikation være noget stærkere beskyttet ved Toldforeningens Tarispositioner end ved de nugældende, og dette vilde her med Hensyn til Frankrig og England ikke være uden Betydning.

Efter hvad der i det Foregaaende er anført om Jernstøberierne i Jndlandet, vil det være indlysende, at disse kun i ringe Grad vilde have at frygte en fri Concurrence med Tydskland, forsaavidt angaaer Tilvirkningen af grovere Jernstøbegods. Derimod vilde Tydskland under de supponerede Forhold sandsynligviis endnu i høiere Grad end for Tiden komme til at forsyne Danmark med Maskiner, finere Støbegods og navnlig med Jsenkram, fornemmeligt fra Rhineggenes Fabrikker, hvorved imidlertid ingen allerede i betydelig Grad udviklet indre Fabrication vilde komme til at lide Afbræk. Ved Antagelsen af den tydske Toldforenings Tarispositioner vilde

endog disse Industriegrene i Forhold til Udlandet komme til at nyde en noget høiere Beskyttelse end de nu have.

Papiirsfabrikationen. Det er ovenfor viist, at Kongeriget og Hertugdømmerne, betragtede som et samlet Hele, have et Overskud af Klude til Udførsel, hvilket sandsynligviis vil stige, efter at Udførslen fra Kongeriget er ophørt at være forbuden, især dersom den blev tilladt mod en ringere Told end den nu bestaaende. Indførslen af Papiir er ikke betydelig, men overstiger dog noget Udførslen. Den tydske Toldforening har nu et Overskud af Klude at tilbyde Udlandet; de udføres især fra Preussen og deres Mængde synes at være i Tiltagende. Med Trykpapiir og Pakpapiir kan Foreningen ikke forsyne sig selv, men af alle andre Papiirsorter har den et Overskud at tilbyde Udlandet (efter Gjennemsnit af 3 Aar, 1837—39, 6562 Centr. aarligt). Toldforeningens Tarif tillader Udførslen af Klude omtrent paa samme Betingelser, som den for Kongeriget gjeldende; men hiin belægger Papiir ved Indførslen med lidt høiere Afgifter end denne. Naar man tager Hensyn til Papiirfabrikernes tekniske Standpunkt her i Landet og i Tydskland og tillige til de naturlige Forhold, hvorunder denne Industriegreen er stillet, synes det at den danske Papiirfabrikation ved en aldeles fri Concurrence med den tydske og ved Antagelse af Tarifpositioner, som de i Tydskland gjeldende, intet Alvorligt vilde have at befrygte med Hensyn til Indlandets Forsyning, og at meget mere Udsigter til en forøget Af sætning til en Deel af Nordtydskland, hvortil allerede nu gaaer Papiir fra Danmark, vilde aabne sig, ligesom den fremmede Concurrence under disse Forhold ogsaa vilde blive mindre at frygte.

Sees der hen til hvad der i det Foregaaende er anført om Tilvirkningen af uldne Varer i Danmark, da troer jeg, at man kan slutte, at den ved en Forening af

Danmark og Tydssland under samme Toldsystem, forsaavidt angaaer Fabrikationen af grovere uldne Varer, ikke vilde være truet med Fare for at tabe noget af den Andeel, som den nu har i Indlandets Forsyning. Denne Industrie er hertil for noie sammenboren med hele den materielle Udvikling og navnligt med den indre Faareavl; men det vil ogsaa fremgaae af det allerede Anførte, at denne Industriegreen, forsaavidt den har udviklet sig til Fabrikation af finere Varer, vanskeligt vilde kunne bestaae i Concurrence med de tydske Fabrikker, med mindre en Udvidelse af det indre frie Handelsmarked skulde kunne bevirke en saadan Concentration af Industrieanlæg af den omhandlede Art, at de Betingelser, som jeg ovenfor har troet at maatte fremsætte som nødvendige for dens Fremblomstren, derved kunde tilveiebringes, og den hele Udvikling i industriel Henseende ved de gode Virkninger, som Handelsmarkedets Udvidelse ikke vilde undlade at medføre, skulde stride saaledes fremad, at en heldig Concurrence med de uddannede Fabrikker af denne Art i Tydssland derved kunde blive mulig.

Det er i det Foregaaende viist, paa hvilket Standpunct Hørindustrien befinder sig i Danmark, der behøver Tilførsel saavel af raa Hør som af Garn og vævede linne-ede Varer. Den tydske Toldforening indfører vel af Hør, Hamp og Blaar en større Mængde end den udfører (i Gjennemsnit 1837—39 57095 Centr. aarligt), men den største Deel af dette Tilskud bestaaer i Hamp, da de fleste af Foreningens Lande kunne forsyne sig selv med Hør. Denne fremmede Tilførsel har iøvrigt været i Tiltaget i en Række af Aar. I Danmark er den heglede Hør ved Indgangen belagt med en høiere Told end den uheglede, hvorfor Hovedindførslen ogsaa er af Hør i denne Tilstand. Dette er derimod ikke Tilfældet i den tydske Toldforening og med Hensyn til Tolden vil det altsaa være fordeelagtigere at indføre den heglede Hør som det værdifuldere Pro-

duct. Med samme Told, som hviler paa den raa Hør, er Garnet belagt i den tydske Toldforening, saa at Tolden slet ikke yder de indenlandste Spindrier nogen Beskyttelse mod den fremmede Concurrence, der er meget at frygte for denne Industri. I denne Henseende ere Spindrierne i Danmark heldigere stillede end i Tydskland. Tolden paa Garn i Toldforeningen udgjør kun c. $\frac{1}{2}$ pCt.; i Danmark c. $5\frac{1}{2}$ og 8 pCt. Hovedtilførslen til den tydske Toldforening stier dog fra andre tydske Lande, navnlig fra Hannover, saa at Foreningen, naar den kommer til at omslutte alle nordtydske Lande, sandsynligviis ganske vil kunne undvære fremmed Tilførsel. Af Traad har derimod Toldforeningen selv i sin nærværende Form en større Udførsel end Indførsel. Med raat uappreteret Lærred og Dreiel kan Foreningen ikke ganske forsyne sig selv, men af andre Arter af vævede linnede Varer har den et ikke ubetydeligt Overskud til Udførsel, hvilket især udgaaer fra Preussen, idet de andre Stater i Foreningen hoiſt fabrikere til deres eget indre Behov. Fabrikationen af blegede Lærreder og Dreielser vilde i Danmark ved Antagelsen af de Toldpositioner, som gjelde for den tydske Forening, være noget stærkere beskyttet mod fremmed Concurrence end nu; men dette vilde være af ringe Betydning, deels fordi Tolden paa denne Artikel i det Hele ikke er meget hoi og deels fordi den væsentligste Deel af hvad der indgaaer til Danmark netop kommer fra Tydskland. Lærredsinindustrien i den østlige Deel af dette Rige er saaledes organiseret og saaledes understøttet af store Capitaler, lang Erfaring og i den senere Tid ved mekaniske Spindrier (Schlesien havde 1839 9904 Tene i Gang og siden ere flere anbragte), at den under en fri Concurrence synes at maatte beholde Overvægten over den danske, der dog paa den anden Side i mange Egne saaledes er forbunden med Huuslivet og saa naturlig for Forholdene, at den, selv sat paa lige Fod med den fremmede, sifferligt ikke vilde gaae tilgrunde,

men snarere oplives ved det større Liv, som Udvidelsen af det frie Handelsmarked vilde fremkalde.

Med Hensyn til Tilvirkningen af Bomuldsvarer vilte en Tilslutning til den tydske Toldforening i ingen Henseende kunne besordre denne Industriegreen i Danmark. At domme efter den lidende Tilstand, hvori Bomuldspinderierne i Tydskland befinde sig og efter hvad der i det Foregaaende er anført om denne Industrie i det Hele, kan man med temmelig Sikkerhed slutte, at den heller ikke, efter at Danmark var forenet med Toldforbundet, ved en Beskyttelsestold, der omtrent har samme Høide som den i Danmark nu gjeldende, vilde kunne høre sig i dette Land. Det tydske Toldforbund henter nu $\frac{2}{3}$ af sit Behov af Bomulds-garn fra Udlandet, medens den har et ikke ubetydeligt Overflud af Bomuldsmanufacturvarer til Udsæls. Bomuldsvæveriet i Kongeriget, der vel ikke benytter sig af den høie Beskyttelsestold, som nu bestaaer her, i deenes hele Udstrækning, vilde dog under en fri Concurrence vanskeligt kunne kæmpe mod den mere uddannede Industrie af denne Art i Tydskland. Denne Industriegreen er imidlertid heller ikke af en saadan Bigtighed for Landet i det Hele, at der ved dens Indskrænkning vilde opstaae noget betydeligt Tab i nationaloeconomist Henseende, skjøndt Fiscus vilde lide en ikke ringe Indskrænkning i sine Indtægter, ved at en stor Deel af de fremmede Bomuldsmanufacturvarer, som nu indgaae mod Erleggelse af en høj Afgift, kom til at gaae frit fra Producenter til Consumenter.

Vilde man endeligt spørge om den sandsynlige Virkning af en Toldforening mellem Danmark og Tydskland paa de forskjellige egentlige Haandværker i Danmark, hvis Profession ikke kan henføres under nogen af de foranførte Categorier af Industriegrene, da vilde det lede for vidt, at søge dette Spørgsmaal besvaret her ved en Undersøgelse af alle de enkelte Haandværk. Pluraliteten af dem ere i den Form, hvorunder de nu

drives i Indlandet, saaledes beregnede paa de enkelte locale Markeders Forsyning, at de rimeligviis heller ikke under en fri Concurrence med et mere industrielt Land vilde behøve at frygte for at berøves nogen væsentlig Deel af deres Affætning, især da den indenlandste Haandværksstand i det Hele ingenlunde staaer paa noget lavt Trin i Sammenligning med Tydsklands, og de fleste ved Antagelsen af Toldpositioner, som de der nu gjelde i den tydske Toldforening, vilde see deres Profession i en høiere Grad, end det nu er Tilfældet, beskyttet mod den engelske, franske og andre industrielle Landes Concurrence, som er mere at frygte end den tydske.

Efter saaledes at have antydet, hvilke Virkninger den supponerede Toldforening sandsynligviis vilde have for de vigtigste indenlandste egentlige Producenter staaer det tilbage at undersøge dens Indskydelse paa Consumenterne. Det er allerede i det Foregaaende viist, at en betydelig Udvidelse af det frie Handelsmarked yttre en meget forskjellig Virkning paa de forskjellige Artikler, som kunne blive Gjenstand for Ud- og Indførsel. Af saadanne, som slet ikke eller i en meget ringe Grad tilvirkes i Indlandet, men som ganske eller for den største Deel maa hentes fra Udlandet, vil, som allerede viist, Indførslen til et givet Land, naar det træder i en paa fri Handel grundet Forening med andre Stater, hvor disse Gjenstande heller ikke produceres, ei forandres, uden forsaavidt Afgifternes Forhøielse eller Formindskelse for en Deel kunne forøge eller forringe Consumtionen. Paa Grund heraf bliver det af Bigtighed at see hen til Størrelsen af Indførselstolden af disse Artikler i Danmark og i Tydskland, hvis Tarif antages at maatte blive gjeldende for den supponerede Forening. Tolden er:

	efter Kongerigets og Hertugdømmernes Tarif	efter den tydske Told- forenings Tarif	Forholdstal
	rbf. pr. Pd.	rbf. pr. Pd.	
Raasukker . .	2,52	6,40 =	39,37 : 100.
Raffinade . .	6,40	12,80 =	50,00 : 100.
Raffe	2 og 3	8,32 =	24,03 og 36,05 : 100.
Thee	10,00	14,08 =	71,02 : 100.
Ris i Skaller	0,96	2,56 =	37,50 : 100.
do. uden do.	1,76	2,56 =	68,75 : 100.
Tobak i Blade	1,50	7,04 =	20,73 : 100.
Rogtobak . .	5,76	14,08 =	40,90 : 100.
Snus	8,00	19,20 =	41,66 : 100.
Cigarer . . .	32,00	19,20 =	166,66 : 100.
Viin	4,80 og 1,92	10,24 =	47,87 og 18,75 : 100.

Det vil af denne Tabel være indlysende, at Consumenterne i Danmark, naar den tydske Toldforenings Tarif blev antagen her, vilde komme til at svare en langt betydeligere Afgift af de nævnte fremmede Consumtionsgjenstande end nu, og det synes derfor ikke urimeligt, at Forbruget noget vilde aftage. Med Hensyn til tvende af disse Artikler, nemlig Tobak og Viin, vilde Forholdet dog komme til at forandre sig en Deel, eftersom de vilde gaae over fra Classen af dem, som nu ganske hentes fra fremmede Markeder, til at høre til dem, som tildeels produceres i Indlandet. Af den i den tydske Toldforening consumerede Viin er (i Aarene 1836—39) næsten 97 pCt. produceret i Indlandet*). Det er nu vel ingenlunde rimeligt,

*) Indførslen af fremmed Viin i Trienniet 1837—39, var i Gjennemsnit 210383 Centr. eller 12623 Toner aarligt, den indenlandske Production er beregnet til 4,266400 — — — tilfammen . 4,392630 Toner aarligt,

Dieterici: Uebersicht etc. 1ste Fortsættelse S. 133.

at Consumptionen af tydske Vine, selv om de kom til at indgaae til Danmark uden Told, vilde tiltage i den Grad, at de kom til at udgjøre et saa høit Procenttal af samtlige i Indlandet consumerede Vine; thi det ovenfor for Tydskland angivne Forhold hidrører derfra, at de vigtigste consumerende Lande netop ogsaa ere de producerende, og det ligger i Sagens Natur, at der, hvor Vinen udgjør den daglige og almindelige Drik selv for den lavere og Middelclassen af Folket, maa det netop være det indenlandske Product, som consumeres paa Stedet; hvilket ogsaa fremgaaer deraf, at medens der i den hele preussiske Stat kun falder en Consumption af 2 à 4 Qvart paa hvert Individ, have de sydtyske, fortrinnsviis viinproducerende, Lande en Consumption af 12 à 14 Qvart pr. Individ, og at Forholdet mellem Forbruget af indenlandsk og fremmed Viin i disse Lande er langt mere til Fordeel for den første end i de Stater af Tydskland, som enten slet ikke eller i ringe Grad producere Viin. Dersom Danmark tiltraadte den tyske Toldforening, og de samme Grundsætninger, som nu følges i denne, gjordes gjældende i den nye Forening, vilde imidlertid den tyske Viin ikke komme til at indgaae ganske afgiftsfrit til Danmark, men, da den hører til de indenlandske Consumtionsgjenstande, som ved Overgangen fra en Stat til en anden have at svare en Differencetold, vilde den sandsynligviis ogsaa komme til at bære denne ved Indførslen til Danmark. Denne Told vilde imidlertid i ethvert Tilfælde ikke kunne blive saa høi, som den paa andre fremmede Vine, og Consumenterne vilde saaledes herved for en Deel finde Erstatning for den høiere Afgift, som de vilde have at svare af disse i Almindelighed. De samme Bemærkninger lade sig ogsaa anvende paa Tobak, hvoraf den tyske Toldforening i sin nærværende Form ogsaa consumerer en større

Deel indenlandst end udenlandst*): Imidlertid vilde dette Forhold sikkerligt ingenlunde blive det, som kom til at gjælde for Danmark, om det tiltraadte den tydske Toldforening, skjøndt det er rimeligt, at den tydske Tobak, selv om den, hvilket er sandsynligt, kom til at bære en Differenceafgift, vilde vinde større Affætning her end nu.

De Artikler, som henhøre til Classen af saadanne Consumtionsgjenstande, som Indlandet for en væsentlig Deel selv producerer, ere næsten alle saadanne, hvoraf Danmark allerede nu har Overskud til Udførsel. Forholdene med Hensyn til disse vilde ved den supponerede Forening ikke forandres for Consumenterne, uden forsaavidt som der ved en paa Grund af Handelsmarkedets Udvidelse foretaget Efterspørgsel muligt kunde foranlediges en Stigen i Prisen. Efter hvad der i det Foregaaende er anført, er det imidlertid ikke sandsynligt, at dette i nogen betydelig Grad vilde blive Tilfældet.

Fabrikmaterialier og Halvfabrikata ere ikke Gjenstand for en egentlig Consumption i den Betydning, hvori dette Ord her er taget, og der kan altsaa ikke være videre Tale om disses Prisforringelse eller Forhøielse for Consumenterne ved den eventuelle Forening.

Det vil derimod af hvad der er anført i det Foregaaende formeentlig være tilstrækkeligt godtgjort, at den Toldforhøielse

*) Consumptionen i den preussiske Stat for Wienniet 1837—39 angives saaledes:

af preussisk Tobak	215000 Centr.
„ Tobak fra andre Lande i Toldforeningen . . .	60000 —
„ fremmed Tobak	90000 —
tilsammen	365000 Centr.

Den tydske Tobak udgjorde saaledes over 75 pCt. af det hele consumerede Quantum. Dieterici: Uebersicht 2c. 1ste Fortsætning S. 148

paa en Deel Fabrikata, som vilde indtræde, naar den tydske Toldforenings Tarif blev gjældende for Danmark, og som alt-
 faa skulde bewirke en Priisforhøielse for Consumenterne, fuld-
 kommen vilde opveies derved, at et i industriel Henseende alle-
 rede temmelig vidt fremskredet Lands Industriefrembringelser
 erholdt fri Afgang til det indenlandske Marked. Consumenterne
 vilde ikke alene erholde den store Mængde tydske Fabrik- og
 Manufacturvarer, som allerede nu indføres, billigere end hidtil,
 men disse vilde netop paa Grund af den lettede Afgang, ifølge
 de Forhold, som jeg ovenfor har søgt at udklære, komme til at
 spille en langt vigtigere Rolle end nu med Hensyn til Indlan-
 dets Forsyning. Ligesom ogsaa den Forøgelse af det hele indu-
 strielle Liv, som vilde blive en Følge af Udbielsen af det frie
 Marked, ei kunde andet end fremkalde en Forringelse af Pri-
 serne.

Undersøges sluttelig, hvilken Indflydelse en Forening, som
 den supponerede mellem Tydskland og Danmark, vilde have
 paa Finanssæksens Indtægter, da bliver det, saaledes
 som det ogsaa ovenfor er paavist, atter nødvendigt særskilt at
 betragte hver af de angivne 4 Hovedklasser af Artikler, som
 kunne blive Gjenstand for Ud- og Indførsel. Det er allerede
 antydnet, at Forbruget af de Consumtionsgjenstande af 1ste
 Klasse, som slet ikke eller i meget ringe Grad produceres i
 Indlandet, er langt større i Danmark end i den tydske Told-
 forening. For Oversigtens Skyld vil jeg her sammensatte de
 vigtigste af disse Gjenstande og angive Forbruget af dem, for-
 saavidt de ere af udenlandsk Oprindelse, i det tydske Told-
 forbund og i Danmark (Kongeriget og Hertugdømmerne til-
 sammen).

	Consumtion i Danmark	Dito i den tydske Told- forening	Forholdetal
	pr. Individ	pr. Individ	
Sukker (Raasukker og raff. Sukker, reduceret til Raasukker)	8,5 Pb.	4,3 Pb.	= 100 : 50,5.
Kaffe	4 —	2,1 —	= 100 : 52,5.
Thee*)	0,25 —	0,013 —	= 100 : 5,2.
Ris	0,80 —	0,37 —	= 100 : 46,3.
Tobak	1,87 —	0,60 —	= 100 : 32,0.
Viin**)	1,38 Pot.	0,33 Pot.	= 100 : 23,8.

Det skulde synes, at Fiscus maatte vinde betydeligt, naar den tydske Toldforenings Tarispositioner for de ovennævnte Varer bleve gjort gjeldende i Danmark, og Consumtionen dog vedblev at være ligesaa betydelig som nu, idet der efter det Foregaaende for de fleste af disse Artikler vilde blive oppebaaret en over 100 pCt. høiere Afgift end nu. Det er ogsaa aabenbart, at dersom Forbruget ei aftog, vilde Consumenterne komme til gennem Tolden paa disse Varer at contribuere langt mere til Fiscus end nu, hvilket tydeligt fremgaaer af nedenstaaende Tabel:

*) Roesk. Stændertidende 1842. S. 234. Consumtionen er her angiven til 500000 Pb. aarligt; men jeg tør dog ikke lade ubemærket, at der er reist Tvivl mod denne Angivelses Rigtighed (Berlingske Avis No. 231 for 1842).

**) Roesk. Stændert. 1842. S. 2152—54. Consumtionen i Kongeriget er her angiven til circa 6000 Dth. aarligt. Efter de statistiske Tabeller for Hertugdømmerne for 1839 og 1840 har Indførslen til disse Landsdele omtrent være lige saa stor.

	De indførte Quantiteter til Kongeriget og Hertugdømmern.	Tarif for Danmark	Toldens Beløb efter dansk Tarif	Tarif for den tydske Forening	Toldens Beløb efter tydske Tarif
		pr. 100 Pd.	Rbd.		Rbd.
Sukker fra danske Øer (1838—40) aarligt.	8,857800 Pd.	1 Rbd. 64 s	147630	} 6 Rbd. 64 s	942235
Fremmed raat (1838—40)	5,275732 —	2 — 60 —	152603		
Lumpen til Raffinering (1839—40)	537730 —	2 — 60 —	} 55849	} 13 — 32 —	183395
Raffineret Sukker (1838—40)	837735 —	6 — 64 —			
Kaffe: til Kongeriget (1839—41)	3,575000 —	3 — 12 —	117187	} 8 — 64 —	732333
til Hertugdømmerne (1839—41) ...	4,700000 —	2 — 8 —	97916		
Thee	500000 —	10 — 40 —	52083	14 — 64 —	73333
Ris i Skaller (1839—40)	295000 —	1 — " —	2950	} 2 — 64 —	31280
uden do.	1,378000 —	1 — 80 —	25264		
Tobak i Blade	3,350000 —	1 — 54 —	52343	7 — 32 —	245666
Røgtobak	498000 —	6 — " —	29880	14 — 64 —	73040
Snuustobak	20000 —	8 — 82 —	1666	} 20 — " —	10400
Cigarer	32000 —	32 — 32 —	10346		
Vin: til Kongeriget	6000 Ddh.	20 — " —	120000	} 10 Rbd. 64 s pr. Centr. 12000 Ddh. = 2,400000 Dvart = 60000 Centr.	640000
til Hertugdømmerne	6000 —	8 — " —	48000		
		tilsammen	913717		2,931682

Det fremgaaer af denne Tabel, at Afgifterne af de omhandlede Artikler, naar den tydske Toldforenings Tarif blev gjældende for Danmark, vilde have beløbet sig til over 3 Gange saa stort et Beløb, som der nu virkelig er indkommet i Told, og Tabellen viser ogsaa, hvilken større Byrde, der altsaa vilde have hvilet paa Consumenterne. Naar Forholdene imidlertid undersøges næiere, vil man finde, at der netop i denne Omstændighed ligger en væsentlig Aarsag til at gjøre en Tiltrædelse til det tydske Toldforbund ogsaa fra denne Side utilraadelig for Danmark, naar denne skulde baseres paa de samme Grundsætninger, som Foreningen mellem de allerede forbundne Stater, nemlig en Deling af Intraderne efter Folkemængden; thi en betydelig Deel af den Afgift, som var erlagt af danske Undersaatter vilde ikke komme den danske Statskasse tilgode, men tilfalde de andre tydske Stater. I det tydske Toldforbund har Tolden af de ovennævnte Gjenstande i 1839 udgjort 17,054265 Rbd. *)

Tolden vilde have udgjort i Danmark, naar den var erlagt efter den tydske Forenings Tarif	2,971682 —
altsaa Tolden i det supponerede Forbund af Tydskland og Danmark	20,025947 Rbd.

*) Tolden udgjorde i 1839 af Sukker	5,903718 pr. Tshr.
Sirup	3050 —
Kaffe	3,800220 —
Blin	1,462105 —
Tobak	1,299171 —
Ris	272109 —
Thee	40326 —
tilsammen	12,780699 pr. Tshr.
	= 17,054265 Rbd.

Jndbyggernes Antal i det tydske Toldforbund, saaledes som det blev lagt til Grund for Revenuedelingen

i 1839 var	26,858886 Jnd.
det var i Danmark i 1840	2,086636 —

tilsammen 28,945522 Jnd.

eller i Danmark 7,15 pCt. af det hele Antal. En lige saa stor Deel af Revenuet vilde falde paa Danmark eller

1,431800 Rbd.,

medens der efter det Foregaaende virkeligt

vilde være erlagt af Consumenterne i Dan-

mark 2,931682 Rbd.

eller mere, end der vilde indkomme i den

danste Statskasse 1,499882 Rbd.

Sees imidlertid bort fra de Skatteydende, og Jiffus's Jndtægt alene tages i Betragtning, vil det sees, at denne ved den heromhandlede Classe af Varer vilde have oppebaaret en Jndtægt af 1,431800 Rbd.

istedetfor at Jndtægten efter de nu gjældende

Tarifer kun vilde have beløbet sig til . . . 913717 Rbd.

altsaa vilde Jiffus have vundet . . . 518083 Rbd.

men at denne Sum, der vilde være indbunden for Jiffus ved en reel forøget Skattebyrde paa Consumenterne af 2,017965 Rbd., ikke kunde betragtes, som en Binding for den hele Stat, behøver vel neppe at anføres.

Da der endnu ikke ere publicerede fuldstændige Tabeller over Jndførslen af de forskjellige Gjenstande til Kongeriget, seer jeg mig ikke istand til her at gennemføre en lignende Beregning, som den ovenfor anstillede, for de andre Classer af Jndførsels-gjenstande. Imidlertid er det af høvd, der i det Foregaaende er anført om den Jndflydelse, som en betydelig

Udvidelse af det frie Marked har paa Toldens Beløb, indlysende, at Fiskus's Tab paa de 3de andre Classer af Varer vilde blive langt større end dens Binding paa den her først omhandlede. Dette kan gøres endnu mere indlysende ved følgende Betragtninger.

Toldens Beløb af de ovenfor specificerede Vareartikler udgjorde i den tydske Forening i Aaret 1839 64, 69 pCt. af dens totale Beløb, medens den i Danmark kun udgjorde 913717 Rbd. eller af Toldintradernes Bruttobeløb, (Gjennemsnit af 1838—40. 3,834940 Rbd. aarligt*) 23,5 pCt. Blev den tydske Toldforenings Proportioner i det Hele gjorte gjeldende i Danmark, og Handelen fri mellem Tydskland og det sidstnævnte Land, vilde sandsynligviis Toldbeløbet af de specificerede Artikler, forsaavidt det kom til Fordeling paa Danmark, i det Hele komme til at staae i det samme Procentforhold til det totale Beløb, som nu finder Sted i den tydske Forening. Som ovenfor anført vilde under de givne Forudsætninger Toldindtægterne af de specificerede Artikler for Danmark udgjøre 1,431800 Rbd., og naar disse vare 64, 69 pCt. af det totale Beløb, vilde dette udgjøre 2,213332 Rbd.
det har udgjort 3,834940 —

altsaa vilde Fiskus's Tab være 1,621608 Rbd.

*) Toldintraderne ere beregnede i Budget pro 1841:

i Kongeriget til	2,173500 Rbd.
i Hertugdømmerne til	1,633280 —
tilsammen	3,806780 Rbd.

i Budget pro 1842:

i Kongeriget til	2,248700 Rbd.
i Hertugdømmerne til	1,615400 —
tilsammen	3,863100 Rbd.

I Gjennemsnit af hine 2 Aar 3,834940 Rbd.

En anden Betragtning leder næsten til samme Resultat. Tolden i den tydske Toldforening falder med et Bruttobeløb af circa $1\frac{1}{8}$ Rbd. paa hvert Individ. Tilstræbelsen af et i Forhold til den hele Forening saa lille Land som Danmark vilde ikke i nogen væsentlig Grad kunne forandre dette Forhold; og antages det at være gjældende for Danmark, vilde Toldens Bruttobeløb blive 2,217049 Rbd. det har været 3,834940 —

altsaa Jiffus's Tab circa 1,617891 Rbd. hvilket Tal ikke væsentligt afviger fra det, som fandtes paa en anden Vei. At hertil sandsynligviis som Tab maatte lægges hele Drefundstoldens Beløb er allerede antydet.

Derfom Skattheyderne erholdt en lignende Remission i den paa dem hvilende Byrde, da vilde de ved andre Afgifter være istand til at holde Statskassen skadesløs for dens Tab. Hvorvidt dette imidlertid vilde være Tilfældet, er yderst vanskeligt, ja fast umuligt, at afgjøre. Det er nemlig paaviist, at saafremt Consumenterne skulde erlægge Afgift efter den tydske Tarif, og Forbruget vedblev at være ligesaa stort som nu, da vilde de foruden det Beløb, som tilfaldt Statskassen, desuden for nogle enkelte Artikler have at udrede 1,499882 Rbd. Antages imidlertid, at henved Halvdelen af den Wiin, som consumeres i Indlandet, under de forandrede Forhold vilde hentes fra Tydskland altsaa fra et indenlandsk Marked, og at deraf i ethvert Tilfælde kun vilde blive at betale ved Indgangen til Danmark en Differencetold f. Ex. liig den hieiste indre Consumtionsafgift i Preussen paa den sammesteds producerede Wiin, eller 89 Rbs. pr. Centr., vilde den hele Wiintold synke ned fra 640000 Rbd. til 350000 Rbd. Antages det fremdeles, at en Deel af den Tobak, som consumeres i Danmark, og som nu gaaftes hentes fra Udlandet, vilde komme til at ind-

gaae toldfrit eller mod ringe Afgift fra Tydssland, er det ikke usandsynligt, at den hele ovennævnte Sum af 1,499882 Rbd. herved vilde synke ned til circa 1 Mill. Rbd. Om nu Consumenterne vilde komme til at indvinde hele dette Tab i Forbindelse med det, som vilde opstaae paa endnu flere Artikler end de ovennævnte, ved den Binding, de vilde have derved, at den Told, som nu svares af mange Manufactur- og Fabrikvarer, der indgaae fra Tydssland, vilde bortfalde, vil ikke være muligt med Noagtighed at afgjøre, selv om man havde fuldstændige Tabeller over de Quantiteter af disse Varer, som i de senere Aar ere komne til Fortoldning i Danmark; thi det vilde her ikke være tilstrækkeligt at opsummere Beløbet for de Varer, som nu indgaae fra Tydssland, beregne Tolden af dem og stille denne Sum, der vilde udgjøre en Deel af Consumenternes Binding, ligeover for det Tab, som vilde opstaae paa den anden Side af de ovenfor anførte Aarsager. Det burde tillige tages i Betragtning, at Indførslen af tydske Varer vilde tiltage, mens den af andre fremmede Varer vilde aftage, hvorved Consumenternes Binding paa den ene Side vilde stige, men at paa den anden Side det hele Beløb af Tolden af de Varer, som nu indføres fra Tydssland, ikke vilde vindes for Consumenterne ved en i samme Grad formindsket Priis paa saadanne Varer, som allerede nu tildeels tilvirkes i Indlandet, idet Concurrencen mellem de indenlandske Fabrikanter allerede har trykket Prisen saaledes ned, at den i Indlandet ikke staaer saa meget høiere end i Udlandet som Toldens Beløb udgjør. Jeg vil søge at oplyse dette noiere ved et Exempel. Naar en Alen Bomuldstoi her koster 32 fl. , og Tolden beløber sig til 30 pCt., skulde den uden Told kun koste 24, 6 Rbd., Transportomkostningerne fraregnede; men Varer af samme Art staae i Reglen ikke i dette Priisforhold til hinanden paa danske og tydske Markeder, og den hele Differencen vilde altsaa heller ikke komme Consumenterne tilgode,

naar Tolden mellem Danmark og Tydskland hævedes. At Forholdet imidlertid i denne Henseende vilde stille sig fordeelsagtigere for Indbyggerne i Kongeriget end i Hertugdømmerne er aabenbart, naar der sees hen til, at Tolden af mange Manufacturvarer paa førstnævnte Sted er meget høiere end i de sidstnævnte Landsdele.

I den tydske Toldforening fradrages Udgifterne til Grændsebevogtningen Indtægterne, forinden disse komme til Fordeling mellem de forskjelligte Lande. Den Stat, som har meget udstrakte Kyster, der ere vanskelige og kostbare at bevogte, maa vinde derved; idet de med denne Bevogtning forbundne Udgifter tildeels bæres af de andre Stater, og Administrationsomkostningerne ikke komme til at staae i et saa ufordeelsagtigt Forhold til Indtægternes Beløb, som dersom den paagjældende Stat stod isoleret. Anvendes dette paa Danmark, vil man indsee, at dette Land i denne Henseende maatte vinde ved at tiltræde det tydske Forbund. Omkostningerne ved Toldintradernes Oppebørsel i Danmark beløbe sig nu til circa 20 pCt.; i den tydske Toldforening udgjøre Udgifterne til den fælleds Grændsebevogtning kun circa 11 pCt. Men hertil maa dog endnu lægges det Beløb, som det indre Toldvæsen og Centraladministrationen i Landet koster, saa at den hele Fordeel, som i denne Henseende vilde vindes for Danmark, om den end ikke blev uden Betydning, dog ingenlunde vilde blive saa stor, at den vilde kunne opveie de Tab, som vilde flyde af Foreningen.

Sammenfattes de foregaaende Bemærkninger til et Enderesultat, da synes dette mig at maatte blive følgende: Naar Danmark indgik et paa Ophævelsen af Differencetold, Antagelse af samme Toldtarif og Toldlovgivning, samt Fordeling af Indtægterne efter Folkemængden grundet Forbund med Tydskland, da vilde de gavnlige Virkninger, som en betydelig Udvidelse af det frie Handelsmarked maa medføre, ikke udeblive for det først-

nærnte Land, men dette kunde dog ikke vente i nogen væsentlig Grad at see Afsetningen af sine vigtigste Udsørselsgjensstande af Agerdyrkningen forøget, Transporten til de Markeder, hvor de danske Producter kunne vente at finde Kjøbere, vilde ikke lettes, og Danmark vilde ikke kunne vente at blive Udsalningssted for de tydske Producter. Mange af de i Indlandet bestaaende Industriegrene vilde vanskeligt kunne udholde Concurrencen med den mere uddannede tydske Industrie; kun enkelte vilde strax kunne vente at see deres Virksomhed udvidet. Consumenterne vilde have at betale langt høiere Afgifter end nu af de Consumtionsgjensstande, som hentes alene eller for største Delen fra Udlandet, og en stor Deel af denne høiere Afgift vilde ikke komme Statskassen tilgode, hvorimod det er meget uvisst, om Forringelsen af Tolben af andre Gjensstande vilde æquivalere det store Tab paa hine, og om Skatteyderne uden virkeligt forøgede Byrder vilde være istand til at holde Statskassen skadesløs for de betydelige directe Tab, som den vilde komme til at lide.

Bed de foregaaende Undersøgelser have Kongeriget og Hertugdømmerne, Slesvig og Holsteen, saavidt muligt, været betragtede som et samlet Hele. At gennemføre lignende Undersøgelser, som de foregaaende, specielt for Kongeriget og hvert af de omhandlede Hertugdømmer er ikke muligt, da disse sidste have fælleds Toldavgivning, og da Mængden af de Varequantiteter, som ere førte til eller fra ethvert af dem, ikke kan angives særskilt. Naar derimod begge Hertugdømmerne betragtes samlede, da have de i de foreliggende bekendtgjorte Data Midler til for deres Bedkommende alene at udføre Undersøgelsen omtrent paa samme Maade, som jeg ovenfor har forsøgt for den hele danske Stat. Hovedresultatet vil imidlertid i Almindelighed blive det samme som for hele Staten, men det vil i økonomisk Henseende endnu stille sig noget ufordeelsagtigere for Her-

tugdommerne alene end for den hele Stat. Det er nemlig allerede i det Foregaaende paavist, at Forbruget af de Consumtionsgjenstande, som for Tiden slet ikke frembringes i Indlandet, i Hertugdømmerne forholdsvis er endnu større end i Kongeriget. Da disse Gjenstande efter den tydske Toldforenings Tarif ere de høiest beskattede og yde den største finantzielle Indtægt, ville Consumenterne i Hertugdømmerne ved disses Indlemmelse i det tydske Handelsforbund komme til at bære en forholdsvis endnu større Skattebyrde, som ikke vilde komme Landets egen Kasse tilgode, end det ovenfor er vist om Consumenterne i den hele samlede Stat. En anden Forfatter*) har

*) D. A. Kneß i Kieler Correspondenzblatt 1842 Nr. 94. Endkjøndt det ikke har kunnet blive mig klart, hvorledes Forfatteren i flere Tilfælde er kommen til de af ham anførte Tal, formaaer jeg dog ikke i hans Beregning at paavise nogen bestemt positiv Feil, som kunde have nogen væsentlig Indflydelse paa hans Slutninger, men det forekommer mig, at den givne Fremstilling og de deraf udbragne Resultater paa Grund af den Korthed, hvormed de ere fremsatte, naar man ikke undersøger Sagen nøiere, kunne lede til feilagtige Anskuelser. Forf. angiver nemlig, hvilke Quantiteter Varer, der ere indførte til Hertugdømmerne i 1840, han beregner hvilken Afgift de vilde have havt at erlægge, naar den var erlagt efter den tydske Toldforenings Tarif, og han finder, at Afgiften i dette Tilfælde vilde falde med 152 $\frac{1}{2}$ f. Cour. paa hvert Individ, medens den i den hele tydske Toldforening i 1839 kun er fallden med et ei ganske reent netto af 28 $\frac{1}{2}$ f. Cour. pr. Ind. og i Hertugdømmerne efter den sammesteds nu gjeldende Tarif i 1840 med et reent netto af 48 f. pr. Ind.; heraf slutter Forf., at da Hertugdømmerne af alle de vigtigste Artikler consumere flere fremmede Varer end den tydske Forening, bør de aldrig sluttet til denne under Betingelse af en lige Fordeling af Indtagterne efter Folkemængden. I dette Resultat er jeg ganske enig med Forf., men Slutningsmaaden er ikke noiagtig. Var den indskrænket alene til de Gjenstande, som efterat Hertugdømmerne vare forenede med Tydskland, vilde vedblive at være fremmede, vilde den være rigtig, men det er ei saa; da Indførslen af Varer fra Lande udenfor Foreningen til Hertugdømmerne, efterat Forbun-

allerede beregnet, at naar de fremmede Consumtionsgjenstande af den her omhandlede Art, som i 1840 ere indførte til Hertugdømmerne, havde erlagt Told efter den tydske Toldforenings Tarif, vilde Beløbet af de deraf oppebaarne Afgifter være saldet med en Størrelse af 77 fl. Cour. eller 2 Rbd. 54 fl. paa hvert Individ. Denne Tolds Beløb vilde altsaa have udgjort circa 2,038440 Rbd.*), som vilde være udrede af Consumenterne. Disses Antal i Hertugdømmerne udgjøre kun 2,9 pCt. af Indvaanernes Antal i det tydske Toldforbund og Hertug-

det var afluttet, meget vilde aftage, vilde Beløbet af den Told, som Consumenterne i Hertugdømmerne vilde komme til at svare under de givne Forudsætninger, ingenlunde falde med en Størrelse af 152 $\text{fl. Cour. pr. Ind.}$ Vel har jeg søgt at vise, at Toldbeløbet af de Varer, som nu komme fra Udlandet, men som efterat Tydskland i commercial Henseende var kommen til at høre til Indlandet afgiftsfrit vilde indføres fra dette, ikke vilde være saa stort som Forøgelsen af Toldpaalæget paa Varer, som vilde vedblive at komme fra Udlandet, og at Consumenterne saavelsom Fiskus altsaa virkeligt vilde komme til at tabe, naar Hertugdømmerne indtraadte i den tydske Forening, og Indtagterne skulde fordeles efter Folkemængden, men Forf. undersøger ikke dette Spørgsmaal, besvarer det altsaa ikke i samme Retning, som jeg har søgt at gjøre, og da Svaret paa Hovedspørgsmaalet, nemlig om det vilde være oekonomisk fordeelagtigt, at Hertugdømmerne tiltraadte den tydske Forening, maatte blive et andet end det Forf. har givet, dersom den her fremhævede Undersøgelse levede til et andet Resultat end det, jeg har søgt at begrunde, saa beviser Forfs. Fremstilling ikke hvad den skal bevise, og jeg tør anfæe den for utilstrækkelig. Da D. A. Menck vistnok er en competent Dommer i denne Sag, og hans Afhandling i Correspondenzblatt synes at have vakt en velfortjent Opmærksomhed, har jeg troet ikke at burde undlade at paavise det formeentlige Mangelfulde deri.

*) Naar dette Tal sammenlignes med de S. 246 anførte, maa det forekomme for stort; Aarsagen er, at dette kun angaaer Aaret 1840, da Indførslen af fremmede Consumtionsgjenstande var usædvanligt stort, hine derimod et Gjennemsnit af flere Aar.

dommerne tilsammen, altsaa vilde, naar Fordelingsprincippet efter Folkemængden gjordes gjældende, kun falde 2, 9 pCt. af hele Beløbet af Tolden af de omhandlede Gjenstande i den finge- rede Toldforening paa Hertugdømmerne, hvilket for Aarene 1839 og 1840 kun vilde udgjøre circa 600000 aarligt; altsaa vilde kun omtrent 0,33 af den hele Afgift, som var ydet af Consumenterne, indflyde i Statskassen. Hvor ufordeelagtigt Forholdet vilde blive for Hertugdømmerne, fremgaaer ogsaa deraf, at Indførselstoldens totale Beløb i 1840 og 1841, har udgjort i Gjennemsnit 1,267000 Rbd. eller 1 Rbd. 58 Sk. pr. Individ, medens Tolden alene af de fremmede Consumtions- gjenstande (Colonialvarer), naar den var erlagt efter den tydske Forenings Tarif, vilde have udgjort 2 Rbd. 54 Sk. pr. Individ eller 92 Sk. pr. Individ mere end det nuværende Toldbeløb af samtlige beskattede Gjenstande. Da i Hertugdømmerne Afgif- terne af saadanne Manufactur- og Fabrikvarer, som nu maa indføres fra Udlandet mod Erlæggelse af Told, men som, naar Hertugdømmerne indtraadte i en Toldforening med Tydskland, vilde indgaae afgiftsfrie fra dette Land, i det Hele ere betyde- ligt lavere end i Kongeriget, saa vilde ogsaa de Fordele, som Consumenterne i Hertugdømmerne i de her omhandlede Henseender ved Tiltrædelsen til det tydske Forbund vilde vinde, blive rin- gere end de, Consumenterne i Kongeriget vilde have, og Tabet for de første altsaa i det Hele ved den omhandlede Foranstalt- ning blive større end for de sidste.

Hertil kommer endnu en væsentlig Omstændighed: Af hvad der er anført i det Foregaaende ligesom af almindelige Under- søgelses- over den industrielle Tilstand i Hertugdømmerne og i Kongeriget fremgaaer det, at Industrien i det Hele ingenlunde kan siges at være mere udviklet i den førstnævnte end i den sidstnævnte Deel af Landet, men at snarere det Modsatte finder Sted. Det er ikke alene de egentlige Fabrik anlæg og Haand-

værker, som i det Hele i Kongeriget levere et i Forhold til Forbruget større Quantum Producter end i Hertugdømmerne, men fornemmeligt er Huusfliden langt mere uddannet i hiint end i disse og bidrager væsentligt til at forsyne Consumenterne med de fornødne Industriproducter. Hertugdømmernes vigtigste Fabrikker have deres væsentligste Affætning til Kongeriget, saaledes navnlig Uldmanufacturerne, der i 1840 have leveret uldne Varer til Indførsel i Kongeriget for en Værdi af 215683 Rbd., og de bestaae tildeels ved den Beskyttelse, som Kongerigets høie Indførselstold paa lignende fremmede Fabrikata yder dem. Mellemhandelens Størrelse mellem Hertugdømmerne og Kongeriget i Aaret 1840 vil oversees af nedenstaaende Tabel.*)

	Udførsel fra Kongeriget til Hertugdømmerne			Indførsel til Kongeriget fra Hertugdømmerne		
	indenl. Produc.	frem. Prod.	tilsammen	indenl. Produc.	frem. Prod.	tilsammen
	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.
Slesvig . . .	747377	73923	821300	1,239815	362081	1,601896
Holsten . .	887995	51033	939028	458804	46556	505360
tilsammen .	1,635372	124956	1,760328	1,698619	408637	2,107256

Altsaa beløb hele Mellemhandelen sig til 3,867584 Rbd., hvoraf de indenlandske Producter udgjorde 3,333991 Rbd. eller 86, 2 pCt. og de fremmede Varer 533593 Rbd. eller 13, 8 pCt.

Det fremgaaer heraf, at Værdien af de fra Hertugdømmerne til Kongeriget førte Producter har oversteget Værdien af dem fra dette til hine førte med 346928 Rbd.; og undersøger man Tabellerne noiere, findes det, at en langt større Deel af de Producter, som ere førte fra Kongeriget til Hertugdømmerne,

*) Statistisches Tabelwerk, herausgegeben von der allerhöchst ernannten Commission. 1842 — S. 176.

have været Landhuusholdningsproducter, end af dem, som ere gaaede den modsatte Vej, saa at de sidste have modtaget en langt ringere Deel indenlandste Fabrikata fra Kongeriget end dette fra Hertugdømmerne. At angive i bestemte Tal hvor stort Overfludet har været er meget vanskeligt.*)

Al disse Forhold vilde følge, at, naar Hertugdømmerne optoges i den tydske Toldforening, og Kongeriget derved i det Mindste i industriel og commercial Henseende kom til at høre til Ulandet, da vilde Hertugdømmernes Fabrikker ikke alene have at udholde en fri Concurrence med Toldforbundets i mange Henseender videre udviklede industrielle Anlæg, men de vilde ogsaa tabe en stor Deel af den vigtige Affætning, som de nu have til Kongeriget, idet Afgangens dertil under disse Forhold

*) En Forfatter har i Kjøbenhavnsposten Nr. 86 og 87 for 1843 ved at benytte de officielle Tabeller over Varetransporten mellem Kongeriget og Hertugdømmerne og antage en fast Priis for Landhuusholdningsproducterne for de 5 Aar 1836—40, hvorved i det Mindste Forholdstallene for disse Aar maa blive rigtige, erholdt følgende interessante Resultater:

	Værdien af Vareførslen fra Hertugd. til Kongeriget				Værdien af Vareførslen fra Kongeriget til Hertugd.			
	Producter af Agerdyrkning		Producter af Dvægaavl		Producter af Agerdyrkning		Producter af Dvægaavl	
	raa	forædl.	raa	forædl.	raa	forædl.	raa	forædl.
	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.
1836	426345	151587	6544	638655	414873	1353	210883	71729
1837	287043	126237	65031	697893	366205	2233	117887	198604
1838	218400	120021	17768	582526	502822	2597	152117	151793
1839	53109	82596	23085	554727	1,076013	4130	130049	199095
1840	70774	84182	14804	448424	1,083642	8437	133849	301889
i Gjennemf.	211134	112924	25446	564445	688671	3950	148957	184622

Efter denne Beregning udgjorde Gjennemsnitsværdien af Indførslen:

kun vilde blive Hertugdømmernes Producter tilladt under samme Betingelser, hvorunder den nu staaer aaben for Udlandets Frembringelser, nemlig mod Erlæggelse af en i mange Tilfælde høj Indførselsold.

Efter hvad der saaledes i det Foregaaende er viist, vil

	til Kongeriget		til Hertugdømmerne	
af raa Producter:				
af Agerdyrkning .	211134Rd.		688671Rd.	
af Dvægaavl . . .	25446 —	236580Rd.	148957 —	837628Rd.
af forædlede Producter:				
af Agerdyrkning .	112924Rd.		39509Rd.	
af Dvægaavl . . .	564445 —	677369 —	184622 —	188572 —
tilsammen		913949Rd.		1,026200Rd.

Tages nu blot Hensyn til Aaret 1840 og til den i Hovedteksten anførte Tabel over Værdien af den totale Vareførsel mellem Kongeriget og Hertugdømmerne i samme Aar, da fremgaaer deraf, at Værdien:

- a. af de indenlandske Producter, som gik fra Hertugdømmerne til Kongeriget, udgjorde 1,698600 Rbd.
 deraf Landhuusholdningsproducter 618100 —

altsaa indenlandske Fabrikata 1,080500 Rbd.

- b. af de indenlandske Producter, som gik fra Kongeriget til Hertugdømmerne, udgjorde 1,635300 Rbd.
 deraf Landhuusholdningsproducter 1,527800 —

altsaa indenlandske Fabrikata 107500 Rbd.

Nedens altsaa Hertugdømmerne tilførte Kongeriget indenlandske Fabrikata for 1,080500 Rbd.
 tilførte dette hinc kun for 107500 —

altsaa mindre 973000 Rbd.

Hvortil endnu kommer den større Indførsel af forædlede Landhuusholdningsproducter af 222300 Rbd.

hvorved Overskudet af forædlede Producter, som ere førte fra Hertugdømmerne til Kong:, mere end, fra dette til hinc, stiger til 1,195300 Rbd.

De i Hovedteksten anførte Resultater bekræftes fuldkomment herved.

det nu formeentlig her være overflodigt nøiere i Detail at undersøge Spørgsmaalet om en Tiltrædelse til det tydske Toldforbund alene for Hertugdømmernes Vedkommende, især da det nærmest har været min Hensigt ved de anstillede Undersøgelser at tydeliggjøre Begreberne over disse Forhold i Almindelighed, og der ei, saavidt mig bekjendt, foreligger nogen aldeles bestemt Plan til i industriel og kommerciel Henseende at forene nogen Deel af den danske Stat med den tydske Toldforening. Alt politiskt Hensyn maa gjøre ethvert Forsøg paa at indbrage Slesvig i et saadant Forbund for høist utilraadeligt, vil være klart for enhver Dansk, men at undersøge dette nøiere vil jeg her ikke forsøge, da det kun har været Hensigten at vise, hvorvidt det kunde være oekonomisk fordelagtigt. De politiske Forhold kunne derimod med Hensyn til Holsteen muligt tale for en kommerciel og industriel Forening med Tydskland, ligesom der allerede bestaaer en politisk, navnligt naar Handelsforeningen om ikke lang Tid kommer til at strække sine Grændser lige til Elben.

Er det saaledes nødvendigt for Danmark for at opløse sin Industri og Handel at søge at udvide det frie Handelsmarked, og vilde en kommerciel og industriel Forening med de Sønden for liggende Stater ei alene i politisk men ogsaa i oekonomisk Henseende være faare mislig, saa maae vi vende Blikket mod Norden og spørge, hvad Skikkelse de kommercielle og industrielle Forhold i de tre nordiske Riger vilde antage under en paa indbyrdes Handelsfrihed grundet Forbindelse mellem dem?

Rettelser.

- S. 42. 1 l. f. o. af de — læs — af de ei
 — 51. 5 — for mindre at trætte 2c. — læs — for ved Afverling
 mindre at trætte dem og 2c.
 — 59. 2 — Brændfelsværdi i Tørv høves 2c. — læs — Brænd-
 felsværdi høves
 — 130. 5 — 11257 Pb. — læs — 211257 Pb.
 — 246. 3 l. f. n. 20 Rbd. — læs — 20 Brl. 20 Rbd.
 — — 2 — 8 Rbd. — læs — 30 Brl. 8 Rbd.
-

